ADAM öykü

MART

NİSAN

1996

3

ÖYKÜ

İki yaprak ***Adalet Ağaoğlu*** • Eczane ***Demir Özlü*** • Bir İstanbul Romanı / Ara Görüntüler ***Füruzan*** • Kaniş ***Behzat Ay*** • Bir Sonbahar İkindisinde ***Ayfer Coşkun*** • O Benim Teyzemdi ***Necati Güngör*** • Büyük Dalgınlık ***Memet Baydur*** • Bozkırların Türküsü ***Nevra Bucak*** • Telsiz ***Hürriyet Yaşar*** • Dere ***Ercüment Aytaç*** • Akşam Sefası ***Nalan Barbarosoğlu*** • Pijamalı Adam - Bir İngiliz Centilmeni ***Eugenio Montale*** • Ele Geçirilen Ev - Merdiven Çıkma Yönergesi ***Julio Cortázar*** • İstanbul Yazıları ***Walter Abish***

BU SAYININ KONUŞMASI

Füruzan ile Dünden Bugüne

YAZILAR

MAHALLE KAHVESİ ***Selim İleri*** • YALINLIĞIN ÜRETTİĞİ YETKİNLİK : NEHİR ***Semih Gümüş*** • BARBEY D'AUREVILLY'DE ÖYKÜLEME TEKNİKLERİ ***Nedret Tanyolaç Öztokat*** • BİR ARAYIŞIN NOTLARI... ***Hür Yumer*** • DÖNENCE / ÖYKÜ AYRINTIDA ***Feridun Andaç-Hulki Aktunç-Ülkü Ayvaz***

unutulmuş öyküler

Ağlayan Nar ile Gülen Ayva Kemal Ahmet

BİR KİTAP BİR YAZI

AŞKIMUMYA ***Murat Yalçın*** • HARRAN'DA DOLUNAY ***Yeşim Dorman*** • DOMINGO GARCIA'DAN GERİYE KALAN ÖYKÜ ***Cumhur Orancı***

...ve, başlangıcından günümüze
TÜRK ÖYKÜ KİTAPLARI ZAMANDİZİNİ

Adam Yayınları,
Yaşar Kemal Toplu Yapıtları'nı
"Adam Yayınları özen ve titizliğiyle"
Türkiye'ye armağan ediyor.
Gururla.

BÜTÜN ROMANLARI

İnce Memed I
İnce Memed II
İnce Memed III
İnce Memed IV
Ortadirek
(*Dağın Öte Yüzü I*)
Yer Demir Gök Bakır
(*Dağın Öte Yüzü II*)
Ölmez Otu
(*Dağın Öte Yüzü III*)
Yağmurcuk Kuşu
(*Kimsecik I*)
Kale Kapısı
(*Kimsecik II*)
Kanın Sesi
(*Kimsecik III*)
Kuşlar da Gitti
Filler Sultanı
Demirciler Çarşısı Cinayeti
(*Akçasazın Ağaları I*)
Yusufçuk Yusuf
(*Akçasazın Ağaları II*)
Deniz Küstü
Höyükteki Nar Ağacı
Yılanı Öldürseler
Al Gözüm Seyreyle Salih
Teneke
Ağrıdağı Efsanesi
Binboğalar Efsanesi
Üç Anadolu Efsanesi
Sarı Sıcak (*Bütün Öyküleri*)

değerli kitaplar yayımlar.

SAYI : 124 120.000 LİRA (KDV dahil)

SANAT ADAM

DÖNÜP DOLAŞIP BEYKOZ / *Memet Fuat*
ŞİİRCE / *Mehmet H. Doğan*
"BAK, POSTACI GELİYOR..." / *Orhan Barlas*
İTALYA ALBENİSİ / *Uğur Kökden*
SAYILARIN SONSUZ GÜZELLİĞİ : PİSAGOR / *Umberto Eco*
AMERİKA'DA BUNALIMLA MÜCADELE SEKTÖRÜ
Selim Somçağ
MAX JACOB RESSAM / *Gürhan Tümer*
ULUSAL KÜLTÜR, "ÇOK SESLİLİK" VE POETURKA
Nilgün Gürkan
KIRPIK YILDIZ SAVAŞLARI / *Halûk Cengiz*
DAĞINIK SATIRLAR / *Metin Demirtaş*

Şiir : Ercüment Uçarı, İskender Fikret Akdora, Salâh Birsel, Vecihi Timuroğlu, Teoman Aktürel, Nurer Uğurlu, Yeşim Salman, İnci Asena, Müslim Çelik, Abdülkadir Budak, Ergin Yıldızoğlu, Mehmet Yaşın, Suat Vardal, Mete Özel, küçük İskender, Ali Asker Barut, Nur, Hakan Savlı, Nazmi Ağıl.

Bu Ayın Ressamı : Max Jacob

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi : Büyükdere cad. Üçyol Mevkii 57/3, 80725 Maslak, İstanbul; Tel : (0212) 285 21 52. **Abone Koşulları** : Yıllık (12 sayı) 1.400.000 TL. Altı aylık : 700 000 TL. Yurtdışı 60 DM. **Abone ve Eski Sayılar İçin Hesap No** : Anadolu Yayıncılık AŞ. adına 662 720 nolu posta çeki.

ADAM
değerli kitaplar yayımlar.

Adam Öykü
İki Aylık Öykü Dergisi
Sayı 3
Mart-Nisan 1996
ISSN 1300-7556

Anadolu Yayıncılık A.Ş. Adına Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü :
İnci Asena

Genel Yayın Yönetmeni :
Semih Gümüş

Kapak ve iç tasarım : Tülay Ulukılıç • **Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi :** Büyükdere Caddesi, Üçyol Mevkii, 57/3, 80725 Maslak-İstanbul, Tel : (0212) 285 21 52 • **Fiyatı :** 350.000 TL (KDV içinde) - Kıbrıs 400.000 TL • **Abone Koşulları :** Yıllık (6 sayı) 1.750.000 TL - Altı Aylık (3 sayı) 1.000.000 TL - Yurtdışı Yıllık 100 DM • **Abone İçin Hesap No :** Anadolu Yayıncılık A.Ş. adına, 662720 numaralı posta çeki. • **İlan Koşulları :** Tam sayfa (siyah-beyaz) 30.000.000 TL; yarım sayfa 15.000.000 TL; çeyrek sayfa 8.000.000 TL • **Dizgi :** Anadolu Yayıncılık A.Ş. Dizgi Birimi • **İç Baskı :** Şefik Matbaası • **Kapak Baskı :** Ana Basım • **Dağıtım :** Birleşik Basın Dağıtım A.Ş. • Gönderilen yazılar yayımlansın yayımlanmasın, geri verilmez.

ADAMÖYKÜ

ÖYKÜ

İki Yaprak ***Adalet Ağaoğlu*** 5
Eczane ***Demir Özlü*** 10
Bir İstanbul Romanı / Ara Görüntüler... ***Füruzan*** 21
Pijamalı Adam – Bir İngiliz Centilmeni ***Eugenio Montale*** 50
Kaniş ***Behzat Ay*** 53
Bir Sonbahar İkindisinde ***Ayfer Coşkun*** 56
O Benim Teyzemdi ***Necati Güngör*** 63
Büyük Dalgınlık ***Memet Baydur*** 68
Ele Geçirilen Ev – Merdiven Çıkma Yönergesi ***J. Cortázar*** 77
Bozkırların Türküsü ***Nevra Bucak*** 85
Telsiz ***Hürriyet Yaşar*** 89
İstanbul Yazıları ***Walter Abish*** 94
Akşam Sefası ***Nalan Barbarosoğlu*** 108
Dere ***Ercüment Aytaç*** 114

BU SAYININ KONUŞMASI

Füruzan ile Dünden Bugüne 33

YAZILAR

Mahalle Kahvesi ***Selim İleri*** 15
Yalınlığın Ürettiği Yetkinlik : Nehir ***Semih Gümüş*** 43
Bir Arayışın Notları... ***Hür Yumer*** 79
Barbey D'Aurevilly'de Öyküleme Teknikleri ***Nedret Tanyolaç Öztokat*** 103
Dönence/Öykü Ayrıntıdadır ***Feridun Andaç, Hulki Aktunç, Ülkü Ayvaz*** 124

UNUTULMUŞ ÖYKÜLER

Ağlayan Nar ile Gülen Ayva ***Kemal Ahmet*** 119

BİR KİTAP BİR YAZI

Aşkımumya, Murat Yalçın 147
Harran'da Dolunay, Yeşim Dorman 149
Domingo Garcia'dan Geriye Kalan Öykü 150

Başlangıcından Bugüne
Türk Öykü Kitapları Zamandizini 131

ADAM

ADAM yayınları

ÖYKÜ

ÖZDEMİR ASAF *Dün Yağmur Yağacak*
SEVİM BURAK *Afrika Dansı*
MUZAFFER BUYRUKÇU *Şarkılar Seni Söyler*
NURSEL DURUEL *Geyikler, Annem ve Almanya*
LEYLÂ ERBİL *Gecede*
LEYLÂ ERBİL *Eski Sevgili*
NECATİ GÜNGÖR *Bu Sevda Ölmek*
KEMAL TAHİR *Göl İnsanları*
ÜLKÜ TAMER *Alleben Öyküleri*

SHERWOOD ANDERSON *Kasabamız* (Saydam Özel)
ERSKINE CALDWELL *Kuyudaki Zenci* (Memet Fuat)
TRUMAN CAPOTE *Gece Ağacı* (Memet Fuat)
RAYMOND CARVER *Ateşler* (Zafer Aracagök)
ERNEST HEMINGWAY *Denizin Değiştirdiği* (Memet Fuat)
JACK LONDON *Ateş Yakmak* (Memet Fuat)
KATHERINE MANSFIELD *Ölü Albayın Kızları* (Memet Fuat)
EDGAR ALLAN POE *Morgue Sokağı Cinayeti* (Memet Fuat)
WILLIAM SAROYAN *Yoksul İnsanlar* (Memet Fuat)
JOHN STEINBECK *Kasımpatları* (Memet Fuat)
VASİLİ ŞUKŞİN *Yaşamak Tutkusu* (Yurdanur Salman)
MARGUERITE YOURCENAR *Doğu Öyküleri* (Hür Yumer)
ERNEST HEMİNGWAY *Kadınsız Erkekler* (Ülkü Tamer)

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

ADALET AĞAOĞLU

İki Yaprak

"KENDİMİ kullanmak istiyordum. Hayata karışmak..."

Duruyor. Yıpranmış yüzüne gözlerinden bir ışıltı dökülüyor. Süt bardağını devirmiş çocuklar gibi, ortalıkta kopacak gürültüyü savuşturmaya çalışan pırıltılar.

Susmuştu. Artık hiç konuşmayacak sanıyordum, sürdürdü :

"Kullanmak istiyordum kendimi... Daha doğrusu, istek ötesi bir şey... Değişmezsem, ölmüş olacaktım. Ama bu, birden gerçekleşemiyor tabii. Hastalık sonrası, alışmak gerek. Düşe kalka yol alınıyor."

Dışarsı buz gibiydi. Yağmur çiseliyordu. Önümüze çıkan ilk kahveye girmiştik. Atkısının ucu çamurlu suya batmış. Alnında bir kızarıklık mı var, bana mı öyle geliyor?

Çok kullanılmış eski tahtadan bir masanın başındayız. İçerisi bira, sosis, lahana kokuyor. Sigara dumanı dışardaki sisten daha baskın. Yine de ağzımızdan hâlâ buharlar çıktığını seçiyorum; ona bakıyorum, incecik bir sis tülü arkasından.

Elini elimin üstüne koyuyor.

Bu elin çok soğuk olacağını sanıyordum, sıcacık.

Öyle ya, kalabalıktan sıyrıldığımızda hemen koluma girmişti. Bu, yürüdüğümüz sürece kabanımın dirsek arasına sığınmış sağ eli. Nedense ben, kolumun altında ısınmamış, açıkta kalmış sol elini merak ediyorum; üşüyüp üşümediğini... O sırada, masanın üstünde sağ elim onun sağ elinin altında dururken, önlenemez bir itiyle sol elimi ona uzatıyorum. Gülümsüyor. Sol elini elime veriyor; hesapsız, sakınmasız, doğal. Sis açılıyor. Hayır, tansıksı hiçbir şey yok. Avucuma aldığım bu el, öteki gibi değil. Soğukça. Hohluyorum, "bu çok hoş," diyor. Yün beresi altından fışkırmış kırçıl saçlarından alnına birkaç damla süzülüyor; tam o kızartının üstünden kayarak...

"Birinin burnumu kaşındıran şu damlaları silmesi gerek," diyor.

Kim ama? Biz böyle elele çaprazlanmış kollarla otururken?..

Gülünç mü?

Her şey bana son kerte sahici, yani ciddi geliyor. Ciddi ve güzel.

Ellerinden birini – şimdi, hangisiydi bilemiyorum – elimden çekmiş, burnunun üstündeki damlaları siliyor; beresini sıyırıyor, mantosunun cebine sokuşturuyor. Bunu yaparken yüz kasları acıyla çekildi mi, bana mı öyle geldi? Üstünde durmamışım.

Tarazlanmış kırçıl saçlarıyla onu öyle güzel buluyorum ki!

Heyecanlıyım. Yitirdiğim bir duyguydu bu.

Salt sokağın şiddetinden değil, soğuktan ve yağmurdan da birbirimize sokularak korunabilmiştik.

İşte öyle bir sokulganlıkla kentin arka sokaklarında gecenin sisini, karanlığını yararak yürüdük. Önümüze bu kahve çıkana kadar...

"İyi ama, Allah aşkına, bir sokak kavgası ortasında işiniz neydi ki sizin?"

Onu oradan hemen uzaklaştırmak gerektiğini düşünmüştüm. Bunu yapacak tek kişinin de ben olduğumdan en küçük kuşkum yoktu.

Hiç yanılmamışım.

Nedeni bu ya da başka bir şey, buluşmamız kaçınılmazdı. Çünkü geçmişlerimiz, içinde yolaldığımız zamanlarımızın sırtından bizi aynı yerdeki bir karşılaşmaya doğru itmişti. – Ama bu cümle benim mi? –

Onu tanımak istedim. Bir savruluşun ardından, dünyanın dört bucağında neyi aradığımı bilmeden dolanıp durduktan sonra...

Ondan bir saat önce de aynı trendeydik aslında. Birer koltukta karşılıklı kırk dakika kadar oturduk. Yüzü ve atkısı kafama çakılı kalmış. Onu Amsterdam tren istasyonunun yakınlarında, o sokak kavgasının içinde görüşüm, ikinci görüşüm. Trende tek sözcük konuşmamıştık, ama hissettik birbirimizi, diyorum. Akşam, şehre çökmeye başlayan sisin griliği ortasında o saks mavisi atkı neşeyle uçuşuyordu. Mavilik, hızla devinen insanların arasında bir ân gözümden yitti, sonra yeniden yükseklerde savruldu, sonra da yere kaydı, hoyrat ayaklar, bacaklar arasında silindi gitti.

"İyi ama, Allah aşkına..." diye başlamıştım.

Sesimi ilk kez işitiyordu. Ben de. Kendi sesimi unutmuş olduğumu şaşırarak algıladım.

Birbirimize gülümsüyoruz.

Bardan yükselen fokurtulara, bardak çanak gürültülerine, müzik kutusundan fışkıran bir saksofon sesine karşın, onun sesini açık seçik işittim. Oturur oturmaz, bunu söyledi işte : Kendimi kullanmak istiyordum...

"Hannover'den bindiniz?" dedim.

"Evet."

Garson, ne istediğimizi soruyor.

"Bir kahve, yanında da bir konyak bana."

"Bana da," diyorum.

Aynı dili konuşuyoruz. Garsonla değil tabii, birbirimizle. Anadilimizi. Trende de biliyordum öyle olduğumuzu. Oysa, hiç ağzımızı açmamıştık. Pencereden artık bahçelikler, bahçıvan kulübeleri, ıslak çatılar seçiliyordu. Fırtına çatıların, bahçelerin, ağaçların üstünü hızla süpürüp geçmişti; her şeyde bir dümdüzlük egemen.

Tek başınalığımdan ötürü yaşadığımı bile unuttuğum pek çok başka şehirde, trende, yolda, köprüde, parkta ya da bir kahvede daha önce neden karşılaşmadığımızı düşünüyordum. Ama bu beni üzmüyor; hayıflanmıyorum. Herhalde daha önce olmazdı. O akşam olduysa, o akşam olması gerekiyordu.

"Sizi bukadar yoranın ne olduğunu biliyorum galiba," diyor.

"Sizi bukadar dirilten neyse, odur herhalde," diyorum.

Elini avucumda usulca sıkıyorum. O da aynı şeyi yapıyor.

Yeryüzünde sık yaşanmayan bir şey bu, hissediyoruz.

Garson önümüze kahvelerimizle konyaklarımızı bıraktı. O da uzandı, alnıma yapışmış bir tutam yorgun saçı geri itti.

Uzun uzun bakıyor yüzüme. Sonra, ancak ya gülünerek ya öfkeyle söylenebilecek şeylerden birini, bir sır söyler gibi söylüyor :

"Bana vurdular. İşte, ben de vurdum."

Vurabilmeyi öğrenmiş. Bunun büyük bir bilgi olduğunu düşünüyordu. Hiçbir bilgiyi bukadar uzun sürede, bukadar güç edinmemiş.

"Şimdi yeni bir bilgi daha edinmem gerekiyor. Öğrendiğim şeyi hem bir köşede hazırda, saklı tutmak, hem kullanımdan çıkarmak."

Yüzünün ince çizgilerine, sesinin duyarlılığına, teninin ılıklığına bakarak, nihayet öğrendiği bu bilginin onun için nekadar önemli olabileceğini anlıyorum. Bu bilgiden korkuyordu.

"Bana yardım et," dedi ansızın," unutmama yardım et."

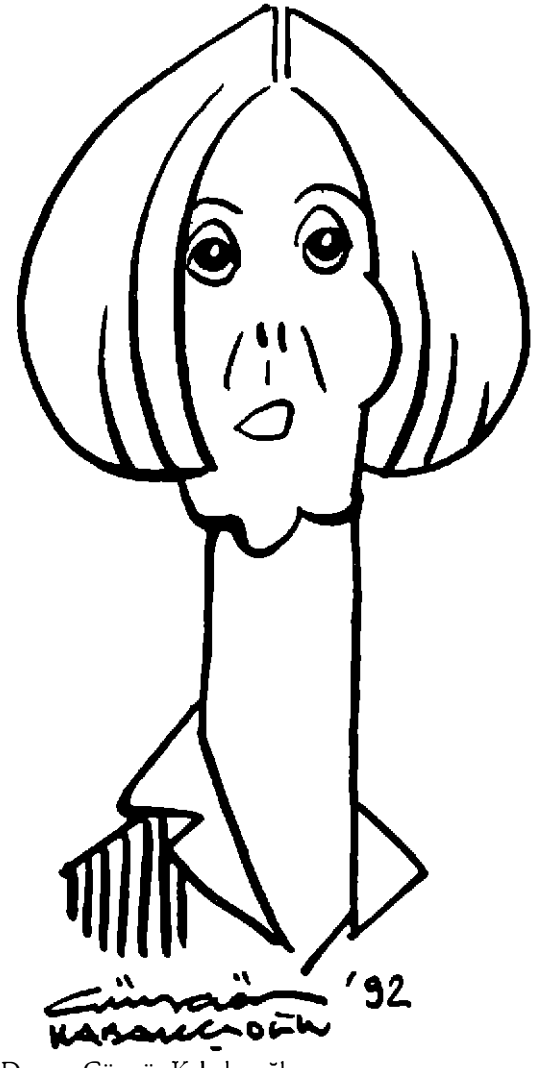

Desen : Güngör Kabakçıoğlu

Küçük bir kız çocuğu şimdi. Bu olağanüstü ince, güzel, olağanüstü duyarlı küçük kıza sarılmak, onu öpmek, onu kucağımda sallamak, avutmak istiyorum. İskemlemi çevirip yanına yerleşiyorum. Kolum kendiliğinden kalkıyor, kendiliğinden omuzlarına dolanıyor; başını başıma çekiyorum. Alnını dayıyor. O kırmızılık... İçimde bu âna aykırı bir ürperti.

Öylece kalıyoruz, öylece...

KONYAĞIMDAN bir yudum içtim. O da içti.

"Onunla bugün gar kahvesinde oturduk. Ancak orada. Hannover tren istasyonunda. Nekadar biliyor musun? Sadece otuz beş dakika. İnsan, bir daha belki hiç göremeyeceği birisiyle yıllar sonra bir kere buluşuyorsa, bu sadece otuz beş dakika için olmamalı. Üstelik gözlerimiz hep garın saatinde, akreple yelkovanın ilerleyişinde. Ne de çabuk koşuyorlardı. Konuştuklarımız ise, konuştuk, demeye değmeyecek şeyler : Trenim on dakika geç kalkmasaydı, on dakika daha erken gelebilirdim. Bir sandviç yer misin? Afrika'da ne yapacaksın? Bir iş buldun mu? Ben şöyle geçeyim, burda esinti var. Ben böyle çok sigara içer oldum. Bir kahve daha?. Zaman yok ki... Böyle şeyler."

Susuyor. Yeniden alnıma yapışan saçı yeniden geri itiyor. Ah bilseydim, niçin hep alnımı görmek istiyordu!.

"Neden gidiyor Afrika'ya?"

"Hiçbir yerde oturma izni yok. Ülkeye de dönemez. Anlarsın işte. Tutukluluğu tanıyan biri o... Sonra da böyle, herkes birbirinin izini yitiriyor. Bir arkadaşınızla buluşmak bazen nekadar uzun bir ısrar ve inat gerektiriyor. Sonra da, hepi topu otuz beş dakika, hem de anlamsız sözler baskınında..."

Sanki, yüzlerce kişilik bir aileden en sona kalan da böylece çıkıp gitmiş hayatından.

Ondan bir hafta kadar önce ben de eski bir dostumdan yabancı bir iklimde tam böyle ayrılmıştım. Hattâ daha kötü. Aramızda, geçmişteki ortaklıkların damlası yoktu. Birbirimizi durmadan yalnızlaştırdık, üstelik de birbirimizi karşılıklı suçladık.

"Onunla bir gün yeniden buluşursunuz," demiştim.

"Evet ama, Hannover garı en aslî buluşmamızdı; yani öyle olabilecek bir şeydi."

Gözleri nemli.

Yutkunuyor.

"Bir zamanlar onu, bir caddede sürükleyerek götürdüklerinde, adamların hepsine vurmak istemiştim, yapamamıştım. Üstelik gücüm kuvvetim yerindeydi o zaman..."

Atkısını çözüyorum, yanımızdaki boş iskemlenin arkasına asıyorum.

"Rengi ne güzel!"

Bunun onu sevindireceğini sandım; yüzünde az önceki acı kasılması oldu.

Atkısının rengi çok güzel, evet. Bunu içimden taa trenden beri yineliyorum. Kalabalığın, dalgalanan başların, gövdelerin arasında onu yeniden görebilmeme yaramıştı bu saks mavisi atkı. Ömrümboyu, güneş altında ya da gece karanlığında böyle bir atkı taşıyan kadını izleyeceğimden, her yanda onu arayacağımdan öylesi eminken... Trenden inip ayrı yönlere doğru uzaklaşmıştık. O ânda, ondan neden ayrıldığımı, neden birlikte olmadığımızı düşünmüş, avuçlarımdan kayıp giden bir hayatı yakalamak istercesine dönüp peşinden koşmuştum. Hem, çarçabuk bir otel odası bulmaya kalkışmam niye gerekliydi sanki? Gazeteler şehirdeki iki büyük müzik festivali nedeniyle bütün otellerin zaten dolu olduğunu yazıyordu. Onun saptığını gördüğüm ilk yan caddede bir kargaşa, bir kalabalık...

"Kalacak bir yer buldun mu?"

"Hayır, aramaktan caydım..." diyor.

Konyağından bir yudum daha içiyor :

"Artık kimseyle buluşacağımı da düşünmedim zaten. Hiç... Öyleyken, polisler yolu tutmuşlardı. Acelem yoktu. Hiçbir şeye... Tutmuşlar polisler yolu, birini sürüklüyorlar... Kimseyle buluşmayacaktım, evet... Polisi ittim; sürüklüyordu kızcağızı.. Sonra ben itildim, artık hep itildim..."

"Kalabalığın arasında bu maviyi seçtiğim zaman.. seçer seçmez yani..."

Duralıyor. "Ah," diyor sonra, gülüyor : " Evet..."

"Evet," diyorum. "Bizim durumumuzda bir rastlantı değil bu."

"Bizi sırtımızdan birbirine iten şeyin geçmişimiz, bizim zamanımız olması seni tedirgin etmiyor mu?"

"Ayıran da aynı şey ama..."

Böyle derken elini öpmek istiyordum.

Öpüyorum.

"Bir zamanlar ona sevdalıydım. O ise sadece arkadaş oldu bana. Sonra, bir zaman da o bana sevdalandı, ben ona arkadaş oldum. Şimdi... Afrika... Yurtsuzluk..."

Gözlerini de öpmek istiyordum.

Öpüyorum.

"Hadi," diyorum, "Afrika'ya bilet alalım..."

"Ama sonra Tibet'e de almamız gerekir," diyor.

"Tibet'e de alırız."

Geride bıraktığımız yerlerin adını söylemekten özenle kaçınıyoruz.

Başını kahvenin camına doğru çeviriyor, yarım tül perdeyi aralıyor, dışarı bakıyor :

"Sis yoğunlaşmış."

"Evet."

Alnındaki kırmızılık artık yokmuş gibi. Yok. Göz kamaşması.

Ona tutuldum, Allahım ona tutuldum! Tutuldum ona!

Hiç bukadar tutulduğum bir sevgilim olmadı benim.

Müzik durmuştu.

Ortalığı beklenmedik bir derin sessizlik basıyor.

KONYAKLARIMIZI bitirdik. Çıktık. Sisi ve geceyi aralayarak Afritişitü'ye iki bilet almaya gittik. Mavi, gecenin karanlığında dalgalanıyor.

Gazeteler bir gün önceki fırtınada pek çok çatının uçtuğunu, ağaçların yıkıldığını, her şeyin bir yana savrulduğunu yazıyordu.

Ardından bastıran dingin siste, uzun süre, fırtınanın önünde hızla sürüklendikten sonra, yanyana düşmüş iki yaprak olduğumuzu düşünüyordum.

Hep böyle düşünüyorum. Çok güzel renkli atkı dizlerimde; şimdi de, öyle...

(1986)

DEMİR ÖZLÜ

Eczane

ÖRNEN Eczanesi alanın öteki tarafına taşındı. Bu yüzden ben, eczaneye giderken, ilk zamanlarda, yerini şaşırdım, alana bakan eski yerine gittim.

Yeni yerinde – Örnen Eczanesi – karşı tarafta, alana ulaşan sokaklardan birinin içindeydi. Gene alana yakındı. Yanında kentteki büyük bir kitabevinin şubesi vardı. Eczane, bu yeni, eskisine göre daha geniş olan yerinde karmaşık bir biçimde düzenlenmişti.

Girişi ile çıkışı ayrı ayrı belirlenmiş, yan yana duran, girişi sadece içe, çıkışı dışa açılan camlı iki kapı kullanıyordunuz. Kapıdan girdikten sonra sola dönüyor, başka bir camlı kapıyı açıyordunuz. Sokağa bakan büyük camlarından da, giriş bölümünden de içerisi görünen görkemli eczane, geniş salonuyla önünüzde açılıyordu.

KARŞIDA, her biri küçük birer barakaya benzeyen, üzerleri açık iki tezgâh vardı. Sağdakinin üzerinde 'verme', soldakinin üzerinde 'alma' yazıyordu. Bu sözcüklerden, reçetenizi sağdaki tezgâhın arkasında oturan kadına bırakacağınız, sonra da sırası gelince – ya da çağrılırsanız – (kim bilir ne vakit?) ilacınızı – geri verilecek cinstense reçetenizi de – soldaki tezgâhtan alacağınız anlaşılıyordu. Üstü açık barakalara benzeyen bu iki küçük dükkâncığın arasında, arkadaki ilaç yığınıyla dolu raflarla, gene ilaç kutuları dizilmiş koskocaman bir kürenin bulunduğu bölüme geçmek için bir aralık bırakılmıştı.

Reçetenizi üzerinde 'verme' yazan tezgâhın arkasındaki kadına veriyordunuz. O, reçetenize bir an bakıyor, sonra tezgâhın yanında yürüyüp duran bir Taylor aralığına dikine yerleştiriyordu onu. Reçeteniz akıntılı bir kanala bırakılmış bir kayık gibi arka taraflara, sizin ayakta durduğunuz yerden görülmeyen, beyaz önlüklü çalışanlardan birinin önüne doğru gidiyordu.

Reçetenin dikine yerleştirildiği aralıkta, arka taraflara doğru gidişine baktın, onun bu aralıkta uzaklaşışından ötürü, Luna Park'taki "Aşk Tüneli"nde akıntıyla yol alan kütükten oyulma sandalları düşündün.

"Aşk Tüneli". Yaz başlarında, her yıl, bir defa da olsa gezindiğin Luna Park'ta seni en çok ilgilendiren, içinde geçirilen birkaç dakikalık yolculukta da, en çok hülyalara sürükleyen yer değil miydi?

Zaten hangi oyunları seviyorsun Luna Park'ta? "Dehşet Tüneli"... o rayları üzerinde, karanlıklar içinde, salaş bir arabayla kayarken, bütün saklı köşelerden

üzerine doğru fırlayan hayaletler... Sonra, Luna Park'ın çıkış kapısına yakın bir yerde bulunan, gene raylar üzerinde kayan, eski model otomobiller...

Ama "Aşk Tüneli", suyun akışıyla daracık kanalın kıyılarına çarpa çarpa giden, içine yerleştiğin, koca bir kütüğü andıran kayıklarıyla insanı, suyun kıyısı boyunca dizilmiş şatolar, değirmenler, asma bahçeler boyunca gezdiriyor, yanında oturan "sevgilinle" düşten düşe sürüklüyordu. İşte Örnen Eczanesi'nde 'verme' servisindeki yaşlıca kadın reçeteni yürüyen yarığa yerleştirdiğinde, bu aydınlık eczanenin donuk havasında reçetenin "Aşk Tüneli" boyunca gittiğini düşlüyorsun. Eczane, ilaçlar, aşk tüneli... Cennetten çıkma birer iksir kuşkusuz bu ilaçlar. Tatsız tuzsuz da olsalar.

Arkada sıralanmış rafların önü boyunca değil yalnız, gişeye benzeyen bu tezgâhların arkasına düşen kocaman kürenin çevresinde de dolaşıyor beyaz önlüklü kadınlar. Hepsinin oldukça ortak bir özelliği de var : hiçbiri güzel değil bu kadınların, hemen çoğunluğunun da yüzü gülmüyor, içlerinde bir tek makyaj yapmışı da yok. İster istemez insan, "Aşk Tüneli"ni unutup morgları düşünmeye başlıyor. Eczane, "Aşk Tüneli"nden çok ölümlere, morglara yakın bir yer mi? diye düşünüyorsunuz. Kuşkusuz bütün işlerin derin bir sessizlikle yapıldığı bu ortamda, bunca ilaç bekleyen kalabalığa karşın – ilaç bekleyen hastalar, yan yana konulmuş bir sürü koltukta oturuyorlar – ölümü çağrıştıran bir şeyler var. Bu beyaz önlükler, gülmeyen makyajsız yüzler, hastane terliklerine benzeyen terlikler, bu genel iticilikle kendine özen

Desen : Semih Poroy

göstermeme (kadınların bir teki bile saçlarını yaptırmamış)... "Yeni Hayat Eczanesi" değil burası, "Örnen Eczanesi"!

AMA ECZANEDEKİ ilaç servisinin işleme düzeni elbette bu kadar değil. İçeriye doğru uzanan beş tane kadar gişe benzeri delik var. Her birinin ardında birer eczacı kalfası oturuyor. Hepsi de kadın bunların. Gişelerin birkaç metre önünde sıralanmış koltuklarda oturup ilaçlarını bekleyen hastaları, soyadlarıyla bunlar çağırıyorlar. Alçak bir sesle. Hastalara ilaçlarını veriyorlar, ilaçların kullanılışı üzerine bilgi aktarıyorlar, maktu ilaç ücretini alıyorlar.

İlaçlarını bekleyenlerin oturdukları on kadar koltuğun arkasında dolaplar var. O geniş arka bölümde, bir yanı açık kare ya da yarım daire biçiminde dizilmiş, yerden tavana doğru yükselen raflardaysa reçetesiz satılan ilaçlar sıralanmış. Sınıflandırma şöyle : mide ilaçları, nikotine karşı ilaçlar – sadece 'nikotin' yazıyor üstteki rafta – ağrı, öksürük, nezle, alerji, ağız bakımı, diş (diş macunları, diş fırçaları, özel kürdanlar, diş ipleri de var orada)... Eksiksiz bir düzen. Ama köşede iki bölüm daha var : biri bebeklerle ilgili şeylerin bulunduğu raflar – üzerinde sadece 'bebek' yazıyor –, öteki de 'özel' adını taşıyan raflar.

Bütün bu ilaçlar düzeninin ortasında, kuşkusuz biraz sabırlı olursanız, size doktorun verdiği ilaçlara kavuşacaksınız. Ama, düşünüyorsunuz, gerçekten sizi iyileştirecek olan ilaçlar bu ilaçlar mı? Yoksa sizin, her şeyin bunca düzenlenmemiş olduğu, sadece bir tek eczacının eline kaldığınız, işlerin çok olmadığı zamanlarda onunla sohbet edebildiğiniz, eczanenin önündeki yoldan suları etrafa fışkırtarak otomobillerin geçtiği, bisikletlerin rastgele kaldırımların kenarına bırakılmış olduğu; öteki kaldırımda palmiye ağaçları bulunan, belki rıhtımdan sonra mavi bir denizin göründüğü bir eczaneye gitmeye mi ihtiyacınız var?

REÇETEMİ uzatırken, 'verme' bölümündeki yaşlıca kadına :

"Eski eczaneniz daha rahattı, burası biraz karışık görünüyor," dedim.

O reçeteme bakıyordu. Alerjiye karşı kortizonlu bir burun spreyiyle, gene alerjiye karşı haplardı yazılı olan : Rinexin, phenylpropanolemin, hydrochlorid.

"Öyle mi düşünüyorsunuz?" dedi kadın, hiç de asık yüzlü değildi şu anda. "Ama göreceksiniz, çok iyi bir düzen var burada?"

Bu arada reçetemi yürüyen aralığa dikine yerleştirmişti. "Aşk Tüneli"nde, eczanenin gerilerine doğru gidiyordu reçetem.

Tanrım! Ne de insanı hülyalara sürükleyicidir bu Aşk Tüneli. Kütükten sandalınız, daracık kanalın kıyılarına toslaya toslaya, akan suyla, Güney Almanya'daki kanallardan, İtalyan stilindeki ışıklı şatolara doğru, dolambaçlı yollarla gidip dururken... bahçeleri nehre kadar uzanan bir şatonun terasında sevgilisiyle birlikte oturan, birkaç yüzyıl öncesinin peruklu genç adamı siz değil misiniz yani? İşte mekanikliğinden bıktığınız bu kentte – bu mekaniklik yaz sıcakları başlayınca daha bir ortaya çıkar gibi olmuyor mu? – hemen kentin kıyısındaki bir adanın üzerinde kurulmuş Luna Park'a kendinizi attınız, düşler görüyorsunuz orda?

"Öteki eczane daha sadeydi. Reçetenizi, sıra numaranız gelince, sizi çağıran

gişelerden birine veriyordunuz, biraz ötedeki sandalyelerde ilacınızın hazırlanıp da sizi çağırmalarını bekliyordunuz. Bir de ötede, reçetesiz ilaçların alınabildiği yer vardı."

"Burayı bir deneyin de sonucu görün," dedi kadın.

"Başarılar," diyerek, öteye, gişelerin karşısında yer alan, kadının işaret ettiği sandalyelerden birine doğru yürüdüm. Arkamdan :

"Hangi gişeden çağrılacağınız belli değil. Fısıltı gibi bir sesle çağrılsanız da sanırım duyarsınız," dedi kadın.

Kulaklarımın o kadar hassas olmadığını söyleyemedim. Ama oturduğum sandalyede, onları, gişelerden gelen fısıltılara iyice dikmeye karar verdim. Bu arada da, ilaç dolapları arasında dolaşan erkeği gördüm. Eski eczanede de çalışan tek erkek oydu. Birkaç defa onun elinden ilaç aldığımı hatırlıyordum. Kabak kafalıydı, saçları, sadece, başının iki yanından düzensizce fışkırıyordu. Uzunca boylu bir adamdı. İlk görüşümden beri, onun üzerinde değişmez bir fikir edinmiştim : 'eczane diye bir yer olmasaydı, ona rastlamam olanaksızdı.' Eczane onun yeriydi. Eczacılık mesleği ile ilgili olmayan bir ortamda onu görmek mümkün değildi. Tam yerinde, kendi dekoru içindeydi bu adam. Dolaplar arasında dolaşırken beyaz önlüğünün etekleri uçuşuyor, ilaç şişeleri üzerindeki yazıları okurken dolaplar arasındaki aralıklardan görülüyor, size, ilacınızı verirken de, gözlerini açarak, hafif bir sesle onu nasıl kullanacağınızı anlatıyordu. "Ama çok şükür," diye düşündümdü, "eczacılık mesleği uzun yıllardır var, yüzyıllara uzanıyor tarihi, başka bir yüzyılda da dünyaya gelseydi, kuşkusuz bu adam, çalışabilmek için bir eczane bulabilecekti. Nerede olursa olsun bir eczanede olacak o, hangi çağda olursa olsun, saçının bir telinin konumu bile değişmeyecek."

Kulaklarımın o kadar hassas olmadığını söyleyemedim. Ama oturduğum sandalyede, onları, gişelerden gelen fısıltılara iyice dikmeye karar verdim. Bu arada da, ilaç dolapları arasında dolaşan erkeği gördüm. Eski eczanede de çalışan tek erkek oydu.

Nitekim, ilaçlar dünyasındaki o anlaşılması güç kaderin itişiyle, beni gişenin önüne çağıran o oldu. İki kutu ilacımın, kutuların yanlarından taşan etiketlerini tutarak, bana onları nasıl kullanacağımı anlatıyordu.

"Bildiğim ilaçlar bunlar," dedim. "Siz hiç merak etmeyin."

"Bunu çocukların erişebilecekleri yerlerden uzak bir yere..."

Sabırla dinliyordum. Kendimi tutamadım.

"Onu bunu bırakın da bana Aşk Tüneli'nden söz edin siz."

"Hangi Aşk Tüneli?"

"Bu reçete size Aşk Tüneli'nden geçerek gelmedi mi?"

"....."

"İşte görüyorsunuz, orada, reçeteler sıra sıra tünelden geçerek geliyorlar."

Bu büyük eczacının ya da eczacı kalfasının gözleri iyice açılmış, bana şaşkınlıkla bakıyordu.

"Bu ilaçlarla iyileşecek miyim dersiniz? O gittikçe artan, nefes almamı zorlaştıran alerjiler... İklim değiştirdiğimde, her defasında, burnumda şiddetli bir nezle oluşuyor. Büyük sıkıntılar çekiyorum. Nemli havalarda da. Her zaman kuru, kıvamında güneşli yerleri nereden bulayım. Kader insanı oradan oraya sürüklüyor. Bu eczanenin ilaçlarla dolu şu arka bölümünün ardında, bir kitabevinin şubesinin bulunduğunu, oradan bazen kitap, bazen CD aldığımı bilmesem, orada ölümün 'çorak ülke'sinin uzandığını söyleyeceğim. Bana 'Aşk Tüneli'nden söz edin. Sevgilinizle bir sandalda oturuyorsunuz, sık sık da öpüşüyorsunuz. Günümüzde ışıklandırılmış Ortaçağ şatolarının önü sıra geçiyorsunuz. Şatodan dans müziği sesleri kıyıya kadar yayılıyor. Beni iyileştirecek olan odur. 'Aşk Tüneli'nde uzun bir gezi. Etli dudaklarla ikide bir öpüşmeler. Okul yaşantım boyunca sırf pozitif bilimlerle eğitilmiş olmasaydım, şimdi size, 'alın bu ilaçlarınızı geri,' derdim. Ruhum aşk perilerinin, sirenlerin, Eros'ların üflediği rüzgârla kanatlanıyor. Bütün bu eczanede çalışanlara öğütlerim kalplerini aşkın rüzgârlarına doğru açmalarıdır. Bana gelince, ben de, kuşkusuz o rüzgârlarla sürükleneceğim, bu düzenli, temiz kentin üzerinde balonlar gibi uçuşurken göreceksiniz beni." ❁

MAHALLE KAHVESİ

SELİM İLERİ

Her şey dinginlik içinde başlar. Sait Faik'in kendisi olup olmadığı bellisiz anlatıcı, küçük bir mahallenin kahvesine gelir. Vurgulanmamasına, adlandırılmamasına karşın bir İstanbul mahallesinde olduğumuzu duyumsarız.

SAİT FAİK'İN "Mahalle Kahvesi" hikâyesi, belirsizlikler, bulanıklıklar içinde üst üste trajediler yığınıdır. Puslar arasından beliren bu trajediler, alabildiğine yalın bir anlatımla sanki örtülmüş; bir yandan da, bireyselden toplumsala yol alarak, birkaç sayfada töreler tarihçesini çıkarmış gibidir.

Her şey dinginlik içinde başlar. Sait Faik'in kendisi olup olmadığı bellisiz anlatıcı, küçük bir mahallenin kahvesine gelir. Vurgulanmamasına, adlandırılmamasına karşın bir İstanbul mahallesinde olduğumuzu duyumsarız. (Çünkü anlatıcı, çok geçmeden, büyük kent tasvirine, izlenimlerine başvuracaktır : "Evimden çıkınca ortalığın sessizliğini, bu sessizliğe lapa lapa kar yağdığını görmüş, yürümek hevesine kapılmış; ana caddeleri, arkadaş tesadüflerini, malum kalabalık yolları bırakmış, karın daha tez, daha temiz biriktiği, insanların az geçtiği bir semte gitmek üzere tenha tramvaya atlamış, buraya gelmiştim.")

Mahalle kahvesi, anlatıcının, yaz uğraklarındandır. Kahvedekiler ona, o, kahvedekilere aşinadır. Sonra kahveyi yaz haliyle zaten hatırlamaktadır. Ama yazları kapalı bölmede değil, mahalle kahvesinin bahçesinde oturmuştur.

Bahçeyi bitki örtüsüyle gözümüzün önüne getirebiliriz : Şimdi yaprakları dökülmüş iki söğüt ağacı, üç dört kuru yaprağı hâlâ sallanan asma, maviye çalar renkli kasımpatılar (belki de ortancalar : Sait Faik "mavi boyalı kasımpatılar" diyor). İstanbul'un uzak, "sapa" semtlerinden birinde herhangi bir bahçeli mahalle kahvesi...

Usta işi öyküler bize yaşlarını satır arası belirtgelerle söyleyiverirler : "Mahalle Kahvesi"nde de öyle : Zaman, "ince belli çay bardaklarının", "tramvay"ın, "alevler atarak yanan sac sobanın" zamanıdır.

Anlatıcı bir süre bahçeyi seyreder. Cam kenarına oturmuştur; buğuyu siler silmez; bahçe, yazdan ve biraz daha geçmişe uzanarak "bahar akşamları"ndan bir şeyler söylemeye koyulur. Tipide kar mor ışıklarla donanmıştır. Dipten dağılan bu ışık, bahçeye, sanki geçip gitmiş güzel günlerin ölgün anısını sermektedir. Nitekim hikâye ilerledikçe o geçip gitmiş güzel günler, hiç dile getirilmeksizin, yalnızca okurun çağrışım gücünde duyumsanabilecektir. ("Kötü yol"un henüz

yaşanmadığı günler...)

Öte yandan, mor ışık çok çabuk koyulaşır, kahveci ışıkları yakmak zorunda kalır.

Anlatıcıya "ince belli çay bardaklarının en güzelini" bırakacak kadar müşterisine, konuğuna bağlı, sevgicil tutumlu kahvecinin şu an kahvedekiler için aşağılayıcı bir sözüne tanıklık ederiz :

" – Morukların söylenmeyeceğini bilsem, ışıkları daha yakmazdım ya, dedi, neredeyse homurdanmaya başlarlar."

Belki de bir iç gerilim sözkonusudur, gizli bir öfke, gönül ezginliği...

Ama anlatıcı kahvecinin seçtiği sözcükler üzerinde durmayı gereksinmez. Sac soba, kış, kar, tavla oynayanlar şimdilik daha dikkat çekicidir. Üstelik, alnını "camlara yapıştırıp" dışarıyı seyreder görünerek, kendi iç dünyasına dalacaktır.

Kimdir bu anlatıcı? Yukarıda alıntıladığım büyük kent tasviri, bir bakıma, anlatıcıyı tanımamıza da el verir. Hayatında "ana caddeler" sözkonusudur, "kalabalık yollar" sözkonusudur; ne var ki yalnızlık da sözkonusu edilebilir : Anlatıcı, bire bir arkadaş çevrelerinden, arkadaşlıklardan değil, "arkadaş tesadüfleri"nden söz açmıştır. Ancak rastlaşmaların sağladığı gelgeç birliktelikler. Fakat anlatıcı şimdi o büyük kent yaşamasının dışına çıkmak istemiş, "insanların az geçtiği bir semt"i, "tenha tramvay"ı yeğlemiştir.

Öyküde bir şeylerin değişeceğini, dinginliğin gerileceğini sezdirmek istercesine, kar yoğunlaşır : "(...) yarım saat içinde hava değişmiş, karayel kudurmuş, lapa lapa yağan kar, küçücük küçücük soğuk darı taneleri halinde kaynaşmaya başlamıştı."

Sezdiri yeniden gündelikte kaybolur : Anlatıcı "bugünkü gazete"ye dalmıştır. Gazetede yazılıp çizilmiş olanlar, "havadisler", mahalle kahvesinin hayhuyunda silinecek, anlam dışı kalacaktır. Kahvedeki konuşmalar, büyük olasılıkla, gazetedeki haberlerden daha düşünülmeye değerdir : "Maişet derdi münakaşalarından öte insanlar bir şey konuşmuyorlardı."

İster istemez, "maişet derdi"yle savrulmuş kişileri, dünyalarını, değer yargılarını, törel anlayışlarını aklımızdan geçiririz. Sait Faik'in bu iteleyişi elbette boşuna değildir. Mahalle kahvesindeki gizler ortaya çıktıkça, ufuk darlığı varlığını büsbütün hissettirecektir.

Gerçi tavla oynayanları, kahveye yeni gelenleri, bir köşede "kendi kendine hülyaya" dalanları ayırt ederiz ama, burası, bu mahalle kahvesi, asıl, "maişet derdi münakaşalarından öte" bir şey konuşmayan insanların kahvesidir. Yani ufkun hep gündelik ekmek derdiyle sınırlı olduğu yer. Ufkun daralmaya mahkûm olduğu yer.

İster istemez, "maişet derdi"yle savrulmuş kişileri, dünyalarını, değer yargılarını, törel anlayışlarını aklımızdan geçiririz. Sait Faik'in bu iteleyişi elbette boşuna değildir. Mahalle kahvesindeki gizler ortaya çıktıkça, ufuk darlığı varlığını büsbütün hissettirecektir.

"Sedirde oturan ihtiyarların yanına da orta yaşlı, ciddi adamlar gelip oturdu."

Sait Faik Burgaz'daki çalışma odasında. Fotoğraf : Ara Güler

Bir paragraf âdeta birdenbire böyle başlar. Sedirde oturan ihtiyarlar, herhalde, kahvecinin "moruk" dedikleridir. Anlatıcı, "Benden uzakta idiler," diyor. Somut bir uzaklığı saptadığı gibi, içsel bir uzaklığa da işaret etmiş olamaz mı? "Ne konuştuklarını duyamıyordum, ama yüzlerinde hüzünlü bir şeyler vardı." Ağlatı maskeleri takmış bu ihtiyarlar korosu, tavla oynayanlardan, hülyaya dalmış olanlardan muhakkak ki farklı bir resim çizmektedirler. Sonra : "Uzun uzun susuyorlardı."

Zaman anlatıcı için çok önemli değildir (anlatıcının saati yoktur : "Küçücük yuvarlak saat, kahveciden yana dönük olduğu için, saatin kaç olduğunu kestiremiyordum.") Yine de zamanın geçtiği, "epey" geçtiği alımlanır. Kahveye gelen kimse kalmamıştır; kahvedekiler, tavla oynayanlar ya da hülyaya dalmış olanlar birer ikişer giderler. "Kahveci, nihayet saatini benden yana çevirdi. On buçuktu."

Kahvecinin "küçücük yuvarlak saat"i çevirişi, sıradan, rastlantısal bir davranış sanılabilir. Ama belki de zamandan kaçmak, zamanı unutmak çabası, endişesi...

Yalnız ve başıboş anlatıcı dönmek gerektiğini bilse de, mahalle kahvesinden ayrılamaz; burada hiç olmazsa başkaları vardır. Kahveci, iyicil yaradılışını dışa vururcasına, anlatıcının gitme tedirginliğini giderir : " – Eviniz yakınsa acele etmeyin, dedi. Biz, bire kadar açığız. Buradan iyi yer mi bulacaksın?"

Mahalle kahvesi gerçekten de mutluluklara açık mıdır?

Yanıtlamamıza fırsat kalmaz : "Tam bu sırada içeriye birisi girdi." Yeni gelen kardan bembeyaz kesmiştir. Doğru sobaya yürür. Üstünü başını silkeler. Hareketleri ürkekçedir : "Bir sandalyeye çöktü." Kaşındaki, kirpiğindeki karlar eriyince, gençliği, beyaz, yuvarlak yüzü ortaya çıkar.

Bu "çok genç" adam mahalle kahvesinin bütün büyüsünü alır. Konuşmalar birdenbire kesilir. Son tavlacıların şıkırtıları çarçabuk biter. Son tavlacılar tavlayı kapatıp giderler. Mahalle kahvesinde yaşlılar, kahveci, anlatıcı ve genç adam kalmışlardır. Onlara eşlik eden artık hep bir "sükût"tur. "(...) bu sükût büsbütün arttı, uzadı."

Sessizlik, susku, anlatıcının gelgeç erincini kısa sürede noktalayacaktır : "On dakika bir mecliste insanların susması korkunç bir şeydir : Dehşetli sükût uzuyordu."

Yeni gelen oturmakta, önüne bakmaktadır. Bir şey olduğu muhakkaktır. Çünkü ihtiyarlar hem konuşmazlar, hem de ciddiyetlerini korurlar. Anlatıcı onlar için şimdi yepyeni bir nitelendirmeyi uygun bulmuştur : "(...) âdeta haindiler." Bu niteleyişle, kahvecinin "moruklar" sözü neredeyse pekişir.

Genç adam kendisine bakıldığının bilincinde, gitgide daha ürkekleşir, hareketleri büsbütün tutuklaşır. Bakışları korkakçadır.

Kimdir bu genç adam? Onu ilk elde 'ayakkabı'larıyla tanırız : "Ayağının birisine altında kırmızı kırmızı yamalar sallanan bir lastik artığı geçirmiş, bunu iple de bağlamıştı. Ötekisinde, torik ağzı gibi açılmış altından hâlâ ısgaraları sallanan bir futbol ayakkabı eskisi vardı." Yoksulluk, yoksunlukla futbol tutkusu iç içedir, besbelli.

Kahvenin son görüntüsüne göz attığımızda, ihtiyarların hainliği, genç adamın dışlanmışlığı, anlatıcının şaşkınlığı ölçüsünde bir başka tutuma, bir başka 'figür'e dikkat etmemiz gerekecektir : "Kahveci, başını iki eli arasına almış, kahve ocağında oturuyordu."

Yoksulluk, yoksunluk ama, futbol tutkusu; genç adam "maişet derdi"nin kavgasında galiba yer almamış...

Mahalle kahvesindeki suskunluk artık çıldırtıcı kerteye ulaşmıştır. Genç adamı kaçamak izleyen anlatıcı, onun geniş, kırışıksız alnını, siyah çizgili "mintan"ını, "kirli beyaz" bol, şekilsiz kazağını ayırt eder. Genç adam ceketsizdir, kazağının çarpık çurpukluğunu "bir çengel iğne ile" tutturmuştur.

Kahvenin son görüntüsüne göz attığımızda, ihtiyarların hainliği, genç adamın dışlanmışlığı, anlatıcının şaşkınlığı ölçüsünde bir başka tutuma, bir başka 'figür'e dikkat etmemiz gerekecektir : "Kahveci, başını iki eli arasına almış, kahve ocağında oturuyordu."

Kapı tekrar açılır. (Saat on bire yaklaşmış olmalı.) Burada doğrudan doğruya tiyatroluk anlatıma başvurulur; Sait Faik, anlatıcısına içeriye şimdi girmiş kişiyi betimleme fırsatı tanımaz; içeriye şimdi girmiş kişi sadece ihtiyarlara doğru yürür; bir trajedyen ulak kimliği alımlanabilir :

" – Sizi çağırıyor, dedi. Aklı yerinde ama, sabaha çıkamayacağına kalıbımı basarım. Ara sıra fena dalıyor. Seni istedi Ali ağa. Seni de Mahmut çavuş. İstersen sen de gel Hasan. Seni çok severdi."

Yaklaşan, trajedilerin yaprakdökümü zamanıdır.

Toparlarsak; arkadaşlıklardan uzak, hayatı "arkadaş tesadüfleri"yle kısıtlı,

yapayalnız bir anlatıcı; duygularında ikilemli bir kahveci; futbol tutkunu, yoksul ve yoksun, besbelli suçlanan bir delikanlı; yargılayıcı ihtiyarlar topluluğu... Nihayet bir de, ölüm döşeğindeki, hiç tanımadığımız kişi, sabaha çıkamayacak...

Adları anılmış üç kişi ayağa kalkarlar. Soba kenarındaki delikanlıya hiç bakmazlar; yine de anlatıcı, onların "dik dik bakarmış gibi bir halle geçip" gittiklerini algılayacaktır. Bir başka bakışı da yakalamıştır üstelik : "Genç adam, büyük gözlerini açmış, gidenlere yalvarır gibi bakıyordu."

Anlatıcı bir an için acıma duyar; kahveciye genç adama çay vermesini söyler. Kahveci yanıtlamaz.

Büyük gözlü genç adam kendisine çay vermeyen kahveciye sorar : " – Babam, değil mi? dedi. Ölüyormuş değil mi?"

Çok az trajik an böylesine yalın ve tasarruflu aktarılabilir. Kahvecinin yanıtı bir açıklamayla trajik an'ı katmerleştirir : " – Senin baban değil o." Bu olumsuzlama çok kesin bir gerçekliği dile getirmektedir : Bir reddedilmişliği.

Eylem cümleleri, karar cümlelerine dönüşecektir : "Genç adam bir şey söylemedi. Bir şeye karar vermiş gibi hızla yürüdü." Ama hemen sonraki kısa cümle kararı duraksamaya dönüştürür: "Kapıyı bir türlü açamıyordu."

Kahveci, kendisinin ve genç adamın bildiği, anlatıcının ve öykü okurunun – henüz – bilmediği trajik sebepten ötürü, acımasızca uyarır : " – Sakın eve gideyim deme. Kapıda teyzenin oğlu bekliyor, gebertir seni."

Babası ölmekte olan genç adamın 'aile içi' bir sorundan suçlandığını kavrarız. Babasını ölüm döşeğinde bile görememekte, toplumsal çevre tarafından (kahvecinin sözleri) suçlanmakta, bir öç sözkonusuymuşçasına teyzeoğlu kendisini beklemektedir. O da hiçbir şey yapamadan kalakalır. Geceye karlı havaya karışıp gidecektir. Nereye? Yüzündeki "iradesiz hatlar" evine geri dönemeyeceğini açıkça sezdirir. Zaten "kendisini içeriye iten rüzgârı deler gibi" gitmiştir. Bir kez daha nereye diye sorarsak, rüzgârın savuracağı yerlere yanıtını vermek durumunda kalırız.

Kahveciyi izleyen anlatıcı yine ikilemli davranışlarıyla karşılaşır kahvecinin : Az önce çıkarmaya çalıştığı önlüğünün bağlarını tekrar bağlar, donmuş gibidir, bilinçdışı sayılabilecek bir tutumla anlatıcının masasına yaklaşır; mahalle kahvesindekilerin çok zamandan beri bildiği, bazılarının besbelli tanık olduğu, süreci adım adım yaşadığı olguyu söyler...

Herhalde çözüm noktasına gelinmiştir.

Ölüm döşeğindeki babaya giden ihtiyarlardan biriyle birlikte ulak kişi bir kez daha mahalle kahvesinde görünürler. Ulak kişi yeni iletiyi söyler : " – Ruhunu teslim etti." Ve "öteki"ni sorar : " – Öteki savuştu mu?"

Kahveciyi izleyen anlatıcı yine ikilemli davranışlarıyla karşılaşır kahvecinin : Az önce çıkarmaya çalıştığı önlüğünün bağlarını tekrar bağlar, donmuş gibidir, bilinçdışı sayılabilecek bir tutumla anlatıcının masasına yaklaşır; mahalle kahvesindekilerin çok zamandan beri bildiği, bazılarının besbelli tanık olduğu, süreci

adım adım yaşadığı olguyu söyler : " – Arabacı Kâmil ağa, dedi, öldü de... O deminki it, oğlu idi. Kız kardeşini kötü yola sürükledi diye babası reddetmişti."

Kahveci, "deminki it"in pişmanlıktan değil, mirastan pay koparırım diye geri döndüğü kanısındadır. "İhtiyarlardan biri" bu görüşe karşı çıksa bile, sorun, kız kardeşlerin kötü yola sürüklenmesi olunca, delikanlıların pişmanlıklarına kayıtsız kalınması gerektiğini belirtir. Böylece töre konuşur.

Anlatıcının bu aşamada Sait Faik'le özdeşleştiğini düşünebiliriz : Bir yazar, hikâyeci merakıyla hareket etmektedir : " – Kız ne oldu?" Bu sorunun sorulmayacağını, sorulmaması gerektiğini de bilmektedir oysa : "Ben dudaklarımın ucuna gelen bir suali nasıl sorduğumu, niçin sorduğumu bilmiyorum. Bu tesiri yapacağını hiç düşünmeden budalaca sordum."

Etki? Etki, deminki "dehşetli sükûtu" andırır "ses seda" yokluğudur. Kimse yanıtlamaz. Anlatıcıya borcunu ödeyip gitmek düşer. Son anda kahveciye bakar : "Sapsarı idi. Elleri hâlâ önlüğünün bağlarını çözmeye çalışıyordu." Ellerin irade dışı davranışı, düğümün kahvecide çözüldüğüne bir gönderme midir?

Soruyu "Mahalle Kahvesi" öyküsü yanıtlamaz. Ama Sait Faik'le özdeşleşmiş olduğunu varsayabileceğimiz anlatıcı çarçabuk bir öykü kurar, hepi topu tek cümlelik bir öykü : "Kızın ne olduğunu öğrenemedim ama, onu kahvecinin kötü hayattan çekip aldığını mı anladım nedir?"

Öğrenilmiş, 'billurlaşmış' trajedilerden sonra okur şu soruları sorabilecek, şu sorularla baş başa kalacaktır :

1) Kötü yol nedir? Bir başkası mıdır kötü yola sürükleyen kişi? Yoksa, kötü yol, yoksul ve yoksun hayatların mı bir sorunudur yalnızca?

2) "Sapa bir yerde"ki mahalle kahvesinde adı geçen "arabacı Kâmil ağa"nın serveti ne olabilir ki, mirasından oğlu pay ister gösterilmektedir? Sözü edilmeye değer servetler 'kötü yolları' örtbas etmekte başarısız kalabilirler mi?

3) Kahveci, cemaatin 'kötü hayat' dediği hayattan kızı çekip almış mıdır; yoksa, bu düşsel saptayım, anlatıcının, yer yer belirtilmiş, yer yer de satır arasındaki dokundurmalarla duyumsatılmış yapayalnızlığından esinlendiği bir yitik iyimserlik arayışı mıdır? ▨

FÜRUZAN

Bir İstanbul Romanı

Ara Görüntüler...

TEYZEM kesintisiz konuşuyordu :

– Ben kendi çıplaklığımı yadırgarım, hicap ederim. İnanınız her iki kocamın soyunuk görmediği bir kadınım ben. Şimdi migrenim için Gripindi, çarpıntı için damlalardı, doktor Simondu geçip gidiyor günler. Erkekler mi, kimi zaman bir tanesi inanınız hepsi için en iyi örnektir. İlk kocamın sıtma ateşi yükseldiğinde beni karşısına alıp, Bingazi'deki Arap umumi kadınlarını anlatmasını az mı dinledim. Kadınların arasında göğüs ucunu delip, küpe takanları bile varmış. Uyduruyor diye kabul ederdim. Sonra o kadınların her yanları acı acı tarçın kokarmış. Sık yıkanmayıp yağlarla ovunduklarından tenleri tabaklanmış bir ceylan postu gibi kaygan ışıltılıymış. Edep yerleri öyleymiş ki, erkeğinkini arzulanıp da zaptettiler mi bırakmayabilirlermiş.

İşte efendim böyle doğrudan anlatılmaz açık şeyleri dinletirdi bana.

"Sırtları dik, belleri ziyade çukur ve gergindi onların Mihriban," derdi. "Hastalık taşırlarmış ya, ben seni düşünerek mecburi elimi sürmedim. Ne frengi ne belsoğukluğu kaptım. Bu yaralar, bu kabuklar, Reşit Paşa vapuru ile Köstence'ye götürdüğümüz Romen esirlerinden geçti, vallahi ve tallahi. Hiç uyumuyorlardı o adamlar, Mihriban karıcığım. Gece demeden gündüz demeden gözleri açık, dillerindeki şarkılar, acıklı şeylerdi söyledikleri belliydi. Ne rütbeleri anlaşılırdı, ne boyları, ne posları. Bu perişan, tuhaf erkek kalabalığını harpten başka bir şey yaratamazdı. Biz İmparatorluğun genç zabitleri Namık Kemal'in şiirleri dilimizde, yorgun, uykusuz fakat kararlı ve cesur cepheden cepheye gidiyorduk. Öyle günlerdi ki yaşadıklarımız sulh olduğunda ona alışamayıp pek acayip bulacaktık kendimizi. Her gün ölümün içindeki bir zamana uyanmak, ölümle kalım arasındaki meçhul anı daima ensende varsaymak bizlere nerdeyse haz veriyor olmuştu. İmparatorluk tebalarına emirler yağdırırken sivil sadakor giyimlerimizi, yumuşak rugan iskarpinlerimizi, ipek mintanlarımızı kuşanarak nazeninlere gözde mesire yerlerinde söz atan bizler değildik sanki. Erkekliğin asıl iktidarını harp etmekle tanımıştık. Bize öyle görünmekteydi ki geçmişin o süslü delikanlıları, kanı canı olmayan mahluklardı. Üniformalarımızsa üzerimizden sıyırıp atacağımız şeyler olmaktan çoktan çıkmışlardı. Onları soyunduğumuzda eksikliğimiz

başa çıkılmaz olacak diye düşünmekteydik. Mülazim Ömer Sadi ile ziyade dost olmuştuk. Fransız ediplerini ve bilhassa Voltaire'i beğenerek onların düşüncelerini kendine şiar edinmiş bir zattı. Çoğumuz cepheye ulaşmadan ishalden, tifüsten, koleradan ölüyorduk. Kibar aile çocuklarıydık. Fakat bizi harbin sesi, saltanatı, onuru şahlandırıyordu. Bedel vererek zabitlikten uzak kalanlarımız da vardı elbette. Hatırlanacaklar onlar değildir asla. Neferlerimizle konuşmak, o dili öğrenmek zaman istedi. Dillerini anlayamıyorduk. İmparatorluğun seçme kurmayları vardı. Onların konuşmalarıysa hayranlık vericiydi. Sınırsız maceralar. Kâh Bingazi'deydik, kâh Reşit Paşa vapuruyla Rumen esirlerini Köstence'ye götürüyorduk. Küçük Asya'da değişik cephelerde sürüyordu savaş. Yedi cephede yedi düşman, beş cephede beş düşman.. "Asrımız Hürriyetçilerin asrı derdi Ömer Sadi." Hürriyet, adalet, müsavat. Ne narin bir gençti. Anadolu'nun sessiz duran neferleri emirlerimizi bir küçük kardeş usluluğu ile yerine getirirlerdi. Onlar kimi zaman bize bir memleket türküsü söylerlerdi. "Söyleyin haydi," derdik, "haydi bakalım." Çadırların boz sıcağı önünde mataralarımızda hurma rakılarını içerken bu türkülere alışır olmuştuk. Gençliğimizin müzikleri, çağdaş fürstinler, Viyana valsleri oralara uygun değilmiş demek ki. Rumen esirlerinden biri onların içtimasını yaptığım saatte bin parçaya bölünmüş o artık ceket denemeyecek pırtılarının içinden bir portföy çıkararaktan bana bir fotoğraf uzatmıştı. Mısır püskülü saçlı iki çocukla boynunda haç takılı genç bir kadının gülümsediği resime karşı ne yapabilirdim. Dostlukla sırtını okşayarak yürüyüp geçmiştim. O fotoğraflar harp boyunca sanki iki düşman arasında anlaşmaya yarayacak tek şeymiş gibi çok defalar gösteriliyordu. Mihriban canım yavrum, bilemezsin harpte her akşam sanki ertesi güne doğmayacak bir günbatımı izlersin. Yaralıların sipere taşınabilmiş olanlarının inleyişine ise alışılmıştı. Bu inlemeleri arada bir top atışı sesleri bozar. Bazı geceler bir iki kurşun sesi de duyarsın. Tabanca sesi çok farklıdır. Bu bir harbin içinde iyice öğrenilir. Şarapnelin bir kolunu ya da bacağını aldığı genç bir zabitin intiharına işaret eder çoğunluk bu kurşun sesleri. Ömer Sadi, "Genç Werther'in ızdırapları," diye konuşur. "Bizim nesil Cihan harbinin en hareketli noktasında bulunuyor. His ve beden olarak da en kuvvetli olduğu zamanı yaşıyor. Buna şans denebilir mi bilmiyorum. Ne kadar vahşi, ne kadar şaşırtıcı olsa da harbe alıştık," der. "Sivil hayata dönebilirsek ben ben olmaktan çıkmış olacağım. Aile ve mektep arkadaşlarım da, tanıdıklarım da alıştıkları Ömer Sadi'yi artık bende bulamayacaklardır. Ya da hep biraz şaka ederek söylediğim şeyi, yazılsın sengi kabrime vatan değil ben mahzun. Değiştik, garip adamlar olduk. Vefa mutassarrıfı amcam Nimetullah Sadi ne demişti uğurlarken beni. "Biz Osmanlı münevverleri pek çok mevzuda vicdanın dikkate alınmadığı vakitleri yaşarken, bu ahlaki uzaklığın İmparatorluğu da çökerteceğini bilmeliydik. Hepimiz tek tek ben karışmadım, bilmiyordum dedik. Bilmiyorduk da... Öğrenmeye gönüllenmediğimizdendi... Ben istibdatı hiçbir zaman güzel bulmamıştım. Ama bir ben çare değildim elbette. Yeni bir zamanın içine giriliyor. Çok şey başkalaşacaktır, değişecektir. Havsalamızın alamayacağı kisvelerde görünecektir bize dünya. Siz gençler vatanınızı kurtarın. Ahaliyi tenevvür ediniz. Anadolu'da Yunus ilahileri okurlar bilir misiniz? Avrupa maddeci beyniyle burayı hor görmektedir, daima görecektir. Dünya malı dünyada kalır denmişse de dünyayı insana layık kılmak

Fotoğraf : Şahin Kaygun

için de ilerlemek, medenileşmek elzemdir. Mal sahibi mülk sahibi, hani bunun ilk sahibi. Mal da yalan mülk de yalan, gel sen de biraz oyalan söyleyişi önemli ise de bir adam sendecilik değil, ahlaklı olmayı, yükseği yaşanır kılmayı ister. İnsanoğlunu düşündürmek, onu veli mertebesine çıkarmak içindir derim, dünya malının münakaşası. Yoksa asla süfli bir pejmürdeliği hayat mektebi olarak göstermek değil. Kendi harsımızı bulmalıyız. Lakin Avrupa'nın maddeci aklının yıkabileceği her kaleyi de aşağı kalmadan, onlarla omuz omuza denk bilmek ilim ve fennin gizlilerini öğrenmekten geri kalmamalıyız. Şarkın bitmez o uzun uykusu diyorlar. Onları yanıltmalıyız. Öğrenmeliyiz, bilmeliyiz. Bu da şaşırması olsun Avrupalının bizim karşımızda. Fakat aklın her hali ulemalar katında kalmamalı. Bu merak ahaliye de verilmeli, o da istemeli her bir şeyi öğrenmeyi. Yani garplının fikir yürütmelerine boş bulunmadan konuşacak mertebede insan yetiştirerek bunu halledebiliriz. Bu nasıl olur? Sual bizimdir. Unutmayınız harp biter kazanırsak, ki kazanacağız, çünkü her cephede Osmanlının en genç, en kabiliyetli paşaları, zabitleri, ihtiyat zabitleri, neferleri vardır, tersi olamaz. Bizler ihtiyarız. İhtiyarlamayı ne zaman ki kalbinde, fikrinde taşıyorsa insan, vaziyet ciddidir. Biz genç kalmayı bileydik, İmparatorluk öyle kolay çözülmezdi. Bunda hepimizin vebali vardır. Asri bir adam olarak tanınan Nimetullah amca şimdi Mevlevi oldu, kendini tekkeye kapadı. Tam tersi bir adam olan babamsa, "Asri Nimetullah Bey'den dindar Nimetullah Hocanın çıkması günümüzde hiç de hayretle karşılanmamalı... Hatta moda budur," der. Nimetullah Bey'den ailede bahis ederlerken hep tanımadığım bir adamdan konuşurlar gibiydi. Sonra aralarında gülüşüyorlardı. Nimetullah Beyefendi İmparatorlukla birlikte kisve değiştirmiştir açıkçası. Hani asrımız ilerlemenin asrıdır demekteydi. Bunu söylemekle hangi hakikatı anlat-

mıştı. İlerlemenin parayla mümkün olabileceğini mi söylemişti. Tenezzül etmemiştir böyle fikirlere... Avrupa makineleşirken zamanı hesaplamayı âlâ biçimde öğrenmiştir. Bizde ise zaman nerdeyse mevsimlere pay edilerek yaşanmaktadır. Hangi mevsimdeyiz, onun icap ettirdiği hareketleri mi yapmalıyız. İşte biz bunu anlıyoruz. Saat, dakika, saniye, salise. "Efendim söyleyiniz, derdi babam, lütfen rica ederim. Kim değil acaba dakikanın saatin farkında. Şu Şirketi Hayriye vapurlarını dolduran zevata baktınız mı hiç? Bir tekinin bile acelesi yoktur. Para sermaye, acele ister, cerbeze ve gözü peklik ister. Bunlar olmayınca da ilerleme olamaz. Ne büyük kayıptır, bir gün göreceksiniz, parayı kuruş kuruş kazanıp her şeyden sızdıran yerli tacirler çıkacaktır ortaya. Memlekette fabrikatörlerin sayısı kaçtır, fabrika nedir, amele nedir, kim bunları sormaktadır, ve sormayı düşünmektedir. Nimetullah Bey hayatta gününü gün etmiştir, kışlık Novotni'de her türlü ecnebi zevatla zevk ve sohbet ederken Mevlevilik aklında mıydı sorarım. Ne çalışırken, ne çalıştırırken paranın zaman olduğunu unutmayınız. Bu zihniyet bize de er geç yerleşecektir. Avrupa'ya da başka türlü ayak uyduramayız."

Teyzem yeniden kendi sesine dönerdi.

Bana sert bir bakışla bakardı :

– Gönül kızım bahçıvanı çağır bana haydi. Ortancaların, fujerlerin nasıl sulandığını soramadım. Bilseniz efendim bu göçmen takımının da laf dinleyenini bulmak güçtür. Bunlarda bir burun büyüklüğü var inanamazsınız. Fakat Rumeli'den gelenlerin elleri işe daha yatkındır. Sizin bahçıvan Rumdur dediniz, haftada bir iki defa gelip tetkik ediyor bahçenizi, öyle mi? Bize de böyle bir çare mi bulsak? Bahçıvanımızın her bayramda akrabaları, hısımları, çıkıp gelir, irikıyım erkekler, gösterişli kadınlar. Bizim küçük Gönül'ü arasanız da bulamazsınız, daima onların arasındadır. Kapıya asılma Gönül, demin söyledim üstünü kirletiyorsun. Cavidan da ayrı bir mesele, hâlâ bir genç kız gibi görüyor kendini, olur mu lütfen söyleyin. Gönül çocuğum sallanma dedim. Bak 7:30 banliyösü kalktı, babamız nerdeyse gelecektir.

Benim babam, beybam Giray Bey değil miydi teyzeciğim?

Kristalde Müzeyyen Hanım söylemeye başlamış diyorlar. Şoföre tembih etmeli. Gördünüz mü, geçen sene karar verdik de Citroen'i Packard'la değiştirdik. Citroen'ler bir anlamda hâlâ faytonları andırır. Basamakları, çamurlukları. Faytonları sevmek de bizlerde eski bir huy ne de olsa. Babamız trenle gelmeyi istiyor yazın köşke. Hat Boyundaki güzellikleri, köşkleri, bahçeleri görmeye doyum olmaz diyor. Evet otomobil yolu farklı. Müzeyyen Hanım'ı bir kısmet olup da hâlâ dinleyemedik. Gönül, Gönül, bağırtma beni Gönül dedim sana... Duymuyorsunuz?...

Gönül Hanım kollarına iyice toparladığı bohçalaşmış yüküyle, arasız değiştirdiği sesiyle, sürekli etkileyici bir başkalaşmaya uğrayan yüzüyle olduğu yerde dönmeye başlamıştı.

Önceleri bir tutam donuk saç parçasının sarktığı paçavra yığıntısının didiklenmesinden ötürü, şimdi artık neyin taşındığını belirtmeyen o yükten hiç rahatsız değildi.

Kollarında çökelen, karışan bez uzantılarının pembeden koyu kızıla dönen nemlenişi bitmiş, renklenmeler paslı bir kurumaya yüz tutmuştu.

Gönül Hanım kendi adını başkasına söyler gibi ağır buyurucu bir sesle yinelerken, eksenindeki dönüşünü belli bir hız uyumuna doğru kaydırıyordu.

Birden parçaların arasından sarkıveren bir insan bacağını gören konuğu ürkmüştü, omuzlarını yukarı çekip, bu odadan hiç çıkamayacağı kanısıyla terliyordu.

Gözlerini yatalak kadının dışarı fırlamış tek bacağından alamıyordu konuk.

Nedense irin, sayrılık umdurmayan derinin parlak gerginliği, yamalı bir çorabın bilekten bolararak topuğun küçük biçimli çıkıntısını açıkta bırakışı, bacağa daha da güzellik katıyordu. Ayak bileğinin uyumlu inceliği, kemiklerin hiç bozulmaya uğramamış düzgünlüğü çarpıcıydı.

Gönül Hanım bir valsi anımsatan dönüşünün verdiği neşelenmeye benzer bir anlamda bakmıştı konuğuna. Onun korkusunu ayrımsamış görünmüyordu.

Uçarı bir göz kırpışla, konuşmasına yeniden başlamıştı.

– Geldin demek ki Gönülcüğüm, ah ne kadar iyi, demişti.

Bakın efendim bu kız söz dinliyor. Ne de olsa kanımızdan.

Geldim teyzeciğim, kapıda sallanmıyorum. Çünkü söveleri gevşer, üstelik bana yakışmaz. Sütümü içtim. Matmazel Katina'nın diktiği etamin elbisemi giydim. Bahçıvan Akim'in yeğenine donumu çıkarıp önümü göstermedim. Yoksa siz benim oramı, maşayı ateşte kızdırıp yakarsınız. Bahçıvan Akim'in beni azarladığını kimseye söylemeyeceğim. Bir size söyledim teyzeciğim. Kapıları dinlemeyeceğim, onu yalnız siz yapabilirsiniz. Vefa mutasarrıfının valdesi iadei ziyarete geldiğinde balkona saklanarak, "Küçük hanım bere giymiş başına, henüz girmiş on üç on dört yaşına" şarkısını söylemeyeceğim. O zaman beni çatıya kapatmıştınız, gene kapatırsınız teyzeciğim biliyorum.

Çatıdaki fareler burnumu yer, çıkacak memelerimi yer.

Hangi baharda çıkacak memelerim.

Ben kabarırlarken duyacak mıyım seslerini?

Topuklu kadın iskarpinlerini giyip pudralanmayacağım. İskarpinlerinizin beli kırılıyor biliyorum. Madam Fotinanın size getirdiği, kaynatıp yatağınızın altına serptiğiniz kantaron çiçeği suyunu helaya dökmeyeceğim.

Enişte ve hepimizin babası Fatin Beyefendi ,"Tut bakalım, yala bakalım," dediğinde, "Ah mecburum," diye inlediğinizi katiyyen duymayacağım.

Dolap zifiri karanlık. Ödağacı kokuyor.

Korkuyorum teyzeciğim.

Korkudan hem kakam, hem çişim geliyor.

Kuyu cinleri dolaba girecek diye de korkuyorum.

O zaman kuyunun dibindeki Rum papazının gâvur kızı ben olurum değil mi?

"Allahım beni cennetine al," diyorum.

Sonra teyzeciğim sen enişte uyuyunca emaye tasa kusuyorsun. Ağzından kurbağa yavruları çıkıyor.

Teyze hani sizin kocanız ölmüştü. Erkekler istediği için mi kızlar onlarla evlenirler?

Yok ayıptır, bunları sormayacağım...

Yalnız isterlerse erkekler evlenirler, bu soruları bir onlar sorarlar.

Erkekler pistir öyle mi? Peki teyzeciğim, küçük teyzem Keriman, bahçıvan Akim'le kış bahçesinde sarılıp birlikte nasıl öyle güzel oluyorlardı. Küçük teyzem hiç kusmuyordu.

Çiçeklerin içinde bahçıvan Akim'in omuzları sanki yaldızlı gibi teyzemi sardıkça niçin parlıyordu?

"Ayak takımı sıcağa dayanamayıp hemen frenk gömleğini çıkarır," derdiniz. Küçük teyzemin o günlerde niçin gözleri yemyeşil, yanakları kokulu reçel gülleri gibiydi. Adımları yere değmeden yürüyordu. Ben anlamam değil mi, yalnız büyükler anlar, onlar bilir. Teyzeciğim peki ben büyüyüp de önümü, koltuk altlarımı kara kara kıllar bastığı halde her ay apış aralarımdan kokulu kanlar gelerekten, muhakkak gebe kalmamı işaret ettiği halde, küçük teyzeminki gibi bir bahçıvan Akim beni bulup niçin öpmedi.

Küçük teyzem ona, "Akim sevgilim, Akim sevgilim, Akim sevgilim," diyordu, kanamıyordu adını söylemeye.

Çiçeklerin içindeydiler.

Her yan şeftali baharı kokuyordu.

Tarçınlı kızıl karanfillerin ordaki ferforje koltuğa doğru yürümüştü küçük teyzem Keriman. Üstünde sizin Orozdibank'tan kestirip aldığınız leylak rengi ipeklileri vardı. Madam Fotina dikmişti bu robu. Giydirip görücüye çıkartmamış mıydınız küçük kardeşinizi teyzeciğim?

Büyükleri gizli gizli dinlemezsem, gözlemezsem neyle eğleneceğim peki ben söyleyin.. Hiçbir şey anlatılmıyor ki bana?

Oh olsun işte.

Geçen gün hizmetçi hamamda beni yıkarken ayıbımı sabunladı da sabunladı, "Daha yap kız hadi," dedim. "Hadi Gülbahar ov oramı," dedim. "Peki küçük

hanım," dedi. O dana suratlı köylünün adı Gülbahar değildi ki, köşke kapılınca siz değiştirdiniz, biliyorum, duydum işte.

Bahçıvan Akim'le küçük teyzem çok güzeldiler, kimseye benzemiyorlardı, gördüm biliyorum.

Öpüşürlerken, sarıldıklarında, çatı aralarında unutulmuş fotoğraf insanlarına benzeyerek yakışıklı duruyorlardı.

Kim görse onları kıskanırdı. Öyle tatlı konuşuyorlardı ki...

– Gideriz burdan gideriz Keriman, sen üzülme yalnız.

– Bizi bırakırlar mı sanırsın, bizi bırakırlar mı Akim? Sevdalanmak, hele böylesi öyle ayıptır ki... Baksana Cavidan ablama, nikâhlı kocasına, Giray Bey'e âşıktır diyerekten ailede ona deli muamelesi yapmaktalar. Giray enişteme her şeyle ve hepsiyle artık tamamen alay etmektedir.

– Gideriz. Niçin durmadan hep onları konuşuyorsun. Kendimizi düşünelim. Gideriz.

– Akim sevgilim, Akim sevgilim. Beni sakın bunlara bırakma...

Bahçıvan Akim'in adını peş peşe söylerken, bir yanık bir yakarışlıydı ki sesi küçük teyzemin, sağ omuzumda duran iyilik meleğinin o olduğunu anladım. Her kötülüğe karşı koymak için sevdalısının adını dua yapıyordu Keriman teyzem.

Arada göz göze bakıyorlar sonra hemen, "Akim sevgilim," demeye başlıyordu küçük teyzem.

Birbirlerini sarıyorlardı.

Akim bahçıvanın iri elleri teyzemi kırılacak bir şey, tutulması güç, tüy uçuculuğunda bir şey gibi yüzünü okşayarak, yüzüne dayıyordu. Annemin bazı geceler beni iyileşmez bir hastalıktan korumak ister gibi sarmasına, kucaklamasına benziyordu Akim'in bu okşamaları.

Yüzlerce binlerce defa öpüşüyorlardı. Çevrelerindeki çiçeklerle iç içe giriyorlar, Akim'in okşamaları eli, kolu saplar, dallar, kokular oluyordu.

Bulundukları yerden durmadan yukarıya doğru yükseliyorlar, bir erkekle bir kadın olup iç içe geçiyorlardı. Onları tanımasam, önceki gördüklerim, bildiklerim olduklarına inanmazdım. Peki teyzeciğim, niçin, niçin benim bir bahçıvan Akim'im olmadı.

Sizi sevemediler diye, erkeklerin hepsi kadınlardaki o üç köşeli kıl yığınına önlerini sokmaktan ötesini düşünmezler demek miydi?

Kadının hanımefendisi çocuk doğurmak, aile kurmak, öğretilenleri yapmak için mi bir erkeğin eziyetini, kahrını çekerdi, öyle mi?

Peki küçük teyzem hanımefendi olamadı da ondan mı verem oldu?

Küçük teyzem Keriman bahçıvan Akim'le niye evlenmedi.

Ne kadar da güzel, yakışıklı çalışkan, becerikli genç bir adamdı o. Düşünsene Keriman teyze, seni çiçekler ecesi yapmıştı. Okşamış, öpmüş, sevmişti.

Kaç bin kez öpmüştü o güzel ağzıyla.

Sen her buseden sonra şarkını tekrarlıyordun, "Akim sevgilim," diyerek.

Sesin yaz bahar esintisi oluyordu.

Havanın sıcağı gibi titreşiyordu aranızda.

Sevişmelerinizin, sarılışlarınızın buharı nasıl da amberliydi?

Teyzeciğim neydi peki onların sevişmesindeki büyük güzellik.

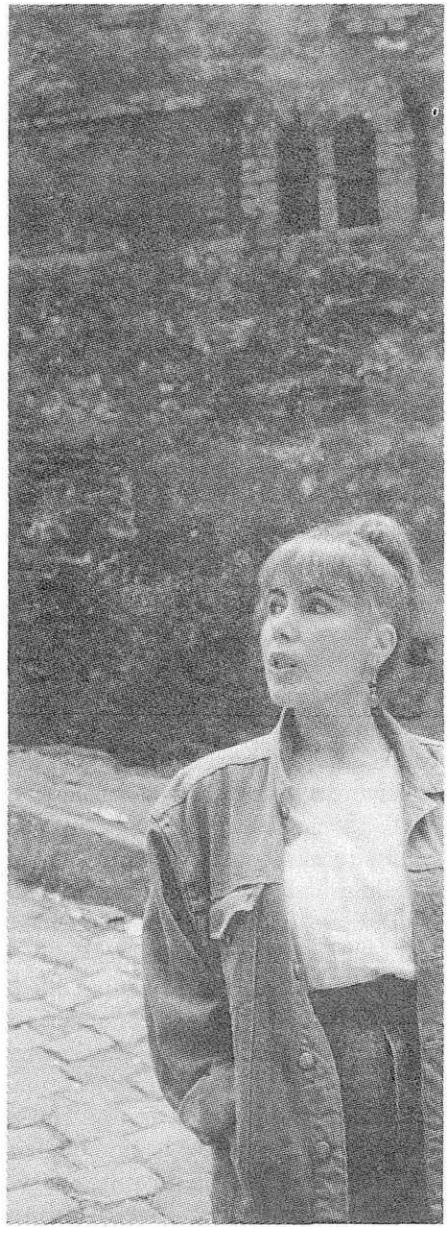

Ötekilerse, üç köşeli kılları olanlarla, şişmiş bağırsak artıklarını önlerinde taşıyanlar bacaklarını ayıracak ve sadece birbirlerine mi gireceklerdi?

Öpüştükleri zaman et ete mi çarpacaklardı.

Nefesleri kapalı pis odalar gibi, küf kokulu, sırtları bağırları cıvık cıvık soğuk tere mi basacaktı.

Kadınların gözleri renk değiştirmeyecek, erkeklerin önleri sönünce hemen donlarını mı giyeceklerdi?

Kadınlar binlerce yazın gün batımlarını, binlerce baharın tomurlanmasını, asmaların iplikleşen yeşilini, şafak saatlerinin çıtırdayan seslerini hiç duyamayacaklar mıydı?

Ne kadar acı bunlar bilseniz, ne kadar yürek karartıcı, dayanamıyorum.

Sonra bir gün teyzeciğim, bahçıvan Akim'le sevgilisi Keriman'a bakarken, nedendir bilmeden ağladım.

Onca kızıl pembe eflatun, yavruağzı yaprağın aktan fildişine, mordan karaya bile varan çiçeklerin saldığı anlatılamaz kokuları içinde karşılıklı limonluktaydılar.

Küçük teyzem ilkten yanında bahçıvan Akim yokmuş duruşundaydı.

Üstünde beyaz ketenden bahriye yaka elbisesi vardı.

Gümüş çantası koluna asılıydı.

Acayipti, dışarı mı çıkacaktı? Bahçıvan Akim de temmuz ortasında lacivert bir ceket giymişti. Mintanının yakası tümden ilikliydi. Geniş omuzları ceketine sığmamış olmalı, ikide bir bedenini geriyordu. Kumral gür bıyıkları o gün adamakıllı sarıya çalıyordu. İlk defa ıslatıp taradığı saçları, açık alnının güneş düşmemiş yerlerindeki aklığı ortaya çıkarmıştı.

Çok güzel bir erkekti.

Sonraları da seneler, seneler sonra da teyzeciğim, her yanından böyle sağlık, temizlik, ahenk akan bir erkeğe rastlamadım.

"Soğuk suyla durmadan yıkanıyor gâvur, ne natura var bunlarda," derdiniz.

Gâvur muydu ki o?

Rumeli göçmeni değil miydi?

Teyzemin dudaklarının oynamasından, anlattıklarının mahzun şeyler olduğunu çıkarmıştım.

Bahçıvan Akim de öyle konuşuyordu.

Küçük teyzem elbisesinin pililerini yapılacak tek mühim şeymiş gibi dikkatle gözden geçirmekteydi.

Sonra dönüp bahçıvan Akim'e öyle bir bakış bakmıştı ki, işte ben o zaman ağlamaya başladım.

Dört tane büyük sıcak iklim saksısının iri yapraklarının dibine saklanırdım onları gözetleyeceğim günlerde. Çiçeklerin açmaz saatindeki hışırtıların içine yerleşirdim.

O gün öylesine yavaş konuşuyorlardı ki, belki de hiç konuşmuyorlar diye düşünmüştüm. Onca sessizlikte, saksıların dağınık geniş yeşilliği altında başları birleşti birleşecekti. Teyzemin gözlerinden bütün bedeni sanki akıyor, eriyor, yok oluyordu. Birden kucaklamıştı sevdiğini.

Sevdiğinin o güne kadar taralı görmediği saçlarını okşamaya, yüzünü küçük güzel elleriyle avuçlamaya, bütününü tutmaya çabalıyordu.

Bahçıvan Akim küçük teyzemin yüzüne yaklaşmak için biraz eğilmiş, yumuşacık bir bekleyişle kıpırtısızdı. Erkeklerin ancak kadınları isteyebileceğini, erkek istediğinde arzusuna uygun sayılanı kadınların yapması icap ettiğini söylerdiniz.

Usluluğun, okşanmanın erkeğe yakışır olmadığını öğrenmiştim, öğretmişlerdi.

Beğenmek onların, beğenilmek bizim işimizdi.

Haz onların hakkı, beklemek, utanmak, kabul etmek bizim vazifemizdi. Hiç de erkeğe göre olmayan o dalgın bekleyişin içinde, küçük teyzeme kendini bırakışı Akim'i daha da güzelleştiriyordu.

Küçük teyzem sevgilisinin yüzündeki her noktayı öpebilmek için topuklarının üstünde arasız yükseliyor, ardından kulaklarını, ensesini, boynunu, üst üste öpücükleriyle dolduruyordu. Sonra sanki öpülmedik bir yanı kalırsa sihir bozulurmuş gibi gözlerinden taşmaya başlayan yaşları fark etmeden kollarıyla da sevdiği adamı sıkı sıkı sarıyordu. Öpüşlerinin ona verdiği hazzı gösteren ve bir daha da, Keriman teyzemde ve sonra da hiç kimsede görmediğim gülüşüyle ikide bir bahçıvan Akim'in ağzına doğru çeviriyordu dudaklarını. Gülüşünün ağdığını, genç adamın her yanını okşayışıyla birlikte, tüm varlığının ışıltıyla belendiğini gizlendiğim yerden görüyordum. Beni hamamda ovan, sonra önünü önüme süren, Gülbahar'ın anlattığı cinli, perili utandırıcı kızışmalarına benzemiyordu hiç, bu iki gepgenç insanın yaptıkları.

Gülbahar, "Bak kız," diyordu, "şimdi tatlı sürülmüşe dönecek apış aralarımız." Sonra dediği oluyordu. Bitince hemen toparlanıyor, birbirimizi hiç sevmiyor, üstelik düşman bile oluyorduk.

Teyzeciğim kız kıza ancak öyledir, günahtır demeyin.

Erkeklerle nasılını yaptım ki. İçime girdiklerinde sülükler tüm gövdeme dolmuş sanırdım.

Her çiftleşmeden sonra ovulmaktan yara olmuştu bilin ki ayıp yerim.

Gülüşüyle ışıldayarak duran küçük teyzemin, "Akim sevgilim," demelere doyamadığı genç adamı kucaklayışı öyle tuhaflaşmıştı ki, arzusu havaya dağılıyor, dokunmaya kalksam tutacakmışım gibi oluyordu. Gülüşü artarak konuşmaya yeniden başlamıştı küçük teyzem.

– Güzelim benim, bir tanem, ne kadar güzel bir erkeksin sen biliyor musun? Ah Akim, bir genç kızın bir erkeğe ne kadar güzelsin diyebileceğine asla inanmamışımdır. Senin de okşanacak, sevilecek, şefkat isteyen bir tabiatın olduğunu öğrenmeme izin verdin. İnan seni kalpten sevdim. Beni ilk öptüğün dakikada bunu cihan alem anlar zannetmiştim. Şu içimde, bağrımın altında öyle şeyler oldu ki, aynaya bakamadım. Aylarca herkes beni görüp de halimi anlar diye, bu şayanı hayret başkalığı hissedebilir diye, nerdeyse odamdan çıkmayacaktım. Ne kadar yanılmışım, kimse büyük sevdamı anlamadı Akim sevdiğim, bir tanem. Sırtına ilk avucumu bastırdığım anı unutmak ancak mezarım üstüme örtüldüğünde mümkündür. Nihayet o zaman dünyanın ve her şeyinin dışına fırlatılıp atılmış olacağım. Senin sevdiğin, öptüğün her yanıma, karnıma, kollarıma, gözlerime toprak serpecekler. Fakat seni o kadar derinden sevmekteyim ki, işte bu aşkın canlılığı oldukça herkes gibi ölebileceğime asla inanmıyor.

Küçük teyzem bunları sanki şenlikli bir yere doğru beraber gitmekteymişler gibi hareketler yaparak, çantasını da dirseği hizasına çekeleyerek söylüyordu.

Bahçıvan Akim onu, her yanı sevda ışıltılarıyla dolduran küçük teyzemi, koltuk altlarından tutup kaldırarak tam gözlerine baktı.

– Buraya ilk geldiğiniz gün sen onların ortasında duruyordun Keriman. Hani sen bana, ben sana nasıl da hemen gülmüştük. Bir sene geçti. Kendine aşkına inanmayı, burayı terk etme arzusunu ne yok ediyor sende. Elimden her iş gelir benim biliyorsun, seni darda bırakmam, sakın korkma...

Bahçıvan Akim de ağlıyordu.

Ceketinin iç cebinden temiz bir mendil çıkarıp bastırdı gözyaşlarına.

Küçük teyzemin gülüşü kesildi.

Yeniden sarıldı genç adama.

Öyle birlikte çok zaman durdular.

İki ötleğen kuşu geçerken biri limonluğun camlarına hızla çarptı.

İki sevgili hiçbir sesi duymuyorlardı. Kıpırtısızdılar.

Yarabbi ne kadar da güzeldiler. Teyzemin parlak gür siyah saçları, Akimin dağılmaya başlamış kızılımsı saçlarına karışıyordu. Akim'in iri elleri teyzemin dar sırtında ağırlık yapmak istemeyen bir yumuşaklıkla duruyordu.

Sonra 7:30 banliyösünün sesi onlara ulaştı.

Ne yaparlarsa yapsınlar sürekli birbirlerine bakıyorlardı.

– 7:30 banliyösü, nerdeyse beyefendi gelir.

– Hat boyundaki köşkleri ağaçları seyredermiş. Günler ne kadar uzadı değil mi? Güneş mehtap doğarken onunla birlikte batıyor.

– Toprak, yazı yarılarak kana kana içiyor.

– Sonra sen yaptığın arklardan bırakıyorsun suyu. Ateşböceklerinin kaynaştığı gecede, çiçeklerin iç geçirişini duyuyorum.

– Senin masanın etrafında oturanların arasında olduğunu biliyorum. Ne

acayip histir. Beni gördüğünü düşünüp karanlıkta sana çeviriyorum bakışlarımı.

– Herkes uyuyunca o geniş merdivenlerden sana doğru sessizce inmek için geçen zaman uzunluğuna her defasında şaşırıyorum. Sonra gelip yakınında duruyorum. Karanlık perdelenip açılıyor yüzünü görüyorum. Akim sevgilim. Sen nesin bilsen benim hayatımda. Üstelik ben zavallı bir kızım.

– Sen bu yazla ve geçen yazın ben erkek olduğum için başka çeşit mi yaşandığını sanmaktasın.

– Yok affedersin. Belki her insanın bir tek yazı vardır ömründe.

– Eğer daha fazlasını becerememişlerse.

– Akim sevdiğim senden ayrılırsam ölürüm.

– Madem ki öyledir hiç ayrılmayalım.

– Ben başka türlüsünü mü istemiştim ki.

"Ya," demişti Akim gülümseyerek, "demek ki öyle."

İkisi birden limonluğun tavanına bakmışlardı.

Orası yabangülleriyle kaplıydı.

– Vakittir beyefendiyle karşılaşmak olmasın.

– Sahiden sahiden gidiyorsun öyle mi?

– Evet öyle. Memleket dışına çıkmalı. Orda hısımların bir kısmı kalmıştılar. Şaşacaklar, olsun. Buralarda yurtlanıp seni görmeden yapamam. O hastalandığım gece Keriman sevdiğim, nasıl başımda beklemiştin.

– Yanına ilk indiğim gece, ne olursa olsun git ona dediğim gece.

İkisi de susmuşlardı...

Teyzem başını onun göğsüne dayamıştı.

Akim gibi ağlamasını sürdürüyordu.

Küçük teyzem yeniden gülüşüne dönmek istemişse de yapamamıştı.

– Ne kadar çok konuşmuştuk Akim sevgilim o ilk gece. Serçelerin uyanmasını dinlemiştik.

– Yok hayır onlar çayır kuşlarıydı. O mevsimde en çok onlar öterler.

İkisi de birbirlerinden ayrılmak için geri çekilmeyi andırır bir davranışta bulunmuşlar, ardından onları birileri zorla ayırıyormuş gibi yeniden sıkı sıkı kucaklaşmışlardı.

Bahçıvan Akim bu defa küçük teyzem Keriman'ın elbisesini kuvvetle bastırıyor, buruşturuyordu.

Trenin yolcularını indirip istasyondan hareket ettiğini anlatan düdük sesiyle bahçıvan Akim teyzemi birden bırakıverdi.

Ben kalbimin sıkıştığını duydum.

Bu iki insan rüya gibiydiler. Çiçeklerden, güneşten, geceden, limonluktaki kokulardandılar.

Buyurucu sesiniz patlamıştı dinginliğin içinde

Gönül nerdesin... Çabuk Fransızcanı geç... Dinleyeceğim ezberini.

Comtesse de Segur'den masallar :
Les fables de la Comtesse de Segur.

Özür dilerim masör, çok özür dilerim :
Je m'excuse ma soeur, je m'excuse
Excusez-moil s'il vous plait

Bahar çiçeklerin ve Paskalya'nın müjdecisi :
Le printemps est le porteur de bonne nouvelle des fleurs et de la Paque.

Cezalısınız, Printemps 100 kez yazılacak matmazel :
Vous avez reçu une punition mademoiselle, vous allez ecrire cent fois le mot "printemps".

A onca malı mülkü parayı biriktirip ardından ölünür mü?

Altına çevrilenleri, pörsük kollarınıza, değerli taşlara, kâğıtlara çevrilenleri mafsalları genişlemiş ellerinize, hem altın, hem taş olanları derisi bolaran boynunuza mı takacaktınız?

Ben daha büyümedim.

Gencecik teyzem mutsuz Keriman bağırıyor.

Ölmüş sevdasıyla her gün biraz daha parçalanan ciğerleri nasıl da güçlüydü o öğleden sonra.

Tükenmiyordu hiç nefesi.

İlkten şarkı söylüyor sanmış olabilirsiniz.

Fakat yüzü hiç de öyle görünmüyordu.

– Nedir, ne söylemektesin Keriman, duyulmuyor. Hizmetçiye seslensene. Hem akşama Belvu'ye gideceğiz. Yorma kızım kendini. İlacını vaktinde almadın mı.

Onun acılarını, hüzünlü durumunu mühimsemeden konuşuyordunuz.

Keriman teyzemin her gün ve her gece aldığı ilaçların yarısıyla uyuşturulduğunu da ben ancak liseyi bitirirken öğrendim.

Aile sevgisi bu mudur?

Hep önemli ve önemsenen başka insanlara göstermek için mi yaşanır her şey.

Alem için mi teyzeciğim?

Lütfen, söylesenize teyzeciğim...

Füruzan ile Dünden Bugüne

Parasız Yatılı'nın 25. Yılında

Konuşanlar : Feridun Andaç ve Semih Gümüş

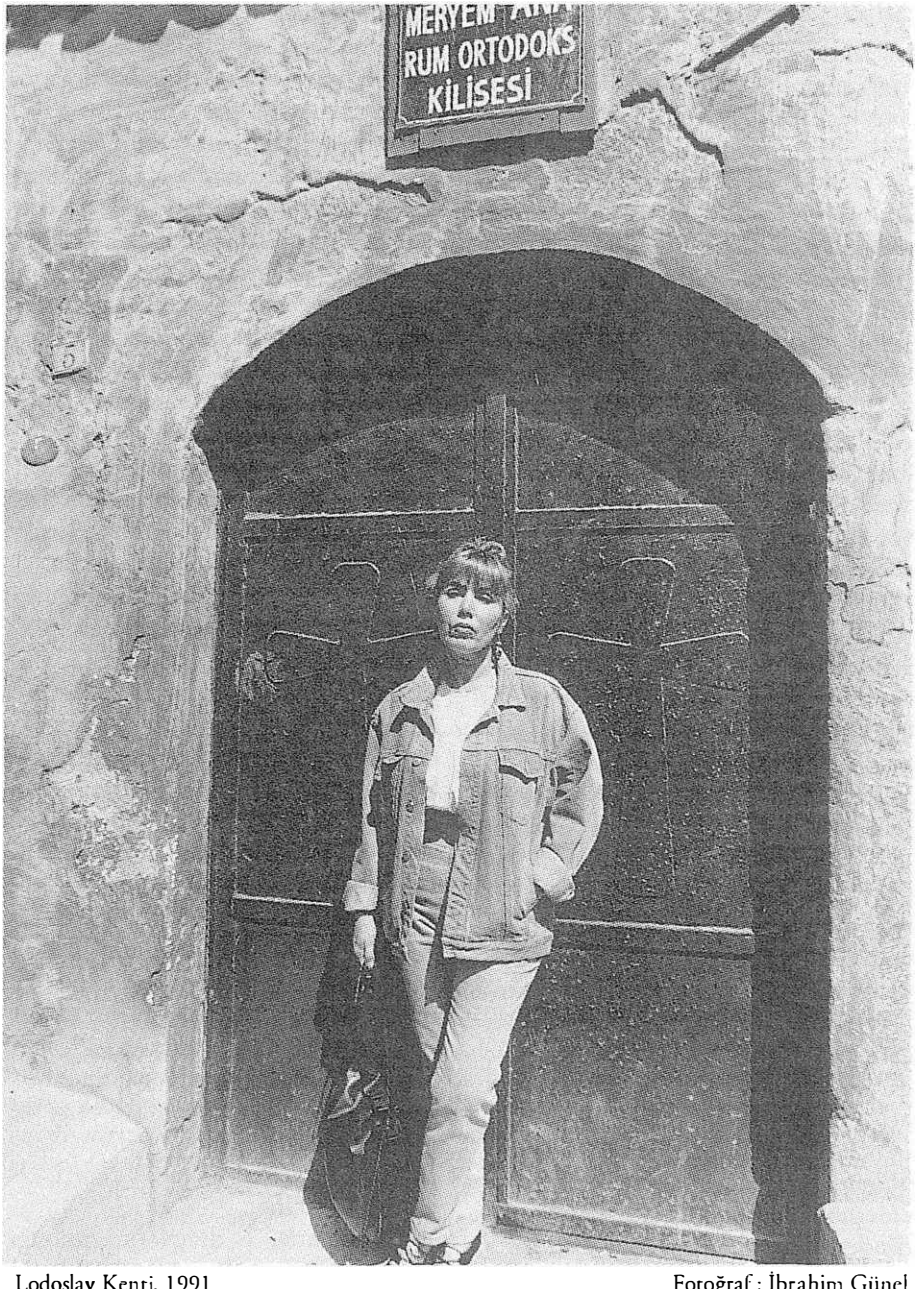

Lodoslav Kenti, 1991

Fotoğraf : İbrahim Günel

***F. A.** : Bu söyleşimizi daha çok Parasız Yatılı'nın yayımlanışının 25. yılı ekseninde yapmak istiyoruz. İlk kitabınız sizin yazın dünyamıza girişinize kapı araladığı gibi o dönemde 'olay' olarak da nitelendirildi. Kitabınızdaki öyküler canlılığını, etkileyiciliğini bugün de koruyor. Bu bir ilk adımdı, hemence sonrası geldi. Bunun öncesine pek dönmeyi sevmediğinizi biliyorum. Önce öykü evreninizin, bir yazarın oluşumunun yaşamsal kaynaklarına dönelim dilerseniz? Bunca etki yaratıcı öykülerin bir yazarın dünyasındaki oluşumuna...*

– Çocukken tıpkı bütün çocuklar gibi, sanat duygusu güçlü bir çocuktum. İlk gençlik yıllarımda resimle, müzikle de ilgilenmiştim. Nasıl mı, bol bol şarkı söyleyerek, radyoda müzik türlerini keşfe çıkarak, boş bulduğum kâğıtlara bir şeyler çizerek, ne bulursam okuyarak. Bu ilgiler çocukluk yıllarımdan başlayarak beni özel bir dünyaya doğru taşıdı. Çevremdekiler büyüklerim bu eğilimlerimi izlemediler. Sıkıntıları vardı. Ben kendimi oyalayabilir görünüyordum. Bu da onlara onca sıkıntıları içinde rahat bir soluk aldırıyordu. Sanatlara doğru bilinçsiz bir çekimle yol alırken, bir öğreticinin tepemde olmaması da, belki de beni sanata daha güçlü bağladı. Seçimi ben yapmıştım, karışanım yoktu.

Sonraları bir yazma hevesi belirdi bende. Aynı yıllarda bulabildiğim araç gereçle bir yerlere gidip resim yapmaya heves ettiğim gibi...

Geçmişte ilk yazdıklarımla arama bir sınır çekmenin yazarlığımın hakkı olduğunu biliyorum. Ben, birikimlerimden sonra verdiğim olgun bir karar sonucu çalışmalarımı 1960'ların ortasına tarihlememin nedenlerini anlatmak istiyorum.

Sanat heveskârlığı ilk gençlikte hemen hemen herkeste vardır. Sonra çoğunluk hayat için ciddi sayılan hevesler ve arzulara doğru gidilir, sanatlar da biter. Dünyanın her yanında dergilerde, gazetelerde hatta zor olanaklarla bastırılmış kitapçıklarda bu tür gençlik yazıları vardır. Sonra unutulup geçmişe karışıp giderler. Bu imzaların sahipleri yıllar sonra ün kazanmazlarsa asla bir daha hatırlanmazlar. Bu benim için de böyledir. Çok uzun süreler sonra "yazmalıyım" diye karar verdiğimde başlar benim yazarlığım. Değerli şair Cemal Süreya o yıllar "Papirüs"ü yayımlıyordu. Bir gün bana, "Öykü yaz Papirüs'te yayımlayalım," dedi. Bunları boş yere söylemiş olmayacağını düşünerek öykülerime başladım. "Papirüs" kapanmadan orda çıkan son öyküm "Nehir" için dergiye gittiğimde orda Selim İleri'ye rastlamıştım. Cemal Süreya'ya iki öykü yazdığımı söyleyince, "Birini Papirüs'e bırak, ötekini de Yeni Dergi'ye Memet Bey'e götürebilirsin," demişti, "Çünkü Papirüs'ü kapatmak zorundayız." Bu haberle ne kadar üzüldüğümü bugün bile aynı güçte duyumsuyorum. Hatta Selim'le ben yayımlanacak öykülerimize rastlantıyla aynı adı taktığımızı ("Ölmüş Bir Kadının Evrakı Metrukesi") o gün konuşup ikimiz de bunları değiştirmiştik. Öyküm "Nehir" olarak yayımlanmıştı. Sevgili Memet Fuat'la "Yeni Dergi"de tanışmam da böyle gerçekleşmişti. O ay iki öyküm aynı zamanda, "Nehir" "Papirüs"te, "Su Ustası Miraç" "Yeni Dergi"de yayımlandı.

O yıllarda, o dergilerin canlılığı içinde yetişen yeni yazarlar çok şans-

lıydılar. "Yeni Dergi", "Papirüs" ve diğerleri 60'ların canlı dünyasını, yükselen insani kavramlarını sanat ortamına güçlü bir biçimde taşıyorlardı. Ben sonuçta yazarlığımı yazarlıkla ilgili sorumluluğumu o yıllarda kurdum. 1968'lerde düşüncelerle, protestolarla donanan bir anlamda bir Rönesans yaşadığını saydığım dünyanın o yıllarında... Bu açıdan geriye bakmayı anlamsız ve cılız buluyorum.

Bir yazar, bir yazara yazarlığının başlangıcı için özgür bir tercih yapabilir.

Birinci sorunuza kapsayıcı yanıtlar vermeyi istiyorum. Böylece sonraki yanıtlar bir anlamda bu açıklamaları içinde taşıyacaktır. İlk kitaplar kimi zaman önemli bir yazarın, bir yeteneğin sözcülüğünü de yaparlar. Bizde ve dünya edebiyatında bunun örnekleri çoktur. Hemen aklıma gelenleri sıralarsam sevgili Onat Kutlar'ın *İshak* öyküler kitabı, Sevim Burak'ın *Yanık Saraylar*'ı, Nezihe Meriç'in *Bozbulanık*'ı, Orhan Kemal'in ve Sait Faik'in ilk çalışmaları bunlardandır. Batı yazınında ise en çekici olanlardan biri F. M. Dostoyevski'dir. İlk romanı *İnsancıklar* ünlü Rus edebiyat adamı, eleştirmen Visaryon Belinski'ye ulaştırıldığında, Belinski kitabı sabaha kadar okuyup bitirir sonra, "Rusya büyük bir yazar kazandı," der.

İlk çalışmalarıyla özgün, önemli bir sanat dünyası kurmuş olmayanların gittikçe yükselen sanat ürünleri vermediklerini elbette söyleyemeyiz. Rus ve dünya edebiyatının büyük öykü ustalarından Çehov'un ilk çalışmaları pek dikkat çekici değildir. Çehov, yıllar sonra, "Nihayet," diye açıklar bir dostuna, "artık yazdıklarımda ulaşmak istediğim yeri buldum." Edebiyatlarını yıllar içinde olgunlaştırıp ortaya koyan yazarlarla, ilk çıkışlarında vurucu bir etki yapanlar elbette aynı değer çizgisindedirler.

İlk ürünleriyle ün kazanan yazarların, sonraki çalışmalarında onları çoğunluk şu sınav bekler. Bu da neredeyse kaçınılmazdır : "Bu kitabı öte-

Füruzan (d. 29 Ekim 1935) İstanbul'da doğdu. İlk öyküsü 1956'da "Seçilmiş Hikâyeler Dergisi"nde yayımlandı. 1964-1972 arasında "Dost", "Papirüs", "Yeni Dergi"de yayımlanan öyküleriyle büyük bir ilgi topladı. İlk kitabı *Parasız Yatılı* (1971) ile 1972 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandı. Art arda yayımlanan *Kuşatma* (1972) ve *Benim Sinemalarım* (1973) adlı kitaplarından sonra, edebiyatımızda sarsıcı bir etki yarattı. Memet Fuat bu durumu, "Füruzan edebiyatımızda bir olaydır," biçiminde karşıladı. Füruzan geleneksel anlatım biçimleriyle geleneksel ilişkilerin dramatiğini yepyeni çağrışımlara yol açacak biçimde verebilmiştir. Bu başarısının asıl nedeni doğal, akıcı, açık seçik bir dili duru ve yalın biçimde kullanması olmuştur. Ayrıntılarla beslediği canlı anlatımı ve kişilerini derinlikli biçimde işleyişi başarısının öbür yüzünde durur. • Füruzan'ın öbür yapıtları : *Gül Mevsimidir* (1972, öykü); *47'liler* (1974, roman, 1975 TDK Roman Ödülü); *Yeni Konuklar* (1976, inceleme-araştırma-röportaj); *Ev Sahipleri* (1981, deneme-inceleme-araştırma-konuşmalar); *Redifeye Güzelleme* (1981, müzikli oyun); *Ah Güzel İstanbul* (1981, senaryo, Ömer Kavur ile birlikte); *Gecenin Öteki Yüzü* (1982, öykü); *Gecenin Öteki Yüzü* (1986, senaryo, Okan Uysaler ile birlikte); *Günübirlik Adada* (1988, senaryo); *Berlin'in Nar Çiçeği* (1988, roman); *Benim Sinemalarım* (1988, senaryo); *Lodoslar Kenti* (1992, şiir); *Balkan Yolcusu* (1994, deneme-inceleme-röportaj) • Kendi öyküsünden senaryolaştırdığı *Benim Sinemalarım* ile, sinemada ilk yönetmenlik denemesi.

kini aşamıyor." Çıta yükseltilmiştir. "Bakalım yazarımız şimdi ne kadar atlayacak," diye. *Aşmak* ne anlama gelmektedir acaba? Genellikle yeni bir şeyler beklentisi çıkar karşınıza burada. Buna yanıt olarak sağlam bir örnek saydığım pek çok kez de yinelediğim Dostoyevski'den bir alıntı yapacağım yine, yazar son romanı *Karamazov Kardeşler*'i yazmaktadır. Aynı yıllarda pek çok yeni yazar ünlenmiştir. Yeni eleştirmenlerse bir gün biraz da hafifseyerek, Dostoyevski'ye şöyle bir soru yöneltirler, "Saygıdeğer Fyodor Mihayloviç, siz yine aynı şeyleri yazmaktasınız. Oysa edebiyatımızda çok büyük değişmeler, yepyeni yazarlar, yeni akımlar var. Çok şey deneniyor, yeni yollar aranıyor. Peki siz?..." "Evet haklısınız," diye yanıtlıyor Dostoyevski. "Gelin görün ki ben ölene değin yargıyı, acımayı, kuşkuyu, sevgiyi, ihaneti yazmayı sürdüreceğim. Sonra hep birlikte bekleyeceğiz. İş ciddiye binince yazılanların gücünü ve vardığımız noktayı anlayacağız."

İş ciddiye binince, her sanatçı yaşadığı çağın *moda* bile olsa sanat akımlarına elbette ilgi duyacaktır. Anlatım gücünü yükseltebileceğine inandığı biçimleri de deneyebilir... Fakat içerik buna zorlamalı.

Benim yazında en önemsediğim şey *alçakgönüllü* yaklaşımlardır. Bu *alçakgönüllü* sözcüğünün Türk edebiyatındaki en açıklayıcı adlarının başı çekenleri Orhan Kemal, Sabahattin Ali, Sait Faik, Memduh Şevket Esendal'dır. Onların dünyasında sevgi sözcüğü taşıdığı vazgeçilmez değeri hemen kazanır. Onlar kahramanlarına aynı boy hizasında durarak bakarlar. Yazarlarken tek önem verdikleri nokta budur neredeyse, *alçakgönüllülük.* Amansız aşağılanmaları engelleme, hakları ödenmeyenleri arkalamak isteyen bir bakış içindedirler, göstergeleri budur. Kibirliliğin yazdıklarında yeri yoktur. Derinlik burada başarıyla çizdikleri kahramanlarında karşımıza çıkar. Edebiyatımızdaki bu başarılı örneklerde yazarın etkileme gücü aynı zamanda estetik bir bütünlükle de donanır. Bana arada yöneltilen *Parasız Yatılı*'yı aşmak değerlendirmesinin işaret ettiği noktayı kavramakta güçlük çektiğimi söyleyebilirim. Çünkü, ben saygıyla andığım pek çok önemli edebiyatçının değişik eserlerini okurken onları kendi içlerinde hiç yarıştırmadım. Her sanat eseri ilginç bir dünyadır. Her edebiyatçı da kalemini istediği türlerde deneyebilir. Benim açımdan bunun en iyi örneği Sait Faik'tir. Öyküleri, röportajları, şiirleri, romanı onun kaleminden çıktığı için önemlidir.

Parasız Yatılı 25 yaşında derken o, içinde taşıdığı insanlarla, onların umutları ve beklentileriyle, dünyadaki duruşlarıyla yakınlaşma, anlama isteğiyle yazıldı.

Yazarlığımın bu temel anlayışı açıklayıcı bir manifestodur da.

İlk kitabıma giden yolda seçkin yazarlar bana öğretmenlik yaptılar.

Dünya edebiyatının ve bizim edebiyatımızın yaratıcıları insanların yaşadığı trajik durumları bana tanıttılar. Sanatların gücünü arasız düşündüm. İnsanoğlu ona kendisinin yeniden anlatılmasına gösterdiği bu ilgi ve tutkuyla yüksek bir yere ulaşıyordu. Ölümlü bir varlık olmanın daraltıcı sınırlarını aşıp sanatla ölümsüzlüğün yüzünü görüyordu. Ben İstanbulluyum. Köklü, seçkin bir İstanbullu aileden gelen büyük bir şairin, Nâzım Hikmet'in dizelerinde *Memleketimden İnsan Manzaraları*'nda Anadolu'yu

yüreğinden tanıyor ve görüyordum. Lermontov'un *Çağımızın Bir Kahramanı*'nı okurken bir varoluş sıkıntısını (o yıllar adını böyle koymamış olsam bile) içinde buluyordum kendimi. Çok küçük yaşlarda başladı benim okuma tutkum. Başta da değindiğim gibi, yakınlarımdan kimse bana yol göstermedi. Belki bu özgürlük benim sanattaki kerteriz noktam oldu. Sanatın gücünü ayrımsadıkça kendimi de daha güçlü bulmaya başladım. Fakat yazmayı düşünmüyordum. Önemli olan içimin, bakışımın donanım kazanmasıydı. Yaşadıklarımı, kendimi gözden geçirebilmekti. Yazmak benim için öyle başlarda kolayca ulaşabileceğim bir düşünce değildi. Başat olan öğrenmekti. Yaşananlara ulaşma yollarımı, bilgilerimi okumak genişletiyordu. Belleğimde, geçmişin bütün kahramanları sorularıyla yerlerini alıyorlardı. Dünyayı öğrenmenin en iyi aracının sanat olduğu duygusuna büyüme yıllarında yaklaştım. Sanatın insanlar arasında yarattığı evrensel, ortak duyarlık inanılmayacak denli güçlüydü. Kolayca aşındırıldığını, üzülerek düşündüğüm *sevgi* sözcüğünün önemini içimizden kavrayarak bize yeniden tanıtmayı ancak sanatlar başarabiliyordu. Toplumun nedensel karmaşasını anlamama, olayların toplumları yönetenlerin iktidar gücüyle sınırlandığını görmeme sanatlar olanak verdi.

Yıllar yıllar sonra, yazmaya karar verdiğimde kendileri için sözcülük yapabileceğim, yazmamı bekleyen kahramanlarım vardı artık. Ve ben ünümü onların aracılığı ile yaptım. Bu da sevinç verici oldu.

***S. G.** : Öykü edebiyatımıza birdenbire girdiniz. İlk öykünüz 1956'da "Seçilmiş Hikâyeler" dergisinde yayımlanmıştı yayımlanmasına ama, asıl çıkışınızı 1971'de Parasız Yatılı'nın yayımlanmasıyla birlikte yaptınız. Oldukça da sarsıcı bir çıkış oldu bu. Parasız Yatılı'ya kadar, nerelerden, hangi okumalardan, etkilerden geçtiğinizi anlatır mısınız?*

Yazdıklarımın önemli karşılıklar alacağını biliyordum. Yukarıda da değindiğim gibi yıllarla edindiğim birikimle ülkemi, kendimi yazarak, eleştirerek anlamak istiyordum. Bu güçlü eleştiri duygusunu (duygu diyorum, düşünce değil) bana verenler varsıl, okumuş insanların çevrelerinde yarattıkları kibirli havaydı.

– Şunu açık yüreklilikle söylemekte yarar var. Yazdıklarımın önemli karşılıklar alacağını biliyordum. Yukarıda da değindiğim gibi yıllarla edindiğim birikimle ülkemi, kendimi yazarak, eleştirerek anlamak istiyordum. Bu güçlü eleştiri duygusunu (*duygu diyorum, düşünce değil*) bana verenler varsıl, okumuş insanların çevrelerinde yarattıkları kibirli havaydı. Paranın, olanaklarla kazanılmış bilginin bilmeyenler ve yoksullara karşı yöneltilmiş olumsuz ışınları vardı bu kişilerde. Karşı tarafsa bilgisizliğinden, yoksulluğundan ürküyor, çekiniyordu. Bilginin kibirliliğini bende ilk kıran Nâzım Hikmet oldu. Onun yazdıklarını okuduğumda nasıl ışıldayan bir insan sevgisi taşıdığını gördüm. O, beni, kendini beğenmişlerin dünyasından korunmuş şiirleriyle yatıştırmıştı. Büyüklük taslayanlardan,

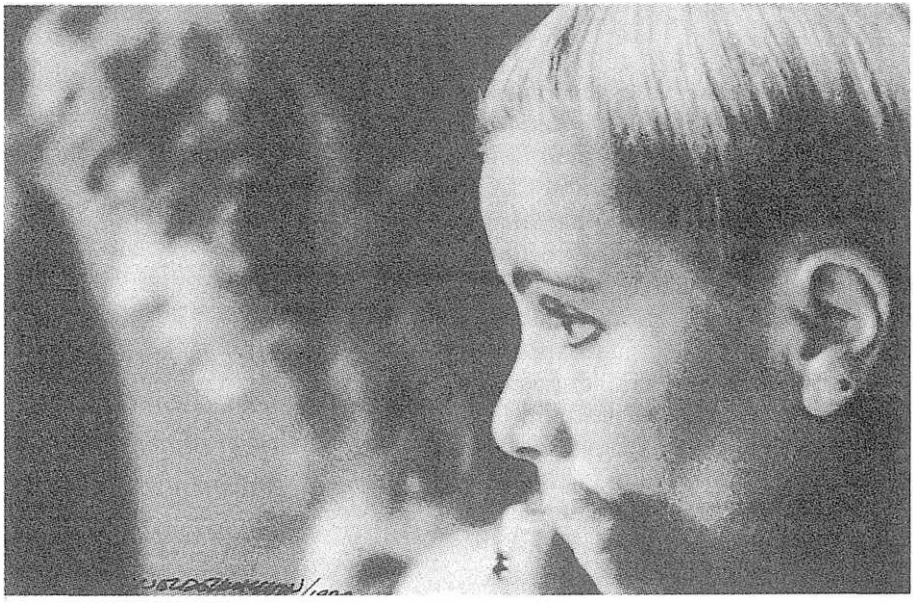

varsıllıklarını doğal haklarıymış gibi taşıyanlardan çok başka bir evrene götürdü. Ondan ve Marx'tan çok şey öğrendim.

***F. A.** : Bu çıkışınızda gözlenilen ilginç bir yan var : Üç yılda üç öykü kitabı; Parasız Yatılı (1971), Kuşatma (1972), Benim Sinemalarım (1973); 24 öykü. Öykücülüğümüze âdeta soluk getirdiniz. Kuşkusuz bu bir birikim sonucuydu. O günkü öykü ortamına baktığımızda, bu çıkışın, size (olumlu/ olumsuz) yansıları neler oldu? Öykücü Füruzan bu 'ün'ü nasıl gördü, nasıl karşıladı, nasıl edindi?*

– Sanatçılar özgün dünyaları içinde, neredeyse tek bir ana sorunla didişirler. Bu da çoğunluk bize doğrudur diye öğretilenlerin öyle olmadığını anlamak uğraşıyla doludur. Yani gerçeğin sayısız çeşitlilik gösteren yüzünü her defasında yeniden yakalamak.

***F. A.** : O yıllar öykücülüğümüzde bir kıpırdanma dönemidir ama, bır arayış vardır. Mehmet H. Doğan'ın deyimiyle, "sanki o yer boştu, onun için ayrılmıştı da geldi oturdu yerine. Tanıdık bir addı. Yadırganmadı, yabancısanmadı. "Bu biraz öyleydi. Peki, bu süreçte, yazdıklarınızla yöneliminizin nereye ulaşabileceğini görebiliyor muydunuz? O ortama gelmeden, yani kıyısında yazarken; yazınımızın görünümüne, öykücülüğümüzün durumuna bakışınız nasıldı?*

– Bu konuda bazı yerlerde de açıklamalar yapmıştım. 1960'larda bir edebiyattan kopuş dönemi yaşadım. Dünyadan yeni sesler geliyordu : Barış, eşitlik çağrıları duyuluyordu. İnsanoğlunun korkularını besleyen nedenlerin temellerini anlamaya çalışıyordum. Beatles "I want to Hold Your Hand" ile müzikte pek çok şeyi yıkarak etkili sesler sunuyordu bizlere. Hep bir yenilenme, eski dünyaya taze duyarlılıklar kazandırma isteği yükseliyordu yeryüzünde.

Ancak öykülerim dergilerde yayımlandığında tekrar edebiyata döndüm, bu ortamı yeniden gözden geçirdim. Tıpkı bugünkü gibi, "Öykü öldü mü?" soruları soruluyordu, tartışmalar açık oturumlar yapılıyordu.

Fakat, işte tam bu tartışmalar sürerken, öykü de kendi akacağı özgün derin yataklarını açıyordu.

***S. G.** : Siz kendinizi öykü edebiyatımız içinde nasıl bir yerde görüyorsunuz?*

– Bu, bir yazarın yapacağı bir şey değildir kanımca. Fakat *Parasız Yatılı*'nın ilk basımından (Şubat 1971) bu yana geçen 25 yılı kapsayan olaylar çok çarpıcı. 12 Mart. Gözdağı verme idamları. İşkence. 12 Eylül. Darbe. Baskılar. Dehşet. İşkence. Liberaller. Berlin Duvarı'nın yıkılışı. Sovyetlerin dağılışı. Yükselen değerler tantanası. İnternet. Çok sarsıntılı bir 25 yıl. Üçüncü bin yıla ekonomik krizlerle giren dünya...

***F. A.** : Şu "Papirüs" ile "Yeni Dergi"nin başınıza açtığı sevimli beladan söz edelim derim. Yazdıklarınızın okur karşısına çıkışında bu dergilerin payı kaçınılmaz. Kendinden emin bir öykücü adayının gelip durduğu yerdeki tercihi nasıl oldu?*

– "Papirüs" ve "Yeni Dergi" o yıllardan bu yana etkileri hâlâ süren iki dergidir. Hâlâ değerli başvuru kaynaklarıdır. 70'ler küreselleşmenin doludizgin yol aldığı yıllar değildi. Dünyanın duyarlığı hayatı algılayışı henüz körelmemişti. Sanatlar tüketilirken aynı anda bir üretimin ilk basamaklarını da oluşturuyorlardı. Ben, zorunlu olarak, bir anlamda tabii, öykülerimle "Yeni Dergi"ye yönelmiştim. Elime bir öykümü alıp, "Bunu basar mısınız?" sorusunu soramayacak kadar yayın konusuna değişik bakıyordum, "Yeni Dergi"yi düzenli izleyen bir okur olduğum halde. Sevgili Cemal Süreya ancak beni yüreklendirmişti. "Geçen yıl tek bir öykü yayımladın, 'Taşralı'. Memet Fuat onu yıllık seçkisine aldı. Rahatça götürebilirsin öykülerini," demişti. "Su Ustası Miraç" böylece gitti sevgili Memet Fuat'a. Sonra öykülerimle hep "Yeni Dergi"de oldum.

***S. G.** : Edebiyat kamuoyu – yaratıcı yazarı, eleştirmeni ve okuruyla – ilk kitaplarınızdaki öykülerinizi artık yazamadığınızı düşünüyor. Özellikle Parasız Yatılı, Kuşatma ve Benim Sinemalarım'daki düzeyinize sonradan bir daha ulaşamadığınız biçiminde bir değerlendirme bu. Sizin kendinizle ilgili değerlendirmeniz nedir? Yoksa öyküden uzaklaşıyor musunuz?*

– Bir yazar, yazdıklarının değerini elbette önce kendi içinde tartar. Yazdıklarına inancı varsa yayımlar. Öyküden uzaklaşmayı düşünmüyorum. Yeni konulara eğilmek, yeni türleri denemek istekle yaptığım bir seçimdir.

***F. A.** : Ben biraz daha ötelere dönmek istiyorum. Ama burada Semih'in altını çizdiği bu gerçeğin bir başka yanını sormak istiyorum size : öykünün kıyılarından çekildiniz iyice, doğrudur! Araya roman, deneme, anı, araştırma, oyun, şiir girdi. Bu (öykü adına), içe dönük süreci sorgulama hakkını bize verin. Dört öykü kitabındaki 28 öyküsüyle bir 'Füruzan öyküsü' var bugün. Önü daha açık görülürken, Gecenin Öteki Yüzü'nden (1982) sonra uzun bir suskunluk dönemi. Birden diğer yazın türlerine yöneliş. Bu, yazarlığı komple bir uğraşı olarak ele alma kaygısı da olabilir mi? Ya da...*

– Batı dünyasında ünlü yazarların ortaya koydukları her türlü çalışma bütünlük içinde ele alınır. Sonuçta bir edebiyatçının ürünleridir okunanlar ve görülenler. Evet, doğru. Yazarlığı bir komple uğraş gibi görüyorum. Günter Gras'ın desen sergisi açtığı yıl

Berlin'deydim. Sanat insanları, sanat eleştirmenleri yadırgamadan yazarın çizimlerini anlamaya ve çözümlemeye çok özen gösterdiler.

***S. G.** : Kimileri, ilk kitaplarınızda öykücülüğümüzün en başarılı yapıtları arasında kuşkusuz yer alacak öykülerle başarısız öykülerin bir arada bulunduğunu belirtmişlerdi. Aynı düzeyi sürekli tutturamadığınızı, bunun da sizin öykücü kişiliğinize uygun olduğunu... Siz bu yargıya katılıyor musunuz?*

– Benim öykücü kişiliğimin temeli neymiş? Çok çok ilginç. Bu yargının kaynakları bana açık olmadığı için, bu konu üzerinde ne yazık ki akıl yürütemeyeceğim.

***F. A.** : Öykü coğrafyanıza baktığımızda : göç ve savrulmayı yaşayanlar, değişim rüzgârına kapılan yaşamlar, kadının konumu, çocuğun dünyası ön planda. Her bir öykünüzde bunlar daha da açılımlı biçimde yansıtılıyor. Oldukça zengin bir öykü evreni kuruyorsunuz. Olay yerine kesitleri, durumları yeğliyorsunuz. Bu da, sizi daha yoğun, duyarlılık düzeyi etkileyici öykü evreni kurmaya yöneltiyor. Dilerseniz, bu saptamalardan yola çıkarak, bir öykünün sizdeki oluşma fi mayalanma sürecine bakalım. Sonrasında yazıya geçiş boyutuna...*

– Biz çok göç alan bir kara parçasında yaşayanlarız. Hem iç, hem dış, hem kültür, hem inanç göçlerini arasız taşıyoruz. Kadınlar ve çocuklar, bunun bendeki en önemli tanıklarıdır. Seslerini çok duyuramaz onlar. Yazarlığımda, yüzleri derin kaynaklar oluşturur. Çıldırmanın eteklerinde gezen yoksulları ve aşağılanmışları hiçbir zaman görmezden gelemem. Moda günümüzde zenginlerden, tüketimin yeni buluşlarından söz etmek olsa da.

***S. G.** : Siz kısa öykü de yazdınız, uzun öykü de. Hem sonunda ortaya çıkan yapıt, hem de bu iki ayrı yaratım süreci karşısında yazarın konumu bakımından bir karşılaştırma yapabilir misiniz?*

Durum yazarı olmak baştan seçtiğim bir şeydi. Bu anlatım türü Çehov'da eşsiz bir başarıyla görülür. Açıkça söylenenlerin ardındaki üstü örtülenler bize hemen ulaşır. Sözcükler açıkladıklarından daha çok şeyi duyurmayı başardığı ölçüde edebiyatı güçlendirir.

– Böyle bir karşılaştırmanın yanıtı öykülerin içinde var. Buna bir şey eklemek gereksiz sanırım.

***F. A.** : Ayrıştırmadan, tanımlar getirmeden hep kaçınırsınız. Yine de, tanımlardan yola çıkarak sormak istiyorum : öykünüzde duruş fi bakış fi yöneliş fi keşfediş boyutu, çarpıcılık fi derinlik yoğunluk kazanır. Füruzan öyküsünü tek tümce ile; durum öykücüsü, diye tanımlayabiliriz. Olaylar bunların arka planındadır ya da izlerini, yansılarını buluruz. Okur, yaşanmış olanları bu durumlardan çıkarabiliyor. Burada da gelinen yer, yaşanılan hal/durum öne çıkıyor. Bu, yazma bilincinin uzanımında oluşan bir şey. Bu evreni kurarken öyküde asıl ereğiniz nedir?*

– Durum yazarı olmak baştan seçtiğim bir şeydi. Bu anlatım türü Çehov'da eşsiz bir başarıyla görülür. Açıkça söylenenlerin ardındaki üstü örtülenler bize hemen ulaşır. Sözcükler açıkladıklarından daha çok şeyi duyurmayı başardığı ölçüde edebiyatı güçlendirir.

***S. G.** : Sizin öykülerinizde yaşantının payı epeyce. Yaşantıdan derlenen gereçlerin öyküye, kurmaca gerçekliğe katkıları nelerdir?*

– Bir yazar yaşadığı tüm zamanların tanığı olabildiği, aklına yüreğini de katıp dikkatli kılabildiği düzeyde kurgulayacağı dünyayı zenginleştirebilir. Yoksa bir ömür, bire bir yaşananlar yaratıcılık için asla yeterlilik göstermez.

***F. A.** : Öykülerinizde bir burukluk, yoksulluğun gölgesinde yaşayan insanların solgun yüzleri var. Öte yanıyla da yaşamın soluğunu / nabzını duyarız. Umutları, özlemleri olan insanların küçük dünyalarındaki savruluşlar... Gözlem ve ayrıntı ustalığınızla anlatılarınıza ağıyor bunlar. Özellikle duygu yoğunluğu en belirgin yanınız. Bu da, öykünüzün belleklerde iz bırakan bir yanı. Öykü evreninizdeki bu yer edişin kaynaklarını salt yaşanmışlık olarak mı almalı, yoksa bunun da ötesinde bir gerçeklik boyutu mu var? Özellikle Parasız Yatılı'dan Gecenin Öteki Yüzü'ne uzanan çizginizin eğilimlerine bakarak...*

– Sanatçının özerk bir dünya kurabilme yolunda ayrıntıları örgüleyecek yetenek gücünün de olması gerekir. Ama, asla bu bir ayrıntılar yığını olarak da düşünülmemeli. Bu donanımla anlattığınızı ele alırsanız, o çok sıradanmış gibi görünen, üzerinde durulmayan konu ya da durum okurunuzla aranızda paylaşılan bir dünyayı oluşturur. Yazdıklarımda daima önemsediğim var. Bu da amaçladığım kanıyı, duyguyu okura iletebilmektir. – Ah, ben bunun böyle olacağını hiç düşünmemiştim! – diyebilmeli. Sanat en uç sınırdaki olmazlarda dolaşmasını bile ancak hayata dokunarak gerçek kılabilir. Yaşanmışlıktan mı yola çıktığım sorusu, bu hemen hemen bana en çok sorulan sorulardan biridir. Ne denebilir! Siz yazar olarak her yazdığınızın bir noktasında varsınızdır. Fakat aynı zamanda da kurgulayabildiğiniz kadar iyi ve özgün bir yazar olabilirsiniz. Yoksa şu sıradan tekerlemeden, 'her hayat bir romandır' söyleminden öteye gidilemez.

***S. G.** : Öykücülüğümüzün bugünkü durumu üstüne neler düşünüyorsunuz? Bu arada genç öykücüleri izliyor musunuz? Geçen kuşaklarla bugünkü genç kuşak öykücüler arasındaki yakınlıklar ve uzaklıklar nelerdir?*

– Öykünün de arada bir mola verdiği yıllar vardır. Bir kendini gözden geçiriş gibi. Türk edebiyatı çok önemli adlarla zenginleşmiş bir mirasa sahiptir. Bir süreklilik bu konuda yaratılmasa da, bu miras tartışılmasa da açıkça böyledir. Yeni öykücüler arasında dikkatimi çeken genel özellik, bir iki adın dışında, kapalı bir anlatımla, daha çok biçem arayışlarının ortaya çıktığıdır. Bu da elbette önemli. Fakat Sait Faik armağanlı Mehmet Saçlıoğlu'nun öyküleri, Hür Yumer'in Cevdet Kudret ödüllü *Ahdım Var* kitabı üstünde önemle durulması gereken çalışmalar diye düşünüyorum. Hür Yumer, ne yazık ki artık aramızda olmasa da yazdıkları tartışılmalı.

***F. A.** : Biraz da öykü kişileriniz üzerinde duralım. Bir yerde şöyle diyorsunuz : "Gerçekleştirebildiklerim benim insanlarım oluyorlar." Sizde tiplemeler belirgin. Burada yaşanmışlığın izleri capcanlı. Bu gerçekleştirmenin ardına bakalım dilerseniz. Yani onların coğrafyalarına, iklimlerine... Öyküde bu boyutu sağlam biçimde yakaladığınız gözlenen bir şey. Öykünüzü kurarken yola çıkış ereğinizi belirleyenler daha çok neler oldu? Kişiler mi, olayların yansı-*

Parasız yatılı imtihanlarının çocukları hep erken gelir. Hiç gecikmezler... Sanatın çağlar boyu vazgeçilmezliğini bu vermelerde, bu göndermelerde buluyorum ben. Biliyorum ki insanı insan eden iki güçlü şey var : Adalet duygusu ile sanat duygusu. "Bana niçin böyle davranıyorlar?" "Niçin her şey acımasız," sorusunun sorulduğu her yerde bu ikisi de kesinlikle vardır.

ları mı, sorunlar mı?

– Öykülerimdeki yaşanmışlığın izleri dediğiniz noktalar bir yazma bilincinin kurgusundan geçerek ortaya çıkarlar. Bu, gündelik bilincin dışında bir şeydir. Sıradan, parçalanmış küçük noktalara dikkat eden bir bilinç değildir. Hüznün ve ışığın kol kola gezdiği bir zamana doğru çekilirsiniz. Bu sizin özel yazma hücrenizdir. Tüm kurguladıklarınızla, tüm duyarlılıklarınızla, görmelerinizle baş başa kalırsınız ve bu zorunludur da.

***S. G.** : Bütün öyküleriniz arasında en beğendiğiniz üç öykünüzü belirtebilir misiniz? Belki böylece bugünün genç okurlarına Füruzan'ın öykülerine yönelmek için bir ipucu da verebiliriz.*

– Kendimden öyküler öneremem. Bu, okura gereksiz bir müdahaledir. Gençler, dünyayı onlara yeniden anlatmak için yola çıkan tüm has yazarları okusunlar. Sait Faik'i, Orhan Kemal'i, Yaşar Kemal'i, Abdülhak Şinasi Hisar'ı, Adalet Ağaoğlu'nu, Selim İleri'yi ve daha birçoklarını, doğu ve batı klasiklerini... zamanları bunlarla zenginleşir, dünyaları bunlarla büyür.

***F. A.** : Yazarın 'bilinçlilik an'ı gerçeğine bakışınızı, bir öykücü olarak yazma bilinci ile yaratma bilinci arasındaki yakınlığa/uzaklığa yaklaşımınızı öğrenmek istiyorum.*

– Yazma bilinci gerçekten somuttan soyuta geçen bir an olarak görünüyor bana. Gerçeklerin yeniden kurgulandığı bir an. Bunu demin de anlatmaya çalıştım. Yeterli olabildim mi bilmiyorum.

***F. A.** : Dilerseniz sözü yine Parasız Yatılı ile bağlayalım : "Parasız Yatılı, almayı değil vermeyi içeriyor," diyorsunuz; yani?*

– Edebiyat, sanat değeri taşıyan tüm çalışmalar konusunda böyle düşünüyorum. Vermek, alabilene yeni bir katkı, yeni bir bakış getirmektir. *Parasız Yatılı* zaten konumu gereği bu özelliği taşıyor. Ne diyor, öykünün okul bahçesinde oturan hademesi :

– Parasız yatılı imtihanlarının çocukları hep erken gelir. Hiç gecikmezler...

Sanatın çağlar boyu vazgeçilmezliğini bu vermelerde, bu göndermelerde buluyorum ben.

Biliyorum ki insanı insan eden iki güçlü şey var : Adalet duygusu ile sanat duygusu. "Bana niçin böyle davranıyorlar?" "Niçin her şey acımasız," sorusunun sorulduğu her yerde bu ikisi de kesinlikle vardır. ❋

YALINLIĞIN ÜRETTİĞİ YETKİNLİK : NEHİR

SEMİH GÜMÜŞ

Yazınsal dilin çoğul anlamların taşıyıcısı olduğunu çözümlemek için yalnızca yenilikçi, kapalı metinlerin örnek alınması gerekmez. Füruzan'ın "Nehir"de olduğu gibi yalın ve açık – elbette ilk bakışta bütün gizlerini ele vermeyen – öykü dili de, burada okuduğumuz gibi, okuma biçimlerinin önüne çok çeşitli olanaklar sunmaktadır.

I

DAHA ilk giriş tümcesinde çarpıcıdır Füruzan'ın "Nehir" adlı öyküsü : "Ablasını çağırmışlardı, aşçı durması için ötegeçeden."

Sonra coşkulu bir dille sürer öykü, bu ilk tümceyle ilgisi olmayan bir düzeye, hemen ikinci tümcede sıçrayarak. Ayrıntılar şaşırtıcı çokluk ve güzellikte patlar art arda; sözcük seçiminde ustalıktır artık konuşan. Evin hanımefendisinin o güney kentine alışması için, sözgelimi, "köy evine mermer kurnalı bir hamam da" yapılışının yanı sıra, "Sonraları ötücü kuşlar da" alınmıştır. Füruzan'ın öykü dili, yalındır yalın olmasına, duru, anlaşılır, okuru zorlamayan bir dildir; gelin görün ki, dolaysız ya da indirgenmiş bir dil de değildir bu. Sözgelimi, niçin "kuşlar da" demez de, "ötücü kuşlar da" der? Burada söyleyişi ya da o yolla yapılan betimlemeyi daha etkileyici yapma kaygısı mı vardır? Böyle bir kaygının olmadığı söylenemez onda. Dil ile de etkileyici bir ustalık gösterme çabası enikonu belirgindir. Ama bu çaba o denli de sahicidir. Yapay değildir, iğreti ya da zorlama hiç değil... Öte yandan, "kuşlar da" demekle "ötücü kuşlar da" demek arasında önemli bir ayrım da vardır. "Ötücü kuşlar," *bir durumu* imler burada. Evin hanımefendisinin "içinin harı on beşinde tazede yokmuş diyorlardı"; coşkun bir kişiliği vardır belli ki. "Ötücü kuşlar", onun o güney kentindeki yalnızlığını paylaşmanın yanı sıra (*ötücü* olmayan kuşlarla yalnızlığın paylaşılmasından değil, çoğaltılmasından söz edilebilir herhalde), oldukça canlı kişiliğini de anlatıyor olmalılardı.

Füruzan, "Nehir"de dolaysız bir dil kullanmaz. Onun öyküleri yalındır yalın olmasına ve okurla iletişim güçlüğü çekmezler ama, dolayımlı, demek ki *belirtisel* bir dil ve anlatım biçimiyiyle kurgulanmış oldukları da üstünde durmaya değer yanlarındandır. "Nehir" de yalınlığı ve anlaşılırlığı yanı sıra, kısa öyküye yazınsal

kimliğini kazandıran asıl etmenlerden olan belirtisel dil uygulayımının üst düzeyde bir örneğini verir. Anlatının suskuları içinde çoğaltılır anlamlar. Yazılmayanı bulma işi değil midir eleştiri – eleştirel okuma – bir anlamda, "Nehir" buna epeyce olanak sağlar.

Evin genç hanımının Vali babası da aynı biçimde betimlenir. Yaşlanmış, gençliği gitmiş, bunalımı her davranışından taşıyor, ama hâlâ "gençlik tutkuları içinde..." Önceleri de karısı incinsin istemediği için, çapkınlıklarını titizce saklamıştır ondan. Şimdiyse, "Evdeki evlatlık kızın soğuktan dalga dalga kan oturan bacakları düşlerine giriyordu." Burada "soğuktan dalga dalga kan oturan bacaklar", düpedüz bir yoksulluk ya da yoksunluk belirtisi değil midir? Evdeki evlatlık kızın bacakları böyle görünür – evin hanımefendisinin bacakları böyle olabilir mi? Dolayısıyla evlatlık kızın kurmaca içinde daha belirginleşmesine yol açar bu betimleme; okurdaki imgeleminin tamamlanmasını sağlar.

Anlatının suskuları içinde çoğaltılır anlamlar. Yazılmayanı bulma işi değil midir eleştiri – eleştirel okuma – bir anlamda, "Nehir" buna epeyce olanak sağlar.

Şu örnek daha da açıklayıcıdır :

Vali bey, o batı Anadolu kentinin kış gecelerinde, "yatakta gene suskun, gene kendini bırakmış duran karısına sorar :

"– Sizi sevmiyor muyum sanıyorsunuz?

"– Yok, demişti karısı, tabii seversiniz. Karınızım."

Bir düz okuma içinde – bu tümceleri böyle okumak olanaklıysa eğer – Vali beyin karısını sevdiği çıkıyor buradan. Karısı da, "tabii seversiniz" diyerek, kocasının sevgisinden kuşku duymadığını anlatıyor... Ne ki, gerçeğin böyle olmadığını az çok dikkatli okur anlamaktadır. Yazınsal dilin buradaki kuruluşu, aslında karıkoca arasında bir sevginin kalmadığını kurgulamaktadır. Vali beyin sorusuna karısının yanıtı, tümcenin söz dizimi içinde *olumludur* – anlam biçimindeyse *olumsuz*. Bir yere çıkmayıp konuk günlerinde ev dedikoduları dinlemekle yetinen, kızının iki yıllık nişanlılığını bozmasına katlanamayan, aptallık huzuru içinde bir kadın : kocasını seviyor olabilir miydi? Üstelik limon kolonyası kokulu bir yatak odasında, vali bir kocayı? İşte o, "Yok, tabii seversiniz. Karınızım," sözlerinin ardında yığılıdır bütün bunlar; bir tek bu tümce onların bütününü anlatmaya çalışır. Füruzan, karıkoca arasındaki sevgisizliği doğrudan belirtmek yerine dolayımlı bir dille vererek, anlatım biçimine yoğunluk ve etkinlik kazandırmaktadır... Bu arada, "Karınızım" sözcüğünün yükü de ayrıca yorumlanabilir : nasıl bir sitem, hayıflanma ve eleştiri içerdiği... Dahası, bu sözcük karşısında tamamıyla edilgin – aslında, elbette etkin ve belirleyici – bir konumda bulunan kocanın niteliğine de gönderme yapılmış olur : erkek egemenliğini kullanan bir koca belirir bu sözcüğün ardında; kocayla ilişkisini kafasında bitirmiş, ama çatışmadan da kaçınan, geçkin bir hanımefendinin varlığı bir de...

Yazınsal dilin çoğul anlamların taşıyıcısı olduğunu çözümlemek için yalnızca yenilikçi, kapalı metinlerin örnek alınması gerekmez. Füruzan'ın "Nehir"de ol-

duğu gibi yalın ve açık – elbette ilk bakışta bütün gizlerini ele vermeyen – öykü dili de, burada okuduğumuz gibi, okuma biçimlerinin önüne çok çeşitli olanaklar sunmaktadır. Çok sıradan bir tümce daha seçmeye çalışalım :

Valinin kızının yirmi sekizine geldiğinde, Topakoğullarının oğluna, dolayısıyla "Topakköy adını taşıyan, dört mevsim ürün veren köye" hayır demekte ancak üç ay direnebildikten sonra yapılan düğünü anlatılırken, arada şöyle bir söz geçiyor :

"Büfe aylarca anlatıldı."
– *Büfe aylarca anlatıldı.* –

Bu tümcenin bir dönemin kültürünü, düğüne katılan insanların kimliklerini, giderek kişiliklerini canlandırmaya nasıl yettiği belli değil midir? – *Büfe* – Demek ki varsıllar arasında bir düğünden söz edilmektedir; dahası, Batı onlara çok yakındır! Düğün de Taksim Belediye'de yapılmamış mıdır? Bir Fransız kadın şarkıcının ağlamaklı aşk şarkıları söylediği düğün – ayrıca söz edilmiyor ama, dans da edildiği kuşkusuzdur –... Dönemin bürokrat, varsıl kesimleri arasında gerçekleşen bir düğünden söz edilirken, "Büfe"den de söz edilecektir elbette – yoksul kesimler arasında yaşanan bir düğünde "Büfe"den söz edilebilir miydi?.. Bir de "Büfe"nin, "aylarca anlatılması" var. Herhalde bugünün davranış biçimlerinden değildir bu da... Öyle bir tümce ki bu, üç sözcüğün ardında bir dönemin belirdiği görülüyor. Aylarca bir düğünü, üstelik düğünün bir ayrıntısı olarak "Büfe"yi konuşan bir toplumsal kesit söz konusu. Konuşma konusu ne denli azdır ki, aylarca "Büfe" ile oyalanabilen bir topluluk. Bu topluluğun yaşama kültürü... Üstelik bu denli sınırlı bir dünyası olan bir yaşama kültürü.

Desen : Güngör Kabakçıoğlu

II

Ötegeçeden aşçı olarak çağrılan ablanın bir izin dönüşü yanında getirdiği küçük kız – on üçünde – ilk şaşkınlıklarını yaşar bu evde. İki gözlü, içi kıtık doldurulmuş minderlerin tek eşya olduğu, duvarında Kâbe resmi asılı, kara çarşaflara bürünmüş o kutsal evden nereye gelmiştir? Ablanın da eve uygun davrandığı, dört katlı bir Ermeni köşküdür bu ev. (Bir saray – "Saray ne ki!") O sıralarda iyice yoksullaşmışlardı artık. Ölü ağıtçısı iki teyzenin getirdiği paralar azalmaya yüz tutmuş, bu yüzden "soymaya" (dilenmeye) başlamışlardı teyzeler. "Ne yapalım," diyorlardı, "artık eskisi kadar ölü çok değil. Olsa da ağlayıcı çağıran kalmadı." Belki bir kıyıda gömüleri vardı... Olduğuna inanan abla küçük kızı ayırmıştır onlardan...

Teyzelerin şu sözünün anlamını çözmeye, çözümlemeye çalışıyorum bu kez : "artık eskisi kadar ölü çok değil".

Oldukça ilgi çekici bir söz. Yıllar birbirine devrildikçe ölenler mi azalmıştır, insanların ömrü mü; yoksa ölü yakınları ağıtçı tutmuyorlar mı artık?.. Sanırım bunların tümünü anlatmaktadır bu söz. Bir de teyzelerin algılama, düşünme biçimlerini; iyicil olmayan kişiliklerini, ölü olmayışına hayıflandıklarını...

Neden sonra ablanın küçük kardeşle konuşmalarından, kadınların yaşantılarına doğru bir düzleme gönderir öykü. Evin genç hanımını anlatır abla : "Parmakları elmas, pırlanta döşeli"; "Pamuklar gibi beyaz"; "hanımlığı iyi bilir"; üstelik kısa kesilmiş saçları vardı ve İstanbulluydu. "Ama buralarda yıldızı barışık değildi"; "insan eriyle geçimli olmadı mı her yer zindandır ona. Erkektir her şey. Kadın kişi nedir ki. İnsanın çilesi." Çocuk bile yapmadığı için, ablaya göre evin hanımı kısırdır; kısır bir kadın da, kadın değildir. "Soğuk vurmuş portakala dönmüştür"; ağanın en genç ve civan zamanını yemiştir. Sonunda, "Kadın kadın olmayı bilmezse er kişi kadın olanı bulur"!

Ablası için, yüzü irin sarısı küçük kardeş kuru kemiğe durmuştur; yiyip içip biraz etlenmelidir; çünkü artık gelinlik kız olmuştur... Küçük kız da, "Durmadan yiyordu. İliklerindeki bilmediği açlığı ortaya çıkmıştı." Sabahları pekmez içiriyordu ablası, "kan yapar" diye... "Sonra, bir gün, onu hamama soktu, ova ova yıkadı. Saçlarına menekşe kokuları sürdü. Hamamotuyla bacağının tüylerini aldı. 'Esmersin, tüylerin ziyade, ama alıveririz bundan sonra. Kadının tüysüzü makbul'..." Abla ilk kadınlık derslerini böyle vermiş, sonra da bir akşam ağanın yanına göndermiştir, suyu ısıtıp ayaklarını yıkaması için...

Ablanın kadını cinsel bir nesne olarak gören yarı-bilinçli bakış açısı, aynı zamanda genç bir köylü kızının uyanışını da belirtir. Bu arada yaşadığı bu saray benzeri eve ve eviçi yaşantısına özlemleri, özentileri de uyanır ablanın. Öyle ki, evin hanımıyla ağa arasındaki ilişkiyi anlatmak için söylediği, "Kadın kadın olmayı bilmezse er kişi kadın olanı bulur," sözünün ardını düşünmeden alamaz kendini okur. Abla ile ağa arasında yaşanmış bir gizli ilişki de çıkarılabilir mi bu tümceden? Füruzan bu sorunun yanıtını vermez. Şu var ki, coşkuludur abla, ama bayağı değil. Bir yanaşma için pek alışılmış, ama oldukça da eskitilmiş türden

yazgılara gönül indirmeyeceği kestirilebilir. Bununla birlikte, ablanın o sözüyle, ister istemez bir yorumlama alanı açılmaktadır. Füruzan oldukça kapalı tutmuştur ablanın özlemlerinin vardığı – ya da varabileceği – yeri. Belki bu arada küçük kızın yaşantısını değiştirme niyetlerini de...

Füsun Akatlı, Füruzan'ın öykülerini irdelerken, "Nehir" öyküsünü de, "Toplumsal ve sınıfsal bir bağlam içerisinde; kadınların, genç kızların karşı karşıya kalıp, karşı koyamadıkları baskıların, kadının cinsel sömürüsü düzleminde yansıtıldığı 'kötü yol' öyküleri..." bağlamında değerlendiriyor. ("Kırlangıç Balıkları", "Kuşatma", "Ah Güzel İstanbul" ve "Benim Sinemalarım" ile birlikte...)[1]

"Nehir"de, cinsel sömürü düzleminde yansıtılan "kötü yol" nesnesi olmaya aday dört kadından söz edilebilir : Evin hanımı, evin hanımının annesi (Vali beyin karısı), abla, küçük kız. İlk iki kadını – hele evin hanımını – bu düzlem içinde, üstelik bir de "kötü yol" bağlamında almak olanaksız. Ancak abla ve küçük kız kardeş bu bağlamda değerlendirilebilir. Onları bu bağlama götüren dolaysız etkenlerdense (kurgusal ya da dil katmanlarıyla bağıntılı olarak) söz edilemez. Demek ki bu da Füsun Akatlı'nın yorumudur ve onun yorumu *bu* "Nehir" çözümlemesine de yakın düşmektedir. Ağanın bu cinsel sömürü düzlemi içinde bir yeri olup olmadığıysa, hiç açık değildir. Ağayı olumsuzlayan bir imlemeye bile başvurmaz Füruzan. O güney kentinin iklimine, kültürüne özgü bir ağadır işte; çiftçilik etmekte, sıradan bir yaşam sürmektedir. Öyküyü, kadınlara dönük cinsel sömürü düzlemine çeken yorumların ağanın kimliğini zorlamasınınsa, "Nehir" için yapılabilecek yorumlar arasında olduğu söylenemez. Üstelik öykünün erkek dünyasıyla ilişkisi de oldukça uzak tutulmuştur.

III

Küçük kızın dünyası gelir sonra, öykünün son bölümünde. Bırakıp geldiği evi, teyzelerini düşünür; bir öte dünyadır artık onlar. Oldukça farklı bir yaşantı sürmektedir şimdi, bir yanaşma olsa da; düşlerini çoğaltan güzel bir ev içinde, güzel yiyecekler yemektedir. Ağayla kaçınılmaz yazgısını o da yaşayacaktır belki. Öykü buna ilişkin bir göndermeye başvurmaz başvurmasına, ama Füruzan etkileyici bir suskunluk içinde bu yazgıyı çağrıştırır. Hiçbir şeyi açığa düşürmeden, hele doğrudan bir anlatıma kesinkes başvurmadan...

Aslında küçük kızın gözüyle verilen şu yöre betimi de anlamlıdır :

"Yağışlardan o yıl nehir iyice kabarmıştı. Şişmiş hayvan ölüleri suyun dönüşlerindeki köşelere takılıyordu. Bunlar büyük baş hayvanlardı. Taa ötelerde, dağ kitlelerinin orda soğukları kuzeye götüren bulutlar geçiyordu."

Öyküyü bitiren paragraftır bu aynı zamanda. Dümdüz bir anlatım; yalın bir yöre betimi. Gelin görün ki, çözümlenmesi, anlamlandırılması oldukça güç. Dolaysızca yapılan bir betimleme olarak mı bırakılmalıdır, birtakım anlamlar yüklemeye çalışılmadan? Yoksa farklı zamanlar ve uzamlar içinde farklı çözümlemelere, anlamlara da yol açabilir mi? Yazın yapıtının çözümlenmesinde kapalı, çetrefil bir metin ne denli güçlükler çıkarırsa, buradaki gibi yalın bir metni çö-

zümlemek de o denli güç olmaktadır. İlineksel yollara başvurularak yapılacak çözümlemeler bizi öykü metninden kaynaklanan çoğul anlamlar üretmeye gönderebileceği gibi, yanlış ve yersiz yorumlara, zorlamalara da gönderebilir.

Burada küçük kızın artık büyümeye başladığı sonucunun çıkarılabileceğini sanıyorum. Olgun bir gözlem yapılmaktadır artık. Küçük bir kızın saptamaları değildir buradaki dört tümcede anlatılan... İlk tümcede, "o yıl" deniyor : bu *o yıl* eve geldiği yıl mı, yoksa aradan yıllar geçtikten sonra gelen bir "o yıl" mıdır? Sanırım yıllar geçmiş olmalıdır. Sonra : nehrin kabarması; şişmiş hayvan ölülerinin suda sürüklenişi; bu hayvanların büyük baş hayvanlar oluşu; ötelerdeki dağ kitleleri, soğukları kuzeye götüren bulutların yol açtığı soyut çağrışımlar – bunlar, yıllarını bu yörede geçirmiş bir genç kızın, artık kendini de o yöreye ait kılan gözlemleri olmalı, değil mi?

Yazın yapıtının çözümlenmesinde kapalı, çetrefil bir metin ne denli güçlükler çıkarırsa, buradaki gibi yalın bir metni çözümlemek de o denli güç olmaktadır. İlineksel yollara başvurularak yapılacak çözümlemeler bizi öykü metninden kaynaklanan çoğul anlamlar üretmeye gönderebileceği gibi, yanlış ve yersiz yorumlara, zorlamalara da gönderebilir.

Bu son paragraf metninin yazınsal düzeyde bir soyutlama yaptığı saptanabilir, üstelik eleştirel okumayla bu soyutlamaya katılmak da yerinde olur. Öykünün önceki bölümleri somut ilişkiler ve durumlara değginken, bu son bölüm soyut bir çevrene açılır. Çizgisel bir gelişme izleyen öykü, böylece bir sıçrama gerçekleştirir. Ensonu, bu evde bulunmaktan mutlu mudur kız? Mutsuz değildir herhalde; mutlu olduğuysa oldukça kuşkulu. Öykünün son bölümünde kızın gözünden yansıtılan eviçi dünyası elbette ilkgençlik çağındaki bir kızı mutlu etmeye yetmez. Şu var ki, geçmişe göre çok daha iyi koşullarda yaşamaktadır. Değil mi ki yazgısı da başka türlüsüne el vermez, bu kadarıyla yetinmeyi öğrenmiştir.

"Nehir", Füruzan'ın öykücülüğünün en parlak örneklerindendir. Ayrıca yazınsal özellikleriyle de bir kısa öykü çözümlemesi için çok düzlemde alınabilecek olanaklar sağlar. Gerek yeniden üretilebilir anlamlarıyla, gerek suskularının (derin yapısının) gizilgücüyle, gerek yatay kuruluşuna değgin ustalıklarıyla, eleştirel çözümleme için oldukça yetkin bir örnektir. ⊠

[1] Füsun Akatlı, *Bir Pencereden*, "Füruzan", Adam Yayınları, Haziran 1982, s. 177.

EUGENIO MONTALE

Pijamalı Adam

AYAĞIMDA terlikler ve üzerimde pijamayla koridorda bir aşağı bir yukarı yürüyor, ara sıra bir kirli çamaşır yığınının üzerinden geçiyordum. Burası birinci sınıf bir oteldi. Hemen her zaman arızalı olan iki asansörüyle bir yük asansörü vardı, ancak geçici bir süre kullanımda olmayan çarşaflar, yastık kılıfları ve havlular için bir yüklüğü yoktu, bu yüzden oda hizmetçileri kirli çamaşırları her neresi denk gelirse, diyeceğim, gözden uzak köşelere yığıyorlardı. Gece geç saatlerde bu köşelere gidiyordum, bu yüzden kat hizmetçileri benden hiç hoşlanmıyorlardı hoşlanmasına ya, onlara bahşiş vererek, istediğim her yerde dolaşma konusunda âdeta gizli onaylarını elde etmiştim. Saat gece yarısını geçmişti, telefonun hafifçe çaldığını duydum. Benim odamın telefonu olabilir miydi acaba? Sessizce odama seğirttim, ancak telefon sesinin yandaki odadan – 22 nolu oda – geldiğini fark ettim. Geri dönerken telefonda bir kadın sesi işittim, şöyle diyordu : "Henüz gelme, Attilio; koridorda dolaşan pijamalı bir adam var. Seni görebilir."

Hattın öteki ucundan tam olarak seçemediğim bir konuşma geldi kulağıma. "Ah," diye yanıtladı kadın, "kim olduğunu bilmiyorum... hep buralarda dolaşıp duran sefil adamın biri. Lütfen, gelme. Her ne olursa olsun, sana haber vereceğim." Kadın ahizeyi gürültüyle kapadı. Odadaki ayak seslerini işitiyordum. Koridorun, bir divan, bir başka çamaşır yığını ve bir duvar bulunan öteki ucuna doğru hızla seğirttim. Ancak 22 nolu odanın kapısının açıldığını işitebiliyordum ve kapı aralığından kadının beni izlediği sonucunu çıkardım. Bulunduğum yerde daha fazla kalamazdım, dolayısıyla yavaşça geri döndüm. On saniye sonra onun odasından geçecektim ve çeşitli seçenekleri düşündüm : (1) odama dönüp kapıyı kilitlemek; (2) aynı şeyi yapmak, ama bir farkla, yani bayana her şeyi duyduğumu ve odama çekilerek ona bir jest yapmak niyetinde olduğumu söylemek; (3) ona sormak : Attilio'yla olmayı gerçekten de bu kadar istiyor mu yoksa tatsız bir gece kavgasından kaçınmak için beni bir mazeret olarak mı kullanıyor? (4) telefon konuşmasını duymamış gibi davranıp gezintimi sürdürmek; (5) 3 nolu seçenekte sözü edilen amaca yönelik olarak beni Attilio'nun yerine geçirip geçiremeyeceğini sormak; (6) bana layık gördüğü "sefil adam" nitelemesini açıklamasını istemek; (7)... yedinci seçeneği oluşturmak biraz güçtü. Ancak kapı aralığının önüne varmıştım bile. İki koyu göz, ipek bir eteğin üzerine giyilmiş kırmızı bir gecelik ve kısa kesilmiş saçlar. Kısa bir an ve aralık kapının gene bir çarpma sesiyle kapanması. Odama girip yandaki telefonun yeniden çaldığını duyduğumda kalbim

hızla çarpıyordu. Kadın yumuşak bir sesle duyamadığım bir şeyler söylüyordu. Bir kurt gibi tekrar koridora atılıp ne söylediğini anlamaya çalıştım. "İmkânsız, Attilio, imkânsız diyorum..." Sonra telefonun tıkırtısı ve ardından kadının kapıya doğru yaklaşan ayak sesleri. Aklımdan 2, 3 ve 5 nolu seçenekleri geçirerek ikinci kirli çamaşır yığınına doğru atıldım. Kapı tekrar çok az açıldı, artık yerimde sakin durmam olanaksızdı... Kendime şöyle dedim : Sefil adamın *tekiyim*, ama o nasıl bilebiliyor bunu? Üstelik koridorda bir aşağı bir yukarı yürümekle onu Attilio'dan kurtarmış olamaz mıyım? Herhangi bir konuda söz sahibi olmak üzere doğmamışım ben, hele başkalarının yaşamında söz sahibi olmaya hiç. Yolda terliğimin tekiyle bir yastık kılıfına tekme atarak odama geri döndüm. Bu kez oda çok daha fazla açılarak kıvırcık kafa biraz daha öne çıktı. Kapıdan yaklaşık bir metre uzaktaydım, terliğimi yere vurup dikkat çekerek, koridorun en ucundan duyulabilecek bir sesle bağırdım : "Bir aşağı bir yukarı yürümem bitti, Hanımefendi. Ama nasıl biliyorsunuz sefil bir adam olduğumu?"

"Hepimiz öyleyiz," dedi aceleyle ve kapıyı çarptı. Telefon yeniden çalıyordu. ❁

Bir İngiliz Centilmeni

NOEL tatilini İsviçre'de geçiren bir centilmen biliyorum, orada kendi icat ettiği bir oyunu –"taklit İngiliz" – oynuyor. Bu rolü neden İngiltere dışında oynadığını biliyorum. Britanya Adalarında İngilizler sıradan kimselerdir – ne kendilerini severler ne de yabancı ziyaretçileri ve kendi ülkelerinde "İngiliz"i gereğince oynayamazlar. Bu rolü oynamak için insanın farklı bir ortama gereksinimi vardır – seçkin ve yansız bir dünya, rahat olmasa da oldukça rahat görünen bir dünya. Temel olarak yabanıl, meşgul ve sıkı çalışılan bir yer olarak İngiltere,

Eugenio Montale (1896-1981) çağdaş İtalyan edebiyatının en önemli şair ve yazarlarından. Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazandı. 1930 ve 1940'larda hermetik şiirleriyle tanındı. Mallarmé, Rimbaud ve Valéry gibi Fransız simgecilerinden etkilendi. Sonraki yıllarda daha dolaysız ve yalın bir dille yazdı. İlk yapıtlarını yazdığı 1. Savaş sonrası dönemde faşizme karşı çıktı. "Primo tempo" adlı edebiyat dergisinin kurucularından oldu (1922). "Corriere della sera" gazetesinin edebiyat, sonra da müzik sayfasının yayın yönetmenliğini yaptı (1948). Başlangıçtaki karamsar, içedönük ve kapalı döneminden sonra, kişisel sıcaklık ve duygularını öne çıkardığı şiirler yazdı. Kendi şiirlerinin yanı sıra, T. S. Eliot, G. M. Hopkins gibi şairlerle Herman Melville ve Eugene O'Neill gibi yazarlardan çeviriler yaptı. "Corriere della sera"da yayımlanan öykü ve yazılarını 1956'da *La farfalla di Dinard* (Dinard Kelebeği) adlı kitapta topladı. Türkçede *Seçme Şiirler* (1975) adıyla bir yapıtı yayımlandı.

dünyada insanın bir İngiliz rolü oynayarak bir şeyler elde edebileceği en son ülkedir.

Büyük bir olasılıkla, tanıdığım ve yıllardır boş yere öykünmeye çalıştığım taklit İngiliz, kimliğini bu otelin idaresinden ve onun keskin gözlü kapıcısından saklamayı başaramamıştı. Ama bu önemli değil. Oyun, ancak pasaportunu uzattıktan sonra başlar. Oyun, oyunla ilgili hiçbir izlenim uyandırmamaktan, bütün gün lobide durmaktan ve uygun saatte bisküviyle çay içmekten, İtalyan konukların Roma ağzında çeşit çeşit sövgüden sonra az pişmiş bifteklerle ya da dana rostoyla değiştirdikleri felaket yiyeceklerden oluşan otel mönüsünü hiçbir itirazda bulunmaksızın kabul etmekten ibarettir.

Sözgelimi, mönüde İrlanda güveci – hafif tatlı, karışık haşlanmış koyun eti – , havuç ve konserve bezelye varsa, taklit İngiliz keçi etinin her parçasını, havucu ve bezelyeyi yiyecek, bunları büyük bir titizlikle mideye indirecektir, sanki evinde her sabah bol bol füme ringa balığı ve yulaf lapası yiyormuş gibi.

Taklit İngiliz, Hollanda purolarını tüttürüp filtre kahve istemeksizin ona sundukları kahveyi içer. Bir koltuğa yayılıp öğleden sonralarını on sekizinci yüzyılın Bernese oligarşisi hakkında makalelerle büyük Gibbon'un bu konuyla ilgili görüşlerini okuyarak geçirir; *Gazette de Lausanne*'daki haberleri titizlikle gözden geçirip ölümleri kaçırmamaya özel bir özen gösterir ve belki de gününü, Wilkie Collins'den Ouda'ya en zararsız türden kitaplar arasından seçilmiş bir otel kitaplığı kitabını gelişigüzel okuyarak bitirir. Taklit İngiliz herkese nazik davranır, ama hiç kimseyle konuşmaz. Öteki yabancılar ya da garsonlar ona nezaket gösterirse ara sıra yalnızca bir "kiyu" çıkar ağzından. Akşamları taklit İngiliz, İngilizlerin değil İtalyanların *smokin* adını verdikleri siyah giysiyi giyer ve smokini, sanki yıllardır yaptığı bir şeymiş gibi oldukça rahat bir tavırla taşır üzerinde. Yeni yıl arifesinde taklit İngiliz *réveillon*'u* bekler, ancak ya dans etmeyi bilmediğin-

Camlara vuran kar tanelerini izler ve önce elbette işlemeyen bir çakmakla, daha sonra kibritle purosunu yakmayı dener, purodan çok hoş bir duman halkası yükselir. Sonra başını eğer, bir şeyler okur, duman içinde yüzer, uyur, rüya görür. Ertesi gün otelden ayrılır. Nereye? Nereye gittiğini bir tek ben bilirim.

den ya da dans edeceği kimse olmadığından dans etmez.

Bir şişe *champagne brut* ısmarlar, onların kafasına renkli bir kâğıt şapka koymalarına izin verir, grapon kâğıtlarına bürünmüş ve hem mutlu hem de şaşırmış görünen ötekilerle birlikte bir boruyu üfler. Vakit gece yarısını çalıp orkestra durduğunda ve oda bir an karanlığa büründüğünde, herkes ayağa kalkıp kadehini kaldırdığında ve mantarlar patladığında, insanlar şerefe kadeh kaldırıp birbirlerini selamlayarak kucakladıklarında, taklit İngiliz de ayağa kalkar, kadehini kaldırır ve kendi sağlığına ya da uzaktaki bir kişinin sağlığına içer. Ve eğer dans yeniden başlarsa, ağırbaşlı bir eda içinde ayağa kalkar, ona yol verenlere ve kapıyı açan uşağa bir teşekkür "kiyu"su mırıldanıp ağırbaşlı bir edayla odasına çekilir.

Ertesi gün, gri takım elbisesiyle kahvaltıya ilk gelenlerden biridir. Yulaflapası ve Palethorp sosisleri olmaksızın küçük "Continental" kahvaltıya razı olmuş havasındadır ve çayla tereyağı sürülmüş ekmek dilimleriyle yetinir. Otel boştur; ötekiler ya hâlâ uyuyordur ya da kendilerini birer ayı gibi gösteren kışlık giysileriyle teleferiklerin yolunu tutmuşlardır. Taklit İngiliz bir koltuğa oturur ve eski, okunması olanaksız bir kitaptan sayfa ayracını çıkarır. Camlara vuran kar tanelerini izler ve önce elbette işlemeyen bir çakmakla, daha sonra kibritle purosunu yakmayı dener, purodan çok hoş bir duman halkası yükselir. Sonra başını eğer, bir şeyler okur, duman içinde yüzer, uyur, rüya görür. Ertesi gün otelden ayrılır. Nereye? Nereye gittiğini bir tek ben bilirim.

Adını bilmiyorum, ancak bazen ona Milano'nun sokaklarında rastlıyorum, burada baştan aşağı değişmiş, Lombardia başkentinin geveze ve canı sıkkın bir sakinine dönüşmüş görünüyor. Onun da benim onu fark ettiğim gibi beni fark edip etmediğini bilmiyorum. Yıllardır büyük bir gayretle ona öykünmekte olduğumu (ama boşuna) fark edip etmediğini ya da hiç İngiltere'de bulunup benimle aynı hayranlığı ve can sıkıntısını duyup duymadığını da bilmiyorum. Tüm bildiğim, varsayımsal bir Taklit İngilizler Derneği'nde onun Başkan, benimse Başkan Yardımcısı seçilmemiz gerektiği. ❁

Çeviren : Hakan Eren

*Noel ya da yılbaşı günü yenen gece yarısı yemeği. (Çev.)

BEHZAT AY

Kaniş

YAZDAN ödünç alınmış güzel bir güz günü Suadiye ile Erenköy arasında, Bağdat Caddesi'nde yürüyoruz. Eşim, vitrinlere bakıyor, indirimden yararlanmak gerektiğini söylüyor. Ben ise duymazlıktan geliyorum. Vitrinlere de bakmamaya çalışıyorum. Birkaç tecimevinin vitrinine baktığıma da pişmanım... "Bakmaz olaydım," diye söyleniyorum. Eşim,

"Ne söyleniyorsun Tanrı aşkına, anlamıyorum!" dedi.

"Hiç!" dedim.

"Bir şeyler söylediğini ayrımsamıyor musun??"

"Vitrinlere bakmaz olaydım dedim."

"Neden?"

"Görmüyor musun etiketleri? Sayılar çıldırmış! Baktıkça ben de çıldıracağım. Birkaç tecimevinin vitrinindeki giyeceklere baktım, başım döndü. Bir takım elbisenin ederi, benim bir ayda aldığım paradan çok. Bir kabanın ederi de aylığımı geçiyor. Almayacağıma göre niçin bakayım..."

"İşte bunun için indirimden yararlanmalı diyorum."

"İndirimmiş! Aldatmaca... Sonra ben, ölünceye değin elbise, kaban, ayakkabı, çizme almayacağım. Yalnız iç çamaşırı alabilirim..."

Eşim alaysama ile güldü. Sonra,

"Amma da ayrıksı adamsın, birileri duysa..."

"Duysun! Bunda ne var? Gizlenecek bir durum değil. Keşke herkes olabildiğince az alışveriş yapsa... Zorunlu gereksiniminin dışında bir şey almasa. Sözgelimi, ayakkabısının tabanı delinince, yenisini alacağına pençe yaptırsa..."

Ben bunları yüksek sesle söylerken, yanımızdan geçmekte olanlar, dönüp baktılar, gülümseyerek...

Karım vitrinlere bakmasını sürdürürken, bu kez tecimevlerinin adlarına bakmaya başladım. İngilizce, Fransızca, İtalyancaydı çoğunlukla adları. Bu kez,

"Sanki Türkiye'de değiliz!" diye söylenmeye başladım. Eşim,

"Yine söyleniyorsun!" dedi, gülerek.

"Dükkânların adlarına bakıyorum; çoğunlukla İngilizce, Fransızca..."

"Eee, burası Bağdat Caddesi..."

"Bağdat Caddesi olunca yabancı adlar mı vermek gerekir?"

Karım sorumu yanıtlamadı. Bir süre sessiz sessiz yürüdük...

Böyle yürürken, kaldırımda ak kaniş köpeği ile yanında genç bir adam gördüm. Kaniş o kadar sevimliydi ki... Kara boncuk gibi güzelim gözlerine kaşların-

daki tüyleri dökülmüş, pembe dilini çıkarmış, gelip geçenlere bakıyordu... Sanki gülümsüyordu... Tüyleri pırıl pırıldı. Tutup sevmek istedim. Ama, hemen yanında, bir kartona yazılmış yazıyı gördüm : SATILIK.

Genç adam, üzgün duruyordu. Yine de sormadan edemedim :

"Satıyor musunuz?"

"Evet," dedi, boğuk bir sesle.

"Bakması mı güç geldi?"

"Paraya gereksinimim var, onun için satıyorum," dedi, kızgın bir sesle.

İçime bir sızı yayıldı. Sorduğuma pişman oldum... Eşim,

"Sağlık karnesi var mı?" diye sorunca genç adam, cebinden sağlık karnesini çıkarıp gösterdi, sonra,

"Düzenli olarak aşıları yapıldı," dedi.

Genç adam, neredeyse ağlayacak gibiydi...

"Evde kedim olmasa almak isterdim kardeşim," dedim.

"Benim de evde kedim var; dirlik içinde geçinip gidiyorlardı. Ne var ki paraya gereksinimim olduğu için satmak zorunluğunda kaldım."

Güzel güz gününde yürüyüşün güzelliği yitip gitmişti. İçime bir acı çökmüştü... Vitrindeki giyeceklerin ederlerini, tecimevlerinin yabancı adlarını unutmuştum... Kanişi düşünüyordum... Sonra genç adamı düşünmeye başladım. Neden satıyordu?

Bunları söylerken, sesi titrek çıkıyordu... Daha çok soru sormamak, biraz da gönlünü almak için,

"Dilerim, iyi bir alıcı bulursun," dedim.

Soru yağmuruna tuttuğumuz için de özür dileyip yürüdük.

Birkaç dakika böyle sessiz sessiz yürüdükten sonra, eşim,

"Acaba gerçekten gereksinimi mi var adamın?" dedi.

"Olmasa satar mı?"

"Ama, büyüttüğü kanişini satmak acı bir şey."

"Böbreğini de satılık edenleri okuyoruz gazete haberlerinden."

Güzel güz gününde yürüyüşün güzelliği yitip gitmişti. İçime bir acı çökmüştü... Vitrindeki giyeceklerin ederlerini, tecimevlerinin yabancı adlarını unutmuştum... Kanişi düşünüyordum... Sonra genç adamı düşünmeye başladım. Neden satıyordu? Gereksinimi olan giyeceğini mi alamıyordu? Evinin elektrik parasını mı ödeyemiyordu? Yiyecek parası mı kalmamıştı?

Beynimde bin bir soru yürürken, eşim,

"Temiz yüzlü bir genç," dedi. "Yani uyuşturucu filan kullananlara benzemiyor."

"Bende de aynı kanıyı uyandırdı. Önemli bir gereksinimi olmalı."

Eşim birden durup yüzüme baktı acıyla ve,

"Ne dersin, alalım mı?" diye sordu.

"Evde kedi var," dedim ve ekledim. "Duman şimdiye değin bir köpekle birlikte yaşamadı. Korkar. Dahası kıskanır da..."

"Alıştırırız birbirine..."

"Alışacağını hiç sanmıyorum. Sonra apartman dairesinde, yedinci katta kediye bile bakmanın güçlüğünü çekiyoruz. Köpeğe hiç bakamayız. Günde en az bir kez gezdirmek gerekir. Bakımı gerekir. Beslenmesi ayrı bir sorun. Yoksa istemez miyim! Bilirsin kanişleri sevdiğimi..."

Bir süre yürüdükten sonra, geri döndük. Aynı kaldırımdan yine konuşa konuşa yürüdük. Kanişle genç adam yerlerinde yoktular. Acaba genç adam kanişini satabildi miydi? Yoksa, satamayıp umarsız evine mi döndü? Utanmış olabilir miydi, köpeğini satılığa çıkarmaktan? Bizim sorularımıza gücenmiş olabilir miydi?

Düşlemle yürüyordum artık... Bir bayan, genç adamın istediği parayı verip kanişi evine götürmüş olmalı. Evinde, önce şampuanla güzelce bir yıkamalı. Sonra kurulamalı. Kıymayla doyurmalı. Şöminenin karşısına yatağını yapmalı... Gün boyunca satılmasını ayakta bekleyen kaniş derin bir uykuya dalmalı. Akşam kadının kocası eve gelince, sevinmeli. Kanişi okşayarak sevmeli. Hele hele, gece oturmaya gelen oğullarının çocukları kanişi kucaklarına almalılar. Gözlerini öpmeliler. Arada bir, benim kucağımda kalsın, yok senin kucağında kalsın diye, birbirlerini üzmeden, dövüşmeden, sırayla kucaklasınlar. Kanişin, kara üzüm taneleri gibi gözlerine bakıp gülsünler. Torunun biri, babaannesinden aldığı parayla hemen sokağa fırlayıp kurmayla çalışan bir oyuncak alıp getirmeli ve önüne kurmalı kanişin. Ve kanişin, oyuncağın devinimlerine şaşkınlıkla bakışını izleyip gülüşmeliler... Dahası, iki torun da, bu gece burada yatalım diye ana ve babalarına üstelemeliler... Ve de kalmalılar... Babaanneleri onlara, birine kanişin sağında, birine de solunda olmak üzere birer yatak yapıvermeli... Kaniş, yeni evde, yabancılık, yabansılık çekmeden uyumalı... Torunlar da derin uykuya dalmalılar... O güne değin yalnızlıktan bunalan, sıkılan babaanne de mutlu olmalı... ◉

AYFER COŞKUN

Bir Sonbahar İkindisinde

HERKES, her şey susmuş yeryüzünde. Yalnızca bitkiler ve toprak konuşuyor. Yalnızca onların fısıltıları dolaşıyor bahçede. Bakır rengi yapraklar, ona dokunmaktan çekinircesine, usul usul üzerine iniyor. Çocuk tüm kente sinmiş güz kokusunu içine çekiyor. Yaprak kokuyor gövdesi, kış armudu, fındık kabuğu, kuru dut kokuyor.

Dedenin türkü söylerken en tiz perdelerde dolaşabilen coşkun sesi, pesten, büyü yüklü dingin bir ırmak ahengiyle akıyor kulaklarına ve artık öteki sesleri duyamıyor.

İçi burkularak demin bahçeden kovulan arkadaşlarını, onların kırgın, ürkek ayrılışlarını anımsıyor. Huzursuz kıpırdanıyor.

"Evleri yok muymuş? Aileleri hiç mi terbiye vermemişmiş?"

Bir süre bomboş gözlerle bakınıyor, sonra incecik kollarını iki yana açıp geriniyor. Avurtlarını Linda Darnel gibi çukurlaştırıyor, tıpkı onunkilere benzediğini sandığı kirpiklerini kırpıştırıyor.

"Kirpiklerinin gölgesi yanaklarına düşmüşmüş."

Dizinin birini kırıp öteki bacağının üzerine yerleştiriyor. Çiçekli Sümerbank basmasından eteği havalanıyor bir an. Acısına zevkle katlandığı göğüslerine dokunuyor. Ellerinin altında ansızın irileşiyorlar. Tıpkı Linda Darnel'inkiler gibi.

Başını hafifçe yana döndürüyor ve hiç kıpırdamadan yaprakların salınarak inişini izliyor.

"Evuzubillahimineşşeytanniraciiiiim..."

Güneş az sonra batacak. Az sonra fındık ağacının altı kıpırtılı karartılarla dolacak. Cinler birer ikişer ortaya çıkıp incecik sesleriyle çocuğun hiç anlayamadığı o uğultulu konuşmalarına başlayacaklar.

"Yine kim bilir ne kötülükler kurup ne canlar yakacaklar?"

Güneşin batmasıyla birlikte; mahzenden, mahzendeki kocaman küplerden, buğday ambarından, yüklükteki naftalin kokulu halıların arasından süzülecekler. Sürüler halinde gelip her yeri kaplayacaklar. Bahçede koşarken, uzun karanlık koridoru geçerken onlardan birine basmaktan ödü patlayacak. Taşlıktaki merdiveni yüreği ağzında, ikişer ikişer çıkacak. Merdivenin altındaki uğultuları duyacak ama anlamayacak ne konuştuklarını. Anlamak için cinlere karışmak gerektiğini biliyor. Cinlere karışmak için de üzerlerine basmak gerektiğini... Korkacak, hep korkacak. Gece onların artık. Ve dede yeniden bağıracak :

"Yerler mühürlendi! Herkes evine!"

Oysa güneş henüz batmamış. İyice örtündüğü yapraklardan yükselen koku, her kıpırdanışında tazelenerek gövdesini sarıyor ve sonsuza dek kalmak üzere yerleşiyor belleğine. Birden dedeyi, cinleri, inecek karanlığı unutup tatlı hışırtılar çıkararak yuvarlanmaya başlıyor. Yuvarlandıkça başı dönüyor, içine ilkbaharlarda duyumsadığı o sınırsız sevinç doluyor. Bahar gibi, sürgit bir bahar gibi evren. Ansızın topraktan binlerce çiçek, yüzlerce fidan fışkırabilir. Badem dallarıyla donanabilir bahçe. Kırlangıçlar, leylekler ve bütün göçmen kuşlar yön değiştirebilirler. Güneş gelip tam tepeye, mavi göğün ortasına oturabilir. Kan ter içinde yuvarlanıyor, yuvarlanıyor.

"Yerler mühürlendi! Herkes evine!"

Çocuk gözleri gökyüzünde, soluk soluğa duruyor. Hayır, daha değil. Daha bağırmamıştır dede. Güneş kaybolmuş. Nemli, kurşuni bir akşam bahçenin kuytuluklarından ona doğru ilerliyor. Kulaklarında davul çalan kalp atışları bir süre başka sesleri almasını engelliyor. Sonra, uzaktan dedenin Kuran okuyan sesi gelmeye başlıyor. Dede sözcükleri damağında dolaştırıp arada iç geçirerek uzattıkça uzatıyor ve çocuğun asla susmayacağını düşündüğü bir anda da birdenbire nefessiz kalmışçasına kesiveriyor. Ardından uyuduğuna inandıracak kadar uzun bir sessizlik geliyor ve yeniden başlıyor okumaya. Önce yüksek perdeden çıkan sesi, giderek alçalıp mırıltılı yakarmalara dönüşüyor. Özen göstermese, işitmeyebilir belki. Ama ninniye benzeyen, içinde gizemli, korkutucu tınılar saklı sözlere

kulaklarını tıkayamıyor bir türlü.

"Birazdan bitecek. Sadakallahülazim, diyecek ve bitecek."

Bununla okumanın noktalandığını biliyor. Yaprakları hızla üzerine doğru çekiyor. Avuçlayıp serpiştiriyor. Dedenin ikinci haykırışına dek örtünmesi gerektiği için telaşla çırpınıyor. Salt gözleri açıkta kalıp da yeniden kıpırtısız durduğunda, dedenin hâlâ o hiç anlamadığı sözcükleri aynı biçimde okuduğunu ayırt ediyor.

"...Veberekâtühuuuu..."

Usuldan başka sesler doluyor kulaklarına çocuğun. Yattığı yerden bir orkestra şefi özeniyle mahallenin akşamüzeri gürültüsüne kulak veriyor.

Çıtır çıtır akşam simitleri satan simitçinin sesine ev gezmesinden dönen komşu teyzelerin gülüşmeleri karışıyor. Yüzbaşının karısı tarafından çağrılan emir eri, her zamanki gibi söylenerek çarşıya gidiyor.

"Taze pide olmazsa, şeriatın taşı düşer."

Babaannenin her gün aynı saatte ekmek verdiği burunsuz dilenci, hım hım bir sesle dua ediyor. Şark çıbanının alıp götürdüğü burnun yerindeki iki deliği ve kadını her görüşünde merakına yenilerek gözlerini oraya dikişini anımsayıp ürperiyor bir an.

"Kesin, ekmeğe katık vermiştir babaanne. Dua faslını uzattı iyice."

Altı kızlı komşunun bir türlü evlenemeyen büyük kızı, ötekileri azarlayarak mutfağa, yardıma çağırıyor.

"Kader işte, Allah bir türlü erkek evlat vermedi. O abla da pek sinirli canım! Hayırlısıyla bir kısmeti çıksa!..."

Birdenbire Mardinli komşudan yükselen Arapça bağrışmalar, bütün sesleri bastırıyor. Mardinli'nin iki karısı kavga ediyor. Çocuk anlamayacağını bildiği halde, kulak kesiliyor.

"Sıra kavgası vardır yine. Genci : 'İki gece bana, bir gece sana,' diyormuş. İki gece istiyormuş... istiyormuş?"

Annesiyle öteki komşu teyzelerin konuşmaları, kahkahaları geliyor aklına. Tam kavrayamadığı, ama gülmeyi gerektiren, biraz da ayıp şeyler olduğu duygusuyla kıkırdıyor.

"İki gece bana, bir gece sana, diyormuş yaşlısına."

Bağrışmalar Mardinli'nin güvenli, hoşgörülü, ama artık bıkmaya başladığını belirten sesiyle kesiliveriyor. Adamın tek yanlı konuşması da giderek uzaklaşıyor ve sonunda duyulmaz oluyor.

Burnuna yemek kokuları geliyor ve dedenin anlaşılmaz mırıltılarına, tanıdık mutfak sesleri karışıyor. Acıktığını ayırt ediyor. Ama hayır, kalkmayacak. Fındık ağacından yana bakmayacak. Düşünmeyecek cinleri. Onların uğultulu konuşmalarına da aldırmayacak. Yatacak işte böyle.

Yeniden gözlerini süzüyor, yanaklarını çukurlaştırıyor. Linda Darnel'in sevgilisini beklediği sahne. Ellerini göğüslerinin, kocaman göğüslerinin üstünde birleştiriyor.

"Parmağında iri, siyah taşlı bir yüzük varmış."

Başını yavaşça bahçenin ucundaki eve doğru çeviriyor. Dedenin penceresi açık. Gaz lambası yakılmamış henüz.

"Allah'ın ışığı varken lamba yakılır mı hiç? Yazık, günah değil mi?"

Kuran elinde dedenin. Metal çerçeveli gözlüğü çıkık elmacıkkemiklerinin üzerine düşmüş. Havuzdan yansıyan kıpırtılı bir ışık yüzünde oynaşıyor, nurla aydınlatılmışçasına yumuşatıyor çizgilerini. Arada başını eğerek gözlüğünün üstünden bahçeye bakıyor. Göremez, asla göremez onu. Ama birazdan Kuran okuma faslı bittiğinde; sorar içerdekilere. Sonra da...

İçini çekip gözucuyla demin yerle bir edilen kızılderili çadırına bakıyor. Direklerinden ikisi, nasılsa, baş başa vermiş direniyor. Dedenin uçurarak götürdüğü eski kilimden kopmuş küçük parça, kesik bir baş görüntüsüyle korku salıyor yüreğine.

Tam da bağlı olduğu ağaçtan kurtarılıp sevgilisinin atına sıçrayacağı sahnede gelip her şeyi berbat eden dedeye doğru dönüyor. Öfkesi giderek kabarıyor. Çöken karanlıkta biçim değiştiren ağaçların arasından dedeyi, yalnızca onu tüm çizgileriyle görebiliyor. Ve dede birdenbire bağdaş kurduğu sedirden fırlayıp tavana yapışıveriyor.

"Lâhavlevelâ!" diyor. Bir eliyle sımsıkı Kuran'ı, ötekiyle iyice kayan gözlüğünü tutuyor. Hiçbir şey anlamadan, şaşkın başını sallıyor.

"Lâhavlevelâkuvveteillabillah!"

Çocuk nefes bile almaktan çekiniyor. Dedenin boncuk mavisi gözleri gelip kendisini bulmasın diye, kıpırtısız yatıyor. İçin için de gülüyor.

"Hayır, dünyada bulamaz. Hele şimdi."

"Fesüphanallah!" diyor, dede, hâlâ şaşkınlığını yenememiş.

"Küfredemez. Elinde Kuran varken, küfredemez. Asla!"

Dede umarsızca çevresine bakınıyor. Belki elindekini koyabileceği bir yer arıyor. Yüzüne yayılan sakalı görmesini engelliyor. Tam onu düzeltmeye uğraşırken, bu kez burnunun ucuna kayan gözlüğü, kuş desenli halının üzerine düşüyor. Düşmesiyle iki camı birden fırlayıp adı Kedi olan kedinin gözlerine takılıveriyor.

"Gözlüğüm!" diye, haykırıyor dede. "Kör oldum ulan eşşek oğlu eşşekler! Kâfir oğlu kâfirler! Nasıl okuyacağım Kura...?"

Elindeki Kuran'a gözü ilişince, sakalını sıvazlıyor :

"– Tövbeestağfirullahyarabbi! Sana sığındım ey büyük Allahım!"

Duruyor biraz. Çaresiz ve bitkin bakınıyor. Kime olduğu belirsiz bir öfkeyle yeniden haykırıyor :

"İndirin ulan beni buradan!"

Çocuk yüzünde tedirgin bir gülümsemeyle izliyor olanları. Adı Kedi olan kedi, yerde tepiniyor, katılırcasına gülüyor. Yediği tekmelerin, adsız bırakılmanın öcünü alır gibi.

"Demek hayvana ad verilmezmiş ha!"

Geriniyor, tırnaklarını halıya geçirip gövdesini iyice geriye çekiyor, tavanda oradan oraya uçuşan dedeyi kollayarak yumuşak bir hareketle yatağa sıçrayıveriyor. "Mekruh" gövdesini bin bir parçalı yatak örtüsüne yayıp keyifle kuyruk sallıyor.

"Kedinin yatağına çıkmasına dayanamaz. Bu kadarına dayanamaz artık."

Dede her şeyi unutuyor, ellerini camların gerisinden kocaman gözlerle ken-

disine bakan hayvana uzatıyor.

"Kim yatırdı bu uğursuzu yatağıma? İndirin beni buradan! Ey, ümmetimuhammet! Yok mu can kurtaran?"

Boşluğa uçan yazılar, yaldızlı süslemeler havada gelin teli gibi süzülüyorlar. "Elif"ler, "cim"ler, "dal"lar, "zal"lar bir birleşip bir ayrılıyorlar. Tavandaki çatlaklarda, kaybolurken bazısı, bir bölümü yeniden sayfalara tutunmaya çalışıyor.

"Pencereyi... Pencereyi kapatın!" diye bağırıyor. İyice kendini kaybetmiş.

Adı Kedi olan kedi, kuyruğuna takılan bir "sat"tan kurtulmak için sallayıp duruyor onu. Bunu yaparken de aralıksız gülüyor.

Haykırışı bahçe duvarına çarparak yankılanıyor. Parmağı uzadıkça uzuyor, bahçeyi boydan boya aşarak çocuğa yaklaşıyor. Çocuksa, kıpırtısız, soluksuz öylece duruyor. Parmak onun üzerinden aşıp armut ağacının dalına takılıveriyor. Dede parmağını kurtarmaya çabalarken, bildiği tüm ilenmeleri de art arda sıralıyor.

"Bre allahsızlar! Bre dinsiz imansızlar!" Ellerini yakarırcasına yere doğru uzatıyor dede :

"Ey yeri göğü yaratan!.." diyor, tepesindeki halıyı, halının üzerinde alayla kanat çırpan kuşları görünce, daha şiddetle bağırmaya, ilenmeye başlıyor. Kendisini düzeltmeleri için emirler yağdırıyor. Pencereye doğru çırpınırken, bir yandan da uçuşan yaldızlı harflere el atıyor. İşaretparmağını dışarıya doğru uzatıyor :

"Hepiniz cehennemliksiniz... Hepiniz..."

Haykırışı bahçe duvarına çarparak yankılanıyor. Parmağı uzadıkça uzuyor, bahçeyi boydan boya aşarak çocuğa yaklaşıyor. Çocuksa, kıpırtısız, soluksuz öylece duruyor. Parmak onun üzerinden aşıp armut ağacının dalına takılıveriyor. Dede parmağını kurtarmaya çabalarken, bildiği tüm ilenmeleri de art arda sıralıyor :

" Hepiniz cehenneme gideceksiniz. Kıldan ince, kılıçtan keskin Sırat Köprüsü sizi bekliyor... Cayır cayır yanacaksınız. Cayır cayır... Sağalıp yeniden yanacaksınız. Yeniden... Görürsünüz. Harama bakan gözlerinizden oluk oluk irin akacak. Harama açtığınız saçlarınızın her bir teli yılan olup boğazınıza sarılacak. Allah için arşa kalkmayan elleriniz çıyan olacak, birbirlerini sokacak... Siz görürsünüz! Etleriniz çürüyecek, kokusu yedi düvelden duyulacak... Çürüyüp lime lime dökülecek etleriniz. Alıcı kuşlar tepenizde dönecekler, etlerinizi gagalayıp duracaklar. Sonra yeniden sağalacaksınız. Sonra yeniden çürüyüp..."

Parmağını kıvırıyor, çekiştiriyor, kurtaramayınca da başlıyor ilenmeye :

"İndirin beni buradan! Siz görürsünüz! Daha Sırat Köprüsüne bir adım bile atamadan, alevler yutacak sizi. Yalvarmak, yakarmak nafile. Tövbeler kabul edilmeyecek. Ben ettim, sen etme, ha! Yok öyle şey. İndirin beni! Kim çıkarttı buralara? Yanacaksınız. Yağma yok! O her şeyi bilendir, o her şeyi görendir. Medet Yarabbi! Tövbe Yarabbi!"

Serbest olan elini çaresizlikle yana açıyor :

"Büyük Tövbe'yi edeyim bari." Aranıyor, uçuşan sözcükleri, harfleri, gelin tellerini altüst ediyor, bulamıyor bir türlü.

"Toplayın! Dualarımı toplayın! 'Elham' şurada... Şurada işte! Tutun, tutun! Pencereye doğru gidiyor. En mühimi 'Kelimeişahadettir'. En mühimi odur. Çabuk bulun onu! Hangi cehen... Hey, yeri göğü yaratan! Mağfiretine sığındım."

Yakalayabildiği duaları, sözcükleri alıp alıp yeleğinin cebine tıkıştırıyor. Bu arada fırlayan köstekli saatini yerine koymaya uğraşırken birkaç "Amin" kaçıyor elinden. Onların ardına "Elfatiha" takılıyor. Adı Kedi olan kedi, yatağın üstünde tembelliğin tadını çıkarırken yan gözle de oradan oraya zıplayan dedeyi izliyor. Kuyruğu rengârenk kumaşların birinden kalkıp ötekine konuyor. Siyah benekli başı, eflatun bir krepdöşin parçasının üzerinde; savrulan kâğıtlara, harflere, sözcüklere, onların pencerede yitip gitmelerine kuyruk sallıyor.

Çocuk hiç tanımadığı bir yürek çarpıntısıyla bu karmaşayı uzandığı yerden izliyor. "Tam sırası," diye düşünüyor. Elini yavaşça yaprakların arasından çıkarıp uzatıyor, uzun koridoru, taşlığı, merdivenleri aşıyor ve kaşla göz arasında, sofanın duvarına asılı mandolini alıveriyor. Daha okul önlüğünden dikilme kılıfa bile dokunmadan, kendiliğinden çalmaya başlıyor mandolin.

"Santaluçiyaaaa... santaluçiyaaaa..."

Müziği duyan yapraklar, büyük bir neşeyle dalları terk edip, dans ederek iniyorlar. Dallar hafifçe sallanarak tatlı mırıltılarla mandoline eşlik ediyor.

Dede yükselen müzikle çılgına dönüyor. Eliyle başını, göğsünü yumruklamaya başlıyor. Çocuk onun her Türkçe ezan okunuşundaki öfkesini anımsıyor, tedirgin kıpırdanıyor.

"Bugünleri de mi görecektin teres? Allah'ın adını da mı değiştireceklerdi? Öl, ulan öl!" diye bağırışı gözünün önüne geliyor, yeniden tedirgin, dedeye dönüyor. Dede son nefesini verircesine, umarsız :

"Kim indirdi şu zımpırtıyı duvardan? Ben ölmeden bu şeytan işine dokunulmayacak demedim mi? Tutmayın beni... düzeltin ulan! İndirin... susturun şunu! Parçalayın!"

Mandolin aylarca durduğu duvardan indirilmenin tadını çıkarırcasına, ara vermeden parçadan parçaya geçiyor. Çocuk gönül borcuyla gülümsüyor ona. Yapraklar bu kez de "Yine bir gül nihal" eşliğinde uçuşuyorlar.

"Aldı bu gönlümü... pür eda pür cefa...."

"Durdurun şu cehennem çalgısını! Dualarımı toplayın! Son sayfayı bulun! Çabuk bulun son sayfayı! O veledin adını da doğum tarihini de sileceğim. Çabuk!"

Çocuk tehlikenin giderek yaklaştığı duygusuyla kararsız, ama son istemin dehşetiyle de gergin duruyor bir an. Sonra usulcacık elini oturma odasına doğru uzatıyor. Raftaki SABA marka radyonun düğmesini çeviriyor. Çevirmesiyle birlikte, daha radyo ısınmadan başlıyor müzik.

"Koklasam saçlarını bu gece ta fecre kadar."

Fasıl heyetindeki tefçi kendinden geçmiş, elini havada döndürerek vuruyor tefe. Darbukacı bacaklarının arasına yerleştirdiği darbukaya öyle hızlı vuruyor ki, çocuk onun ellerini göremiyor. Adam bir yandan başını arkaya atıp şarkıya katılırken, bir yandan da çocuğa göz kırpıyor.

"Acı duysam da senin..."

Gülümsediğinde, etli dudaklarının arasından belli belirsiz, bir altın diş parlıyor. Topuzlu, gerdanı açık kadın omuzlarını oynatarak gözlerini süzüyor :

"... Kalbine girsem de senin..." ve nihaventten sürüyor fasıl.

Armut ağacı dedenin parmağına sımsıkı yapışmış, bırakmıyor.

"Merak etme sen," diyor, çocuğa.

Duaların, harflerin arasına notalar, "ah"lar, "of"lar karışıyor. Bir "elif", bir "do"; bir "sat", bir "re"... mi fa sol la... cim dal zal... si do re...

– Yeter! Yeter! diye bağırıyor dede, dayanma gücünü yitirmişçesine.

Armut ağacı üzgün.

Kulağından tutularak kaldırılıyor çocuk. Yaprakların arasından doğrulurken henüz acıyı duymuyor. Yediği tokatın bile ayırdında değil. Notalar, dualar, kâğıtlar, her şey yok oluyor birden.

"İsrafil düdüğünü çaldı."

Dedenin mavi gözleri üzerinde, kulağı onun iki parmağı arasında; bir sıkılıp bir bırakılıyor. Çocuk üzgün, bakıyor armut ağacına. Kırgın değil ama.

– Ben sana yerler mühürlendi, herkes evine, demedim mi? Herkes gitti. Ne halt ediyorsun burada? Yürü eve!

"Radyo da susmuş."

Gözyaşları aralıksız iniyor. Onları silmeyi bile düşünmüyor. Nice sonra, mandolini aklına geliyor. Aranıyor, göremiyor.

"Notalarını, şarkılarını toplayıp gitmiş."

Bahçeyi, kulağı dedenin elinde geçiyorlar. Yol bitmek bilmiyor. Eve yaklaştıkça ağlaması artıyor, sesi giderek yükseliyor.

– Sus bakalım! Bir de utanmadan ağlıyor. Yürü çabuk! diyor, dede.

İnadına yükseltiyor sesini. Babası duyarsa, kurtarır onu. Zaten ancak o kurtarır.

"Göğüsleri de yok olmuş. Yalnızca acısı kalmış."

– Yine ne yaptı? diye, soruyor bir ses. Yumuşacık. Bir kol boynuna dolanıyor, kendine çekiyor ve hâlâ söylenen dedeye dönüyor :

– Ben onun cezasını veririm dedesi, diyor.

Kulaktaki mengene gevşiyor, tokatın indiği yanağı bunu beklermişçesine, alev alev yanıyor. İç geçirerek babaya sokuluyor.

– Ben bir şey yapmadım ki... O kendisi fırladı tavana. Vallahi! İki gözüm önüme aksın ki...

Baba şaşkın bakıyor bir an. Sonra aceleyle :

– Tamam, tamam, diyor. Geçti artık. Senin suçun yok yavrum.

Cin ve akrep dolu uzun koridoru birlikte geçerlerken, dedenin devam eden yakınmalarını geride, bahçede bırakıyorlar.

Söyleyecek ama babası. Dedeye söyleyecek :

"Bir daha kızımın Linda Darnel yanaklarına vurma!" diyecek. ❁

NECATİ GÜNGÖR

O Benim Teyzemdi

"Anne," derdim, "teyze ne demek?"

"Teyze, annenin kız kardeşidir," derdi annem.

"Peki, şimdi teyzem, senin kız kardeşin mi?"

"Of!" diye karşılık verirdi bu kez annem. "Ne kadar çok soruyorsun! Yoruyorsun beni..."

Yattığı yerden başını çevirir, pencereden dışarıya, bahçedeki mavi çamın dallarına arada bir konuveren serçelere bakardı öyle. Serçeler ürkek, tedirgin ve tezcanlıydılar. Dallara konarlar, sürekli çevreyi kollarlar, sonra ansızın uçarlardı... Annemse hep yorgundu, yataktan çıkmamacasına yatıyordu. O, uzun boylu, beyaz pardösülü doktor, yatıp dinlenmesini söylemişti. Bütün gün pirinç karyolada yatar, ara sıra sırtına yastıkları destek yapıp otururdu yatakta.

Abim sabahları okula gidiyor, öğlenden sonra da babamın yanına uğrayıp akşama birlikte dönüyorlardı eve... Babamla abim gittikten sonra komşu kadınlar geliyorlardı bazen; annemin ilaçlarını veriyorlardı.

Kimi günler de teyzem gelirdi bize. Uzakça bir yerlerden gelirdi. Ben, en çok onun gelmesine sevinirdim. Birlikte sokağa çıkardık onunla, kaymaklı bisküvi alırdı bana, bakkaldan. Tek tek, kendi eliyle yedirirdi. Annem, tek başıma bırakmazdı sokağa. Kaybolursun, seni kaçırırlar, derdi hep... Teyzem, annemin hasta odasında kalmamı istemezdi. Odayı havalandırır, ortalığın tozunu alır, bir su bardağına yerleştirdiği gülleri getirip başucuna koyardı.

Teyzem, gülleri kendi evlerinin bahçesinden kesip getirirdi. Teyzemin babası, Edip dede, çiçekleri ve gazete okumayı severdi. Teyzem, beni kendilerine götürdüğü zamanlarda görürdüm onu. Akşamları yemekten sonra bir köşeye – kendi özel minderinin üzerine – çekilir, saatlerce gazete okurdu. O gazetesini okurken herkes usulcacık konuşurdu, rahatsız etmemek için. O ise, hiç kimseyle, hiçbir şey konuşmazdı. Yuvarlak, gümüş çerçeveli gözlüğü burnunun üstünden kayar, arada bir parmağıyla düzeltirdi bir yandan okurken... Gecenin sessizliği, Edip dedenin suskunluğu canımı sıkar, ama teyzemle birlikte olmanın sevinciyle katlanırdım bu havaya.

Bu sırada teyzem de yukarı çıkıp banyonun sobasını yakardı. Ninemse varla yok arasında, ya bir şeyler diker, yama yapar, ya da örgü örerdi. Edip dede divanda, kabarık minderde oturur, o da hemen ayakucunda, daha küçük bir minderin üzerinde her an kalkacakmış gibi dururdu...

Duvardaki eski saatin çıt çıtları durmadan işitilir, her on beş dakikada bir de

gong vururdu... Böyle böyle dakikalar, saatler geçer; bu zaman zarfında birinin elleri sürekli işler, öteki elindeki gazeteye daha bir gömülürdü... Bazı akşamlarda da ninem, o büyük evin odalarından birine girip sandık sepetler arasında adeta kaybolurdu.

Teyzem banyo suyunu ısıtır, çinko bir kovada ılıştırır, sonra da kalaylı, büyük bir leğenin içinde yıkardı beni. Buhar ve sabun kokusu doldururdu banyo odasının içini. Sabun köpükleri leğenden taşardı. Soyunmak istemezdim önce; nazlanır mıydım, yoksa utanır mı, bilemiyorum...

Teyzem boyun eğerdi nazlanmalarıma : "Bak, kaç zamanın kiri var üzerinde," derdi. Sabun köpüğünden balonlar yapıp üfler, gülünç olaylar anlatırdı beni kandırmak için... Banyonun sıcağıyla ikimiz de terlerdik. Külotumu çıkarmasına direniyordum daha çok... O, yine tatlı dillerle beni kandırmaya uğraşırdı : "Kirli çocuk olursan, zavallı annen, üzüntüsünden iyileşemez!"

Annem, gözpınarlarındaki yaşlarla, yattığı yerden bize bakıyor olurdu sanki : "Sakın teyzeni üzme! Ne söylerse uslu uslu yap!" derdi her seferinde. Sonra eklerdi : "Ah, bahçeye çıksa toza toprağa bulanıyor; sokağa salsam aklım onda kalıyor... Bütün gün bu hasta odasında hapis kalmasına da gönlüm razı olmuyor. Canım kardeşim, sen de olmasan, tenine su değmeyecek... Büyük oğlan babasıyla birlikte, o kendini kurtarıyor; ama bu küçük, aralarda ziyanı zebil oluyor..."

Teyzem, annemi avuturdu bu kez : Üzülmeye değecek bir konu değildi bu. Çocuk dediğin, kendi halinde büyürdü biraz da. Önemli olan, kendisinin bir an önce iyileşip ayağa kalkmasıydı. Bunun için canını sıkmamalıydı. Kaldı ki çocuk,

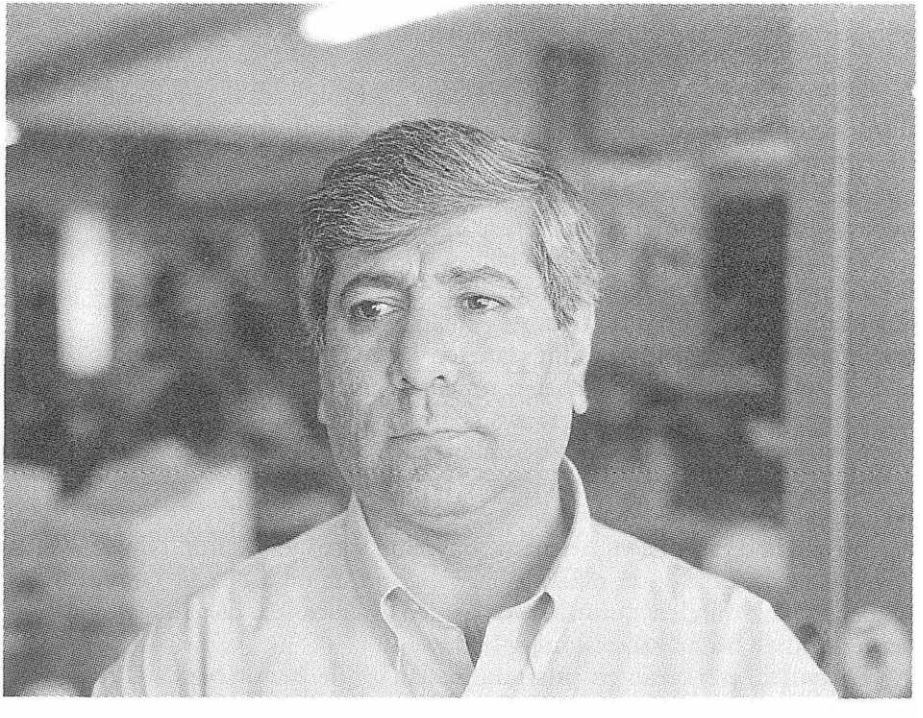

– yani ben – ortalarda, sahipsiz kalmış da değildi!

Evimizin içinde bir iyilik meleği gibi dolaşan teyzem, ya annemin ricalarını yerine getirir, ya da gerekli gördüğü işlere kendiliğinden el atardı. Birikmiş bulaşıklar, çamaşır, ütü derken vakit akşamı bulur; bu kez birlikte, el ele, kendi evlerinin yolunu tutardık.

İlkin çarşıya kadar yürürdük öyle. Çarşıdan otobüs durağına gelir, pek sıkça geçmeyen belediye otobüsünü beklerdik. Bu süre içinde sıkılmayayım diye, her nazımı çeker, ne istersem alırdı teyzem. Doğrusu ya, bunca ağırlanmak, şımartılmak çocuk gönlümü mutlu kılardı. Nazımı çektiği için ona daha bir bağlanırdım sanki... Otobüs yolculuğumuz uzun sürerdi; beni kucağına oturtur, yol boyunca kulağıma şarkılar söylerdi. Gittiğimiz yer neresiydi, bilmiyordum; ama otobüsten sonra da oldukça dik bir yokuş çıkar, âdeta saklı bir semte ulaşırdık. Birbirine yaslanmış, irili ufaklı, ahşap evlerin sıralandığı bir mahalleydi geldiğimiz yer. Evlerin biraz ötesinde bakımsız bir küçük mezarlık vardı ki, buralı çocukların oyun bahçesi gibiydi. Yıkık dökük, yosunlu, eski yazıları belli belirsiz olmuş mezar taşları arasında koşuşturan çocuklara gıptayla bakardım; ama teyzem onlarla oynamama izin vermezdi.

Eski, kararmış bir ahşap evdi teyzemlerinki. Evin önü küçük ve düzgün taşlarla döşeliydi. İki katlı evin sokak kapısından, serin ve yarı karanlık sofasına geçilir, o sofadan da, yine ahşap bir kapıdan arka taraftaki kuyulu bahçeye girilirdi. Evin dış görünüşündeki yoksulluğa inat, bir cennet köşesi gibiydi bahçe. Rengârenk çiçek tarhlarıyla, gül fidanlarıyla süslü olan bu avuç içi kadar yerde bir dolu da meyve ağacı vardı : Dut, erik, ceviz, kiraz... Bunları yetiştirmeye Edip dede meraklıydı. Gündüzleri aktar dükkânında çalışan, geceleri kör ışıkta gazetesini okuyan o ak saçlı, ak sakallı adam ne zaman fırsat bulur da bahçe işleriyle uğraşırdı, bilemiyorum.

Bunca değerli eşya arasında, sözünü tüketmiş ve neredeyse yaşamayı bir alışkanlığa dönüştürmüş yaşlı iki insan arasında, teyzem de ister istemez suskunluğa sürükleniyordu. Onlarla birlikte, yaşama sevincini köreltiyordu kuşkusuz. O çağlarında kaç yaşındaydı teyzem, bilmiyorum, ama bana çok büyükmüş gibi görünürdü.

Kapıyı ninem açardı. Edip dede henüz gelmemiş olur, yine de ninem telaşlı bir sesle sormadan edemezdi : "Nerde kaldınız? Baban neredeyse gelir. Yüreğim ağzımda..."

Tuhaf, sessiz, gizemli, elma kurusu, gül, lavanta karışımı hoş kokuların sindiği kendine özgü bir havası vardı teyzemlerin evinin... Ulu bir kişinin yatırının üstünde oturuyorlardı sanki; adımlar yavaş, davranışlar ağır, konuşmalar alçacıktandı. Bazı odalara girilmez, bazı eşyalara – sanki kutsalsal emanetlermiş gibi! – dokunulmazdı. Opal lambalar, porselen kapı ve dolap düğmeleri, çini soba, pirinç mangal, kristal avizeler, bin bir desenli ve kök boyalı halılar, bu sade görünüşlü insanların geçmişteki zenginliklerinin belirtileri miydi, yoksa başka bir anlamı

mı vardı; o yaşlarda anlamam olanaksızdı elbet... Bunca değerli eşya arasında, sözünü tüketmiş ve neredeyse yaşamayı bir alışkanlığa dönüştürmüş yaşlı iki insan arasında, teyzem de ister istemez suskunluğa sürükleniyordu. Onlarla birlikte, yaşama sevincini köreltiyordu kuşkusuz. O çağlarında kaç yaşındaydı teyzem, bilmiyorum, ama bana çok büyükmüş gibi görünürdü.

Banyonun sıcağıyla yanakları al al olur, ıslanmasın diye topladığı eteklerinden bembeyaz bacakları âdeta taşardı. Onu üzmemek için külotumu çıkarmasına izin verirdim sonunda. Bütün bedenimi kokulu sabun köpüğüyle, incitmeden ovardı. Ellerimle önümü kapatacak olsam, "Gerek yok," derdi. "Ben, senin teyzenim. Yanımızda yabancı yok. Açık dursun ki, her yerini ovayım." Sıcak köpüklere bulanmış parmaklarıyla ova ova yıkardı pipimi. Bir tuhaf olurdum.

Ne kadar kalırdık banyoda, belli değil... Çıktığımızda, ninemle Edip dede yatmış olurlardı. Teyzem, özenle havlulara sarardı beni. Yeni çamaşırlar giydirip kendi yatağına yatırırdı.

Onunla yatmak benim de hoşuma giderdi elbet. Hemen uyumayayım diye karanfilli, tarçınlı akide şekeri verirdi ağzıma. Eğlenceli masallar anlatırdı. Sorduğum en saçma sorulara bile sabırla karşılıklar verirdi. "Benim uykum yok, sen de uyuma; uyursan canım sıkılır," derdi. Üşümeyeyim diye de sıkıca sarılırdı. Elini bacaklarımın arasına sokar, pipimi yoklar, kollarının arasında sıkardı bedenimi. Banyonun verdiği rahatlık ve teyzemin teninden geçen sıcaklıkla gevşer, ılıman bir suya dalarcasına uykuya geçerdim öylecene.

Gün içinde aynı yakınlığı göstermezdi oysa, teyzem. Peşi sıra odadan odaya girip çıkardım. Özellikle ninemin yanında bana asık bir yüzle karşılık vermeleri gücüme giderdi. Ancak birlikte bahçeye çıktığımız zamanlarda aramızdaki görünmez ve beni deli eden buzlar erirdi. Ortalıkta kimseler yokken, yine aynı sıcak, tatlı dilli ve arkadaş teyzemi bulurdum karşımda. Bahçedeki kuyudan uzak durayım diye de elimi bırakmazdı hiç. Bir de, Edip dedenin özenle yetiştirdiği güllere, çiçeklere dokunmamam konusunda sıkı sıkı öğütlerdi beni.

Teyzemin bir de arkadaşı vardı kendi yaşıtı. Hemen bitişik evde otururlardı; adı, Emel'di. Onunla ya bahçede, gözden uzak bir köşede buluşur, konuşurlar, ya da üst kattaki bir odaya kapanırlardı. Her bahçeye çıkışımızda, nereden görürse görür, soluğu yanımızda alırdı Emel. Nedense hep birileri kendilerini duyacakmış kaygısı içinde fiskosla konuşup gülüşürlerdi aralarında. Bir oğlandan söz ederdi Emel. Arkadaşıydı. Birlikte çıkıyorlardı, ama hep sorunları vardı o oğlanla. Uzak bir semtte, bekâr yaşıyordu. Vapur iskelesinde buluşup onun evine gidiyorlardı. Teyzemle Emel'in konuşmalarından duyduğum sözcükleri birbirine ekleyerek kafamda bir anlam vermeye çalışırdım. Yer yer seslerini iyice alçaltırlar, kopuk kopuk duyabilirdim çünkü konuşmalarını. "Babam duysa beni keser!" derdi teyzem. "O kadar dışarı çıkarım, beni hiç izleyen olmadı! Hayır... Gelemem. Annem asla izin vermez." Teyzemin yüzü, banyodaki gibi kızarırdı. Siyah gür saçları, kırmızı yanaklarının üstüne düşerdi. Benden çok, Emel ablayla böyle uzun uzun konuşmasına içerlerdim. Ağaç dalında güneşlenen kediye, yerdeki ekmek kırıntısını kapışan serçelere, bir böcek ölüsünü sürükleyen karınca katarına bakıp oyalanırdım, onlar konuşurlarken. Emel ablanın bir eli, sürekli ağzını kapatırdı konuşma sırasında...

Bir keresinde yine böyle böceklerle kuşlara dalmışken, teyzemin, benden söz ettiğini duydum : "Keşke biraz daha büyük olsaydı! Kollarımın arasında incinecek diye korkuyorum. Hiçbir şeyin farkında değil daha... Elime alıp okşuyorum, sertleşiyor. Ama kibrit çöpü kadar bir şey! Ah, biraz büyük olsaydı..."

Genç, güzel ve ateşin bir kadının koynunda yalnızca uyumanın, çocuksu bir saflıkla uyumanın ne denli büyük bir haksızlık olduğunu bilemeyeceğim ölçüde küçüktüm işte; ne yapayım!

Genç, güzel ve ateşin bir kadının koynunda yalnızca uyumanın, çocuksu bir saflıkla uyumanın ne denli büyük bir haksızlık olduğunu bilemeyeceğim ölçüde küçüktüm işte; ne yapayım!

Sonra annem iyileşti... Kaç zaman sonraydı, bilmiyorum, ayağa kalktı, evimizin işlerine yetişir oldu. Annemin iyileşmesiyle birlikte sanki yeniden hayata döndü ailemiz. Her şey olağanlaştı ve günler günleri kovaladı. Annem iyileşince de, teyzemin ayağı kesildi bizden. Hayır, yine geliyordu ama, uzun zaman aralıklarıyla...

Annem, her gelişinde elini öptürüyordu teyzemin : "Sende çok emeği var. Kötü günlerimizde az çekmedi kahrını! Götürüp götürüp yıkamasa, bitten ölmüştün şimdiye..."

Teyzem, o büyüklere özgü hoşgörü ve sevecenlikle beni kucaklıyor, öpüyor; ama her nedense aramıza bir resmiyet çizgisi koymayı uygun görüyordu. Aradan geçen zaman mı bizi birbirimize yabancılaştırmıştı bunca? Bir de, – bunu sonra sonra anlayacaktım! – benimle göz göze gelmekten korkuyor gibiydi. Yüzüne bakarken, uzun kirpikleriyle belli belirsiz örtüyordu gözlerini; bakışlarındaki anlamı gölgede bırakmayı yeğliyordu. Tıpkı gençliğini, isteklerini, doğal güdülerini, cinselliğini, dişiliğini, kısacası capcanlı varlığını gölgelerde gizlemeyi yeğlediği gibi...

Onun böylesine yabancı, resmi, beni unutmuş halleri; belki de ilk büyük düş kırıklığımdı! Bir kadın tarafından unutulmanın, çocuk yüreğimdeki ilk acısı... Adını koyamadığım bir kırgınlık içindeydim teyzeme karşı. Beraberce, koyun koyuna uyuduğumuz geceleri anımsadıkça, şimdiki uzaklığının nedenini çözümleyemiyordum.

Ne var ki, teyzemle ilgili asıl düş kırıklığımı çok daha sonra yaşacaktım...

Yıllar sonraydı, evet... Bir gün anneme, teyzemi neden hiç aramadığımızı; onun, niye bizden ayağını çektiğini sordum... Aldığım karşılıkla, neredeyse kalbimin bir an duracağını sandım! Meğer, annemin böyle bir kız kardeşi yokmuş... Eskiden, daha ben doğmadan, aynı mahallede otururlarmış... Yakınlıkları oradan geliyormuş... "Birbirimizi unuttuk belki, ama insanlığını asla unutamam!" diyordu annem. "Hasta günlerimdeki yardımlarını, ancak bir kardeş, kardeşine yapardı!"

Onu hâlâ, zaman zaman anımsarım... Benim için o, bacaklarının sütbeyaz rengi eteklerinden taşan, terli yanaklarını al basan, bakışları buğulu; ateşini, geleneklerin külüne gömen garip bir teyzeydi işte!

MEMET BAYDUR

Büyük Dalgınlık

J – BÜYÜK DALGINLIK olsun adı.
Sürekli özgün olmak zorunda değiliz. Bence de Büyük Dalgınlık olmalı adı. Kimin büyük dalgınlığını anlatacağız?
Y – Pusulası su, pirinç, mine ve fosfordan mürekkepti. İlk cümle böyle. Pusulayla başlamak iyi fikir değil gibime geliyor. Sözcüklerin yerini değiştirebiliriz. Su, pirinç, mine ve fosfordan mürekkepti pusulası. Nasıl oldu.
J – Su, pirinç, mine ve fosfordan mürekkep bir pusulayla yola çıktığında gün doğmak üzereydi.
Nereye dönerse dönsün ibresi yalnızca güneyi gösteriyordu, bunu iyiye yordu.
Y – İkinci cümlemiz mi? Evet, Ceketinin cebinde yarım yüzyıllık elma konyağı, elindeki çıkında iki asma yaprağının arasına sarılmış keçi peyniri, tütünü, çakmaktaşı, sedefi zedelenmiş kaması, cep atlası, yün çorapları, sırtında mandolini koyuldu yola.
Sırtında mandolin güzel. Üçüncü cümle de böyle işte. Bu keçi peyniri meselesi biraz düşündürüyor beni. Gün doğmak üzere, büyük ve büyülü bir serinlik egemen yollara. Peynirin kokmasına çok var daha. Merak etme. Mandolin güzel oldu.
J - Başka ne olabilirdi? Akordeon belki. Bir fagot? Hayır. Çok belli olur o zaman sanat yaptığımız. Ayrıca evet bir dalgınlık aleti değildir fagot. Mandolin en iyisidir büyük dalgınlık için. Üç cümle mi yazdık? Korkutucu bir şeydir çocukların dalgınlığı. Hayır bunu koymayalım bence. Kadın, parkın girişinde Borzoi köpeğiyle kımıldamadan ağaçları ve gökyüzünü seyrediyordu.
Y – Dördüncü cümle. Pencereyi açar mısın lütfen? Çok duman oldu içerisi. Bir kuşburnu daha içelim diyorum. Şimdi adam, kadın ve köpek, sabahın köründe parkın kapısında karşılaştılar di mi? İyi. Kadın durup dururken mi konuşacak şimdi?
J – Bu hikâyenin ilk dört cümlesinde sevmediğim her şey var neredeyse! Su, pirinç, mine ve fosfordan mürekkep bir pusula! Gün ağarırken yola çıkıyor adam. Yok cebinde elma konyağı, çıkınında keçi peyniri! Yetmiyormuş gibi bir de sırtında mandolin! Cep atlası ayrıntısı iyi tabii ama bence komik bir durum valla... Adamın özenti durumu yetmiyormuş gibi, sabahın o saatinde bir de Borzoi köpeğiyle havaya tavaya bakan bir hatun çıktı ortaya daha dördüncü cümlede. Ayıptır be canım.
Y – Hikâyenin nasıl gelişip nereye gideceğini bilmiyoruz ki henüz.

J – Böyle giderse başladığı noktada bitecek gibime geliyor. Nereye gidiyorsun? Kadın adama böyle sorsa pattadak, nereden anladı bir yerlere gittiğini? Sırtındaki mandolinden diyelim.
Y – Beşinci cümle "nereye gidiyorsun?" olacak. Selam verip geçti adam soruyu yanıtlamadan. Kabalık olur bu, sabahın o saatinde. Uzaklara. Güneye. Çok uzaklara.
J – Uzaklara. Güneye. Çok uzaklara. Altı, yedi, sekiz. Neden gidiyorsun? Dokuzuncu cümle. Danimarka'yı, Laponya'yı, Alaska'yı görmek istiyorum. On etti. Hızlandık görüyorsun. Büyük Dalgınlığı daha büyük bir dikkatle kaleme almamız gerekiyor. Güneyi görme isteği mi götürüyor seni? Kadın soruyor yine. Meraklı bu hatun kişi. On bir. Ne desin adam şimdi?
Y – Bilmiyorum ama gitmesi gerektiğini biliyorum. Bilmiyorum ama gitmem gerektiğini biliyorum diyebilir. On iki. Gitme. Kal benimle bu şehirde desem şimdi... On üç, on dört.
J – Gitme. Kal benimle desem bu şehirde şimdi... Avcunun içiyle adamın dirseğine dokunmuş olmalı bunu söylerken ama hikâyeye koymayacağız bu bilgiyi. Adam irkilecek. Bunu da koymayacağız. Sizi tanımıyorum diyecek. Bunu koyacağız. On beşinci cümle : Sizi tanımıyorum.
Y – Gitmek için yeterli neden değildir bu. On altı etti. Adamın yanakları al al oluyor. Gidişimin sizinle ilgisi yok ki... On yedi. Bu da ayrıca üzücü bir durum. On sekiz. Adamla dalga geçmeye mi başladı kadın sabahın o saatinde, parkın kapısında? Bu da ayrıca üzücü bir durummuş. Tanımadığı bir adamın şehiri terketmesi onunla ilgili olsun istiyor kadın.

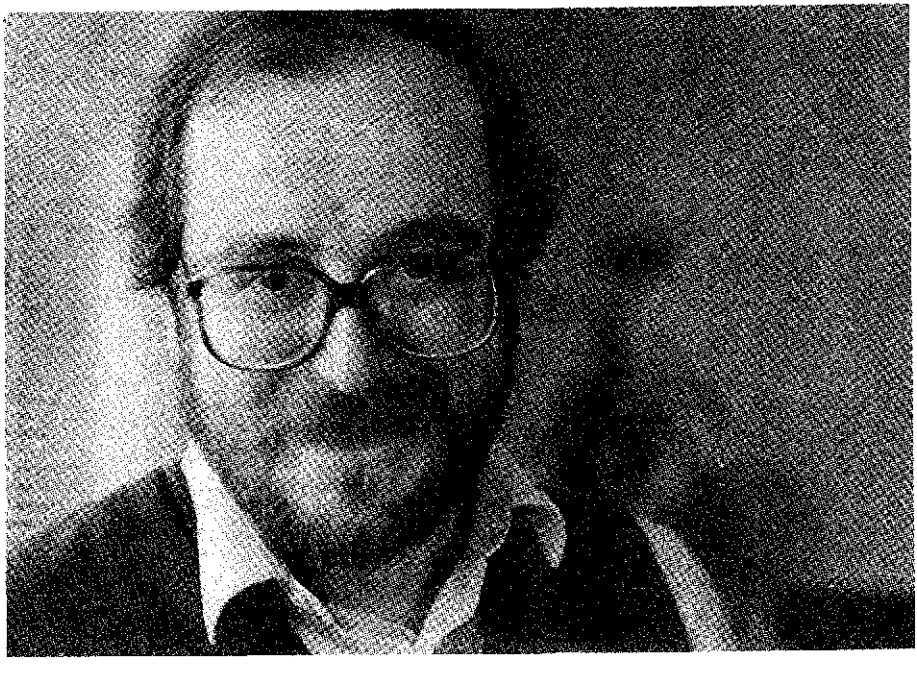

J – Sizi tanısaydım, belki sizin yüzünüzden, sizden ötürü gidiyor olurdum. Oysa yola çıkışımın hiçbir insanla (köpeğin kulağını okşar) ya da hayvanla ilişkisi yok. On dokuz yirmi. Burada tıkanıyor hikâye. Özenti üstüne özenti... Adam sırtında mandolini defolup gitse, kadın da köpeğiyle parka girse daha iyi olacak bence. Sıkıldım bu insanlardan. O saatte karşı karşıya gelen iki insan böyle mi konuşur allasen? Haklısın deme hemen. Kendinle de ilgisi yok mu bu yolculuk teşebbüsünün? Girişiminin mi demek gerekiyor. Olmalı. Başka türlü neden yola çıkar insan sabahın köründe sırtında mandolini?

Y – Kendinle bile ilgisi yok mu bu yolculuğun? Olmalı. Neden yola çıkar insan sabahın köründe sırtında bir mandolin? Yirmi üç etti. Kadın bir soru sormuş bulunuyor. Bir soru daha. Köpek neden Borzoi? Ayrıca bu hikâyede köpeğin işlevi nedir? Adam biraz önce kulağını okşadı, biliyoruz. Kulak bağlamında bir önemi olmalı köpeğin. Ya da okşamak bağlamında. Nasıl yanıtlayacak adam, büyük köpekli kadının sorusunu?

J – Cumartesi gecesi yolda bir şey buldum. Yirmi dört. Adam böyle mi başlıyor yanıtlamaya? Ne bulmuş cumartesi gecesi yolda? Ne bulmuş olsun? Bir kol saati? Kehribar bir cigara ağızlığı? Pirinç bir bahçe musluğu? Bir kuş gagası? Bir çocuk patiği? Bir deste anahtar? Bir deniz kabuğu.

Y – Bir deniz kabuğu. Yirmi beş. Kıvrımları büyülü bir haberi gizleyen (bana öyle geldi) bir şeytan minaresi. Yirmi altı. Kulağına dayarsan okyanusların sesini, gemilerle yarışan yunusların nefesini duyuran cinsten bir deniz kabuğu. Oysa üç günlük yoldayız en yakın denizden. Yirmi sekiz. Ah bu deniz kabukları, bu mandolinler, bu mineli pusulalar öldürecek beni!

Yazacak bir şey kalmadı zaten. Deniz kabuğundan adamın kulağına ulaşan seslerin dışında... Bu hikâyenin konusu bu mu oluyor şimdi? Herifin biri deniz kabuğunu dinliyor. Ha ha. Bir iç ses ha? Haydi bakalım, bir iki şiirsel şifre uydur buraya...

J – Adam kulağını dayamış olmalı bulduğu deniz kabuğuna. Nasıl söyleyecek bunu? Bir bakışla mı, bir jestle mi, nasıl anlatacak derdini? Sözcüklerle. Saydam, duru, basit, bir tek anlamdan fazlasını taşımayan sözcüklerle. Bilmiyorum. Yirmi dokuz. Kulağıma dayadım deniz kabuğunu... Otuz. Kadın şimdi hafif hayran adama bakıyor olmalı. Köpek huzursuz sanki. Sabah karanlığında çınarların arasında dokunan hayaletleri görüyor. Bunları yazmayacağız. Kadın elini, avcunun içini uzatıyor yine adamın dirseğine. Adam çekiliyor kımıldamadan. Bunu da yazmayacağız.

Y – Yazacak bir şey kalmadı zaten. Deniz kabuğundan adamın kulağına ulaşan seslerin dışında... Bu hikâyenin konusu bu mu oluyor şimdi? Herifin biri deniz kabuğunu dinliyor. Ha ha. Bir iç ses ha? Haydi bakalım, bir iki şiirsel şifre uydur buraya...

J – Bir zıpkının orman içinde uçuşunu duydum. Kaplanın yeşil suya girerken keyifli homurdanmasını duydum. Ağlasın mı gülsün mü karar veremeyen bir çocuğun sesini duydum. Lavanta kokulu bir cibinliğin içinde, ağustosböceklerinin sesi altında sevişen insanları, bir dilin bir dile değişini, tükürüğün karanfilli,

sakızlı tadını, kar yağışını, geçen posta treninde uykusu kaçmış bir insanın cigara yakışını, pencerenin buğusuna işaretparmağıyla doğduğu kasabanın adını yazmasını duydum. Daktilonun tıkırtısını, üzümün ezilmesini. Orhan Veli'nin kekre sesini duydum. Gemi düdüklerini, lüferin olta ucunda çırpınmasını, Borneo'da bir ağacın devrilmesini duydum. Sonra bir de şunu duydum... Ne etti?
Y – Otuz yedi.
Bir şemsiyenin rüzgâr altında ters çevrilirkenki sesini, kanadın kafes tellerine sürtüşünün sesini, saçındaki sabun kokusunu, saçının sesini, işaretparmağının elime değiş sesini ama size anlatacağım asıl mesele bunlar değil. Otuz sekiz etti.
J - Üçü birden geri döndüler, parkı geride bırakıp yeniden kentin içine doğru yürüdüler. Adam durmadan anlatıyordu. Mandolin de kendi kendine çalmaya başlamıştı.
Y – Böyle bitebilir hikâye. Pek iyi olmadı.
Adam yola çıktıktan on dakika sonra kadınla köpeğin kıçına takılıp geri dönüyor. Pes valla. Bitiriyor muyuz?
J – Bu, beni hep güzel anımsaman için, bu, saçların temiz kalsın diye. Bu, düş görürken ve düşlerinde ağlamayasın diye, bu da o akşamüstüyle ilgili bir şey. Bu, ardından bakakaldığın trenin bir vidası, buysa omuzumdan çıkan kurşunun kovanı. Bu, kamaradaki yastıktan artan bir kuştüyü, buysa bana yazdığın ilk mektubun imza bölümü. Bu, Zimbabwe'de çekilmiş bir çağlayanın fotoğrafı, bu da zeytin çekirdeklerinden yapılmış bir tespih, iyi çıkmamış. Bu, ilk sevişti̇ğimiz gün yoldan geçen otobüs, bu da aynı günün hava raporu. Bunun ne olduğunu bilmiyorum, bana da benziyor, yandan bakarsan sana da. Bir de şu var : eline kıymık batmış, üstüne ışık düşmüş biraz, geleceğin eski tahtasına uzanmış, gözü gökyüzünde parmağını emiyor herşey lacivert olana kadar. Büyük dalgınlık içinde, yola çıkmak üzere. Kırmızı mika pusulasına bakıyor arada sırada.

Büyük Dalgınlık

SU, PİRİNÇ, mine ve fosfordan mürekkep bir pusulayla yola çıktığında gün doğmak üzereydi. Nereye dönerse dönsün ibresi yalnızca güneyi gösteriyordu, bunu iyiye yordu. Ceketinin cebinde yarım yüzyıllık elma konyağı, elindeki çıkında iki asma yaprağının arasına sarılmış keçi peyniri, tütünü, çakmaktaşı, sedefi zedelenmiş kaması, cep atlası, yün çorapları, aspirini, sırtında mandolini koyuldu yola.

Kadın, parkın girişinde Borzoi köpeğiyle kımıldamadan ağaçları ve gökyüzünü seyrediyordu. Nereye gidiyorsun? Uzaklara. Güneye. Çok uzaklara. Neden gidiyorsun? Danimarka'yı, Laponya'yı, Alaska'yı görmek istiyorum. Güneyi görmek isteği mi götürüyor seni? Bilmiyorum ama gitmem gerektiğini biliyorum. Gitme, kal benimle bu şehirde desem şimdi. Sizi tanımıyorum. Gitmek için ye-

terli neden değildir bu. Gidişimin sizinle ilgisi yok ki. Bu da ayrıca üzücü bir durum.

Sizi tanısaydım, belki sizin yüzünüzden, sizden ötürü gidiyor olurdum. Oysa yola çıkışımın (köpeğin kulağını okşadı) kimselerle yakından uzaktan ilgisi yok. Kendinle bile ilgisi yok mu bu yolculuğun? Olmalı. Neden yola çıkar insan sabahın köründe sırtında bir mandolin? Cumartesi gecesi yolda bir şey buldum. Bir deniz kabuğu. Kıvrımları öteden beriden ses getiren bir şeytan minaresi. Kulağına dayarsan okyanusların sesini, gemilerle yarışan yunusların nefesini duyuran cinsten bir deniz kabuğu. Oysa üç günlük yoldayız en yakın denizden. Kulağıma dayadım deniz kabuğunu. Bir zıpkının orman karanlığında uçuşunu duydum. Kaplanın yeşil suya girerken keyifli homurdanmasını duydum. Ağlasın mı, gülsün mü karar veremeyen bir çocuğun sesini duydum. Lavanta kokulu bir cibinliğin içinde, ağustosböceklerinin sesiyle sevişen insanları, bir dilin bir dile değişini, tükürüğün karanfilli, sakızlı tadını, kar yağışını, geçen posta treninde uykusu kaçmış bir insanın cigara yakışını, pencerenin buğusuna parmağıyla doğduğu kasabanın adını yazışını duydum. Daktilonun tıkırtısını, üzümün ezilmesini, gemi düdüklerini, lüferin olta ucunda çırpınmasını, Borneo'da bir ağacın devrilmesini duydum. Sonra bir de şunu duydum...

Üçü birden geri döndüler, parkı geride bırakıp yeniden kentin içine doğru yürüdüler. Adam durmadan anlatıyordu. Mandolin de kendi kendine çalmaya başlamıştı.

Bu, beni hep güzel anımsaman için, bu, saçların temiz kalsın diye. Bu, düş görürken ve düşlerinde ağlamayasın diye, bu da o akşamüstüyle ilgili bir şey. Bu, ardından bakakaldığın trenin bir vidası, buysa omuzumdan çıkan kurşunun kovanı. Bu, kamaradaki yastıktan artan bir kuştüyü, buysa bana yazdığın ilk mektubun imza bölümü. Bu, Zimbabwe'de çekilmiş bir çağlayan fotoğrafı, bu da zeytin çekirdeklerinden yapılmış bir tespih, iyi çıkmamış. Bu, ilk sevişiğimiz gün yoldan geçen otobüs, bu da aynı günün hava raporu. Bunun ne olduğunu bilmiyorum, bana da benziyor, yandan bakarsan sana da. Bir de şu var : eline kıymık batmış, üstüne ışık düşmüş biraz, canı acıyor, geleceğin tahtasına uzanmış, gözü gökyüzünde parmağını emiyor her şey lacivert olana kadar. Büyük bir dalgınlık içinde, yola çıkmak üzere. Kırmızı mika pusulasına bakıyor arada sırada. ◎

JULIO CORTÁZAR

Ele Geçirilen Ev

EVİ SEVİYORDUK çünkü ferah, geniş ve eski olması bir yana (üstelik günümüzde artık eski evler en uygun biçimde elden çıkarılmaya yenik düşmekteyken) dedelerimizin ana babalarının, babamızın babasının, bizim ana babamızın ve baştan sona çocukluğumuzun anılarını koruyordu hâlâ.

Irene ile ben evde bir başımıza sürdürdüğümüz yaşamda direniyorduk; bu da düpedüz delilikti çünkü bu evde su içinde sekiz kişi yaşayabilirdi. Yedide kalkıp temizliği sabahları yapıyorduk; on bir sularında son birkaç odaya çekidüzen vermeyi Irene'ye bırakıp mutfağa giriyordum. Öğlenleri hiç şaşmadan tam vaktinde yemeğimizi yiyorduk; bir iki tabağın yıkanmasından başka yapacak bir şey kalmıyordu. Derin ve sessiz evde düşüncelere dalarak yemek yemek ve evi çekip çevirmek için kendi kendimize yetmek hoşumuza gidiyordu. Kimi kez bizim evlenmemize bu evin izin vermediğini düşündüğümüz de olmuştur. Irene sudan nedenlerle iki isteklisini geri çevirdi. Bana gelince, daha sözlenemeden Maria Esther ölüverdi. İkimizin arasındaki bu yalın, sessiz, kardeşler evliliğinin bu eve ta dedelerimizin babalarınca yerleştirilen soyun kaçınılmaz sonu olduğu yolunda söze dökülmeyen bir düşünceyle 40'larımıza girdik. Gün gelecek burada ölecektik; ev uzak ve burnu büyük kuzenlerin eline düşecek, onlar da arsayı ya da yıkıntı tuğlaları satıp varsıllaşmak için evi yerle bir edeceklerdi; ya da belki de iş işten geçmeden hak yerini bulsun diye evi kendi ellerimizle yıktıracaktık.

Irene doğuştan hiç kimseye zararı dokunmayan bir kızcağızdı. Sabah etkinlikleri dışında günün kalanını yatak odasındaki kanepede örgü örerek geçirirdi. Neden bunca çok örgü örerdi, bilmem. Bence kadınlar örgü örmeyi hiçbir şey yapmamak için iyi bir gerekçe olarak gördüklerinde, durmadan bir şeyler örerler. Irene böyle yapmıyordu, hep gerekli olan şeyler örerdi, kışlık örgü giysiler, bana çoraplar, kendisine sabahlık cepkenler, yelekler. Kimi kez bir yeleği örer sonra bir yanı hoşuna gitmez, aniden söküverirdi. Birkaç saat için girdikleri biçimi yitirmek istemeyen ve direnen kıvrım kıvrım yün yığınını örgü sepetinde görmek çok eğlenceli olurdu. Cumartesileri ben çarşıya yün satın almaya inerdim; Irene benim beğenime güvenirdi; renklerden hoşnut kalırdı, çileleri geri götürmek zorunda kalmadım hiç. Evden çıkmayı fırsat bilir kitapçılara uğrardım; Fransız yazınından yeni bir şeyler gelip gelmediğini boşuna sorar dururdum. 1939'dan beri Arjantin'e dikkate değer hiçbir şey gelmemişti.

Ama benim asıl söz etmek istediğim, ev; ev ile Irene, çünkü ben önemli değilim. Örgüler olmasa Irene ne yapardı diye kendime soruyorum. İnsan tutup bir

kitabı yeni baştan okuyabilir, ama bir kazak bitince bunu dünyayı birbirine katmadan yinelemenin bir yolu yok. Bir gün konsolun alt gözlerinin birinin beyaz, yeşil, leylak rengi, vb. küçük şallarla dolu olduğunu gördüm. Naftalinlenmiş, bir tuhafiyecideki gibi üst üste dizilmişlerdi. Irene'ye bunlarla ne yapmayı düşündüğünü sorma gücünü bulamadım kendimde. Geçim sağlama gereksinmemiz yoktu, her ay tarlalardan paralar geliyor, bu paralar birikiyordu. Ama Irene'yi bir tek örgü oyalıyordu, bu işte parmak ısırtacak bir ustalık gösteriyordu; bense gümüşsü kirpileri andıran ellerinden, gelip giden şişlerden ve içinde yumakların dur durak bilmeden oynaştığı bir ya da iki sepetten gözlerimi alamadan saatler geçirebiliyordum. Çok güzeldi.

Nasıl olur da evin bölümlerini anımsamam. Bir yemek odası, duvar halılarıyla bir salon, kitaplık ve en uçtaki bölümde, Rodriguez Peña'ya bakan yanda kalan üç büyük yatak odası. Bir banyo, bir mutfak, bizim yatak odaları ve yatak odalarıyla geçidi birleştiren ortadaki oturma odasının bulunduğu ön kanadın bu bölümünü tek parça meşe kapısıyla yalnızca bir geçit ayırıyordu. Eve, içi metal serpme yer çinileri döşenmiş bir aralıktan giriliyordu, esintiye karşı konmuş ara kapı oturma odasına açılıyordu. Aralığa giren biri ara kapıyı açıp oturma odasına geçiyor, her iki yanında bizim yatak odalarını, karşısında da en uçtaki bölüme giden geçidi buluyordu; geçitte ilerlediğinde meşe kapı yol veriyor ve bunun ötesinde evin öteki kanadı başlıyordu; ya da tam kapıya varmadan önce sola dönülebilir ve mutfakla banyoya giden daha dar bir geçide sapılabilirdi. Kapı açık kaldığında evin çok büyük olduğu dikkati çekerdi, yoksa, şimdi yapılan katlar gibi içinde ancak ağıp dönülebilecek bir daire izlenimini verirdi. Irene ile ben hep evin bu bölümünde otururduk, meşe kapıdan öteye neredeyse adım atmazdık; bir tek temizlik için, bu yüzden eşyaların üstünde bunca toz birikmesine akıl ermez. Buenos Aires temiz bir kent olabilir ama bunu kent sakinlerine borçludur, başka bir şeye değil. Hava toz dolu, bir esintiyle birlikte konsolların mermerlerinin üstünden makrame perdelerin peteklerinin arasına ellediğiniz her yan tozla kaplıdır;

****

Julio Cortázar (1914, Brüksel-1984, Paris; takma adı Julio Denis) Arjantinli romancı ve öykü yazarı; çağdaş Latin Amerika edebiyatının önde gelen yazarlarından. Arjantin'de öğrenim gördü; orada öğretmenlik ve çevirmenlik yaptı. Perón hükümetinin uygulamaları ve siyasal yaşama ilişkin düş kırıkları yüzünden ülkesini terk ederek Paris'e yerleşti. Paris'te yaşadığı yıllar içinde de birçok dış geziye çıktı. Küba'nın Latin Amerikalı aydınların merkezi olduğu 1960'larda Havana'da bulundu. Yapıtlarında toplumsal konuları deneysel ve yenilikçi anlatım biçimleriyle birleştirmiştir. İlk öykü kitabı *Bestiario* (1951; Hayvan Öyküleri) Paris'e yerleştiği yıl yayımlandı. Yazınsal yetkinlik arayışının ve zamanın akıp gidişi karşısındaki çaresizliğin doğurduğu acı ile 20. yüzyılın değerlerine karşı çıkış, Cortázar'ın en çok ilgi duyduğu izlekler oldu. Başyapıtı *Seksek* (1963) geleneksel roman biçiminden köktenci bir kopuşu da belirten, ucu açık bir romandır. Yapıtlarının çoğu birçok yabancı dile çevrilen Cortázar, Edgar Allan Poe'nun yapıtlarını İspanyolcaya çevirdi. Yaşamının son yıllarında kendini insan hakları davasına adadı ve UNESCO'da çalıştı. Nikaragua halkının Somoza diktatörlüğüne karşı savaşımına ve halk iktidarına da yakın bir destek verdi. Cortázar'ın Türkçede yayımlanmış yapıtları şunlardır : *Mırıldandığım Öyküler*, öykü, Can Yayınları; *Seksek*, roman, Can Yayınları; *Ayakizlerinde Adımlar*, öykü, Metis Yayınları; *Büyüdükçe*, öykü, Alan Yayıncılık; *Che'nin Ardından*, anı, Kıyı Yayınları.

****

işin yoksa elinde tüyler toz al dur, tozlar uçuşup havada asılı kalır ve anında yeniden eşyaların, piyanonun üstüne çöker.

Her şeyi açık seçik anımsayacağım çünkü çok yalındı ve bir yere varmayan olaylar değildi olup bitenler. Irene yatak odasında örgü örüyordu, saat akşamın sekiziydi ve aklıma birden *mate* otu demlemek için çaydanlığı ateşe koymak geldi. Geçitte aralık duran meşe kapının önüne kadar yürüdüm ve tam mutfağa giden yana kıvrılmıştım ki kulağıma yemek odası ya da kitaplıktan bir ses çalındı. Belirsiz ve duyulur duyulmaz bir sesti bu, ya halının üstünde çekilen bir sandalye gürültüsünü ya da bir söyleşiden işitilen boğuk bir fısıltıyı andırıyordu. Tam aynı anda, ya da bir saniye sonra aynı sesi geçidin, bu odalardan kapıya uzanan ucunda da işittim. İş işten geçmeden kendimi kapıya atıp tüm bedenimin olanca gücüyle yüklenerek kapadım kapıyı; allahtan anahtar bizim tarafta kalmıştı, bir de üstelik, daha güvenlikte olalım diye, koca sürgüyü de sürmeledim.

Mutfağa gidip çaydanlığı ısıttım ve çay tepsisiyle döndüğümde Irene'ye,

– Geçidin kapısını kapamak zorunda kaldım. Arka kanadı ele geçirdiler, dedim.

Örgüsü elinden düştü ve hüzünlü yorgun gözleriyle yüzüme baktı.

– Emin misin?

Onayladım.

– Öyleyse, dedi – şişleri yeniden eline alarak –, bu kanatta oturmamız gerekecek.

Otları son derece özenle demledim ama onun elindeki işe kendini vermesi epey zaman aldı. Boz renkli bir yelek örüyordu, anımsıyorum; o yelek çok hoşuma giderdi benim.

İlk günler bize oldukça güç geldi çünkü ikimizin de ele geçirilen bölümde sevdiğimiz birçok şeyimiz kalmıştı. Örneğin, benim Fransız yazını kitaplarımın hepsi kitaplıktaydı. Irene birtakım halıları, kışın onu onca ısıtan terliğini özlüyordu. Ardıç ağacından pipom yüreğimi sızlatıyordu benim ve bana kalırsa Irene de yıllanmış bir şişe *Hesperidina*'yı aklından çıkaramıyordu. Konsolun gözlerinden birini kapatıp birbirimize hüzünle çok baktığımız oluyordu (ama yalnızca ilk günlerde).

– Burada yok.

Evin öteki yanına kaptırdığımız şeylerden biri daha demekti bu.

Yine de, bu durumun olumlu yanları da vardı. Temizlik öyle kolaylaşmıştı ki, çok geç kalksak bile, örneğin dokuz buçukta, saat daha on biri vurmadan kollarımızı kavuşturup oturabiliyorduk. Irene benimle mutfağa gelip yemek hazırlamaya yardım eder oldu. Düşündük taşındık ve bir karara vardık : Ben yemeği hazırlarken Irene gece soğuk yenecek yemekleri pişirecekti. Bu buluşa çok sevindik, çünkü gün battıktan sonra yatak odalarından çıkıp yemek pişirmeye girişmek hep çok canımızı sıkar olmuştu. Irene'nin yatak odasındaki masa ve soğuk yiyecekleri koyduğumuz tabaklarla idare ediyorduk artık.

Irene halinden hoşnuttu çünkü ona örgü örecek daha çok zaman kalmıştı. Ben kitaplar yüzünden biraz ortada kalmış gibiydim, ama kız kardeşimi üzmemek için kendimi babamızın pul koleksiyonunu düzenlemeye verdim ve bu da zaman öldürmek için bire birdi. İkimiz de çoğu kez, daha rahat olan Irene'nin yatak

odasında, birlikte kendi işlerimizle uğraşarak çok iyi zaman geçiriyorduk. Kimi kez Irene,

– Bak şu bulduğum örneğe! Yonca yaprağı çıkmıyor mu? diyordu.

İki dakika geçmeye kalmadan Eupen ve Malmédy'den bir Belçika pulunun üstünlüklerini görebilsin diye gözlerinin önüne bir dörtgen kâğıt parçacığını uzatan ben oluyordum. Her şey yolundaydı ve gitgide düşünmemeye başladık. Düşünmeden yaşanabilir.

(Irene sayıkladığı zaman hemen uyanıp bekliyordum. Bir yontu ya da papağan sesini andıran o sese, boğazdan değil düşlerden gelen o sese bir türlü alışamadım. Irene benim düşlerimin kimileyin yatak örtüsünü bile üstümden atan koca sarsıntılardan oluştuğunu söylüyordu. Yatak odalarımızın arasında oturma odası vardı gerçi ama geceleyin evde her şey duyuluyordu. Soluk alıp vermeleri, öksürükleri duyuyor, gece lambasının düğmesine doğru yapılan hamleleri, ortak ve sık sık başımıza gelen uykusuzluklarımızı seziyorduk.

Bunlardan başka evde her şey suskundu. Gündüz evin kendine özgü sesleri, örgü şişlerinin metalik sürtünmeleri, pul defterinin yaprakları çevrilirken çıkan bir hışırtı duyuluyordu. Meşe kapı, sanırım söylemiştim, tek parçaydı. Ele geçirilen bölüme bitişik olan mutfakla banyoda sesimizi yükseltmeye başlamıştık ya da Irene ninniler söylüyordu. Mutfakta çinilerle camlardan çıkan sesler ötekileri boğuyordu. Oraları hemen hiç sessiz bırakmıyorduk ama yatak odaları ile oturma odasına döndüğümüzde ev suskunlaşıyor ve alacakaranlık çöküyor, giderek birbirimizi rahatsız etmemek için daha usul basıyorduk yere. Bence işte bu yüzden geceleri, daha Irene sayıklamaya başlar başlamaz uyanıveriyordum.)

Aşağı yukarı aynı şeyleri yinelemek olacak bu, sonuçlar dışında. Geceleri susarım ve yatmadan önce Irene'ye mutfağa gidip bir bardak su alacağımı söyledim. Yatak odasının kapısından (örgü örüyordu) mutfaktaki gürültüyü duydum; belki mutfaktan, belki de banyodan geliyordu sesler çünkü geçidin kıvrıldığı yerde sesler boğuluyordu. Birden duruvermem Irene'nin dikkatini çekti ve tek sözcük söylemeden yanıma geldi. Durup gürültülere kulak verdik, bunların açıkça meşe kapının bu yanından, mutfaktan, banyodan ya da hemen bizim yanı başımızdaki kıvrımın öte yanından geçidin ucundan geldiğini ayrımsadık.

Birbirimize bakmadık bile. Irene'nin kolundan kavradığım gibi, ara kapıya varıncaya değin ardımıza bakmadan, benimle koşması için çektim. Arkamızdaki gürültüler gitgide güçleniyordu ama hep boğuktular. Ara kapıyı bir tekmede kapattım ve kendimizi girişte bulduk. Artık sesler duyulmuyordu.

– O bölümü ele geçirdiler, dedi Irene. Örgüsü elinden sarkıyordu ve yünler ara kapıya değin uzanıyor, kapının altında gözden yitiyorlardı. Yumakların öte yanda kaldığını görünce örgüsüne bakmadan elinden bıraktı.

– Bir şey almaya zamanın oldu mu? diye sordum boşu boşuna.

– Hayır, hiçbir şey.

Olan olmuştu. Yatak odamdaki dolaptaki on beş bin peso geldi aklıma. Artık çok geçti.

Saatim kolumda kaldığından, gecenin on biri oduğunu gördüm. Kolumu Irene'nin beline doladım (sanırım ağlıyordu) ve sokağa çıktık. Uzaklaşmadan önce içime bir hüzün çöktü, dış kapıyı güzelce kapattım, anahtarı da su kanalına

attım. Zavallının biri şeytana uyup da çalmaya kalkıp eve girmesin diye, gecenin bu saatinde, bir de üstelik ev ele geçirilmişken. ❁

(Cortázar, Julio. 1994 *Casa tomada y otros relatos* Madrid : Aguila)

Merdiven Çıkma Yönergesi

ÇOĞU kez bastığımız yerin bir bölümünün taban düzlemiyle dikaçı, bunu izleyen bölümününse, tabana koşut uzanan kırmalar oluşturduğu, bunun da yeniden bir dikey yapıya ulaştığı ve bu biçimde sarmallanarak ya da büklümlenerek yinelendiği ve son derece değişken yüksekliklere uzandığı hiçbirimizin gözünden kaçmamıştır. Çömelerek sol eli dikey bölümlerden birine, sağ eli de bunun yatay karşılığı olan bölüme koyarak bir an bir basamağı elimizde tutabiliriz. Görüldüğü gibi iki öğeden oluşmuş olan bu basamaklardan her biri bir öncekinin biraz daha üstünde ve ilerisinde yer alır, merdiveni merdiven yapan da bu ilkedir zaten; belki başka birtakım birleşimler daha güzel ve gözü okşayan biçimler oluşturabileceklerdir gerçi, ama daha aşağıdaki bir giriş katından bir birinci kata ulaşmaya yaramayacaklardır.

Merdivenler önden çıkılır, bu yüzden, arka arka ya da yan yan çıkmanın özellikle elverişsiz olduğu anlaşılır. En doğal duruş, ayakta dikelerek, kolları rahatça iki yana sarkıtmak, başı, üzerinde durulan basamağın hemen üstündekini gözden kaçırmayacak biçimde dik tutarak, usul usul ve düzenli bir biçimde solumaktan oluşur. Bir merdiveni çıkmak için bedenin sağ alt yanında yer alan, hemen her zaman deri ya da süete sarınmış olan ve kural dışı örnekler dışında basamağa tam tamına sığan bölüm yukarı kaldırılarak işe başlanır. Adı geçen bölüm, ki burada kısaca ayak diyeceğiz, ilk basamağa konduktan sonra, onun soldaki eşi olan bölüm de çekilir (buna da ayak adını veriyoruz, ne var ki, daha önce sözü geçen ayak ile karıştırılmaması gerekir), ve bu da ayağın yüksekliğine kaldırılarak ikinci basamağa yerleştirilinceye değin bu durum sürdürülür, böylece ayak burada dinlenmeye alınacaktır, ve ayak da birinci basamakta dinlenecektir. (İlk basamaklar, gerekli eşgüdüm sağlanana değin, hep en güç olmuşlardır. Ayak ile ayak arasındaki rastlantısal ad benzerliği açıklamayı güçleştirmektedir. Ayak ile ayak aynı anda kaldırılmamalıdır; buna özellikle özen gösteriniz.)

Bu biçimde ikinci basamağa varıldığında, merdivenin en tepesine ulaşıncaya

değin aynı devinimleri kesikli olarak sürdürmek yeterli olacaktır. Merdivenin yeniden iniş anına değin kıpırdamadan kalmasını sağlayan ve onu yerli yerine oturtan hafif bir topuk darbesiyle merdivenden kolayca sıyrılınıp çıkılır. ❁

Çeviren : Ayşe Nihal Akbulut

"YAZININ BİR AHLAKI VARDIR."

HÜR YUMER

İYİ İNSAN, – bence – kendini hayata kaptırandır. Örnekleri olmasaydı bu sözü söyleyemezdim.

Sözcükler de kendilerini dağıtıp toplarlar. Ama insanlar gibi değil. Bir tümcede bütün bir hayatı okuduğunuz yanılsamasına kapıldığınızda, o tümcenin bir yerinde, ya da o tümcenin çağırıştırdıklarının içinde yaşıyorsunuzdur artık. Bazen öteki tümceye geçmeyi bile gereksiz bulursunuz. O kadarı yeter size. Ama merak edersiniz işte. İyi yazar kendini değil hep kendinden öncekileri, kendinden sonrakileri merak etiririr. Ya da kendini onlarla nasıl silebildiğini gösterir.

Yazı nefes alan bir dokudur. Ritim budur. Yazıda en güç şey, başka biri gibi nefes almaktır. Sözcükleri öteki nefesler seçtirir size. Bulunmuş bir sözcüğün sırıtması bundandır. Yapaylık kendini gizlerse yazı kötü olur. Nefes, yalancıktan başka birinin nefesiymiş gibi yaparsa, yazı okunmaz. Sözcükler sıradanlaşır. Mesele, herkes gibi, herkes kadar, ancak farklı seslenmektir. Mucize denen şey sıradanlıktır. Yazarın kişisel sıradanlığı.

Üç cümle yazabilmek için üç sokak gezmek gerekmiyor. Ama bir iki sokakta tökezlemek kesinlikle gerekiyor. Hele sokaklar, yarattığınız, kendi sokaklarınızsa.

Bu çağın en büyük sorunlarından biri, sıradan insanın, kendini, silah tüccarlarıyla, milyarderlerle, erişilmez düzenbazlarla, dedikodusunu yaptığı mafyalarla eşit görmesi, kendi basit hayatında, âdeta onların çıkarları doğrultusunda düşünerek onlara öykünmesidir. Bu noktaya maalesef gelinmiştir. Yoksul, ancak, başkaldıran insanın ahlakıdır yitirilen. Ben para gücünün küçümsendiği bir dünyada yaşamak istiyorum. Ben insana yakışan bir soyluluk arıyorum.

Müsrifleri severim. Sıkıldıkları için tüketirler. İhtiyaçları olmadığı için harcarlar, kendileri dahil.

İnsan, dönüp dolaşıp kendini anlattığını anlar. Ama dönüp dolaşıp. Eğer dönüp dolaşmıyorsanız, yolculukların sahte düşlerinden başka hiçbir şey anlatamazsınız. Kendi dünyanız bir zindan gibi karşınıza dikilir.

Her sanatçının kendine göre bir dürüstlüğü vardır. Ama bu dürüstlüğü yitirebildiği ölçüde yaratır. İşin güçlüklerinden biri, yaratı biterken, baştaki dürüstlüğü yakalamaktır. Çehov gibi.

Çocuklukla yaşlılık. İkisi de kesif bir koku salar. İkisi de düşle gerçeği karıştırır. Dün yediğini bugün unutur. İkisi de bakıma muhtaçtır. İkisi de avutulur. Ama yalnızlıklarının dili yoktur. İçinde bulundukları mekân yaşatır onları. Kendileri değil. Çocuğu çıngırak güldürür, yaşlıyı kuru çiçek ağlatır.

Niçin insanlar tekrar etmeyi küçümserler. Niçin sıradan hayatlarında her şeyin sürekli değişmekte olduğunu söylerler. Niçin bir günün diğerinden pek de o kadar farklı olmadığı hayatlarında farklılık peşindedirler? Düş gördükleri için. Niçin ihtiyaçları vardır? Düş gördükleri için. Peki sahip olunabilecek nesneleri bir an ortadan kaldırdığımızı düşünelim. Ne korkunç boşluk değil mi? Ne dayanılmaz boşluk!... O zaman neyin peşine düşerlerdi acaba? Düşlerini hayatlarına geçirirler miydi, ya tırnaklarını? Yoksa bu boşluğu yeniden somut nesneler dünya-

1996 Cevdet Kudret Öykü Ödülü Hür Yumer'in *Ahdımvar* adlı kitabına verildi. Hür Yumer adına ödülü, 7 Şubat 1996 günü düzenlenen bir törenle, *Ahdımvar*'ın yayıncısı Metis Yayınları'nın sahibi Müge Sökmen aldı. Atilla Birkiye'nin sunduğu ödül töreninde, Selim İleri Cevdet Kudret'in şair, romancı, öykücü ve araştırmacı yanlarını değerlendirdiği bir konuşma yaptı. Serra Yılmaz ise, Hür Yumer'in yaratıcı kişiliğini anlatmak için, onun notlarından derlenen ve "Adam Öykü"nün bu sayfalarında "Bir Arayışın Notları..." adıyla yayımladığımız metni okudu. Törende daha sonra Hilmi Yavuz'un yönettiği ve Başar Başarır, Mario Levi ile Semih Gümüş'ün katıldığı, "Öykünün Geleceği" konulu bir söyleşi yapıldı. Cevdet Kudret anısına düzenlenen gece, Lale Özdemir ve Ayla Uludere'nin sunduğu gitar ve flüt dinletisiyle tamamlandı.

Hür Yumer 1955 yılında İstanbul'da doğmuştu. İlk öyküleri 1987-1989 yıllarında "Defter" dergisinde yayımlandı. Marguerite Yourcenar'ın *Bir Ölüm Bağışlamak* adlı öykü kitabının da aralarında bulunduğu Fransızca'dan çevirileri, önemli çalışmaları arasında belirtilebilir. Bilindiği gibi Hür Yumer, iki yıl önce aramızdan ayrılmıştı. *Ahdımvar*, ölümünden önce bir kitap olarak yayımlanması amacıyla, kendisinin hazırladığı bir dosyaydı. Metis Yayınları *Ahdımvar*'ı ölümünden bir yıl sonra 1995'te, Hür Yumer'in hazırladığı dosyaya ve verdiği ada sadık kalarak yayımladı.

sının kargaşasında tüketmeye mi çalışırlardı? Boşluk tüketilir mi? Tüketilir. Çağımız tüketilmiş ve tükenmiş bir boşluğu yaşıyor. Ama günlük işinin peşindeki sıradan insanın "ruh(u) haddinden fazla ayrışmadan ayrıştığı için yaşıyor."

Büyük coşkularını, kıskanılır diye gizleyenleri anlamam. Onların coşkuları sıradandır. Büyük coşku paylaşılır, kıskanılır.

Sevginin söz dağarı fazla kalabalık. Belki bu yüzden sevgi eksikliği çekiyoruz. Şeyleri adlarıyla söylemek, insanları isimleriyle çağırmak gerek. Yoksa gelmiyorlar. Sevilmediklerini sanıyorlar.

Gönül indirmek bir haslettir. Yani öğrenilen bir şey. Yaradılışınızı kandıracak, ayartacaksınız. En masum ihanet budur.

Kimin neyi ne zaman seveceği, kimin neyi nasıl sevmeyeceği meçhul hanesindedir. Kapıyı çaldığınızda, silik yüzlü insanlar bulursunuz karşınızda. Bir zamanlar böyle kapı kapı dolaşan portreci bir ressamın öyküsünü hayal etmiştim. Yazmak kısmet olmadı.

Zulmün hayatta hiçbir karşılığı yok. Doğrudan ölüm düşüncesiyle baş başa bırakıyor insanı. Başkaldıramazsan, ölürsün...

Aklın, uslu, evcilleştirilmiş, televizyon karşısında uyuklayan canavarlığı. Aynı baskıyı çok uzun süre yaşamış insanların yüzleri tarifsizdir. İçlerindeki karanlığı güneşe, güneşi karanlığa akıtarak sanki tek kendilerinin bildiği bir iksir hazırlarlar. Hınzır bir simyanın kurbanlarıdır onlar. (Yaşasın Ahmet Hamdi Tanpınar!)

Sait Faik – "Stelyanos Hrisopulos Gemisi". Sait Faik'te Baudelaire'de de olan bir şey var. Aylaklıktaki tekdüzeliği süreklilik haline getiren bilinç, ışığı tek bir odaktan bin bir türlü yansıtma yeteneği. Şehirlerdeki sonsuz pırıltılı ışığı yakalayabilmek ve güneşin her gün yeniden doğup yeniden battığını hiç gözden kaçırmamak. Edebiyatı aşan yönleri bence bu. İkisi de edebiyatın içinde tutsak yazarlardan değil. Geziyorlar, dolaşıyorlar, dönüyorlar; içleri buruk, ezik de olsa yiyip içiyor, sevişiyorlar. Belli. Kanlarını canlarını saklamak gibi bir endişeleri yok. Kökleri var. Hafif değiller. Uçuşmuyorlar. Aylaklıklarında, her an gözden çıkarabilecekleri, ancak hiç gözden çıkarmadıkları bir şehir ahlakı var. Aylaklıklarını oynuyorlar. En çırpıştırılmış öyküde, en ne dediğini bilmeyen şiirde bile kendi sözünü söylemiş olmanın "yarını göğüsleyebilen" keyfi var. Ama sanki bir sarhoşluk, bir pişmanlıktır gidiyor. O işin oyun yanı. Kişileri şehir. Kalbinin nasıl attığını biliyorlar. Nerede, nasıl? Kimde nasıl? Ne kadar arayla. Ölüm yerleri. Hayat aralıkları. Kösnü noktaları. Erdem geçitleri. Soyluluk. Sıradanlık. Pespayelik. Pasaklılık. Hangi kaldırımın hangi taşında, hangi balıkçı meyhanesinde, hangi sevgilinin fazla yüceltilmiş yatağında, oraya nasıl gelinir, oradan nasıl gidilir, neden sıvışılır, ayrılık, özlem, serserilik nedir? Biliriz. Öğreniriz. Ama denemeye kalkışmayı pek gözümüz yemez. Giz, gizlenen hiçbir şey olmadığını bildi-

ğimiz için gizlidir. Zorunluk da öyle. İkisi de şehirle birlikte gezerler. İkisinde de son söz, içselleştirilmiş bir uzamdan, yaşadıkları kentten çıkar... Rimbaud ayrı. O her yere kendini, bir öteki gibi taşıyan çocuktur. Sait Faik'le Baudelaire yaşça delikanlılığa girerler. Hatta Sait Faik, Baudelaire'den belki bir iki yaş daha büyüktür. Pişmanlığını onun kadar efendice taşıyan, hayatın bir öğesi yapan, size yaptığı şeyi kıskandıran yazar çok az çıkar. "Hadi gelin, siz de deneyin" vardır Sait Faik'te. "Gördünüz mü, o kadar kolay değilmiş; üzülmeyin, gelin ben sizi bir meyhaneye götüreyim, oturup karşılıklı bir kadeh bir şey içelim," diye gönlünüzü almayı da bilir. Ne kadar kolay yazılmış gibidir. Oysa bir hayat geçmiştir. Severek, ve geçtiğini bilerek.

Beklemek gizlemektir; örtmek. Geleceğe her şeyin yerli yerinde durduğu yanılgısını hazırlamak, açık kapı bırakmıyormuş gibi yapıp bütün kapıları açık bırakmak ve sokak kapısının çalınmasını... Özür dilerim, yazmak kimi zaman çok utanç verici olabiliyor.

Kuru özveri yalnız öteki için yapılır. Gerçek özveri hem kendimiz, hem öteki için.

En değerli şey görmediğimiz bir insanı düşünmektir. Bizdeki ömrü, zihnimizde geçirdiği düşsel hayatın zenginliğiyle orantılıdır. Belki bu yüzden, sevmeyi bilenler, sevdiklerini kırmadan uzaklaştırıp yakınlaştırmayı da bilirler.

Dost, bizim sevdiğimiz şeyi kendi tarzınca yapandır. Bu tarzı severiz; her ne kadar sevdiğimiz şey konusunda dostumuz yanılmış da olsa, yanıldığını ona kuru sözcüklerle söylemeye gönlümüz el vermez. Çünkü bunu söylemek, bir çeşit, onu dışlamak anlamına gelir. İyi dostluk kendini davranışlarda belli eder, sözlerde değil.

Yakınlık kadar aldatıcı şey yoktur. Grup fotoğraflarına iyi bakmak gerekiyor.

Bence körlerin gözleri miyoplarınkinden çok daha güzel.

Genet'nin dediği gibi, güzelliğe her insanın içindeki gizli yaradan başka kaynak aranmaz. Hüner, yarayı görünür kılmak, yani gizlemektir. Hüner, istenir ve sevilir olmaktır, ama sürekli değil. Başlangıcı bulmak ya da baştan çıkarmak.

Baştan çıkarmak eyleminde, hep aklıma takılan bir imge var. Hani kazak çıkarırken, örgünün bir ilmeği bir yerimize takılır ya – hele kadınlarda, başlarındaki firketelere, tokalara, taraklara, hani o bir yere takılan saç telinin verdiği önemsiz acı –. Ayartmak daha iyi. İçinde ay var. Ay-artıyor. Çoğalma. Ay derseniz, bir tane.

Gerçek yalnızlık Tanrı'dan farklı olduğumuzun bilincidir. Ancak bu yalnız-

lık, şikâyet etmediği sürece, başkalarını dışlamadığı sürece yoksul-zengin, yani değerli olabilir.

Derinliği kavrayamayınca aklımıza ilk gelen şeye sığınırız. Sohbeti tatlı olanlar, üslubu olanlar değil, sözün derinliği karşısında üsluplarını bozabilenler, anlama, dinleme çabasını gösterebilenlerdir. Yazıda da böyledir. Yazıda değişim, karşılaşılan güçlüğün biçimini alan şeylerin ya da kişilerin yaratılmasıyla gerçekleşir. Yazar herhangi bir şey ya da kişinin o şey ya da kişi olduğuna, ancak o şey ya da kişi nedir, kimdir, kendisi de anlayabiliyorsa, ya da neden anlamadığını gösterebiliyorsa bizi inandırabilir. Yoksa anlamsızlığın sahte saltanatında zebella kesiliriz.

İnsan içindeki zehri (bir kaba!) akıtmadan önce bu zehrin terkibini çözümleyebilmeli.

Her an bir öykü konusu olabilir. Yazı yazmaya oturma isteği böyle anların eksilişi oranındadır. Anlatmayanları, fazla konuşmayanları çok sevmemin nedeni bu olsa gerek. Çünkü suskunluk masumların dinidir.

Bayat laf ama, her şeyin bir öyküsü vardır. Her sözün bir öyküsü olduğu gibi. Yazının en büyük güçlüklerinden biri, sözlerin öyküsünü şeylerin öyküsüyle birlikte anlamak, anlatmaktır. Yani ne duymak ne de düşünmek yeterli olabilir. Ancak, en azından bir şeyi, bu pek çok şey, bir hamamböceği bile olabilir, çok iyi görmüş olmak gerekir.

Yaratan insan yalnızlığını gezdirendir. Ama köpek gezdirir gibi değil. Yarattığınız mekânda başka birinin varlığı sizi rahatsız mı ediyor? İyi, çok iyi; iki şeyi birbirinden ayırt edebiliyorsunuz demektir ve iki şeyi birbirine katabiliyorsunuz... Sakın, sizi yalnız bırakmalarını istemeyin onlardan. Varlıklarına alışın. Hırsızlama oturmayın masanın başına. Düşleri birbirine kattığınızı sakın unutmayın; yarın ölebilirsiniz; şu an ölebilirsiniz; kalem elinizdeyken hiç beklenmedik bir ayrılık gelebilir başınıza.

Kimi insan sevmekten başka çıkar yolu olmadığını, sanki doğuştan bilir. Yani bir dostun dediği gibi, kör doğduğumuzu hiç unutmamıştır.

Sevmek, her şeyi beklemek ve hiçbir şeyi beklememektir. Yani varla yok arasında iş görmek; ayak işlerine bakmak, her gün küçük, gündelik işler yapmak.

Yaradılışı kandırmak, öğrenilir. Susarak, dinleyerek, yaradılışa karşı çıkarak : Sabah, bir de bakmışsınız, saçınız bembeyaz.

Sizi başka bir yere koyanlara kendi yerlerini hatırlatmayın. Ama sizi nereye koyduklarını onlardan iyi öğrenin. Genellikle sizi üst kata koyarken kendileri de üst kattadırlar, sizi alt kata koyarken, kendileri de alt kattaymış gibi yaparlar. Hep

orta katta oturdukları halde, herkesi bodrum kata, ya da üst kata gönderenleri iyi dinleyin. Çok şey öğrenirsiniz! Onlar hep doğrusunu yapmak durumundadırlar. Kısacası bizi değerlendirenleri otel, motel, pansiyon sahibi gibi görmek yanlıştır. Belki onlar da bu değerlendirme evine iyi vakit geçirmeye gelmiş bizim gibi yolcular, yaratıklardır. Ancak bir şey var : eğer bu değerlendirme evine gitmezseniz, sokakta yatarsınız.

Kolay yazılan şeyler vardır, güç yazılanlar; bir de hiç yazılmayanlar. Kolay yazılanlarla güç yazılanlar hiç yazılmayanların üvey değil, ikiz, öz çocuklarıdır. Ama ana babadan ikide bir tokat yememiş olacak!

Yazının bir ahlakı vardır. Okuyucu korkaksa bu ahlakı yok sayar.

Her yazının okuyucusu vardır. Korkaklık okuyucuyu yok saymaktır. Kimi yazar "cesaret" der buna.

Yazı çok bilinmeyenli bir denklem değildir, bir bulmaca hiç değil. Bunlar işin süsüdür, özü değil. İşin özü yazarın kendisinde gizlidir. Önemli olan bu özü dağıtıp toplayabilmektir. Bir evi mi anlatmak istiyorsunuz, o evin hem anası, hem babası, hem çocukları, hem faresi, hem de kedisi olacaksınız ve herkesi adıyla çağıracaksınız. Gelmezlerse, gelecekleri vakti bekleyeceksiniz. Hiç gelmeyebilirler de... Çünkü yoktan var ediyorsunuz. Öyle bir ev yok. Olursa, okunur.

Hüner, güzelliğe herhangi bir değer biçmemeyi kendimizce öğrenmektir. Güzelliğin yoksulluğunu tanımaktır.

Her şeyi anlamak diye bir şey yoktur. Her şeyi anlamak, yolculukların en tehlikelisi ve en anlamsızıdır. Neleri anlamayacağımızı ve neleri anlayamayacağımızı anlarsak, her şeyi değil, bizi yaşatabilecek olanı anlamış oluruz. Bu da yeterlidir. Kül yutmaz biri haline gelmek, erdem değildir.

Gülmek. Leopardi'nin *Düşünceler*'inde okudum : "Gülme cesaretini gösterebilen insan dünyanın efendisidir, tıpkı her an ölmeye hazır olan insan gibi." Eklenecek bir şey yok.

NEVRA BUCAK

Bozkırların Türküsü

Doğuda erkek kadınla fazla konuşmazdı, ama ona uçsuz bucaksız bozkırların türküsünü söylerdi...

"ERKEK evin ve kentin efendisiydi. Kadınsa büyük kentten gelen başına buyruk bir gazeteci, ya da öyle görünen. Saray yavrusu eski evde herkes yattıktan, el ayak çekildikten sonra, gece yarısı tütsü kokuları ve gölgeler arasında buluşurlardı. Efendinin Arap atı onları avluda kendisine önceden söylenmiş gibi sessiz bir boyun eğişle beklerdi..."

Her zaman aynı saatte gelirdi. Ne biraz erken, ne biraz geç. Uzun bacaklı taburelerden birine çıkar, bara yerleşirdi. El çantasından sigara paketini, çakmağını alır önüne koyardı. Sonra başlardı çevresine göz ucuyla yavaş yavaş bakmaya, belli etmeden yine de güçlü bir titizlikle izlemeye. Bu, ilgiden ve meraktan öte farklı bir şeydi. İnsanlar onun bakışlarından tedirgin olmazlardı, çünkü her birinin gözlerinde, yüz çizgilerinde ayrı ayrı öyküler ve düşler bulurdu.

O bir anlatıcıydı. Ama nasıl bir anlatıcı? Her dönem ve çağda bir anlatıcı bulunurdu. Ortaçağda ak sakalları göğüslerine dek inen yaşlı masal babaları. Doğu kentlerinin örtülü gizeminde etekleri yerleri süpüren cebellalı, kukuletalı öykü anlatıcıları. Bir eski zaman gecesinde nereden gelip nereye gittiği bilinmeyen, yaşı, cinsiyeti belirsiz garip bir yolcunun hancıya anlattığı kahramanlık serüvenleri... Bazen sönmüş bir ocağın karşısında, bazen çıtır çıtır yanan odunların kızıl ateşinde dinlenirdi. Onlar anlattıklarıyla büyüyen, başları göğe erdirilen, ya da başları boyunlarından sorgusuz sualsiz vurdurulan gizemli kişilerdi.

Sonra, çok sonraları çocukluğumuzda büyükannelerimizden dinlediğimiz Keloğlan, Zindancı başı masalları... Anlatılanların etki alanına sürekli çekilirdik. Onlardan bir kez daha bize anlatmalarını ister, anlatmazlarsa darılır küsüp bir köşede otururduk. Bizi çeken her zaman bir şeyler vardı masalların, öykülerin kıyılarında.

O artık döneminin çağdaş bir anlatıcısıydı. Onu aynı ilgiyle kadınlar kadar erkekler de dinlerlerdi. Değişen fazla bir şey yoktu, anlatılan yer ve çağdan başka.

Barcılar yavaş yavaş görünürlerdi. Geliş saatleri farklı olmasına karşın, herkes belli bir saatte orada toplanırdı. Bara yerleşenler hemen içkilerini beklemeye

başlarlardı. Kimi hiç vakit yitirmeden bir sigara yakardı. Oysa anlatıcı beklerdi. Sigara paketi ve çakmağı göz önünde olmasına karşın. Bardakiler öykülerinin meraklısıydılar. Bir gün ona sordular : "Senin kendi öykün yok mu?" Güldü : "Ben yaşamam ki," dedi. "Yalnızca yabancıların öykülerini bilirim. Sonra onları dilimde zengin bir ezgiye dönüştürür, şarkı gibi söylerim!"

Yuvarlak barın çevresinde ona uzak oturanlardan biri yanındakine usulcacık fısıldadı : "Yalan söylüyor, aslında anlattıkları kendine ait."

"Hayır," dedi diğeri aynı usulcacık tınıyla : "Gözlerine bak, anlatırken saçtığı ışıltıya. O yaşamamışlığını anlatırken yaşıyor. Artık susun da onu dinleyelim."

O gün anlatıcı Doğuda bir kentteydi. Bu bir kadın, bir erkek ve bir atın öyküsüydü. Günümüzde geçen yine de çağın dışında kalan bir zaman diliminde...

Erkek evin ve kentin efendisiydi. Kadınsa büyük kentten gelen başına buyruk bir gazeteci ya da öyle görünen. Saray yavrusu eski evde herkes yattıktan, el ayak çekildikten sonra, gece yarısı tütsü kokuları ve gölgeler arasında buluşurlardı. Efendinin Arap atı onları avluda kendisine önceden söylenmiş gibi sessiz bir boyun eğişle beklerdi.

Erkek, ata alışkanlığının verdiği çeviklikle biner, kadını da bir koluyla belinden çekip alır, önüne oturturdu. Kadın kollarını atın boynuna dolar, yanağını başına yaklaştırırdı. Atla kadın arasında söze dökülmeyen garip bir iletişim yaşanırdı ya da yalnızca kadın öyle duyumsardı. Çünkü kadın erkeğe değil, ata sığınırdı... Kadının saçları atın yelesinin rengindeydi. Erkek hem yeleyi, hem de yeleye karışan uzun saçları usulcacık okşardı.

Doğunun efendisi kadını şiddetle kucaklayıp sıktı : "Sevmeye her zaman geç kalınır, seni seviyorum demeye de. Ama sevişmek kendiliğinden gelir, ister istemez. Çünkü bu doğanın en güzel yasasıdır, buna karşı koyamayız, tıpkı kuşun uçması, balığın yüzmesi gibi."

Issız ve buz gibi soğuk bozkır gecelerinde atın sırdaşlığının güvenirliği içinde uzun uzun dolaşırlardı. Kimdi onlar? Neden her gece bu gizli geziyi bir tören tedirginliği ve sessizliğiyle yaparak yüzü gülmeyen karanlık bozkırı bir boydan bir boya geçerlerdi? Bazen terk edilmiş eski bir çadır görüp attan inerlerdi. At kendini bağlatmazdı, ama çadırın önünde bekler, oradan asla ayrılmazdı. Onları çadıra el ele girerken görenler, birbirlerine âşık sanabilirlerdi. Bir gün kadın erkeğe sıkıca sokulup şöyle dedi : "Sana çılgınlar gibi âşık olabilirdim, çünkü bu benim tek yeteneğim! Ama sen bana kadınlarından söz ettin, birlikte olduğun, olamadığın kadınları anlattın. Dudaklarının arasından çıkan her sözcük, sana karşı delice atan yüreğimin çırpınışlarını biraz daha azalttı. Biz birbirimizi sevmeye geç kaldık."

Doğunun efendisi kadını şiddetle kucaklayıp sıktı : "Sevmeye her zaman geç kalınır, seni seviyorum demeye de. Ama sevişmek kendiliğinden gelir, ister istemez. Çünkü bu doğanın en güzel yasasıdır, buna karşı koyamayız, tıpkı kuşun uçması, balığın yüzmesi gibi."

Kadının sesi titredi : "Peki duygular, istekler?"

Erkek baştan çıkaran tatlı bir çocuksuluk içinde güldü :

"Sen beni şimdi istemiyor musun?"

"İstiyorum," diye yanıtladı kadın, sonra sesini sanki erkeğin kendisini duymasını istemiyormuşçasına biraz daha alçalttı :

"Ama ben çabucak eriyip giden kısa süreli bir kar aşkı istemiyorum senden."

Erkek kadını duymadı, gözlerindeki gizli gözyaşlarını da görmedi. Belki çadırın karanlığındandı.

Kadın o zaman oyunu sürdürdü. Güçlü, aldırmaz, erkeğini kıskanmaz oyununu!

Çadırdan çıktıklarında sabah oluyordu. Yine el eleydiler ve birbirlerine sıkıca sokulmuşlardı. Onlar âşık mıydı, bu muydu aşk?

At onları bekliyordu. Kadın usulcacık erkekten ayrıldı, ata yaklaştı, sonra başını atın yüzüne yasladı, kollarını boynuna doladı. Sabahın ilk ışıklarıyla aydınlanan bozkır rüzgârında, kadının saçları yeleye karıştı. Erkek yeleye karışan saçları alışkanlıkla okşadı, gözleri uzaklardaydı. Kadın çok yakında kente geri dönüyordu ve erkek kadını bir süre özledikten sonra unutacağını, kadınınsa unutmayacağını biliyordu...

ANLATICI sustu. Sigarasını yaktı, dumanını savurdu. Ellerinin titrediğini kimse görmedi. Bardaki erkeklerden biri, "Bu bize haksızlık," dedi, "erkek de kolay unutmaz."

Anlatıcı güldü : "Belki erkek de unutmaz, yine de kendine özgü erkekçe bir biçimde."

Başka bir erkek kaşlarını kaldırdı : "Kadın erkeği seviyorsa neden kente geri döndü?"

Anlatıcı yanıtlamadı, yalnızca sigarasından bir nefes daha çekti. Onun yerine kadınlardan biri konuştu : "Anladığım kadarıyla erkek o kadını diğer kadınlarıyla birlikte istiyordu. Kadın erkeğini paylaşamazdı, hiçbirimizin paylaşamadığı gibi. Ama siz erkekler bunu asla anlamazsınız."

Erkekler sözleşmişçesine bir ağızdan güldüler. Anlatıcı ne kadının yanıtını, ne de erkeklerin gülmelerini duymamış gibiydi. Başını gururla kaldırıp ağır ağır konuştu : "Kadın görevliydi, Doğuda röportajlar yapması, sonra yazdıklarını gazetesine ulaştırması gerekiyordu."

Aynı kadın sordu : "Sence bütün neden bu mu? Elindeki yazıları teslim ettikten sonra yeniden geri dönebilirdi."

Anlatıcı, kadından gözlerini kaçırmasına karşın, başını yine gururla dikleştirdi : "O kadın asla geri dönmez, çünkü örselenmiş. Erkeğin kollarındayken erkek ona kadınlarını anlatmış, o da bunları masal gibi sakin sakin dinlemiş ama acı çekmekten kendini kurtaramamış. Belki, erkeğin yaptığı dürüstlük. Ben buyum, demek istiyor, bir yerde kadının ona fazla bel bağlamamasını düşünüyor. İkisi de kendilerine göre haklılar, kadın da, erkek de!"

Anlatıcı birden sustu. Gözlerini yumdu. Saçlarının rengindeki yeleyi ve saçlarının üzerinde gezinen duyarlı elleri anımsamıştı.

Barın telefonu o sırada çaldı. Barmen saygılı bir biçimde anlatıcıya bakıp. "Size," dedi. Anlatıcı almacı eline aldı. Sesi hemen tanıdı. Bir süre karşısındakini dinledi, sonra sesinin titremesine engel olmadan, "Evet," dedi, "atın gözlerindeki yaşı ben de gördüm. Onun benim için ağladığını biliyordum." "Hayır," dedi telefonun öbür ucundaki ses, "Bizim için ağlıyordu. Bizim kar aşkımıza. Ne yazık, senin dediğin gibi ikimiz de geç kaldık. Ama şunu bil ki, atım seni unutmadı." "Peki, sen?" diye sordu anlatıcı. Ses birden kesildi. Düdük sesi geliyordu. Almacı yavaşçacık barmene uzattı. Barmen telefonun kapandığını anlamıştı. Özür dilercesine konuştu : "Bizim telefon arızalı, bazen böyle birden kapanıyor."

ANLATICI sigarasını, çakmağını aldı, el çantasına koydu, ayağa kalktı. Oradan kaçarcasına uzaklaşırken bardakiler onun uzun bir süre öykü anlatmayacağını anladılar.

23 Temmuz 1995
Çiftehavuzlar

HÜRRİYET YAŞAR

Telsiz

KAMYONLAR, dükkânlar ve fabrika...
Şimdiki aklım olsa, o günlerde ne yapar eder, kamyon sürmeyi öğrenirdim. Sonra da ver elini yollar... Buradan ne zaman ayrılacağımı bilemediğimden olacak, fabrikayı da hiç düşünmedim. Hem, işçilerin arasında olmadıktan sonra, fabrika olmuş olmamış, ne değişir?

Geriye dükkânlar, yazıhaneler kaldı. Sanayi Çarşısı'nda, kamyonlara fabrikadan yük bulan bir yazıhaneyle anlaştım. Kısa boylu, tombul, şipşirin bir patronum var. İki Tır kamyonu, fabrikadan yükü sardılar mı, orası senin burası benim, dağıtıyorlar. Şoförler, sefere çıkarken de, dönüşte de beni görüyorlar. Ben de böylece yol havası soluyorum. Gidenin yolluğunu veriyorum, dönenin hesabını alıyorum. Biri döndü mü, yazıhane şenleniyor. Hele bir Hiciz rampası var! Ordan her çıkışın, inişin serüvenini dinliyorum.

"Yahu!" diyorum, "Ben o kadar otobüsle geçtim. Neresi zor bu Hiciz rampasının, anlayamadım!"

"302 Mersedes'te uyuklarken anlayamazsın," diyor şoför Abidin. "Benim gibi, yirmi tonluk kamyonu otuz beş tonla çıkar da, görürsün Hiciz rampasını!"

Patron, oturduğu yerden göbeğini oynata oynata gülüyor. Yirmi tonluk kamyona otuz beş tonu vurduran o. Abidin de tombul, tıpkı patron gibi. Onun da başlıyor göbeği oynamaya. Patrona bakarken, 'Bu dünkü İstanbullu, ne anlar Hiciz rampasından?' der gibi beni gösteriyor. Bana bakarken de, 'Şu domuza sor sen Hiciz rampasına otuz beş ton vurmayı!' diyor bakışlarıyla.

O gidiyor, Sedat geliyor. Gözlerinde çocuk şaşkınlığı. Onu her görüşte, yaşlandığımı düşünüyorum. Gözlerimde o şaşkınlık kalmadı, biliyorum.

"Abi geçemem Hiciz rampasından otuz beş tonla!" diyor. "Trafik polisleri tam orda çeviriyorlar."

"Ver yolluklarını, yazdır giderine!" diyor patron. Beni gösteriyor. "Yazmayan mı var?"

Tavana bakıyorum, masanın tozlarına üflüyorum, penceremi açıyorum. Öyle güzel ki Sedat'ın şaşkınlığı, bakamıyorum. Abidin olunca, girip koluna götürüyor onu, her şeyi öğretiyor.

Karısına da âşık bu Sedat. Kazandığı parayı yollarda telefona veriyor. İkinciye gebe karısı. Telefon etmeden yapamıyor.

Karlı günlerde kamyonlar gecikince, "Hiciz'i geçememişlerdir," diyor patron. Telefonla, yeni yükler arıyoruz, dönüşlerine hazır olsun diye.

Telefon kulübesi var mıdır Hiciz rampasında? Sormamışım. Utanıyorum.

Konya, Bursa, Eskişehir... Samsun, Antalya, İzmir... Telefonlar susmuyor. Telefon sesinden nefret ediyorum.

Yeni yükler bağlıyoruz. Kamyonları bekliyoruz. Kar, yollarda kamyonların açtığı çukurları dolduruyor.

Bir gün, elinde karton kutularla geliyor patron. Kutuların dış yüzlerindeki yazılardan, içindekileri anlamadığımı görüyor, parçalarcasına açıyor hepsini. Küçük birer radyo büyüklüğündeki aygıtları masanın üstüne diziyor. Telefona sarılıyor :

"Osman'ım gel kur şunları!"

Bana bakıyor, sevinmemi isteyen gözleriyle. On dakika sonra, yirmi beş otuz yaşlarında biri geliyor. Yanında on beş yaşlarında bir çocuk. Birlikte kablolar döşüyorlar, tavana çıkıp bir çubuk yerleştiriyorlar, aygıtlardan birinin mandalına basıyorlar. Aygıt hışırdayınca patronun yüzü gülüyor.

"Brek, brek, brek!.. Arkadaş arıyorum arkadaş!.."

Osman'ın yanında gelen çocuğun gözleri parlıyor bu sese. "İşine bak!" diyor Osman. Düğmeyi çeviriyor, hışırtılar odayı dolduruyor.

"Süleyman... Süleyman... Süleyman... Yazıhaneyi ara!.. Yazıhaneyi ara!.. Tamam."

Bu kez patronun gözleri ışıldıyor :

"Bizim Rüştü bu! Şoförü Süleyman'ı arıyor. Rüştü... Rüştü... Rüştü... Ben Hüsnü... Ben Hüsnü... Tamam."

"Hüsnü Abi sen misin? Hüsnü Abi sen misin? Tamam."

"Benim... Benim... Hah hah haaa!.. Ne zaman aldınız? Ne zaman aldınız? Tamam."

"Yeni aldık... Yeni aldık... Siz de mi aldınız? Siz de mi aldınız? Hayırlı olsun... Hayırlı olsun... Tamam."

"Sağ ol... Sağ ol... Biz de şimdi kurduk... Biz de şimdi kurduk... Tamam."

"Abi ne var ne yok? Abi ne var ne yok? Tamam."

"Ben Süleyman... Ben Süleyman... Rüştü Abi duyuyor musun? Rüştü Abi duyuyor musun? Tamam."

"Anaaa!.. Süleyman bu!... Süleyman... Süleyman... Ben Hüsnü... Ben Hüsnü... Hah hah haaa! Tamam."

"Hüsnü Abi sen misin? Hüsnü Abi sen misin? Sen nerdeıı çıktın? Tamam."

"Hah hah haaa! Biz de aldık... Biz de aldık... Tamam!"

"Süleyman... Süleyman... Nerdesin? Nerdesin? Tamam."

"Rüştü Abi sen misin? Rüştü Abi sen misin? Tamam."

"Benim... Benim... Hüsnü Abi bir dakka çık! Hüsnü Abi bir dakka çık! Tamam."

"Hiciz'i geçtim. Hiciz'i geçtim. Geliyorum. Tamam."

"Çabuk gel!.. Çabuk gel!.. Yeni yük var... Yeni yük var... Tamam."

Sesteki dönüş coşkusu, yerini, gelmeden gönderilmenin şaşkınlığına bırakıyor :

"Anlaşıldı. Tamam."

Telefon zırıltılarına şimdi de bu telsiz hışırtıları eklendi. Patronun iki kula-

Desen : Necati Abacı

ğında iki telefon, ağzında telsiz, dört bir yana yük arıyor. Buldu mu, kısa bir pazarlık... Sonunda bağlıyor.

En kötüsü de, şoförlerle Hiciz rampası muhabbetimiz bitti. Telsizin çevrimine girer girmez arıyorlar. Aramadan gelirlerse, zılgıtı yiyorlar :

"O kadar para verdik! Boşuna mı aldık? Arayın, Hiciz'i geçip geçmediğinizi bilelim. Ona göre yeni yük bağlayalım."

Ne olmuş, ne bitmiş, daha şoförler yollardayken kendi ağızlarından öğrenince, geldiklerinde ağızlarını bıçak açmıyor. Suratlar bir karış. Trafik polislerinden nasıl geçtiğini gözlerini açа açа anlatmıyor Abidin. Sedat da, yükle inerken dönemeçte kamyonu makaslamaktan nasıl kurtardığını anlatmıyor. Hepsini, onlar gelmeden biliyoruz. Evlerinden arayanlar olursa, "Geliyorlar," diyoruz. "Az önce konuştuk. Birazdan burda olurlar."

Meğer ne çok şey birikirmiş Hiciz rampasına!

Sedat'ın telefon giderleri azaldı. Abidin gelir gelmez, küçük dağları o yaratmış gibi koltuğa kurulur, çay kahve isterdi. Benden de bir sigara yakardı. Tüttüre tüttüre anlatırdı. Şimdi koltuğa yığılıyor, kendi sigarasından bir tane yakıp hesabını uzatıyor. Ben yazarken de, oflaya puflaya tavana bakıyor. Sedat hepten tatsız. Hesabını verir vermez eve koşardı. Söylemezdi, gözlerinden anlardım. Son günlerde kahveye dadandı. Beni çekiştirmiş bir gün. 'O da patronun adamı' mı demiş, 'köpeği' mi demiş?.. Anlatanın gözlerinde abartı ışıltıları vardı. Ne değişir ki? Sedat seni kendi başına bir adam olarak görmeyip, birinin adamı saydıktan sonra,

adamı demiş, köpeği demiş, ne değişir? İkimizden birimiz ölmüş gibi ağladım duyunca. O bunu hâlâ bilmiyor.

"Ben olmasam telsize bakan yok!" diyor patron. "Biraz ilgilenin! Nerdeler, ne yapıyorlar?"

"Hiciz rampasından ses gelmiyor ki!" diyorum. "Geçtikten sonra da geldiler sayılır."

"Olur mu?" diyor. "Onlar gelene kadar her birine ikişer yük bulunur."

"İyi de," diyorum, "telsizdekiler, şoförlerle yazıhaneler. Bir de arkadaş arayan çocuklar var. Yük bulmak için telefon yeter."

"Olsun," diyor, "kim nereye gidiyor, onu biliriz."

Bir sefer dönüşü çeviriyorum Sedat'ın yolunu. "Nasıl olsa eve gitmiyorsun," diyerek itiyorum bir meyhaneden içeri.

"Anlat bakalım Hiciz rampasını!"

"Abi nesini anlatayım?" diyor. "Geçerken anlatıyoruz ya!"

"Çıkışını, inişini, lastik değiştirmeyi, makaslamayı, gecelemeyi, trafik polislerini... Hepsini anlat!"

"Hepsini biliyorsun abi," diyor.

"Ulan, her seferinde başka türlü olmaz mıydı eskiden?"

Şaşkın yüzüme bakıyor.

"Bana bir sefer ayarla!" diyorum.

Bakışlarına, kuşkulanılan biri olmanın üzüntüsü oturuyor. Umurumda değil. Yarınki yükten söz ediyor.

Ertesi gün yola çıkıyoruz. Otobüsler, kamyonlar, otomobiller... Sedat, otomobillerin hepsine "taksi" diyor.

"Abi, dönüşlerde yük bulmayı hiç istemiyorum."

"Neden?" diyorum.

Arkasına yaslanıyor. Ellerini ensesine bağlıyor. Kamyonu inlete inlete yokuş çıkıyoruz. Direksiyonu tutmayışından korkmadığımı anlıyor.

"Yük olmazsa, ben de taksiler gibi gidiyorum da ondan."

"Yakışır," diyorum. "Saatlerce kaplumbağalıktan sonra..."

Sigara paketini uzatıyor.

"Abi nerden esti be? Ara sıra gelsene böyle!"

"Olur," diyorum. Yüzümdeki gülümsemeyi saklayamayınca, soruyorum : "Burası Hiciz mi?"

"Bildin," diyor. "Tosbağa rampası işte! İlerden su alacağız. Ondan sonrası iniş."

Yol sağdan genişleyince duruyoruz. Otomobillerin arasında tek kamyon biziz. Sedat, elindeki bidonla çeşmeye yöneliyor. Ben de iniyorum. Genç kızlar, kadınlar, erkekler... Sedat'ın yüzündeki gülümseyiş, kızların yüzündeki gülümseyişe benziyor. Kendi yüzümü görmesem de, kızların yanındaki erkeklerin yüzünü görünce, kendi yüzümü görmüş gibi oluyorum. Bidonumuz dolunca kamyona geçiyoruz. Sedat dinlenmiş, ben şaşkın... Çeşmedeki yüzümü sevmiyorum.

"Yeter!" diyorum. "Düze inince indir beni!" Sedat anlamamış anlamamış bakınca, "İstanbul'a gidiyorum," diye bir yalan uyduruyorum. Dün akşam onu işlettiğimi sansın diye de, gizemli gizemli gülümsüyorum. Düzce'de onu, iyice

çocuklaşmış yüzüyle direksiyonda bırakıp, ilk otobüsle yazıhaneye dönüyorum. Patron da şaşırıyor gelişime.

"Abidin'i bekliyordum," diyor. "Geldiğine göre, sen alırsın hesabı."

"Hiciz'i geçmiş mi?" diyorum.

"Geçmiş," diyor, "birazdan burda olur."

Telsiz hışırdıyor o arada.

"Hüsnü Abi... Hüsnü Abi... Ben Süleyman... Ben Süleyman... Duyuyor musun? Duyuyor musun? Tamam."

Atılıyor telsize patron :

"Süleyman... Süleyman... Ben Hüsnü... Ben Hüsnü... Hayırdır? Hayırdır? Tamam."

"Abidin lastik değiştiriyor. Abidin lastik değiştiriyor. Lastiği patladı... Tamam."

"Sağ ol Süleyman... Sağ ol... Anlaşıldı... Tamam."

Bana dönüyor.

"Ben fabrikaya gidiyorum."

"Anlaşıldı, tamam," diyorum. Göbeğini hoplata hoplata gülüyor.

İki saat sonra geliyor Abidin. Defterini masanın üstüne, ellerini sildiği üstübüyü çöpe atıp ellerini yıkamaya gidiyor.

Döndüğünde, "Eee! Lastiğin patlamış!" diyorum.

"Süleyman söylemedi mi?" diyor.

"Söyledi," diyorum. "Hiciz'de mi patladı?"

"Hiciz'i batsın!" diyor. Ellerinin suyunu yere silkiyor. "Ne Hiciz kaldı, ne şoförlük!.. Al hesabı da gideyim."

"Ne olmuş ki şoförlüğe?" diyorum.

"Sen yazdın mı borcu, alacağı?" diyor.

"Yazdım, Abidin," diyorum. "Kahveye mi?"

Hoşlanmıyor bilişimden. Yüzü geriliyor.

"Benim için de bir çay iç," diyorum. "Bu çay makinesiyle, çaya da hasret kaldık."

Yumuşuyor bakışları.

"Gel," diyor, "ısmarlayayım." Açık kapının kulpu elinde, yanıtımı bekliyor.

"Paydostan sonra," diyorum. "Yetişirsem gelirim."

Gözleri, tavandan yere kadar, kocaman bir daire çizip gözlerime çakılıyor :

"Anlaşıldı... Tamam."

İçerde, kapının kapanma sesiyle, telsizin hışırtısı kalıyor. ❁

Nisan 1995, Kanlıca

WALTER ABISH

İstanbul Yazıları

BİRİNCİ BÖLÜM

YENİDEN bir değerlendirme yapmak için hiç zaman yok. Evet, böyle bir işe kalkışmak için günün hayli geç bir saati. Keyifsiz bir halde Konsolosluktaki masama oturmuş, Norman ile Jack'i düşünüyorum. Neden herkesin mutlaka "yenmek" ya da "kazanmak" saplantısı olduğunu ataşe dostlarıma ısrarla soruyorum... Neden herkes maç sayısını yapan kişi olma düşü ile yaşar... Niçin her şeyden önce ve her şeyin üstünde güç ve iktidar yollarında ilerleme konusunda bu kadar tutkuludur insanlar... Bıkkın bir halde devlet dairesinden gönderilen son kara listeleri inceleyerek birkaç pasaporta daha "geçersiz" notu düşüyorum. Mao'nun yazılarını iyice kavramadan hiçbir şey başarılamayacağına giderek daha çok inanıyorum. Her zamanki gibi akşamüstünü Boğaz'da kürek çekerek geçirdim. Ne huzurlu bir yer! Dingin... Sessiz... Sandalın içine uzanıp bakışlarımı masmavi gökyüzüne kaldırıyorum. Sandal akıntıya kapılmış sürüklenirken, ben yüreğimde tüm insanlığı kucaklıyordum. Harvard'daki tasasız günlerimi anımsıyorum... Üçümüzü... Norman, Jack ve ben... Henüz hayat tarafından sınanmamış kanaatlerimiz... Bizden önce bizim geçeceğimiz yollardan geçmiş insanlarca köreltilmemiş coşkumuz.. Hak ettiğimize inandığımız gücü ve şöhreti hâlâ şiddetle istiyorduk. Üçümüz de zerre kadar utanç duymadan dizginlere asılmıştık... Başlangıç düdüğü ile ileri fırlamaya hazırdık. Onları düş kırıklığına uğratmış olmalıyım.

İtiraf edeyim ki, Norman ve Jack'e aslında çok daha fazla şey borçluyum. Şu dimdik duruşumu, gözüpekliğimi ve korkusuzca insan onurunu arayışımı onlara borçluyum. Norman ve Jack kızlarla çıktıklarında ben, von Hutton'un "Epistolea Virorum Obscurorum"unun ikinci bölümü ile odama kapanıyordum. Bu von Hutton'u, üç yüz elli yıl kadar önce Erie, Pa.'da (Pennsylvenia) doğmuş olan Baroness von Hutten zum Stozenberg ile karıştırmamak gerek. Her zaman içedönük bir iletişim tarzını yeğlemiştim ve ayrıca ortaçağ Fransızca metinlerini okumaktan hoşlanıyordum. Norman ve Jack bende ne buluyorlardı? Galiba onları çeken, bende derin düşünceler üretme potansiyeli olduğunu düşünmeleriydi. Bir de içten kahkaham. Annem içten bir kahkahanın tüm kuşku bulutlarını dağıttığını söylerdi. Gözlerim buğulandı.

Desen : Necati Abacı

İKİNCİ BÖLÜM

Kendime sürekli olarak bu iç konuşmaların artık bitmesi gerektiğini söylüyorum. Kendimi işime vermeye çalışıyorum. Şimdi herkesin ilgisi Küba üzerinde. Gazeteler Jack'in şu beklenmedik füze tehlikesine karşı son çıkışını yazıyor. Bu günlerde Norman'dan pek söz eden yok. Zavallı terk edilmiş Norman. O da benim gibi bir köşede, rutubetli bir odada, sessizce kendi kendine söylenip duruyordur. Sözüme mim koyun : Biz ikimiz bir gün dünyayı sarsacağız. Ben kendi adıma üçümüzün ortak hayaline kendi çapımda bir katkıda bulundum bile. Üçüncü kez kaçırılarak tüm yerel gazetelere manşet oldum. İri Türkçe puntolarla, "ATAŞE ÜÇÜNCÜ KEZ KAÇIRILDI" diye yazıyordu manşetlerde. Sonuncuda üç gün salıverilmedim. Pencerelerinde parmaklık olan sekizgen bir odada, sinekler içinde üç berbat gün geçirdim. Elçilik fidye konusunda bir hayli dürüst

davrandı. Onlar 375 doları yollar yollamaz, serbest bırakıldım. Kurtulmamı sağladığı için ona teşekkür ettiğimde, Büyükelçi, "Yeter ki bunu bir alışkanlık haline getirme," dedi. Böyle çalkantılı deneyimler benim insanoğlunu kavrayışıma kuşkusuz yeni boyutlar katıyor. Artık kıç cebimde bir Smith Wesson olmadan çok ender dışarı çıkıyorum. Beni kaçıranların Norman ve Jack ile olan dostluğumla pek ilgilenmiş görünmemeleri beni şaşırttı. Galiba palavra sıktığımı düşündüler. İstanbul birçok dolabın döndüğü bir yer. Bir entrikalar kovanı adeta. Ne yazık ki Elçilik kitaplığı bu konuda tatmin edici değil. Ama bu yetersizliği örten öyle çok başka cazip olanaklar da var ki. Kentin yavaş ve yatıştırıcı ritmine kapılmış durumdayım. Güneş ışığı ile yıkanmış avluları ile görkemli camilerin etkisi... Boğaz'ın sakin görünümü... ve ekmek parası dilenen çocukların parlak, ve canlı yüzleri... Beni çok az şey bu denli harekete geçirmeyi başarmıştır. Yarın Hitler'in kızıyla tanışacağım. Bu buluşmayı İngiliz Konsolosluğunda uşak olarak çalışan Evans'a borçluyum. Haig and Haig'iyle biraz fazla böbürlenmesi dışında, onunla tüm konularda fikir birliği içindeyiz. Anneme, entrikanın, düzenbazlığın sonu yok, diye yazıyorum. İnanılır gibi değil ama Hitler'in kızı! Gerçekten! Adamın bir kızı olduğundan haberim yoktu. Göz nasıl da seçici olabiliyor. Bir sineğin küçük kafasını cama çarptığını görüyorum. Çırpınışını seyrederek düşünüyorum. Sinekler camın öte yanını görebiliyorlar mı acaba? Benim bu halim selim düşüncelerim, yaptığım rutin işten biraz olsun uzaklaşıp nefes almamı sağlıyor...

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Ne müthiş bir kadın. İnsanı kendinden geçiren gözler. Türk işi börekler yiyerek onunla Rilke hakkında konuşuyoruz. Kusursuz Aryan profili, omuz hizasında kesilmiş sarı saçları ile daha da vurgulanıyor. Şu sıra Evans'ın iki Türk arkadaşı ile birlikte kalıyor. Bu hassas durumu fazla deşmiyorum. Yine de ortada açıklanması zor epey şey olduğu belli. Dostlarınız Norman ve Jack nasıllar, diye soruyor. Evans'a sitemkâr bir bakış fırlatıyorum. O da mahcup olmuş gibi davranma inceliğinde bulunuyor. Hiç kimse hiçbir zaman sır saklayamayacak mı bu dünyada? Otilla'ya, biz pek yakın arkadaş sayılmayız, diye açıklamada bulunuyorum. Birlikte Harvard'a gitmiştik. Dostluğumuzun ayrıntılarını "Esquire" dergisinde okumuş olmalısınız. Gençlik günlerimizin anılarını Norman kaleme

---

Walter Abish günümüz Amerikan edebiyatının ilginç yazarlarından. *Ne Kadar Alman* (*How German is it*) adlı romanıyla 1980'de ABD'de Pen/Faulkner roman ödülünü aldı. Almanya'nın günümüzdeki ilginç çelişkilerini ince bir alaycılıkla tartıştığı *Ne Kadar Alman*'da, Hitler yıllarının acılı mirası, terör olaylarının bastırılışını ve bu sorunun gizlenmeye çalışılmasını, Amerikan yaşam biçimine duyulan tutkuyu konu ediyor, roman kişilerinin "ne kadar Alman" olduklarını irdeliyor. *Ne Kadar Alman*, "İstanbul Yazıları"nın çevirmeni Nihal Geyran Koldaş'ın çevirisiyle 1992'de Adam Yayınları'nca yayımlanmıştı.

---

aldı. O anıları ondan dinleyebilirsiniz. O ve Jack birlikte kızlarla çıkarlardı. Bazen benim de onlara eşlik etmemi isterlerdi. Ama benim aşırı tutkularım onların davetlerini geri çevirmeye zorladı beni. Taşkın duygularım denetim altında tutulmalıydı. Otilla hoşuna gitmiş gibi, iffetinizi mi korumaya çalışıyordunuz, diye soruyor. "İffet" sözcüğü bana pek uymuyor. Ancak hiç beklenmedik bir mide sancısı kendimi iyice rezil etmemi önlüyor. Ayrıca bir sözcüğe takılıp kalmaya ne gerek var? Mao "Uzun Yürüyüş"e girişti̇ğinde hiç tartıştı mı! Tuvaletten geri döndüğümde Evans ve iki arkadaşının gitmiş olduğunu gördüm. Otilla özlemle ABD'den söz ediyordu. Çok şeyin yavaş yavaş ortaya çıktığı bir toplum ABD. Bunu bir kez daha söyle, diye bağırıyorum. Bana soru sorarmış gibi bakıyor ve tüm masumiyeti ile itaatkâr bir biçimde hemen bir önceki cümlesini yineliyor. Zavallı küçüğüm. Onun da çok acı anıları olmalı. İnsanın etkilenmemesi olanaksız. Kuşkusuz onun Wolfschantze'de geçirdiği günler güllük gülistanlık değildi. Alçak bir sedirde oturmuş, kahvelerimizi yudumluyoruz... ve el ele tutuşuyoruz. Boğaz ne kadar huzur verici. Akşamüstü ışığı altında pırıl pırıl parlayan kubbeleri ile göz kamaştırıcı bu kentin kalabalık caddelerinden bir insan seli ağır ağır akıyor. Sabahın ilk ışıklarıyla ondan ayrılıyorum. Musevi dostlarım benim hakkımda neler düşünecekler şimdi? Saat sabahın beşinde eve gelip duşun altına girdiğimde bağırarak şarkı söylememek için kendimi zor tutuyorum. Bu coşkumun kaynağı tek kelime ile aşk. Bir gün mutlaka saygımı hak edecek bir kadınla karşılaşacağımı biliyordum.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Evans dördüncü kadeh Haig and Haig'ini ağır ağır yudumluyor. Kâğıt oynamak için gelmişti. İngiliz uşaklarından hep sakındığımı, onların beni hep biraz ürküttüğünü düşünüyorum da... Hâlâ onların İngiltere'nin en değerli anıtları – İngiltere'nin Angkor Wat'a (Kamboçya'da antik bir tapınak) karşı en önemli kozu – olduğuna inanırım. Evans da bu kuralın bir istisnası değil. Her uluslararası krizi keskin görüşleri ile yorumlarken, aldığı zorlu eğitim ona tarifsiz bir biçimde yardımcı olmakta. Otilla sana vuruldu dostum, diye neşeli bir sesle beni bilgilendiriyor. Keşke o değil de bir başkası olsaydı... Keşke Norman tüm Almanlardan bu derece nefret etmeseydi. Ne de olsa geçmiş artık geçmişte kaldı. Otilla'ya anılarını yazması için ısrar ediyorum, dedi Evans, bir yandan kazandıklarını cebine atarken. Ama o yalnızca yemek pişirmekten hoşlanıyor. Gitmeden önce, Amerikalı bir yayıncı tanıyıp tanımadığımı soruyor. Yalnızca pasaportlarına mühür bastıklarımı, diye sert bir sesle yanıtlıyorum onu. Farkında değil misin, Otilla'ya karşı büyük bir sorumluluğumuz var. Yalnızca onun anıları 3. Reich ile ilgili yaygın görüşü bir anda değiştirebilir. Ama daha şimdi onun anılarını yazmak istemediğini söylemedin mi? diyorum Evans'a. Sinirlendiğini pek de gizlemeden, hiç kimsenin yayımlanmasını bugün kadar engellemediğini söylüyor soğuk bir tavırla. O gece Norman'a kısa bir not yolluyorum. Hitler'in kızı yaşıyor ve şu anda İstanbul'da. Galiba ona âşık oluyorum. Önerilerine deli gibi ihtiyacım var. P. S. (Hamiş) : Şu an hangi yayıncıyla çalışıyorsun?

BEŞİNCİ BÖLÜM

Norman'dan özel ulakla yollanmış bir mektup aldım. Esip savuruyor. Yazdıklarımı "Commentary"e teslim etmediğim takdirde, "Partisan Review"da yayımlatmakla tehdit ediyor beni. Hitler'in kızı meselesi ona pek iyi gelmemiş anlaşılan. Bazı insanlar kendilerini o eski 2. Dünya Savaşı filmlerinin etkisinden bir türlü kurtaramıyor. Yine o göze göz, dişe diş hikâyesi. Mektubun geri kalanı Küba'ya ayrılmış. Norman, Jack'in Havana'nın merkezini bombalamaya niyetli olduğunda ısrarlı. Bazen bu adam gülünç derecede çocuksu davranıyor. Havana'yı bombalamak mı! Daha neler! O gün öğleden sonrayı Otilla ile Boğaz'da kayıkla dolaşarak geçirdim. Amerikan yemeklerine bayılıyor ve kabak tartı ve sepette tavuk yemeklerinden saygıyla söz ediyor. Annesi bir von Huttenau zum Kaslanisenvogel'miş. Tabii onun benim sevgili kitabım Epistolae Virorum Obscurorum'un ikinci bölümünün yazarı Ulrich von Hutten (1488-1523) ile bir ilişkisi yok. Annesi Hitler ile Salzburg'daki bir şarap şenliğinde tanışmış. Otilla'ya göre bu bir "ilk görüşte aşk" vakasıymış. O gece hararetle yirmi sayfa Hitler'in sevdiği yemeklerin tarifini yazıyorum. Evans, Otilla'nın pasaportuna turist vizesi mührünü basamadığım için başımın etini yiyip duruyor. Bu benim kariyerimi mahvedebilir.

Desen : Necati Abacı

Olağan prosedürü izlemeyi yeğliyorum. Benim bu yaklaşımımla dalga geçiyor. Onlara kendini kanıt-

lamayı istemiyor musun, diye soruyor. Böylece Norman ve Jack'le kolkola iktidar yollarında birlikte ilerlersiniz. Evans belli ki çok fazla C. P. Snow okuyor. Ama yine benim Aşil topuğuma da parmağını basmış bulunuyor. Yüzüm bembeyaz kesiliyor. Ben de Otilla'nın anılarının getireceği kârı düşünmeye başladım. Hevesle Evans'la aynı görüşte olduğumu belirtiyorum. Gerçekten de Otilla'nın taze bir başlangıca gereksinimi var. Hemen Norman'a bir mektup daha uçuruyorum. Hitler'in kızıyla evlenmeyi düşünüyorum. Lütfen nasihatine ihtiyacım var.

ALTINCI BÖLÜM

Otilla ile birlikteyken, geçmişin tartışmalarının sularında seyretmemeye özen gösteriyorum. Babası hakkında ne kadar az konuşursak o kadar iyi. Onun fırtınalı gözlerinin derinliklerine bakıyorum ve orada onun Bavyera'da geçen çocukluğunun Kara Ormanlarının gölgesini buluyorum. Romantik gülümseyişinde Till Eulenspiegel'i seziyorum. Işıklar söndüğünde oynadığımız küçük oyunları nasıl özlüyorum. Milwaukee'li iri yarı bir kız olan Elçinin sekreterine gizlice konuyu açıyorum. Otilla'nın İstanbul'da ortaya çıkışını şaşkınlıkla karşılıyor. Ondan uzak durun, diye beni uyarıyor. Beyaz Saray'dan mesaj yağmaya başlamasını istemeyiz. Bu arada Evans giderek daha çok endişelenmeye başlıyor. Turist vizesi bir türlü çıkmıyor ve o da bundan beni sorumlu tutuyor. Gerginlik Evans'ın beni boş Smith Wesson'umla tehdit etmesiyle doruk noktasına ulaşıyor. Yüzüne gülüyorum. Hadi, diye onunla alay ediyorum, tetiği çek lanet herif. İsteğimi uysallıkla yerine getirip tetiği çekmesiyle ikimiz de afallıyoruz. Şarjörü boş silahtan duyulan kuru "klik" sesini duyar duymaz Evans'ın sinirleri boşalıyor ve ağlamaya başlıyor. Çok utanç verici bir durum. Tabii onu affediyorum. Ertesi gün sabah erkenden Norman'dan ek bilgi isteyen bir telgraf alıyorum. Otilla nasıl biri? Neye benziyor? Bir fotoğrafını yolla. Otilla, Amerika'yı tüm ruhumla seviyorum, diye itiraf ediyor bana. Dimdik erkekler ve kararlı kadınlardan oluşan müthiş bir insan ordusu ağır adımlarla zirveye doğru ilerliyor. Ben oraya hiç ulaşabilecek miyim, diye soruyorum Otilla'ya. Oradan manzara nasıl görünüyor acaba? Yerel gazeteler hâlâ Küba sorunuyla ilgili. Belli ki, Jack, hava gücünü kullanıp kullanmama noktasında kararsız. Acaba Norman'ı neticede bir arabulucu olarak kullanacak mı diye düşünüyorum. Jack her zaman Norman'ın yüreğinin doğru yerde olduğunu söylerdi. Ben de, Ben Norman'ın yüreğinin nerede olduğunu biliyorum, diye yanıtlardım onu. Beni endişelendiren onun o sol yanının çekim gücü. Ama Jack'in Harvard'daki o tasasız günlerimizde Norman'la ilgili en ufak bir eleştiriye bile tahammülü yoktu. O öyle bir insandı.. Yönü hep ileriye doğru, kendine güveni tam olan, fırtınanın merkezine, yani Başkanlığa doğru dümdüz ilerleyen biri... Diderot okuyup kendi kendine sessizce güldüğünü hiç sanmam. Jack söz konusu olduğunda Diderot'yu kim takardı. Son tahlilde annem haklıydı. Köşelere kaçma, derdi... Katıl... ortada kal... Hiç kimse mutlu bir yüreği küçümseyemez. Keşke onun önerisine kulak verseydim. Bazen o heyecanlı günleri yeniden düşünüyorum. Norman ve Jack ile omuz omuza kampüste, orta avluda yürüdüğümüz günleri. Ama onların hayalleri gerçekleşti.

Son zamanlarda Konsoluslukta gezerken çevremde sessizlik kümeleri oluşuyor. Acaba haber sızdırıldı mı diye kuşkudayım. Evans, sen ve senin o çenen, diye homurdanıyor. Ama hâlâ Otilla'nın pasaportuna vize vermem için beni ikna etme konusunda umudunu yitirmedi. Ona, düşünmek için zamana gereksinimim olduğunu söylüyorum.

YEDİNCİ BÖLÜM

Onu hırsla kollarıma alıp dudaklarını öpücük yağmuruna tutarken, Beni Amerika'ya götürecek misin? diye fısıldıyor... Evans'ın ve iki Türk arkadaşının bu ani sevgi gösterisine tanık olmaları beni engellemiyor ve aksine taze aşk ve tutku doruklarına yönelme isteği doğuruyor bende. Onun o Teutonic (germen) parfümünü içime çekiyorum. Neredeyse fondaki trampet seslerini duyacağım. Kahrolsun Hitler Jugend. Eğer Jack bir Berlinli olduğunu öne sürebiliyorsa, ben neden Hitler'in kızının sevgilisi olamayayım ki? Benimle evlenecek misin, diye soruyorum. Amerika'ya varır varmaz, diye duraksamadan yanıt veriyor. Kadınlar her zaman beni parmaklarının ucunda çevirmişlerdir... O hayranlık uyandıran minik yüzüklü parmaklarıyla... Norman son mektubunda benim tutarlı olmadığımı söylüyor. Söyleyene bakın. Norman tutarsızlık konusunda kendini çoktan kanıtlamıştır bugüne kadar. Otilla benim Diderot'mu geri veriyor : Jacoues le fataliste et son maitre. Cildin üzerinde genişçe bir yağ lekesi var. Kitabın cildini bir başka kâğıt kaplayarak korumalıydım. Bu benim hatam. Otilla bu yağ lekesinden hiç söz etmedi. Bu beni biraz kaygılandırdı. İtiraf edeyim ki, şimdi alelacele nişanlanmamız konusunda biraz daha düşünmem gerektiğini hissediyorum. Annem ne düşünecek acaba?.. Ya Norman?.. Ya Jack? Bakanlığın ne tavır alacağını aklıma bile getirmek istemiyorum. Ama sürekli kendi kendime Otilla'ya karşı çok katı olmamam gerektiğini tekrarlıyorum. 1943-44'ün o soğuk günlerinde, Goebbels ve Goering gibi o embesillerle çevirli olarak yaşamak Allah bilir ne kadar zordu. Ona yeni bir daireye taşınmak konusunda ısrar ediyorum ve başarılı olamıyorum. Çekingen bir tavırla pasaportunu gizlice cebime koyuyor. Daha sonra pasaporta göz attığımda annesinin kızlık adı olan von Huttenau zum Kastanienvogel'i kullandığını görüp rahat bir soluk alıyorum. Yine de o geceyi yatağımda sıkıntıyla dönüp durarak uykusuz geçiriyorum. Ertesi gün işi ele aldım ve ücretsiz izin almak için başvurdum. Hiç soru sorulmadan isteğimin hemen yerine getirilmesine şaşırdım diyebilirim. Benim en önemli eksikliklerimden biri de duygularımın yoğunluğunu iletmedeki başarısızlığım.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Evans, iki arkadaşı ve ben Otilla'yı Air France'la havaalanından yolcu ettik. Dertlerim daha yeni başlıyor. Yaptığım şey yüzünden on beş yıl yiyebilirim. İyi halden birkaç yılını düşsek bile, yine de geri kalan süre beni yarıştan koparmak için yeter. Norman Otilla'yı havaalanında karşılamaya söz veriyor. Lütfen o gös-

terişli Nazi selamını çakma, diye onu son mektubumda uyardım. Bir sonraki günü Konsolosluktaki çalışma masamı boşaltarak geçirdim... Sonra herkesle vedalaştım... Birkaç gün için annemin yanına gittim. Norman telefonda, Otilla'nın Brooklyn'de mobilyalı bir odada kaldığını söylüyor. Anneme, Hitler'in kızının gelinin olmasına ne dersin, diye soruyorum. Düşüp bayılıyor. Böylece dertlerime dert ekliyor. Aynadaki görüntümü endişeyle süzerken, yüreğim nerede, diye soruyorum kendime. Bu durum artık son bulmalı. Dört gün sonra Washington'a uçuyorum. Beyaz Sarayı aradığımda, Jack'in soğuk tavrı ile düş kırıklığına uğruyorum. Öğle yemeğine çağırmıyor. Yine de en azından Beyaz Saray'a çağırıyor. Oval salonda oturup uzun uzun konuşuyoruz. Bulunduğu mevkinin sorumlulukları coşkusundan ve içtenliğinden çalmış görünüyor. Daha tepkisiz olmuş. Türkiye ile ilgili anlattıklarıma aldırmıyor bile. Üzülerek fark ediyorum ki, geçmiş dostluklar bir süre sonra ağırlığı hissedilen yüklere dönüşüyor. Zavallı, cesur, Jack. Harvard'ın spor salonunda attığımız taklaların anılarını ıskartaya çıkaramayacak kadar vefalı. Saygılı bir biçimde iş konuma dönüyorum. Türkiye'den gelen turistlerin vizelerinin uzatılması konusunu açıyorum ona. Norman'dan söz ettiğimde Jack'in yüzü asılıyor. Bir zamanlar onun dostum olduğunu düşünüyorum da... diye başlıyor.

Onun her söylediğini ciddiye almamalısın... Yani biz nerede olurduk eğer... beyaz zenciler gibi olurduk ha ha. Ama Jack gülmüyor. Sana söyleyeyim : Castro'dan sonra en büyük başağrım Norman. Jack'i tanıdığım için daha fazla açıklama beklemiyorum. Her ağzınızı açtığınızda ne demek istediğinizi söyleyerek Başkan olamazsınız. Beyaz Saray'ı terk ederken hâlâ son sözünü düşünüyorum.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Ertesi gün öğleden sonra Norman'ı lüks dairesinde ziyarete gidiyorum. Hemen bana içki ikram ediyor. Sonra yaşam çizgilerimizi karşılaştırıp bir Japon minderi üzerinde güreş tutuyoruz. Her zamanki gibi o kazanıyor. Lanet herif keşke bu kadar çocuksu olmasaydı. Güreşi her kazanışından sonra yüzünde beliren o keyifli ifadeden nefret ediyorum. Bir gün önce Jack'le görüştüğümden söz ettiğimde Norman, muzaffer bir tavırla horozlanıyor. Onu yendim, diye bağırıyor. İnsanları yenme konusunda bu ısrarlı tutumu... Canımı çok sıkıyor. Norman, Jack'i, Havana'ya ilk bombanın atılması emrini verdiği an, benim ona Konsolosluktan yazmış olduğum tüm mektupları basına vermekle tehdit ettiğini söylüyor. Başkan'ın kolejden arkadaşı, şu anda İstanbul'da olan Hitler'in kızına âşık. Bu haber tüm gazetelerde manşet olacak. Sen benim kariyerimi mahvettin, diye inliyorum. Git, "Partisan Review"da yayımlat diyor, aksi aksi, ve bana Otilla'nın adresini vermeyi reddediyor. Yüreğimde bir ağırlıkla, yumruğuyla çürüttüğü çenemi ovuşturarak dairesinden ayrılıyorum. Otilla neredesin? "Village Voice"daki kişisel ilan sütunlarına birçok kez ilan veriyorum. Bu kadar çok Otilla adlı kadın olabileceğini hiç düşünmemiştim. Ama ne yazık ki, aldığım mektuplardaki hiçbir yazı o benim âşık olduğum örümceksi gotik yazıya benzemiyor.

İflah olmaz bir iyimser olan Evans, annem kanalı ile bana Otilla'nın otobiyografisi olduğunu iddia ettiği sayfalarca yazıyı yollamaya devam ediyor. Ne yalanlar.. Ne fantastik yalanlar... Evans bu yazıları basıma hazırlamamı ve her sayfasını Otilla'ya imzalatmamı istiyor. Otilla'yı bulamadığıma Evans'ı bir türlü inandıramıyorum. Norman Jack'e, Havana'ya dokunmadığı sürece hiçbir skandal çıkmayacağına söz vermiş. Ama neden, neden, neden, diye soruyorum banyo duvarına kafamı yavaşça vurarak. Herhalde işlevimi yerine getirdim. Jack'in, Norman'ın şantajına boyun eğişine hâlâ inanamıyorum. Her zaman Norman'ın arkasından onun boşboğazın teki olduğunu söylemişimdir. Ama sonuçta Havana'ya tek bir bomba bile düşmedi. Otilla onun elinde olduktan sonra Norman Allah bilir daha neler tasarlayacak. Otilla'yı aramaktan vazgeçmedim. Bir keresinde onu Schrafft's'tan çıkarken gördüğümü sandım. Artık ona karşı duyduklarımın aşk olmadığını düşünmeye başladım. Ama yine de Norman'ın romanı beni kaygılandırıyor. Jack ile Harvard'da kızlarla birlikte çıktıklarını anlatan o bölümler... Hele Alman hizmetçiyle ilişkisini anlattığı bölüme geldiğimde dayanamayacağımı hissettim. Norman hiç utanma hissin kalmadı mı? Adamın katıksız sapıklığı soluğumu kesti. İşin kötüsü Norman söylediğini de yapan biridir. Wisconsin'i annemi arayıp olanları anlattım. Dağın tepsine hiç ulaşabilecek miyim? Yukardan manzara nasıl? Ama daha çok zaman var. Gelecek ay Beyrut'a tayin oluyorum. Evans'ın bana yolladığı İstanbul Yazıları ve benim Hitler'in ciğer yahniyi nasıl sevdiğini anlatan yirmi sayfalık yazım annemin evinde kilit altında duruyor. Annem beni Beyrut'ta kimsenin kaçıramayacağına bahse giriyor. Merak ediyorum, doruğa ulaştığımda acaba Norman'a orada rastlayabilecek miyim?

Çeviren : Nihal Geyran Koldaş

BARBEY D'AUREVILLY'DE ÖYKÜLEME TEKNİKLERİ

NEDRET TANYOLAÇ ÖZTOKAT

Anlatılarda yapılan eksiltiler bilinenle bilinmeyen arasındaki metinsel gerilimi ortaya koyarken metnin alıcısında da belki de hiç doyurulmayacak bir bekleyiş duygusu uyandırır. Kuşkusuz salt bu yönüyle bile "şeytansı"dır d'Aurevilly yazısı.

XIX. YÜZYIL Fransız yazınının ilginç adlarından biridir Barbey d'Aurevilly. Yazın tarihçileri genellikle onu bağımsız bir yazar olarak nitelendirmekle birlikte, adını "Dandysme" akımıyla özdeşleştirdikleri, daha çok İngiliz kaynaklı "kara anlatı" geleneğinin Fransa'daki önemli temsilcisi ya da Villiers de l'Isle-Adam, Huysmans gibi idealist bir yazar olduğunu da vurgulamaktan kaçınmadıkları çok iyi bilinir. Gerçekten de Barbey d'Aurevilly adına iliştirilmiş birçok niteleme vardır : katolik yazar, "dandy", fantastik, idealist, Normandiya yazarı, vb.

Pozitivizmin itici gücüyle 1860'larda Fransa'da yazın ve eleştiri alanında bilimselliğin egemen olmasıyla birlikte bir grup yazar da bilimsel incelemeyle sanatın bağdaşmazlığına dikkati çekmiş, gerçekçi yazarların idealizmi bu denli dışlamalarına eleştiriler yağdırmışlardır. Öte yandan, gerçekliğe karşı düşün önemini vurgulayan bu yazarlar için giz, gizem, kutsallık, öteki dünya gibi alanlar romanın temelini oluşturmuştur. XIX. yüzyıl başında romantik akımın da etkisiyle pekişen dinsellik izleği beraberinde usdışılığı getirmiştir. Gautier, Nerval, Nodier, Baudelaire gibi yazın adamları gerçek karşısında fantastik bir evrene sığınırken kuşkusuz baş edemedikleri iç sıkıntısı, kaygı, tasa gibi duygulardan kurtulmanın yolunu arıyorlardı. Barbey d'Aurevilly de kentsoylu gerçekçiliğe karşı fantastik anlatılarla sesini yükselten bu yazarlar arasında anılır. Ancak onun fantastik evreninin en önemli anahtarı kuşkusuz "dandy"liğidir. Tüm "dandy"ler gibi hayran bırakmayı, alkışlanmayı, şaşırtmayı, ürkütmeyi sever; kentsoylu değerler bütününe başkaldırır, inanmış insanları altüst etmeyi sever. Barbey d'Aurevilly'nin "dandy"liği şıklık, incelik, zekâ olduğu kadar şaşkınlığa düşürme sanatıdır da aynı zamanda.

Barbey d'Aurevilly adı Fransız okuru için altı öykülük kitabı *Les Diaboliques* ("İblisler")[1] ve ünlü denemesi "Dandy'lik ve Georges Brummel Üzerine" (*Du Dandysme et de Georges Brummel*), yaşamı ve sanatıyla ilgili önemli belge sayılan ünlü *Memoranda*'sıyla özdeşleşmiştir. Ancak teknik ve izleksel açıdan birbiriyle son derece sıkı bağlar kuran on kadar anlatısıyla, Barbey d'Aurevilly okuruna iç tutarlılığı olan sağlam bir öykü evreni sunar. Balzac'ın kimi romanlarında kul-

landığı "anlatı içinde anlatı" tekniği (la mise en abyme), d'Aurevilly'nin beğenisini kazanmış ve yazarın dizginlenemez söz gücünü yansıtmaya elverişli bir yöntem olarak birçok anlatısının kurgulanışında kullanılmıştır.

D'Aurevilly anlatılarında bu teknik, bir giriş anlatısının içinde ikinci ve temel nitelikli bir öykünün yerleştirilmesine dayanır. Böylece en azından iki anlatıcı gereklidir bir anlatıda. Bunlardan birincisi genel anlamıyla anlatıyı başlatır; bir tür giriş, önsöz niteliğinde bir anlatıdır bu. Bununla birlikte bir öyküyü de anlatmaktan geri kalmaz. Gerçekte bu birinci öykü çoğunlukla birkaç saate sığan, tek bir uzamda geçen kısa, çok önemli olmayan bir olayı anlatır. Birinci anlatıcı çok geçmeden sözü ana öyküyü anlatacak olan ikinci anlatıcıya bırakır. İkinci öykü genellikle anlatıya adını veren ana olayı kapsar.

Les Diaboliques'deki altı öykünün her birinde birinci anlatıcı sıradan bir olayı anlatmaya koyulur. Örneğin, "Kırmızı Perde"de anlatıcı bir posta arabası yolculuğunda eski bir tanıdığı, Brassard Vikontu'yla karşılaşmasını, yolculuk sırasında arabanın tekerleğinin kırılmasıyla bir taşra kasabasında zorunlu olarak geceyi geçirmelerini anlatır. İkinci öykü "Don Juan'ın En Güzel Aşkı"nın başlangıcı ise yaşlı markiz Guy de Ruy ile birinci anlatıcının söyleşmesine ayrılmıştır. Birinci anlatıcı birkaç hafta önce Chiffrevas Kontesi'nin Don Juan adıyla anılan Kont Ravila de Ravilès onuruna verilen bir akşam yemeğini haber verir yaşlı dostuna. O gecenin konukları, ev sahibesi ve Ravila bir anlamda "çekiştirilir". Neden sonra birinci anlatıcı o gece Ravila'nın konuklara anlattığı ilginç öyküyü aktarır. Aktarılan bu öyküde ise söz sahibi artık Ravila'dır. Üçüncü öykü "Suçta Mutluluk"un birinci anlatıcısı güzel bir sonbahar sabahı Paris'te Botanik bahçesinde dostu Doktor Torty eşliğinde yaptığı bir gezintiyi ve gezinti sırasında ilginç bir çift gördüğünü anlatır.

Genellikle ilk anlatıcıların söylemi uzun betimlemelerden oluşur. Sözünü ettiğimiz ilk öyküde uzun uzun Brassard Vikontu'nu tanıtmaya girişir birinci anlatıcı. Ne denli usta bir silah adamı, ne ünlü bir çapkın olduğu gibi yaşamöyküsel birçok bilgi olanca ayrıntısıyla verilir. Aynı biçimde bir yandan Doktor Torty hakkında başkalarının ne düşündüğü, öte yandan da doktorun kişilik özellikleri (şakacılığı, maddeciliği, vb.) örneklerle anlatılır.

Öyküyü anlatacak ana kahramanı tanıtma işlevini üstlenen bu birinci anlatıların ortak özelliği ağır tempolarıdır. Gerçekte bu ağır temponun bir açıklaması olabilir : öyküyü anlatacak kahramanı, bir başka deyişle ikinci anlatıcıyı olabildiğince inandırıcı bir biçimde sunarak anlatılacak öyküye bir tür inanılırlık güven-

Barbey d'Aurevilly (1808-1889) Saint-Sauveur-le-Vicomte'da doğdu. Kralcı soylu bir ailenin çocuğudur. Caen Hukuk Fakültesi'nde okudu. İngiliz yazınından Byron ve Scott'un yanı sıra, Balzac, Stendhal gibi ünlü Fransız ustalardan da etkilendi. Çeşitli gazete ve dergilerde makaleleri ve eleştiri yazıları yayımlandı. Dinde katolikliği ve siyasette imparatorluğu savundu. Salon yaşamını sevdi, zamanla imparatorluk düşüncesinin karşısında yer aldı. Çok sayıda öykü ve roman yayımladı. Bunlardan *Diaboliques* hakkında kovuşturma açıldı. Paris'te öldü.

cesi sağlamak. İkinci anlatıcılar bu denli ilginç kişiler, bu denli usta gözlemci olmasalar, her şeyi bu denli dolu dolu yaşamış deneyimli kişiler olmasalar anlatacaklarına kuşkuyla bakılabilirdi. Hemen şunu da belirtelim, ikinci anlatıcıların söylemine yakından bakacak olursak gerek yansıttığı gözlemci kişiliğin gerekse de içerdiği bakış açısının birinci anlatıcıyı çağrıştırdığını görürüz.

Gerçekte aynı anlatıda yer alan iki anlatıcı birbirinden ayrı gibi dursa da, temelde aynı öznenin değişkeleridir. Bu özneyse – yazınsal göstergebilimin önerdiği terimceye bağlı kalırsak – metinüstü, bilişsel (cognitif) düzlemde yer alan "sözceleyen özne"dir (énonciateur). Böylece anlatı içinde anlatı tekniği Barbey d'Aurevilly'de tek bir bilişsel öznenin değişik metinsel kimliklerle gerçekleştirdiği iki söylemin birbirini izlemesine dayanır. Şunu da unutmamak gerekir; iki söylemi birbirine bağlayan "süreklilik" kategorisinin yanı sıra bir de kategorik karşıtlık vardır : birinci öyküyle ikinci öykü arasında "kapsayan/ kapsanan" bağıntısı gerçekleşir :

"kapsayan söylem"	/	"kapsanan söylem"
1. söylem / 1. anlatıcı		2. söylem / 2. anlatıcı

Sözünü ettiğimiz üç öyküye baktığımızda anlatıcıları şöyle sınıflandırabiliriz :

Anlatı	**1. Anlatı düzeyi**	**2. Anlatı düzeyi**
"Kırmızı Perde"	"ben"	Brassard Vikontu
"Don Juan"	"ben"	Ravila de Ravilès
"Suçta Mutluluk"	"ben"	Doktor Torty

"Ben" kişi adılıyla öznelliklerini tanımlayan birinci anlatıcıların söylemlerine egemen o ağır tempo ikinci anlatı düzeyinde değişime uğrar : söylem belli bir ölçüde hızlanmakla birlikte yine de uzun betimlemeler, kişisel düşüncelerin açıklandığı metinsel parçalarla ağır ilerler. İkinci anlatıcılar anlatacakları olayın kişilerini, geçtiği kasabayı, oradaki yaşam biçimini ve olayın geçtiği dönemi hiç acele etmeden anlatırlar. Öykünün zamansal/ uzamsal/ kişisel bileşenlerini gerçekçi bir biçimde kurmakla görevlidirler. Göstergebilimsel açıdan, bu görevlendirme, metni kuran bilişsel öznenin metin içinde bir ya da birçok özneyi "yetkilendirmesi"dir. Bir başka deyişle metinüstü bilişsel özne metin içine yerleştirdiği

edimsel (pragmatique) özneler aracılığıyla metnin alıcısına belli bir bakış açısı edindirmek, onun algılama edincini (compétence) yönlendirmek ister.

Özellikle yazınsal metinler için değişmez ikili düzeni aşağıdaki biçimde gösterebiliriz :

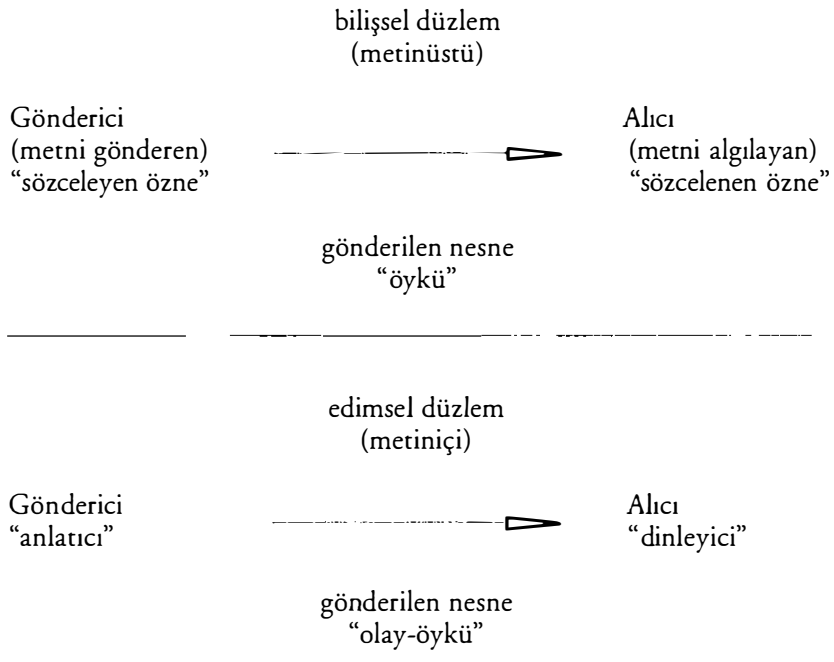

Barbey d'Aurevilly anlatılarında çoğunlukla metiniçi bir ya da birçok dinleyici vardır. Örneğin "Don Juan'ın En Güzel Aşkı"nda Chiffrevas Kontesi'nin evinde akşam yemeği yiyen on iki soylu hanım Kont Ravila de Ravilès'in anlattığı öyküyü dinlerler, böylece metiniçi dinleyici işlevini üstlenirler. Aynı biçimde ikinci anlatıcılar öykülerini anlatmaya başladıkları andan sonra, ilk anlatıcılar metiniçi dinleyici konumuna geçerler. Artık yapacakları tek iş vardır : dinlediği öyküyü metindışı anlatıcılara aktarmak. Birinci anlatıcılar bu bakımdan önemli bir işlev olan "gözlemci" rolünü üstlenmiş olurlar. İkinci anlatıcının söylemi boyunca yer yer araya girerek, "İşte tam burada anlatıcı sustu. Salonda nefes alınmıyordu. Öykünün pençesinde gibiydik," türünden gözlemlerle anlatıcının ustalığını, öykünün ürkünçlüğünü vurgular.

D'Aurevilly öykülerindeki ikinci anlatıcıların ortak özelliği anlatıbilimcilerin deyişiyle "içöyküsel" olmalarıdır. Bir başka deyişle kendilerinin de rol aldıkları bir öyküyü anlatırlar. Oysa birinci anlatıcılar ikinci anlatı düzeyine oranla "dışöyküsel"dir, yani anlatılan öykünün yabancısıdırlar.

Öykülerdeki birinci anlatıcının konumunun değişikliğe uğramasıyla ve yeni öyküyü tanımlayacak yeni bir uzam ve zamanın belirtilmesiyle ikinci anlatı düzeyine geçilir. Özellikle öykünün girişini oluşturan kişi ve uzam/zaman betimle-

melerindeki ağır tempo olaylar örgüsüne geçildiğinde hızlanır. Bu hız sonuç bölümünde doruğa ulaşır. "Kırmızı Perde"de genç Brassard ile pansiyoner olarak kaldığı evin kızı Albertine'in gizli buluşmaları yine ayrıntılarla anlatılırken, genç kızın bir gece sevgilisinin kollarında ansızın ölüvermesi ve bunu izleyen kaçış sahnesi öykünün en hızlı anlatılan bölümleridir. "Don Juan'ın En Güzel Aşkı"nda kendisini annesinin sevgilisinden hamile sanan kızın yanılsaması da neredeyse aynı metinsel tempoyla anlatılır.

Öte yandan sona doğru hızlanan tempo öykü boyunca yığılmış gizemler perdesini aralamaktan uzaktır. Gerçekte temponun hızlanmasıyla bir bilgi akışı başlar. Öykünün sonuna doğru ikinci anlatıcının ağzından dinlediğimiz karanlık olaya ilişkin belli bazı gerçeklikler aktarılıyor gibi görünse de gerçekte bir dizi sorudan başka bir şey sunulmaz okura/dinleyene. Örneğin, genç Brassard'ın kollarında can veren Albertine'in ölüm nedeni, genç adamın cesetten nasıl kurtulduğu, kaçışından sonra kasabada – ya da en azından yaşlı anne-baba tarafından bu olayın nasıl algılandığı konusunda en ufak bilgi verilmez. Tüm bilinen Brassard'ın komutanlarından birinden yardım istediği ve o kasabayı hemen terk ettiğidir.

"Bilinmezlik" izleğinin bir uzantısı da kişilere ilişkin "gizem" izleğidir. Üç öykünün kadın kahramanı da kendilerini sağlam bir maskenin ardında doğallıkla gizlerler. Albertine'in maskesi sessizlik, soğukluk, kayıtsızlıktır. En ateşli dokunuşlarda bile kendini ele vermeyen bir Sfenks'tir. Hauteclaire'in maskesiyle somuttur. İlkin eskrim maskesi takar, ardından kalın bir peçe taktığını öğreniriz. Öteki öyküdeyse, Ravila sevgilisinin kızına "küçük maske" diye ad takar. Onun gözünde bir büyü, bronzdan yapma bir bebektir bu çocuk. Bir anlamda olaylardaki anlaşılmazlıkları bu özlerine ulaşılması olanaksız ilginç kişilikler açıklar gibidir.

Anlatılarda yapılan eksiltiler bilinenle bilinmeyen arasındaki metinsel gerilimi ortaya koyarken metnin alıcısında da belki de hiç doyurulmayacak bir bekleyiş duygusu uyandırır. Kuşkusuz salt bu yönüyle bile "şeytansı"dır d'Aurevilly yazısı.

Böylece çok anlatıcılı, çok söylemli bu öyküler gerçekte kendi üstüne kapanan bilgi/gizemlerle örülmüş kapalı bir evreni anlatır bize. Bu evreni en yetkin betimlemenin yolu ise eksiltili (ellyptique) anlatıdır. Anlatılarda yapılan eksiltiler bilinenle bilinmeyen arasındaki metinsel gerilimi ortaya koyarken metnin alıcısında da belki de hiç doyurulmayacak bir bekleyiş duygusu uyandırır. Kuşkusuz salt bu yönüyle bile "şeytansı"dır d'Aurevilly yazısı. ◙

[1]Metis Yayınları altı öyküden oluşan bu yapıtın ilk yarısını *Suçta Mutluluk* adıyla 1992'de yayımladı. Burada özgün yapıttan Türkçe'ye çevrilmiş ilk üç öykü gönderge-metin olarak temel alınmıştır.

NALAN BARBAROSOĞLU

Akşam Sefası

Gün geceye yavaş kavuşuyor. Akşamsefası mevsimindeyiz. Gün geceye geçerken, akşam vakti renk renk açıyor akşamsefaları. En çok ebruli olanları seviyor ablam. Sık sık başlarında duruyor. Güneşin sıcaklığı etkisini yitirince suluyor onları. Mis gibi kokuyor toprak. Bazen ikindide oturuyor önlerine, kıpırtısız duruyor, açmalarını izliyor. Güneş batarken yüzünde yorgun bir gülümseme mutfağa gidiyor. Tanıdığım birçok kadın gibi mutfakta şarkı, türkü tutturmuyor; ıslık çalıyor. Islıklarında tanıdık ezgiler yok, öyle melodimsi bir ıslakla hamarat hamarat koşturuyor mutfakta. Babama sofra hazırlıyor. Arada, yatağından hiç kalkamayan anneme koşturuyor, bir şey isteyip istemediğini soruyor. Bana, "Ayağımın altında dolanma," diye çıkışıyor. Kaçar gibi yapıyorum ama ablam mutfaktayken mutfağın çevresinden ayrılamıyorum. "Sana yardım edeyim mi," diyorum. Gülerek, "Bir de senin arkanı toplayamam. Git buradan," diyor, cacığın üstüne dereotu doğruyor o sırada.

Gidiyorum abla, topumu alıyor, bahçeye çıkıyorum. Babamın bahçedeki masasından fazla uzaklaşmadan, onun yüzünü yitirmeden, görebileceğim yakınlıkta topla oynuyormuş gibi yapıyorum. Bu oyunu seviyorum. Oynuyormuş gibi yapma oyununu. Babamın rakı kadehi ufacık. Enistemin rakı bardaklarına benzemiyor. Ufacık rakı kadehinden ufacık ufacık yudumlar alıyor babam. Bol su içiyor; cacığını bekliyor, domates ezmesinden ufak ufak yiyor. Sık sık annemin yanına gidiyor. Sonunda, "Hadi, köroğlum," diyor, "gel bahçeye. İğde çiçeğe durmuş. Kokla, için açılır. Hadi biraz daha gayret et. Kız da bir ıslık tutturmakta ki mutfakta... Duyman lazım. Gel köroğlum. Oğlanın afacanlığı üstünde yine. Yerinde duramıyor. Bahçeye gelmelisin. Bu akşam hep birlikte oturalım sofraya." Annem kollarını babamın boynuna uzatıyor, "Beni bahçeye götür," diyor. Akşamsefaları açmış, ablamın suladığı bahçe toprak kokuyor. Güneş, annemin solgun yüzünü ılık ılık ısıtıyor. Ben top oynuyorum. Yan yan babamı gözlüyorum. Babamın annemi taşıyışını, kaburgalarının babamın etli ellerindeki izini görüyorum, bedeninin hafifliğini görüyorum. Benim gördüğümü görmüyorlar. Görümün görüsünü görmüyorlar. Top oynuyorum. Dut ağacında iki dal var. Yapraklarıyla, dalcıklarıyla, dalcıklarının üstündeki yaprakçıklarıyla birbirine kavuşmuş iki dal... Topumu bu iki dal arasından geçirmeye çalışıyorum. Dalcıklar, yaprakçıklar sallanıyor, topum geçiyor. "Basket... basket..." diye sevinçten havalara uçuyorum. "Dikkat et, taze dalları kıracakın," diyen ablamın sesini işitiyo-

Desen : Necati Abacı

rum. Birden dönüp topu cacığı sofraya getiren ablama atıyorum. Bacaklarının arasından geçiyor top. "Allah cezanı kaldırsın... Anne şu oğluna bir şey söyle... Nerdeyse düşürüyordum kâseyi." Annem gülümsüyor. Annem gözleriyle gülümsüyor. Yine gözleriyle yanına çağırıyor beni. Annemin yanına paldır küldür koşamadım hiç. Annemin yanına usulca yaklaşılır; çok yavaş. Çok yavaş yaklaştım. İncecik bacaklarının arasına sokuldum. Annemin sırtını, koltuk altlarını yastıklarla desteklemiş babam. Çenesi saçlarımın arasında şimdi. Göğsündeki hırıltıya ilaç kokuları karışıyor. Ellerinin kemikleri sırtımı acıtıyor. Annemin elleri ne zamandır canımı acıtıyor, bilmiyorum. Annemin göğsünde annemi özlüyorum.

Ablam,
– Haydi herkes yerine...

Babam,
– Hemen başlayacak mıyız, Sermet'i bekleseydik..

Ablam,
– Sen zaten başlamadın mı baba?..

Annem,
Saçlarımın arasında belli belirsiz giden çenesi durmuş,
gözleri, ablamın gözlerinin içinde.

Ben,
Fırsattan istifade, annemin kollarından usulcacık sıyrılarak
topun peşinde.

Anemin kolları,
Desteksiz, iki yana sarkmış; minderlere ulaşma çabasında.

Babam,
– Benimki, başlamak değil, demlenmek kızım.

Ablam,
– Tek başına demlenme nerde görülmüş,
benim bardağıma da koy bakalım birkaç yudum.

Ablamın bardağı,
Büyük, enişteminkilerden.

Babam,
– Yaşa be kız...
Bak köroğlum, seninki yaman çıktı,
sana benziyor.

Annemin yüzü,
Bahçedeki, açmasına daha çok zaman olan
sarı kasımpatılar gibi.
Aydınlık ve soğuk... Ve uzak.

Babamın eli,
Ablamın bardağına rakı koyuyor.

Sermet,
Enişte m.
Bu akşam sefasıyla hiçbir ilgisi yok.
Uzakta o, çok uzaklarda.
Sanırım, bu gece gelmeye niyeti de yok.
Ve bunu ablam benden daha çok sezinliyor.

Bahçe,
İğde, hanımeli ve yasemin kokusuna
anasonunki karışıyor.

Ben,
Top oynamayı oynuyorum.

Annem,
Gözleri, babamın gözlerinde şimdi.
Sitemsiz ve paylaşımcı.

Ablamın akşamsefaları,
Renk renk, kokusuz... Yaşam salıyorlar.

Geceye kavuşan günün, akşamın rengi,
Sarıya karışan kızıl. Ilık ve rüzgârsız.

Ablam,
bana sesleniyor :
– Gel buraya, patateslerin soğuyor...

Ben,
– Bir dakka abla, geliyorum şimdi.

Babam,
– Hadi be kızım,
gel bir 'tık' dedirtelim
aslan sütümüze.
Bak köroğlum, bak...

Annemin gözleri,
Işıltılı

Annemin yüzü,
Mutlu.

Ablam,
– Hadi baba,
kimin bardağı kimin elinde kalacak...

Babamın kadehiyle, ablamın bardağı,
Hâlâ yazgıya inanmıyor,
yazdıkları yazgıya inanmıyor,
mutsuzluğa inanmıyor.
Bir sevinci yaşama ve paylaşma çabası :
Oradalar ve birlikteler.
Bu direnme ne kadar sürecek?
Ya, anneminki?..

Ben,
Patateslerimi silip süpürüyorum.
Arada da cacık kâsesine dalıp çıkıyorum.

Domates ezmesi acılı, yiyemiyorum.
Ablam çok güzel patates pişiriyor.
– Doydum.

Ablam,
– Bir-iki dilim karpuz yesene.

Ben,
– Doydum abla.

Babam,
– Üzme ablanı.

Ablam,
– Bırak baba, ne istiyorsa yapsın.
Şalını getireyim mi anne, ister misin?

Annemin cılız sesi :
– Sağ ol yavrum, iyi böyle.

Babamın neşesi :
– Sana karpuz vereyim mi köroğlu?
Aç ağzını, aç. Hatırım için.

Ablam mı,
"Bu gece de gelmeyeceksin değil mi Sermet... Annemin hastalığı, belki de ölümcül hastalığı iyi bir bahane değil mi senin için. Annemi çok seviyorsun, gözünün önünde eriyip gitmesine dayanamıyorsun değil mi... Buraya gelmiyorsun. Oraya, o çatı katına daha rahat kaçabiliyorsun değil mi artık. Bir dahaki gelişin son gelişin olacak Sermet. Seni son görüşüm. Bebeğimi aldıracağım Sermet. Bunu bilmeyeceksin. Varlığını da, yokluğunu da bilmeyeceksin içimdeki bebeğin. Ben burada kalacağım. Eve hiç dönmeyeceğim. Annemin eriyip gitmesini izleyeceğim. Belki de gidişini. Sonra mı?.. Sonrasını bilmiyorum."

Annemin gözleri,
Ablamın gözlerinde.

Babam,
– Yine daldın be kızım.
Şurda oturmuşuz güzel güzel.

Ablam,
– Sen de çok yavaşsın baba.
Bekliyorum, bekliyorum...
Bardağımı doldurmuyorsun.

Babam,
– Annenin gözlerinin mavisinden başka
gördüğüm ne var bu dünyada kızım be.
Kusura bakma. Uzat bardağını.

Ben,
Top oynamayı seviyorum.
Top oynuyor oynamayı seviyorum.

Ekim '95

ERCÜMENT AYTAÇ

Dere

GÜNEŞİN bütün ışıltılı kıvrımlarını mahvediyordu gözündeki kara şey. Taşlar da daha bir karanlıktı bununla, binlerce dantel işleme kararmıştı. "Kararmış gümüş," dedi belli belirsiz. Göz ucuyla annesine baktı : Anlamadı. Ne zaman anladı? "İşe bak : kararmış gümüş!" Dere soğuk, temiz; pırıl pırıl gümüş sicimlerle işlenmiş : Su. Taşlar. Ötede beride birkaç yeşil – otumsu, gereksiz : Eski gümüşün yeşermiş kıvrımları. Ve hepsinin üzerine karanlık, adi bir plastik, kara, biraz kahverengi. Cam. Güneş gözlüğünü hırsla çıkardı, gümüşü bugün ilk kez görerek sızlayan gözlerini kıstı, gözlüğü dereye, yavaşça suya bıraktı. Plastik suya daldı, dibe indi, güneşe karıştı, gümüşe karışamadı, hayır : siyah kaldı küçücük aynaların ardında, bir başka siyah, ucuz, plastik işte. Ucuz nesne gümüşün bedeninde canlandı... yürüdü biraz, ve durdu. "Artık başkaldırmak böyle mi oluyor?" dedi bıçak sesli kadın. Hayır anne. Evet anne. Gümüşü sabote eden plastiği canlı canlı kazıklara taktık, dik tutuyoruz, aşağı yukarı sallıyoruz, dar sokaklarda marşlar söyleyerek gidiyoruz, ülkenin tüm dar sokaklarından allı yeşilli morlu gürültülerle akıp meydanda buluşacağız, balkonun önünde, görevliler çaresizce bir o yana bir bu yana koşuşturacaklar, sen korkundan balkona çıkamayacaksın, komik komik sırıtacaksın yalnızca, biz gür sesimizle bağıracağız sana : Gümüşü görmek istiyoruz - ruz - ruz. Ayaklar yere böyle : Rap - rap - rap. Annesine döndü :

"Niye? Neyin var ki?"

"Efendim? Al onu ordan!"

"Neyin var ki başkaldırayım sana?"

"... Al onu ordan kızım! Hayret bir şey."

Hayret bir şey! Sen benden daha değişik birisin de ben de sana başkaldırıyorum, öyle mi? Yok ya! Başka mısın benden? İçin, dışın, görüntün? Saçların kırk sekiz numara dark, kırk altı yoktu çünkü, çok arattın, telefonla sordurttun, yok işte, bu adı batası ülkede kırk altı numarayı nereden bulacaksın? Tırnakların patlıcan, o kolay, patlıcandan bol bir şey yok zaten. Benimkiler patlıcan değil, bugün natür-ojeyi senden çalmaya fırsat olmadı. Eyvah yakayı ele verdim, atsınlar içeri beni, kör talih. Ama, kıssadan hisse : Aramızda fark yok işte. Farklı değilim, başkaldıramam, başkaldırmak için bir başka... "...ben! Ben olmalıyım, oysa senin gibiyim yalnızca."

"Al..."

"...onu ordan! Alıyorum onu or - dan!" Hayret bir şey, sandaletimi de çıkarmıyorum ayağımdan, ayağımla falan orjinalce başkaldırıyorum, sandaletimi isla-

tıyorum, eskitiyorum, eskitiyorum bana aldıklarını, bana tek maaşla aldıklarını, ben disko disko gezerken senin hayat tüketmelerini, ben erkeklerle fingirderken senin saate bakmalarını, dudaklarını ıslatmalarını, geceyi beklemelerini, kızım bu-sahte-mi gerçek-mi-taşlılarını, beni-eve-götürlerini, kusmuk ve anason kokan taksilerdeki hıçkırıklarını, elbiseyle yatağa girmelerini, bitmeyen, karanlığı bulandıran, midemi bulandıran hıçkırmalarını, hepsini, hepsini, hepsini ıslatıyor, eskitiyor, yakıyorum ve gözlüğü – hani bir zamanlar o da senindi ya – devrim komitemizin bu katliamından kurtarmıyorum. Veya dur, ister kurtarırım, ister kurtarmam, hatırın olsun diye kurtardım işte. Yakınım olmasaydın halin haraptı. Islak gözlüğü suya doğru salladı. Su bir şey yapmamış plastiğe, keşke aside atsaydım. Dım! Ben! Başkaldıran bir militan-ben! Bir bölücü-ben! Kod adı : sandaletçi Sero. Serap Küçük. İsimde senin suçun yok biliyorum. O magandayı da suçlama hiç, o bize yakışmayan Kel'i. "Kel buldu sana bu ismi, ben daha moda bir şey istemiştim, kulağa hoş gelsin." Annesine gülümsedi : "Çok soğuk; ayaklarımı sızlattı." Dostuz biz değil mi anne?

"Çık! Zaten sandaletlerini de soktun suya."

Tap! Tap-tap tarap tarap! Trampetler çalarken dostluğumuzun bozulmasını kutluyoruz, küçük kızlar çiçek veriyorlar, biz eğilip onları öpüyoruz. Bando Dağ Başını Duman Almış'ı çalıyor, gümüş dere bize yaramadı; keşke Boğazda masa örtüleri parlak pembe bir balık lokantasına gitseydik. (Küçük kızlar da gelseydi.) Hem topuklu da giyerdik o zaman, süslenirdik de, benim tırnaklara da patlıcan, o zaman ben de sana sarı küpelerimi verirdim. Al senin olsunlar. Taşa oturdu. Otur işte burda. Bir yere gideme. Televizyonda derelerle ilgili bir belgesel vardı, onu da kaçırdık. Sandaletlerini çıkarıp silkeledi, özenle yanına koydu. "Bunları seviyorum."

"Seviyorsan ıslat da bozulsunlar."

"Tamam anne." Yoruldum dereden. Çevresine bakındı; derenin dışında bakılacak, izlenecek daha başka görüntüler de olmalıydı; bir şeyler vardı kesin. Ne? Yoktu; hiçbir şey yoktu işte, izlenecek, heyecan verecek, hoşlanılacak bir şey göremiyordu etrafta; tüm yaşam, belleğindeki tüm resimler, sesler : tüm varoluş, gümüşten yansıyan parlak ışığın altında keskinliğini kaybetmiş, üzerine oturdukları taşlara, taşlık dere kenarının orasına burasına yerleşmişti – belli belirsiz, kâh üst üste, kâh incecik bir zar gibi. Burası bir solgun renkler-cılız-sesler âlemiydi; boyutlarını hiçbir zaman anlayamayacağı bir yok'un ortasında, yerini bilmediği, tanıdık mı yabancı mı olduğunu kestiremediği, bazen tıklım tıkışık, bazen upuzun, bomboş bir 'burası'ydı – su, taş, ikisinin dönüştüğü gümüş, güneş gözlüğüne sinmiş bir parça yaşamışlık, 'burada'lık, 'hep-burada-başka-hiçbir-yerde'lik. Su bile yalnızca burada akıyordu; az evvel sahtekâr bir şırıltı, ayak bileklerini okşayarak, bir yerden gelip bir yere gidermiş gibi bir duygu vermek istemiş, ardından dayanamayıp gerçeği belli edivermişti : Soğuğuyla etini kesmişti. Yakaladım seni dere! Soğuk ve sızı ancak buraya ait olabilir. "Bu nefis doğa beldesini nereden biliyordun anne?" Anne? Bir koca dünyaya daha yer var mı burada? Bir dere, bir taş, bir sahtekâr şırıltı, bir güneş gözlüğü daha? Bir 'burası' daha sığar mıydı buraya? "Söylesene!" Söyleyemezsin, çünkü biz buraya gelmedik aslında. Hep buradaydık, hiçbir yere de gitmedik. "Kel'le mi gelmiştiniz ilk kez?"

"O zamanlar saçları vardı!"

"Demek onunla geldin buraya. Ne zaman?"

"..."

"Biliyorum : saçları olduğu zaman. Di mi?" Saçı vardı, ama yine de magandaydı, di mi? Bir magandayla buraya geldin ve yıllar sonra kendi öz kızına – kızınıza! – bile anlatmaya utanacağın romantik bir gezi yaptın. Gece karanlık, eller birleşmiş... Gece miydi? Bence gündüz vakti, yine böyle bir güneşin altında gelmiş olmalısınız buraya. Çünkü bir de gece getiremeyiz buraya anne. Buranın gecesi olmaz, yasak. Ben, biliyorsun, başkaldırıcıyım, yani milli eğitimin öğretmenleri (senin meslektaşların) kompozisyonlarda kırmızıyla üzerini çizip altına şöyle yazacaklar bu sözcüğün : asiyim. Anladın mı? Bu yüzden, gecelerin buraya getirilmesine karşı çıkıyorum ve hatta 'Kahrolsun gecelerin buraya getirilmesi!' şeklinde bir slogan atıyorum. Kahrolsun henüz genç, henüz saçlı, henüz yakışıklı magandaları önce bir gözlem faresi olarak kullanıp sonra onlara âşık olan öğretmen kadınların el ele dolaştığı dere kenarları, oralara getirilen geceler ve gecelerin belleklerde iyice bulandırdığı resimler, sesler, 'git babana şu meyveleri götür'ler, 'bıçağı sakın düşürme emi'ler, 'afferimm benim kızıma'lar, 'bir de yanak ver'ler, bir-tane-bir-tane-daha, dolu dolu öpücükler, 'bunu da annene götür'ler, "Anne, babam sana öpücük gönderdi." "Ver bakayım." Eğilen annesini yanağından öptü. Kapıda babası durmuş onları seyrediyordu, önce fark etmemiş gibi yaptılar. "A! Kim burdaymış!" Kadın küçük kızı kucağına aldı. Adam yanlarına geldi, elini kadının gebe karnına koydu. "Kaldırma yavrum, biliyorsun." "Daha iki aylık, bir şey olmaz." "Olsun. Ver şu koca kazığı bana. Ver şu saçaklı karıyı." Çocuğu kendi kucağına aldı. Çocuk baba kokusunu içine çekti. Sigara, ter, losyon; hayır; hiçbiri değil, yalnızca babam böyle güzel kokar. "Sana da geliyor mu bu koku?"

Şimdi her şey altüst oldu işte. Eğer şu kendi titrek sesini kendi duyup ağlamaya başlayan kadın getirdiyse bizi buraya, o zaman bizim daha önce bulunduğumuz başka bir 'burası' daha var. Bak sen! O 'burası'nın da başka buraları varsa... Saçma! Mantık dışı! Olamaz! "Ağlama, hey!"

"Ne kokusu?"

"Sanki bir şeyler yakmışlar."

Annesi ağlamaklı bir sesle, "Ne yakmışlar?" diye sordu.

"Ne bileyim ben! Yine mi ağlayacaksın?"

Yine

ağlanacak.

Hadi!

"Niye getirdin bizi buraya?"

Şimdi her şey altüst oldu işte. Eğer şu kendi titrek sesini kendi duyup ağlamaya başlayan kadın getirdiyse bizi buraya, o zaman bizim daha önce bulunduğumuz başka bir 'burası' daha var. Bak sen! O 'burası'nın da başka buraları varsa...

Saçma! Mantık dışı! Olamaz! "Ağlama, hey!"

Başını beri tarafa çevirdi, hıçkırıkların geldiği yönün aksine, biraz yukarıya, akan suyun ilk görülmeye başladığı yere; sahtekârlığın başlangıcına, başlangıcın sahte resmine. Ne ki bu? Suyun üzerinde tuhaf bir cisim yüzüyordu; bir sağa gidiyordu, bir sola. Ya da : akıntıya uyarak aşağıya doğru geliyordu. Yoksa? Ne? Hayır! Büyük bir yaprak yığını gibi bir şeydi herhalde, tabii. O olamazdı. Yaklaştı, yoksa : O! "Anne!" Hıçkırıklar kesilmişti, suyun şırıltısı duyulmuyordu artık. Ayağa kalktılar, O'nun yaklaşmasını seyrettiler – küçücüğün. Bildiler, emindiler şimdi : O. O'ydu; geniş, gri yaprakların üzerinde rahatça yatıyordu küçük bedeni. Başını gördüler, gri, tüm vücudunu, soluk. Ufacık parmaklarını gördüler, kımıltısız, dingin, gri. Rengârenk, ıslak meyvelerle dolu tabak başucundaydı çocuğun. Bıçak düşmemişti, her defasında, "Bıçağı düşürme emi," demişti annesi, oysa ne zaman düşürmüştü ki, işte : parlıyordu. Tabağın yanında çocuğun yüzü vardı, biliyorlardı, bakmadılar. Korktukları, ismini ağızlarına alamadıkları diyarın huzurunu görebilirlerdi küçüğün yüzünde : korktular : yitirebilirlerdi her şeyi : sevgiyle bağlanmayı, plastik gözlüğü, sandaleti, nefret-oyununu. Öylesine sevmişlerdi ki bu küçük bedeni bir zamanlar, şimdi kolayca her şeylerini alıp götürebilirdi, bakmamalıydılar : karşı koyamazlardı sonra. "Yüzümüzü çevirelim mi anne?" – yüzlerini çevirdiler, "Arkamızı dönelim mi anne?" – arkalarını döndüler. Çocuk az sonra 'buradan' gidecekti, geldiği diyara geri dönecekti, BURADA olmayacaktı.

Burada yalnızca biz varız.

Yalnızca şimdi.

ANNESİ yıllarca oturduğu yerden kalktı, taşların üzerinde dikkatlice yürüyerek Serap'ın bir iki adım ötesine geldi. Gözlüğe uzandı, eline aldı, koluyla, elinin tersiyle gözlerini kuruladı, gözlüğü taktı : kızarmış gözleri karanlığın ardında kayboluverdi. Bir çift kara, çevresine bakındı. Yere baktı, dikkatli hareketlerle suya doğru yürüdü. Ayakkabıları ıslandı, ayakkabıları tamamen suya gömüldü, daha da yürüdü, koyu renkli bir ıslaklık eteğinin alt ucuna tutundu, arsızca yukarı doğru tırmandı. "Nereye?" Suyun orta yerinde durdu kadın, yine çevresine bakındı, yukarı baktı, güneşe, aşağı baktı, suyun aktığı yöne. Gözlüğü çıkardı. Gözlerini kıstı, kızına baktı. Yüzü sanki gülümsüyormuş gibiydi. Başını eğdi, bir süre elindeki gözlüğe baktı. Sonra kolunu gerdi ve...

gözlüğü var gücüyle savurdu.

Kara şey havada dönerek uçtu, bir yerlerde kayboldu, 'Burada' olmayan bir yerlerde, adına 'yok' dediğim bir yerlerde. Güldü. Annem benim... Güldüler. Serap yerinden fırladı, ıslağa daldı, suyun dibindeki büyüklü küçüklü keskin taşların çıplak ayaklarını acıtmalarına aldırmadan, suya dala çıka koştu, annesini yakaladı. Kahkahalar, çığlıklar atıyordu. Annesini arkasından sımsıkı tuttu, zıpladı, zıpladı. Dur kız! Deli kız! Deli annem! Benim. Benim, benim... dudaklarını annesinin yanağına bastırdı, göğsünü annesinin sırtına bastırdı, saçlarını kokladı, saçlarını öptü, yüz tane öptü, bin tane öptü, suya düştüler, suya karıştılar, saçları ıslandı, yanakları ıslandı, dudakları ıslandı, sevdiler, çırpındılar, sarıldılar, geniş

yapraklara binip, akan suya binip uzağa doğru seyrettiler, 'yok' dedikleri yere, çok daha yakına.

"NİYE attın o gözlüğü?" diye sordu annesine. "Ben onu çok seviyordum."

Annesi parmağıyla ilerisini göstererek, "Orada işte," dedi. "Git al hadi."

"Başka bir arzun?.. Sen attın, sen alırsın. Hem niye attın ki? Bana gösteriş olsun diye mi? Artık başkaldırmak böyle mi oluyor?"

Kadın suyun içinde düşmemeye çalışarak ilerlemeye başladı. "Nereye düştü?"

"Efendim? Dur, geliyorum." Serap yerinden kalktı, annesinin yanına geldi. Etrafa göz gezdirdiler, gözlüğün düşmüş olabileceği yerleri tartıştılar. Belki de boşuna, çünkü eğer taşa düşmüşse, o zaman paramparça olmuştu. "Yok yok, suya düştü. Zaten plastik kolay kolay kırılmaz."

"Sen öyle san!" ❁

KEMAL AHMET

Ağlayan Nar ile Gülen Ayva

RAVİYANI ahbar ve nakilâtı âsar şöyle rivayet ederler kim, bizim hikâyetimizdeki narın ağlamasiyle ayvanın gülmesi asla kendi nefislerinde mevcud olmayub, sonradan kendilerine arız olan bir haletdir.

**

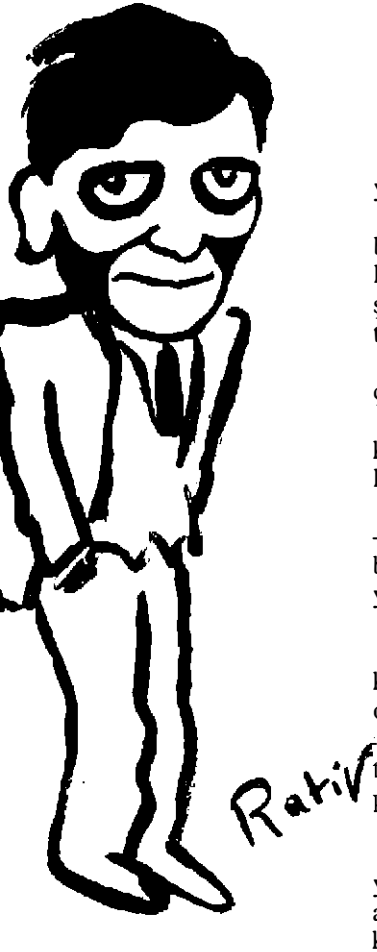

Desen : Ratip Tahir Burak

– Galata.. Galata.. Heyyy Galata!.

– Bil ki, karanlık yalan Galata!..

– Adı sanı yaman Galata!..

Dostlar, dostlarım!.

Galata deyip de geçmeyin; Galata deyip de geçmeyelim!..

Buranın sokaklarında canlı et pazarları görürsünüz; buranın sokaklarında sadece boğaz tokluğuna adam kandırmak için Tiflisli köşe bakkalının çuvalından nişasta aşırarak suratına pudra diye süren kadınlara rastgelirsiniz!

Alman kâğıt fabrikaları yalnız gazeteler için kâğıt çıkarmazlar... Belki de...

Hayır, hayır belki de değil, onlar gazeteler için çıkarırlar ama, gazete idarehanelerinin tane tane ele geçen kâğıtları burada son istihlak devrini yaşar.

Senelik satış ve temettü defterinin 100 – 200 – 500 – 1000 – olarak süratle kabarmadığına Alman kâğıt fabrikatörü istediği kadar hiddetlensin; istediği kadar liyakatsiz diye memur, işçi çıkarsın!..

Ne fayda?!

Galata'da bulunan kuleli saatin karşısındaki dar sokağın içinde geceleri eski gazete kâğıdına sarınıp yatan on ikilik çocukları görmeli!

Ve gene burada, Galatanın salaş tiyatrolarında, nısfı tehir edilen elli kuruşluk ücret için borusuyla ciğerlerini paralayan solgun benizli çalgıcılara rastgelirsiniz.

Eğer burada birkaç gününüz geçmedi ise ve eğer :

– Güzel oyun, şeker oyun, papazı bulan kazanıyor"!" diye üç kâğıtlı şemsiye kumarcısının tavcısına avlanmadınızsa Hitleri ve onu arkadan oynatanların kimler olduğunu bilemezsiniz; dünyanın en şık adamlarının Londra'da neden bulunduğunu anlayamazsınız;

Paris Moulin Rouge'daki şampanyaların rengi gözlerinize bir şey söylemez; Berlin'deki Adlon otelinde kimlerin ve nasıl istirahat ettiğinin gafilisinizdir.

Daha ne söyleyeyim! Benim bu kasir zebanımla sana daha neden bahsedeyim, ey okuyucum!?

Gece tam kuleli saatin karşısında duran pilavcının sattığı söğüşleri mi anlatayım? Pilavcı uyurken bunları tabladan kapan tüysüz köpeği ve daha sonra köpeğin ağzından da bunu almaya uğraşan işsiz, züğürt delikanlıları mı?

İşte Galata böyle bir yerdir, işte Galata böyle bir memlekettir!

Eğer profesör Zombardin istikbal muharebeleri hakkındaki kehaneti gibi bugün de harpler tek teke karşılaşmakla olsaydı, Galata'nın en küçük delikanlısı iki şamarda Çin ile güya harp eden (!) bugünkü Japon başvekili "İnukai"yi yere serer; onun damadı olan Japon hariciye nazırı "Yoshizava"ya ancak beş tokat atmak tenezzülünde bulunurdu.

Galata işte böyle bir yerdir, Galata işte böyle bir memlekettir; kardeşim!..

***

Galata'yı size kısaca anlattım galiba dostlarım! Orası anlatılmakla pek biter bir yer değildir.

Biz gelelim hikâyemize :

Bizim ağlayan Narla, gülen Ayva hikâyemizin asla evvelce yazılmış olan "Ağlayan Nar ve Gülen Ayva" hikâyesiyle münasebeti yoktur.

Bizim hikâyemizde ne olamaz olasıca ve doğamaz bulunasıca çocuğundan müteessir bir şah veya padişah ve ne de dünyalık yerimi yapayım diye ona Ayva ve Narlarla zürriyet peydahlamaya uğraşan bir şeh vardır.

Bizimkisi şöyle başlar; işte :

Biraz evvel anlattığım Galata caddesinde bir manav vardır. Bu manavda muhtelif yemişler satılır. Tabii Ayva ve Nar da bulunur. Manavın dükkân, tezgâh tertibi, Ayva ile Nar işportasını yan yana getirmiştir.

İşportalar o kadar birbirine bitişiktir ki bunlardan birinde bulunan bir Narla, yanındaki işportada bulunan bir Ayvanın sırt sırta verdiği göze çarpar.

İşte böylece bir akşam, bu manavın önünde cicili bicili bir otomobil durdu.

İçinde tepesinin saçı dökülmüş elli beşlik sarışın bir adamla, 22 – 23'lük gene sarışın genç bir kadın vardı.

Üste başa, surata edilen itinadan, elli beşlik adamın henüz ihtiyarlığa niyeti olmadığı anlaşılıyordu.

22–23'lük sarışın, güzel kadın, elli beşlik

Kemal Ahmet (Kara Ahmet de denirdi) 1904'te doğmuş. Yüksek Ticaret Okulu'nu bitirdikten sonra, Babıâli'de birçok gazetede çalışmış, Aralık 1934'te veremden ölmüştü. Acıklı yaşamı içinde, *Sokakta Harp Var* adlı küçük bir romanı yayımlanmıştı (1932). Bu kitabının ikinci basımını (1970) yayıma hazırlayan Hüseyin Avni Şanda'nın bir önsözünün yanı sıra, otuz altı sayfalık bir incelemesiyle de tanıtılan Kemal Ahmet, yaşamı nedeniyle Nâzım Hikmet'in, bu sayımızın "Unutulmuş Öyküler" bölümünde de yer alan bir şiirine konu olmuştu. Kemal Ahmet'in 8 Şubat 1932'de tamamladığı *Ağlayan Nar ile Gülen Ayva* ise, Ahmet Cevat'ın girişimiyle 1935 yılında tek öykülük bir kitap olarak yayımlandı. Behçet Necatigil'in deyişiyle, "emeği değerlendirmeyen gazete dişlilerine yağ olmayıp kum olduğu için, otuz yaşında yoksulluktan, veremden ölmüş, yetenekli bir edebiyatçı idi."

tepesi saçsız adama her ne kadar sırıtıyorsa da bunların pek içten gelme olmadığını vakıfı ahval olanlar anlamakta güçlük çekmezlerdi.

Ha... Az daha unutacaktım. Şoförün yanında da bir adam vardı.

Otomobil durunca şoförün yanındaki adam yere atladı. Otomobilin kapısını açtı. Elli beşlik adamın karşısında dimdik durdu. Elli beşlik adam kendisine bir şeyler söyledi. Biraz sonra otomobilin kapısında duran adam, manavdan birçok şey aldı. Bu arada kocaman bir kese kâğıdına da Ayva doldurttu.

Biraz evvel söylediğim Narla sırt sırta veren Ayva da bu kese kâğıdına girdi.

Sonra bir hırıltı... Cicili bicili otomobil Beyoğlu'na doğru hareket etti. Büyük bir apartmanın önünde durdu. Hemen kapı açıldı. Hemen hizmetçiler geldiler. Otomobildekiler çıktıktan sonra kâğıtları aldılar. Yukarıya çıkardılar. Kâğıtların içindekiler boşaltıldılar. Dükkânda Narla sırt sırta veren Ayva da güzel kokulu bir tabağan içine yerleştirildi. Kokulu fondan ve şekerleme tabaklarının arasında yer aldı.

Gelelim Nara :

Manav geç vakit dükkânını kaparken, görmeden Ayva ile sırt sırta veren Narı sokağa düşürdü. Nar çamurlar içinde yuvarlandı. kaldı. Gecenin geç vakti olmuştu.

Dört günden beri midesi nanıaziz ve gıdayı leziz namına hiçbir şey görmemiş kılıksız yirmi beşlik bir adam, yan sokaklardan sendeleye sendeleye ilerliyordu. Şu anda ne bulsa yiyecek, ne bulsa kemirecekti.

KEMAL AHMET

Kafası
yüzde yüz uygun muydu kafama
bilmiyorum, ama
o benim soyumdandı.
Etiyle, kanıyla değil,
belki de heyecanıyla değil,
batırıp parmaklarını kanayan yarasına
beyninin ışığını sattığı için
bir ekmek parasına.

Fakat ne yazık ki, o,
namludan kopan bir kurşun gibi haykırıp,
karanlık acıların camını kırıp
güneşi dolu dizgin gözlerine dolduramadı!
Gün geldi, ağrıdan ayakta duramadı.
Ve işte o zaman
çocuğunu boğan
aç bir ana gibi,
bir çözülmez çemberin kıvranarak içinde,
boğdu kendi elleriyle yüreğini
bir rakı kadehinde.

Tutunmak istedi, kaçtılar;
çalıştı, kırbaçladılar;
susadı, kendi kanını içti o!
Parça parça insan kafası satılan,
kaldırımlarında aç yatılan
bir caddeden
mukaddes bir ıstırap şarkısı gibi gelip
geçti o!..

– Nâzım Hikmet'in bu şiiri ilk kez "Yarım Ay" dergisinin 15 Mayıs 1935 tarihli 7. sayısında, Kemal Ahmet'in ölüm yıldönümü dolayısıyla yazılıp yayımlanmıştır. Başında şu sözler yer alıyordu :

"Kemal Ahmet'in dikili bir mezar taşı olsaydı, o taşın üstüne bir kitabe yazılması lazım gelseydi, bu işi de bana verselerdi, ben de büyük dostumun taşına şu sözleri yazardım."

BİR ÖLÜ VE BİR KİTAP

NÂZIM HİKMET

ÖLELİ bir yıl oluyor. Belki adını çoğunuz duymamıştır. Yaşasaydı, adını duymayanınız kalmazdı belki.

Öyle ölüler vardır ki, ben onların öldüklerini düşündükçe, vakit olur, yaşadığımdan utanırım. Onlar kadar değerli, onlar kadar büyük, onlar kadar iyi olmadığıma bakmaksızın yaşamaklığım kötü bir iş gibi gelir bana. Sonra, yine onlar kadar iyi, değerli ve büyük olmak için yaşamak, isterim yalnız.

Yazıcı Kemal Ahmet benim ölülerimden biridir. Dişlerine yapışmış dudaklarından ciğerlerini parça parça, kuru yapraklar gibi dökerek öleli bir yıl oluyor.

Bence büyük bir ölünün yıldönümündeyiz. Biliyorum, ne toprağına çiçek konacak, ne gazeteler fotoğraflarını basacaklar. Kim bilir, böyle yapılsaydı, onun anımı büyüklüğünden bir parçasını kaybederdi belki. Belki, bugün, burda, benim ondan söz açmam bile saygısızlıktır. Ancak n'eyleyim, önümde onun *Ağlayan Nar ile Gülen Ayva* adlı kitabı duruyor. Bunu iki üç gün önce, sağ olsun, Ahmet Cevat adında bir delikanlı bastırmış, bana da göndermiş.

Ben bu kitabı okumayan kalmasın istiyorum ve işte bunun içindir ki, seslerle dolu bir bulut ağırlığıyla susacak yerde böyle bir sürü boş, kuru lakırdı ediyorum. Kemal Ahmet sağ olsaydı beni anlar ve bu yaptığımı gülünç bulmazdı gibi geliyor bana...

[Orhan Selim / Akşam, 5.4.1935]

Nasıl kemirmezdi ki, ölüme ancak dört istasyonu kalmıştı. Bilmem nedense hiçbir şey, hiçbir şey hatta dünyanın fazla istihsal buhranı geçiren buğdayları bile ona fayda, vermemişti.

Bu adam birden irkildi. Çünkü sendeleyen mecalsiz ayaklarından biri bir cisme dokunmuştu. Birden yere eğildi. Elini çamura daldırdı; ayağına dokunan bu cismi kaldırdı. Havada baktı; aldanmıyordu. Bu yiyecek, hiç olmazsa birkaç saat daha rötarı temin edecek bir cisimdi. Yani manavın düşürdüğü nardı. Hemen ağzına attı. Bir anda Nar iki kabuğuyla iki parça oldu. Günlerden beri gıda bekleyen itiyadını şaşırmış bir mideye düştü ve ağlayarak çatır, çatır, çatır ezildi.

Ertesi gün Beyoğlu'ndaki apartımanda 22-23'lük sarışın güzel kadın da Ayvayı yemek üzere meyve diye alıyordu. Güzel kokulu yemişler arasında biraz istirahat ettikten sonra Ayva bu suretle güzel bir ağızdan doymuş bir mideye hafif hafif iniyordu. [Sakın tashih hatası olmasın, anamız değil] İşte bizim Narımız böyle ağladı; Ayva da böyle güldü.

**

Raviyanı ahbar ve nakılânı asar şöyle rivayet ederler kim, bizim hikâyetimizdeki Narın ağlamasiyle Ayvanın gülmesi asla kendi nefislerinde mevcut olmayıb sonradan kendilerine arız olan bir haletdir. *

8 Şubat 1932

*Bu yazı Çin-Japon harbi başladığı sıralarda yazılmıştır.

KEMAL AHMET HAKKINDA BİR YAZI

AHMET CEVAT

KEMAL Ahmet geçen sene bugünlerde öldü. Kemal Ahmet kimdi? Ben onun ne doğum tarihini, ne de tastamam ölüm tarihini bilirim. Benim bildiğim bir şey varsa o da, Kemal Ahmet isminde değerli, bir gencin münkir adamlar arasında açlıktan öldüğüdür. Ben onu "Yarın" gazetesinin tahrir müdürü olarak tanıdım. Onu o vazifeye yalvararak çağırdılar. "Yarın", 1500 satış yapıyordu. Kemal bütün enerjisini sarfederek çalıştı, gazetenin satışı yükseldi : Nankör Arif Oruç, etrafına toplanan bir iki serserinin sözüyle Kemal Ahmet'i, gazetesinden çıkardı. Her gün elli kuruş gündelik alan – o da muntazaman değil – Kemal, bu varidattan da mahrum oldu. Yalnız elli kuruşundan değil kendisine yatak vazifesini gören kırık koltuğu da bu suretle gaib etmiş bulunuyordu. Bir iki ay boşta kaldı. Bir aralık "Halk Dostu" gazetesinde, "Çulsuz diyor ki" başlığı altında yazılar yazdı. Gece boşta kaldı. O zaman haleti nezide bulunan "Haber"e girdi. Onu diriltti. "Yarın"da olduğu gibi Kemal'i çekemeyenler ona "Haber"de de musallat oldular Buradan da çıkarılmasına sebep oldular. Bu son yediği darbe onu ruhen çok kırdı. Ve artık hiçbir gazetede çalışmamaya karar verdi. Ahdine sadık kaldı. Mesaisini amatör gençlerin çıkardıkları mecmualara sarfetmeye başladı.

Bütün bu durmadan geçen zaman zarfında Kemal Ahmet, açlık, uykusuzluk içinde her gün biraz daha eriyordu. Kaç defa bana, "Cevat, aylardan beri rahat bir yatağa sıcak bir yemeğe hasretim," dedi. Ben fakir bir lise talebesi, ona ancak kuru bir teselli verebilirdim. Fakat ne yazık ki onun meslek arkadaşları ve matbuat cemiyeti benim yaptığımı da yapamadılar. Ellerinden pekâlâ gelebilecek yardımı esirgediler. Matbuat cemiyetini teşkil eden azarlardan, gazete patronu olanların hemen hepsinin Kemal Ahmet'e borcu vardı. Kemal ise cemiyete 15 lira borçlu idi, Kemal öldükten sonra bu borcu helal ettiklerini adeta davul zurna ile ilan ettiler. Fakat ben eminim ki eğer Kemal'in elbiseleri yeni olsaydı, bunları sattırıp cemiyete olan borcuna mahsup ederlerdi.

Kemal'in merhamete ihtiyacı yoktu, zaten o bunu kimseden beklemiyordu. Fakat hiç olmazsa bu değerli çocuğun hakkını yememelidirler. Kendi tabirince, "Eski Babiâli, yeni Ankara caddesi" kapitalist patronları onu inkâr ettiler. Hatta ayda 200 liradan fazla aylık alan Ahmet Haşim'in parasızlık içinde öldüğünü iddia eden Milli Türk Talebe Birliği bile açlıktan ölen, bu toprağın değerli çocuğunu anlayamadı. Tanıyamadı.

❁

Kemal Ahmet bir gün cebinden bir deste yazılı kâğıt çıkardı, Cevat, dedi, güzel bir hikâye yazdım, sana hediye edeceğim, bunu paran olduğu zaman bastırırsın... Seneler geçdi, Kemal öldü. İşte bu günlerde ölümünün yıldönümüdür. Ben ölümünün sebebi yalnız açlık olan sapına kadar mert, sapına kadar insan Kemal Ahmet'i çok ama pek çok severdim. Onun arzusunu pek geç olmakla beraber yerine getiriyor, hikâyesini bastırıyorum. Bu büyük ölünün hatırasını hürmetle anmayı insani bir vazife sayıyorum.

Öykü Ayrıntıdadır

FERİDUN ANDAÇ

BİR ANLATI türü olarak öykü, kişi-olay anlatımı üzerine kurulur. Bu tanımı öykünün çıkışı, yazınsal ürüne dönüşümüne denk düşen bir belirleme olarak alabiliriz.

Biçim alış süreci, yani öykünün yazınsal anlatının temel biçimi oluşu, diğer yazın türleriyle arasındaki ayrımı ortaya koyar.

Öykünün dünya yazınındaki kısa tarihine göz attığımızda, bu tanımları içeren sürecin, bugün öyküyü kuramsal bir çerçeveye oturtabileceğimiz bir oluşumu sağladığını gözleriz. Öyle ki; öykünün kendi içinde – anlatım biçimine göre – ayrımlarını yapabildiğimiz gibi, kurgusal ve yapısal özelliklerinden de söz edebiliyoruz. Bu da ilk tanımın çerçevesini genişletmiştir.

Anlatım biçemi ve anlatım düzlemindeki biçimleniş durumuna göre *öykü*, *kısa öykü*, *kısaöykü*, *anlatı* olarak farklı tanımlarla adlandırılmıştır. Kuşkusuz burada niteliksel ve niceliksel ayrım söz konusudur.

Yazarın dünyaya bakışı, algılayışı, yorumu anlatmak istediğinin de tözünü oluşturur. Anlatıda biçimlenen, bunu biçimleyen yalınlık > yoğunluk > açıklık > kapalılık anlatıcının (öykücünün) anlatıcı-okur ilişkisindeki alımlama düzlemini belirler.

Öykü içinde yaşanan *zaman*'a, *zaman*'dan bir *ân*'a, bir *durum*'a, bir *olay*'a bakışı yorumu kesiti yansıtışı içerdiğine göre; kapsayıcı tanımlardan ayrıştırıcı tanımlara geçiş bunların ayrı ayrı yazılışlarıyla başlar. Edgar Allan Poe (1809-1849) bu adımı atarken belki de bir *ân*'ın etkisi, çağrışımsal boyutunu yakalamayı ya da bir gizi çözümlemeyi amaçlıyordu. Çehov (1860-1904) ise söze yansıyan ilk imgenin sonuçtaki etkisine yöneliyordu. Maupassant (1850-1893) olanca yalınlığıyla yoğun bir anlatımı yeğlerken yine de vazgeçemediği bir şey vardı : yaşanılan zamandaki *ân*'ların, *durum*'ların ayrıntılarını yakalayıp öyküleştirmek.

Bugün öykünün ulaştığı konumda bu tanımlar, ayrımlar giderek daha farklı anlamları içermektedir. Yazının da bu değişimden payını alması kaçınılmaz.

Yazınsal bağlamda öykü ile roman arasında karşılaştırma hep yapılmış, tartışılmıştır. Çoğu kez bu türsel ayrımın birleşen yanlarına bakılarak biri birinden doğmuş ya da oluşmasına kapı aralamıştır... gibisinden yargılara varılmıştır.

Tüm bu gelişmeler, oluşmalar ekseninde öykücülüğümüze baktığımızda; ilkten yazılan öyküler üzerine düşünmeye başladığımız sürecin çok sınırlı bir dönemi kapsadığını görürüz. Sanırım bu açıdan olacak, yazınımızda öykücülüğümüzün bu tür bir ayrıştırılması, değerlendirilmesi yapılamamıştır. Bu süreç önemlidir. Düşünme süreci yazma eylemine daha bilinçli bakışı sağlar. En azından neyi/niçin/nasıl yapıyorumun sorgulaması da yapılır. Yazınsal oluşumlar hep bu süreçlerin yoğunluğuyla zenginleşip gelişirler.

Hulki Aktunç (1949) böylesi bir süreci iç içe yaşayan öykücülerimizden. Yazma bilincini hep o katlara taşımış; eylemi içinde hem tarihine, hem de kuramına dönüp bakabilmiş, bunu sorgulayabilmiş birisi. O, öyküsünü uçlara konumlandırır. Ayrıntı ustasıdır. Dilin, sezginin kapılarını uçukça açıp yeni bir evrene yöneltir sizi. Sizde olanı, sizde olmayan bir dille anlatır. *Gidenler Dönmeyenler* (1976) böylesi bir yolculuğun ilk ürünlerini içeriyor. *Kurtarılmış Haziran* (1977) onun bireye/topluma dönük yüzünün hem tanıklığını, hem de *yazı*'daki arayışlarını getirir. *Kısaöykü*'nün *ân*'lardan oluşan yanının bütün göstergelerini "Yedi Askı" ile sergiler. Aktunç, bu yönelişi ile *Ten ve Gölge*'nin (1985) söz labirentlerine adım atar. İşte *Bir Yer Göstericinin Hayatı*'nda (1989) öyküsünün gelebileceği en uç noktayı gösterir bize. O, "Yazdığının içine bak. Yazılacak ne çok şey var onda," imlemesiyle ibresinin yönünü de belirler.

Aktunç, *dönence*'de, kozasının örülüşünün tanıklığını yapıp; bunun izlerini, seslerini dile getiriyor.

Ülkü Ayvaz (1955), yeni kuşağın, aynı kulvarda yer alan öykücülerinden. *İşlerin Yolunda Gitmesine Engel Olan Kim?* (1984), *Gri Oğullar* (1985), *Olaylar ve Kahramanlar* (1991) onun yol alışının bütünleyici ürünlerini içeriyor. Ayvaz, sağlam bir öykü yapısı kuruyor. Öykünün ayrıntıda gizli olduğu bilincini bir an olsun yitirmiyor. *Ân*'a, *durum*'a, *olay*'a yönelişinde hep bu boyut var. *Kısaöykü*'deki başarısı buradadır, bence. Onun öyküsünü tematik olarak ayrıştırdığımızda, en az bu kadar sağlam/tutarlı bir bakışla yüz yüze geldiğimizi söylemeliyim.

Ayvaz, bir yanıyla *kısaöykü*'ye bakarken; öte yanıyla da kendi öyküsüne geçişin ipuçlarını verip, öykü evreninin biçimlenişini sergiliyor. O

Öykülerin Bir Öyküsü

HULKİ AKTUNÇ

ÖYKÜDE bugün de süren deneyimlerime dışarıdan bakmam pek güç. Ben öykü denilebilecek öyküler yazmaya başlayalı neredeyse otuz yıl geçmiş. 1965 sonrasındaki çağlayışa denk geldim. O dönem öykücülüğünün bugün bir adı yoktur; Yeni Hikâye diye, Yenilik Hikâyesi diye adlandırılmak istenmişti. İstenmişti de, bu gelen öykünün bitpazarına nur yağdırmaya çabaladığı da söylenmişti.

Adlandırma çabasının başarılı olmayışını bir yana bırakalım; hiç değilse bu yazıda yine Yeni Hikâye diyerek bir dönemin bendeki izlerini somutlaştırmaya girişeceğim.

1. Yazının başlığı da küçük bir öykü taşıyor... Öykülerimizin Bir Öyküsü diyecektim; istediğimden daha genel oldu. Öykülerimin Bir Öyküsü diyecektim; bu kez, istediğimden daha tikel kaldı.

Hem, herkes adına konuştuğuma inandığım kimi anlarda bile, öykücülere özgü o garip yalnızlığı(mı) duymuşumdur.

Kendime şu soruyu sormuş ve darda kalmıştım : "Hadi bırak dünyayı, ülkenin öy-

Hulki Aktunç : *Biz,* diyebiliyorum rahatlıkla, *öykü* ve *kuşak* kavramlarına sıcak bakmıyorduk. Öykü, hikâye'yi tam anlamıyla karşılamıyordu.

kücülüğünde ne eksik gördün ki öykü yazmaya başladın?"

2. *Bizim kuşak* diye bir şey var mıydı? Yoktu galiba. Vardı : Yukarıdaki soruyu sürekli soran kuşak vardı. Umran Nazif'in bir kitabını bulup okuyamadığı için kendi kendisine kızan bir kuşak vardı. Hikâyemizin nerede ne zaman başladığını anlamak bilmek isteyen, araştırmaya yeltenen bir kuşak vardı. Geleneğe en derin saygıyı duya duya geleneği alaşağı etmek isteyen bir kuşak vardı.

Anlattığı öykü değişmese bile, öykücüler, öykücüler değişiyor.

3. İşte o değişik öykücülerden herhangi birisinin kendi uğraşı üzerine anlatacakları, dönem öyküsünü ne denli açıklayabilirse, bu yazı da kimi durumları ve duruşları o denli anlatabilir.

Ötesi, edebiyat tarihçilerinin, edebiyat incelemecilerinin, edebiyat eleştirmenlerinin işi.

4. *Biz,* diyebiliyorum rahatlıkla, *öykü* ve *kuşak* kavramlarına sıcak bakmıyorduk. Öykü, hikâye'yi tam anlamıyla karşılamıyordu. Düzyazı, "nesir"i, nesri nasıl karşılayamıyor ise.

Bugün de hikâye yanında öykü sözcüğünü kullanma özürlüyüm.

Yeni kitabımı (hiç yazıklanmadan söylüyorum, belki de son öykü kitabımı) yayına hazırlıyorum. Bir alınlığı var kitabın : "Hikâye mufassal söz ile gider"...

Kim söylemiş, belli değil. "Mufassal söz", benim kuşağımı çok çok uğraştırmıştır. İnce ince tasarlanmış, ayrıntılı ayrıntılı kurulmaya uğraşılmış söz, beni yüzyıllarda dolaştırıyordu. "Türkiye Defteri" dergisinin ilk sayısında (1 Nisan 1971), "Bizim hikâyemiz 1870'te başlamaz," diye tepinen yazıyı yazdığımda, demek yirmi iki yaşındaymışım, bir Evliya Çelebi tutkunuydum. Naima Efendi, Çeşmizade, Neşrî, yazılarının hemen görülmeyen gizini çözmeye çalıştığım yazarlardı.

Kuşak kavramına da sıcak bakmadığımızı söylemiştim : Ankara'daki kimi arkadaşlar, birlikte olmamızı, birbirimiz için yazmamızı öneriyorlardı. Bizse, olduğumuz andan geçmişin ve geleceğin sonsuzluğuna, bağlana bağlana yadsımayı, yadsıya yadsıya bağlanmayı yeğ görüyorduk.

5. Eskiyazıyı öğrendim : Bana verilen Mehmed Râuf *Eylûl*'üyle yetinmek istemiyordum. Zuhuri Danışman'ın "Evliya Çelebi Seyahatnamesi" (ki şimdi sahaflık yayındır), bir şeyleri saklıyordu benden.

Saklamasını geçelim, yanıltıyordu da. Evliya Usta, "Sokrat, Bokrat, Batlamyus" diye sayıyordu ve Danışman "Bokrat"tan sonra soru imi koyuyordu. Bokrat'ın Hippokrates olduğunu bilmeyen bir allame.

Yemedim içmedim, bulabileceğim en "essah" Evliya'yı aldım. On cildinden son ikisi

yeni harflerledir!

Devam et öykücü : Hüseyin Kâzım Kadri'nin "Türk Lûgati" de ikiye bölünmüştü. İlk iki cildi eskiyazı, diğer iki cildi yeniyazı.

6. Yeni Hikâye, ikiye bölünmüşlüğü bilerek ve bilmeden yazanların hikâyesi oldu. "Mufassal söz"ün genişliğine ve derinliğine olduğunu kimileyin bilgiyle, kimileyin içgüdüleriyle buldu.

Yeni Hikâye, Sait Faik ile Sabahattin Ali arasında durup düşündü.

Mansfield'in Çehov'u anışı, Yeni Hikâye'nin 1936'yı keşfedişiyle neredeyse aynıydı : O yıl, Sait Faik, Sabahattin Ali ve, ve Hâlid Ziya, hikâye kitabı yayımlamışlardı.

7. Ülkemiz öykücülüğündeki son büyük açılım, 1965 sonrasındadır. 1965-1975 arasında öykü, türlerarası (sözümona) hiyerarşiyi yıkmış, öne çıkmıştır. İlgiyi odağına çekmiştir. Geçmişin mirasıyla, mutlu mutsuz deneyimleriyle hesaplaşmaya, dostça hesaplaşmaya çalışmış, bir yandan 1940 ve 1950 kuşağıyla birlikte öykü üretirken, bir yandan da "yeni" özünü, yeni estetiğini, yeni etiğini yazarak gerçekleştirmeye çalışmıştır. Geçmişi, o gün (o gün!) var olanı, gelecekte neler olabileceğini Yeni Hikâye denli sorun edinmiş kuşak yoktur. Çünkü bileşimci eğilim ve kişilik, bu dönem öykücülerinin temel özelliği sayılabilir.

Ha, anımsamak istemediğim şeyler yok mu, o da var : Sait Faik Ödülü'nü alıp (paylaşıp) ona küfreden öykücüler de o dönemde yaşadı.

8. Bir öykücü olarak amacım, yaşananları (yaşadıklarımı değil) dışlaştırmaya uğraşırken Sait Faik/Sabahattin Ali çizgilerini birleştirebilmekti. Birincide bütün avangard eğilimleri, ikincide, kömür durumunda da olsa, dünyagörüşümün kristallerini buluyordum. Avangard'ın dildeki sonsuz olanaklarda gömülü olduğunu, dünyagörüşlerinin *bile* gömüldüğü, gömülmeye çalışıldığı *o yerlerde* gizlendiğini bildim. Artık biliyorum.

9. Ah, allahın belası bu kuşak, hikâyenin yerli/yabancı bütün mirasıyla karşı karşıya kaldığını anlamıştı. Üstelik, harfi bölünmüş, dili bölünmüş, kuramı bölünmüş (...neleri neleri korkunç bölünmüş) olduğunu şöyle böyle anlamıştı.

Onlar yazarken, 1900'lerin "Nev Yunanî"si, Sâlih Zeki Aktay da yazıyordu.

Baba Evi'nin Orhan Kemal'i de yazıyordu.

Göl İnsanları'nın Kemal Tahir'i de yazıyordu.

Sarı Sıcak'ın Yaşar Kemal'i de yazmaktadır. İyi ki yazmaktadır.

Onlar yazarken, Kemal Bilbaşar, Samim Kocagöz, Oktay Akbal, Vüs'at O. Bener, Nezihe Meriç, Bilge Karasu, Orhan Duru, Tahsin Yücel, Tarık Dursun K., Muzaffer Buyrukçu, Demir Özlü, Ferit Edgü, yazıyordu. Yazıyorlar.

Necati Tosuner gibi hikâyeci var mıdır? O hangi kuşaktandır?

10. Bilge Karasu öldü.

11. O öldü ama "yazıyorlar" dedim ben. Öyledir.

1969 yılının Eylül'ünde, "Soyut" dergisinde bir metnim yayımlanmıştı : Adı, "Deredeki"... Sonra, 1970'in Nisan'ında bir öyküm "Papirüs" dergisinde yayımlandı : "Biçare Herif ya da Suların Kürediği Talan"... Kitaplarıma almadığım öyküler, ***kötü*** öyküler. Bugün de öyle kötü dergiler olmalı ki, kitaplarıma almayacağım nitelikte öyküleri yayımlasın.

12. Bizim kuşak, dehşet verici (güzel anlamda, olumlu anlamda dehşet verici) bir

meydan okuyuşla karşı karşıyaydı. Oturup yazdı öykülerini.

Gün'den yakınıp duran moruklar mı?! Olacak şey değil. Olacak şey değil, kimi eski öykülerin, çok, çok eski öykülerin, yeni, ama yeni öyküleri getirmeyişi.

Getirdi. Bu da başka bir öykünün konusu. O

Öyküden Kısa Öyküye

ÜLKÜ AYVAZ

ÖYKÜ türü içinde " kısaöykü"nün kendine özgü bir yeri bulunduğu görüşüne katılıyorum. Kısaöykü en fazla çağdaş dram ve şiire yakındır, diye düşünüyorum; söz konusu türlerin araçlarını da kendinde eritir ve yeniden üretir. Simgesel anlatım; iç aksiyon; dramatik gerilim; ironi; alegori kısaöyküye, şiir sanatındaki gibi bir arka plan işleme olanağı da verir. Behçet Necatigil'in deyişiyle :

"Arka plan bir muhasebedir, bir bilançodur ve biz özgürlüğümüze orada kavuşuruz."

"Arka plan" *olanağı* ne kazandırıyor kısaöyküye? Önce görünenin öteki yüzünü sezmenin coşkusu ve kıvancını... Okuyucunun bu açıdan kendini sınama fırsatını. Kabullenilmiş, benimsenmiş, "bu yol besbelli buraya doğru gidiyor" ön 'hüküm'lerin boşa çıkmasıyla yaşanan çarpıcı son ile karşılaşış... Pek öyle yabana atılacak *olanaklar* değil hani.

Ülkü Ayvaz : Kısaöykünün ne öyle el çabukluğuyla saptanıveren bir baş; ne öyle beklendiği gibi bitiveren bir sonu vardır.

Kısaöykü, okuyucuyla karşı karşıya gelme anında kendine güç bir yol seçmiştir :

O garantili serim-düğüm-çözüm'den arınmıştır öncelikle. Bir olay başlayıp, gelişip, kriz noktalarını atlatıp bitmeye-sona yönelmez. Kısaöykünün ne öyle el çabukluğuyla saptanıveren bir baş, ne öyle beklendiği gibi bitiveren bir sonu vardır. Ne var ki, kısa öykü yoğunluğu, sözcük seçimi ve ekonomisi, insanı ve durumu keskin – fakat o ölçüde yalın – işleme tutumu ile kendinde saklı tuttuğu üstünlükleri açığa vurur.

Denilebilir ki, kısaöykü, olaydan çok *durum*'a yönelmekte, bu yönelişte ayrıntı üzerinde durmaktadır. Egemen olan dış aksiyon değil tam karşıtı iç gerilimdir. İnsan, *durum* içinde vardır.

Şiir ve dram sanatına yakınlığı, yoğunluk ve durumun izinde yürüyen okuyucu iliş-

kisinde, kısaöykünün, düşünce dünyası yanında, okuyucunun imgelem gücünü de seferber ederek üretici bir "iç muhasebe"ye yöneltme olanağı bulunmaktadır.

Söz konusu türün kullandığı araçlar (şiir, dram), okuyucunun duruma ve öykü kişilerine uzak açıdan bakabilmesini de birlikte getirmektedir kanımca. Öyle ki, kısaöyküde kendimizi bulmanın sevincini yaşarken, kendimize karşı olabilmenin de fırsatlarını ele geçiririz. Durum, durumda insan arka plan pencereleri açar çünkü. Şimdi "durum" sözcüğü öyle bir çırpıda tümceler arasında algılanabilecek, geçiştiriliverecek bir şey değil. En azından kısaöykü ile dram sanatı için...

Durum, mekânı ve zamanı kendinde saklı tutar.

Kısaöykü, deyim yerindeyse sonsuz biçimde mekân işleme, kurma olanağını elinde bulundurur. Zaman ise, birbiri peşi sıra akan zincir halkalarını anımsatan 'Zaman'ı değil; zincirin tek halkasını, An'ı işlemektedir. Bu tek halkanın içinde ise, sonsuz zaman saklı yatar. Ya da tek halka başlıbaşına *o An*'dır. An, *fakat sonsuz gibi bir an.* İlgili *Durum*, çağdaş dram açısından da değerlendirilebilir kanımızca : İnsan, durum içinde ele alınmıştır. Bu kimi zaman bir sosyal çevre kolu, kimi zaman iç itkilerin, birikimlerin yarattığı bir çemberdir. Kişiler, durum içinde bocalar, ancak değiştirmek için direnç gösterir olup bitene karşı koyar. Burada yengi kazanmak, yenilgiye uğramaktan çok, kişinin direncine dikkat çekilmektedir. Böylece insan ve eylemi yüceltilir.

Denilebilir ki, yazar bir durum kurarken, hem öykünün içinde yoğunluklu bulunma, hem de duruma dışarıdan bakma sevincini yaşar; kendini dener, okuyucusuyla yüz yüzedir çünkü.

Mayıs 1983 sayılı "Çağdaş Eleştiri" dergisinde "Her Kısa Öykü Kısaöykü mü" başlıklı Şârâ Sayın'ın yazısından alıntıyla Heinrich Böll'ün şu sözünü anmanın tam yeri değil mi? "Kısaöykü yoktur, kısaöyküler vardır," diyor Böll. Pek çok tanımı, saptamayı, öznel betimlemeyi arayan kısaöykü, bir tek öyküde bütün bunları arayıp bulmamızı beklememektedir. Bu nedenle sıralanan saptamalar, bir *kısaöykü evreni için* geçerli sayılmalıdır.

❋

İşin zor bölümüne böylece gelmiş bulunuyoruz. Çünkü aşağıdaki tümcelerde kendi öykülerimize göndermelerde bulunacak, pencereden aşağıya bakmaya çalışarak, sokaktaki öykülerimizin resmi geçitine bakacağız. Behçet Necatigil'in, "Bir de bizden geçmeli" sözcüklerine sığınarak yapacağız bunu. (Boyna 'Biz, biz' dedikten sonra Ben'e nasıl geçeceğiz, eh, doğrusu bu, başlıbaşına bir sorun olarak hâlâ karşımızda duruyor.)

Aşağıdaki allı pullu resmi geçite bakıyorum da, orada, yüzyıllık bir eski eczanenin duvarına yaslanmış, tam da Arnavut kaldırımının bittiği Hamburger Shop 'dükkânı'nın önünden geçen öykülerimi durgun, bezgin, ezik dalgın dalgın izleyen birini görüyorum. Bu zat, benim "Olaylar ve Kahramanlar" başlıklı öykümün kişisi, kahramanı! Hani yazar figürü; yazdığı öyküleri çekmeceye saklayan, ne var ki dosyadan çekmeceden kafalarını uzatıp "Bu ben değilim..." diye karşı koymalara girişen öykü-kahramanlarını hoşnut etmek için çözüm arayan figür. Akıllı biri olduğu kesin – zaten hâlâ resmi geçitin dışında –. Çözümü bulmuştur; kahramanlarını öyle yoğun, öyle elektrikli olaylar içine koyar ki, kahramanlardan hiçbiri karşı koyamaz, hoşnutluk, mutluluk içinde barış ilan ederler. Ancak şimdi de yazar-figür'de bir iç çatışma başlamıştır. "Ya giderek öykü kahramanları olayları da beğenmez olursa?" Yazar-figürün varlık nedeni ortadan kalkacak değil midir o zaman? Öykü, bu iç tedirginlikle biter.

Burada bir ironi'nin varlığı apaçık. Diyebilirim ki, bütün yazdıklarımda – tiyatro oyunlarım da dahil olmak üzere – ironi, öne çıkan bir tutum olmuş. (Avantajları olan bir yöntem tabii : Hem mizah unsuru var, hem mesdenilen o şey saklı bulunuyor içinde;

dahası okuyucular bayılır böylesi anlatılara, eh, nihayet yalnız yazarın kendisi değil, gönenme duygusunun içine okuyucu da dahil edilmiştir.)

İronik anlatım ilk öykülerimde – aşağıdaki resmi geçitten yansıyanlar bunlar – mizah öğesi daha ağır basan bir yön izliyor : Angola'da baş gösteren kitle hareketlerinin büyük bir üzüntüye sürüklediği Türkiyeli delikanlının, bu yüzden bunalıma girerek enişteşini balkondan aşağıya atıp öldürmesi ("Angola Acıları"); on tonluk hızar makinesini marangozhaneye sokmaya çalışan taşıyıcı işçilere bakarak toplumcu-gerçekci bir öykü yazmaya koyulan, ancak o yazdıkça verimini engellediği yanlışgörüsüyle işçilerin yazarın üzerine saldırması, sonunda yazarın yazdıklarını yırtıp atması... ("İşlerin Yolunda Gitmesine Engel Olan Kim?") Çalıştığı işyerinde kurşun zehirlenmesi altında yaşayan bir işçinin kapkara tükürüğü peşinde koşuşturan ve ona cambaz adını yakıştıran çocuklar, oturduğu gecekondu bölgesinde tükürüğü nedeniyle kahraman olan ve elbette ölüp giden işçinin macerası... ("Cambaz") Gibi...

İlk mizah ağırlıklı ironik öykülerin arasında mizaha değil de, daha çok 'iç acıları' yansıtan öykülerin de boy verdiğini görüyorum şimdi. Bir ölüm haberini vermek için, acıyı hafifletir sanısıyla küçük oğlunu durmaksızın yedirip içiren Baba... ("Gezinti") Son derece nadir yakınlıklar yaşayan baba ile küçük oğulun iki berduş gibi şehirlerarası treni beklemeleri; trenden bir tabut çıkar. ("Arka Vagonları Beklerken") Kendini asan yoksul, yaşlı dostunun mezarını bulmak için günlerce mezarlıkta arayış serüveninin anlatıldığı, sonunda herhangi bir mezara dostunun adı yazılı levhayı saplayıp iç huzura kavuşan aydın kişi... ("Bekçi") Gibi...

Giderek ikinci kitapta, ironinin yanına Pathos (trajik acı) öğesini eklemiş bulunmamın uçları işte bu son öykülere rastlıyor. Acı öğesi daha ağır basmaya başlamış – meğer.

Gri Oğullar pathos öğesinin ağır bastığı bir öyküler toplamı olmuş. Pathos, figür-kahramanın bir durum içinde bulunuşuyla yüze çıkıyor. Ne var ki, durumu kuran da âdeta kahramanın kendisidir. İpekböceğinin içinden çıkamayacağını bildiği bir koza örmesi gibi mi?

Kahraman, geçmişten gelen imgelerle – bu imgeler onun varlık nedenini oluşturuyor? – şimdinin imgelerini birleştirerek Durum'u kuruyor. Ardından o duruma karşı direnç gösteriyor, o imgelerin iziyle şimdiyi yaşıyor; ancak bu bir takılma değildir, varlık koşuludur. Burada sanıyorum – kendiliğinden – bir trajik durum var.

Sağ olsunlar, öykülerim üzerine yazı yazanlar, öykülerde 'Tahkiyeyi' biraz savsakladığımı belirttiler. Doğru. Fakat bu pek de kendiliğinden olmadı sanıyorum; yukarıda belirttiğim üzere, trajik yoğunluğun çizdiği bir yöndü, olay, gerilim, kriz noktaları, hatta sürprizlerden arınmış, salt durum ve Pathos'un öne çıktığı bir paylaşım noktası.

Aile büyüklerinden birini defneden beş oğuldan birinin gözünden, sis, martılar, toprak... ("Gri Oğullar") Babanın defnedilmesi için Hükümet Tabipliğine giden oğulun, Babanın nüfus cüzdanından resminin sökülüp, ad-soyad bölümünün üzerine çizilen çarpı işaretinin neden olduğu ateşlemeyle gel-gitler yaşaması. ("Nüfus Cüzdanı") Daha kundakta hayata veda eden küçük kızının mezarına her gün süt sağan anne; bunu gözleyen Dede ile Torun. ("Küçük Tümsek Başında") Gibi...

İşlerin Yolunda Gitmesine Engel Olan Kim?, *Gri Oğullar* ve *Olaylar ve Kahramanlar* adını taşıyan üç öykü kitabımda, yazdığım tiyatro oyunlarında, diyebilirim ki tek bir tema'yı işledim. O tema şudur : Şimdi'nin, An'ın, içinde bulunulan *gerçeğin*, insanın tasarım dünyasıyla çatışması... 'Gerçeğin' sözcüğünün altını şunun için çizdim. Bu gerçek, yapıntı bir gerçektir; imgelerle ilgili bir kurmacadır, eh, bundan daha *gerçek* olan ne var? – Öyküler resmi geçitine bakarak söylüyorum elbet. O

BAŞLANGICINDAN BUGÜNE

TÜRK ÖYKÜ KİTAPLARI ZAMANDİZİNİ

1867

Aziz : *Muhayyelât-ı Aziz Efendi* (1284 Hicri)

1870/71

Ahmet Mithat : *Kıssadan Hisse*
Ahmet Mithat : *Letâtif-i Rivayat*

1871/72

Ahmet Mithat : *Durub-i Emsal-i Osmaniye*
Hikemiyatının Ahkâmını Tasvir

1872/75

Emin Nihat : *Müsameretname*

1875

Mehmet Celâl : *Cemile* (1303)
Mehmet Celâl : *Venüs* (1303)

1886

Nabizade Nâzım : *Yadigârlarım* (u.ö.)

1889/90

Nabizade Nâzım : *Zavallı Kız* (u.ö.)

1890/91

Nabizade Nâzım : *Karabibik* (u.ö.)

1891

Nabizade Nâzım : *Sevda* (u.ö.)
Nabizade Nâzım : *Hâlâ Güzel* (u.ö.)
Nabizade Nâzım : *Haspa* (u.ö.)
Recaizade Mahmut Ekrem : *Muhsin Bey yahut Şairliğin Hazin Bir Neticesi* (u.ö.)[1]

1892

Nabizade Nâzım : *Seyyie-i Tesamüh* (u.ö.)
Samipaşazade Sezai : *Küçük Şeyler*

1894/1896

Uşşakizade Halit Ziya (Uşaklıgil) : *Nâkil* (4 cilt)

1897

Recaizade Mahmut Ekrem : *Şemsa* (u.ö.)
Hüseyin Cahit (Yalçın) : *Hayat-ı Muhayyel*

1898

Uşşakizade Halit Ziya (Uşaklıgil) : *Küçük Fıkralar* (3 cilt)
Vecihi : *Halime* (u.ö.)
Vecihi : *Hikâye-i Müntehabat Mecmuası*

1900

Samipaşazade Sezai : *Rümuz-ül-Edeb*
Uşşakizade Halit Ziya (Uşaklıgil) : *Bir Yazın Tarihi*

1901

Müftüoğlu Ahmet Hikmet : *Haristan*
Uşşakizade Halit Ziya (Uşaklıgil) : *Solgun Demet*

1902

Saffeti Ziya : *Bir Safha-i Kalb*

1909

Cemil Süleyman (Alyanakoğlu) : *Timsal-i Aşk*

Cemil Süleyman : *Ukde*
Mehmet Rauf : *Âşıkane*
Mehmet Rauf : *İhtizar*

1910

Halide Edip (Adıvar) : *Harap Mabetler*
Ebubekir Hazım (Tepeyran) : *Eski Şeyler*
Hüseyin Cahit (Yalçın) : *Hayat-ı Hakikiye Sahneleri*

1911

Raif Necdet (Kestelli) : *Hisler ve Fikirler* (5 öykü ile)[2]

1913

Aka Gündüz : *Türk Kalbi*
Mehmet Rauf : *Son Emel*
Peyami Safa : *Bir Mekteplinin Hatıratı : Karanlıklar Kıralı*
Saffeti Ziya : *Hanım Mektupları*

1914

Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) : *Bir Serencam* (u.ö.)
Mehmet Rauf : *Hanımlar Arasında*
Saffeti Ziya : *Kadın Ruhu*
Uşşakizade Halit Ziya (Uşşaklıgil) : *Bir Şiir-i Hayal*

1916

Mehmet Rauf : *Bir Aşkın Tarihi*
Mehmet Rauf : *Menekşe*

1918

Celâl Nuri (İleri) : *Merhume* (u.ö.)
Ömer Seyfettin : *Ashabı Kehfimiz* (u.ö.)
Ömer Seyfettin : *Harem* (u.ö.)

1919

Aka Gündüz : *Kurbağacık*
Reşat Nuri (Güntekin) : *Eski Ahbap*
Reşat Nuri (Güntekin) : *Recm*
Reşat Nuri (Güntekin) : *Roçlid Bey*
Refik Halit (Karay) : *Memleket Hikâyeleri*
Mehmet Rauf : *Üç Hikâye*
Selâmi İzzet (Sedes) : *Teselli* (u.ö.)[3]
Ömer Seyfettin : *Efruz Bey*

1920

Hüseyin Rahmi (Gürpınar) : *Kadınlar Vâizi*
Mehmet Rauf : *Pervaneler Gibi*
Uşşakizade Halit Ziya (Uşaklıgil) : *Sepette Bulunmuş*

1922

Halide Edip (Adıvar) : *Dağa Çıkan Kurt*
Halide Edip (Adıvar) : *İzmir'den Bursa'ya* (Y. K. Karaosmanoğlu'nun öyküleri, Mehmet Asım Us ile Falih Rıfkı Atay'ın yazıları. Ortak yapıt.)
İzzet Melih (Devrim) : *Hüzün ve Tebessüm*
Yakup Kadri Karaosmanoğlu : *Rahmet* (u.ö.)
Raif Necdet (Kestelli) : *Ziya ve Sevda* (mensureler-hikâyeler)
Müftüoğlu Ahmet Hikmet : *Çağlayanlar*
Peyami Safa : *Gençliğimiz* (u.ö.)
Uşşakizade Halit Ziya (Uşaklıgil) : *Bir Hikâye-i Sevda.*

1923

F.Celâlettin (Göktulga) : *Talâk-ı Selâse*
Reşat Nuri (Güntekin) : *Sönmüş Yıldızlar*
Mehmet Rauf : *Aşk Kadını*
Mehmet Rauf : *İlk Temas İlk Zevk*
Mehmet Rauf : *Kadın İsterse*
Peyami Safa : *Siyah Beyaz Hikâyeler*[4]
Ercüment Ekrem (Talu) : *Teravih'ten Sahura*

1924

Selâhattin Enis (Atabeyoğlu) : *Bataklık Çiçeği*
Hüseyin Rahmi Gürpınar : *Meyhanede Hanımlar* (u.ö.)
Mehmet Rauf : *Gözlerin Aşkı*
Peyami Safa : *Aşk Oyunları* (u.ö.)
Peyami Safa : *Süngülerin Gölgesinde* (u.ö.)
Saffeti Ziya : *Silinmiş Çehreler, Beliren Simalar*
Hüseyin Cahit (Yalçın) : *Niçin Aldatırlarmış?*

1925

Osman Cemal (Kaygılı) : *Eşkıya Güzeli*

Peyami Safa : *Ateş Böcekleri*
Peyami Safa : *Bir Genç Kız Kalbinin Cürmü* (u.ö. Ayrıca, Server Bedi takma adıyla kitaplar)[5]
Ercüment Ekrem (Talu) : *Sevgiliye Masallar*

1926

İbrahim Alâettin (Gövsa) : *Şen Yazılar*
Ömer Seyfettin : *Gizli Mabet*
Ömer Seyfettin : *Yüksek Ökçeler*
Ercüment Ekrem (Talu) : *Kız Ali*

1927

Aka Gündüz : *Bu Toprağın Kızları*
F. Celâlettin (Göktulga) : *Kına Gecesi*
Reşat Nuri (Güntekin) : *Tanrı Misafiri*
Server Ziya Gürevin : *Komşunun Udu*[6]
Mehmet Rauf : *Eski Aşk Geceleri*
Ömer Seyfettin : *Bahar ve Kelebekler*
Ercüment Ekrem (Talu) : *Güldüren Kitap*
Ercüment Ekrem (Talu) : *Gün Doğmayınca* (yılı : ?)
Ercüment Ekrem (Talu) : *Meşhedi'nin Hikâyeleri*

1928

Aka Gündüz : *Hayattan Hikâyeler*
Salih Zeki (Aktay) : *Evhamlı*
Hakkı Süha (Gezgin) : *Aşk Arzuhalcisi*
Reşat Nuri (Güntekin) : *Leylâ ile Mecnun*
Kenan Hulûsi (Koray) : [Yedi Meşale ortak kitabındaki öyküleri]
Şükûfe Nihal : *Tevekkülün Cezası*

1929

Kenan Hulûsi (Koray) : *Bir Yudum Su*
Nahit Sırrı (Örik) : *Kırmızı ve Siyah* (u.ö.)

1930

Reşat Nuri (Güntekin) : *Olağan İşler*

1931

Yusuf Ziya (Ortaç) : *Kürkçü Dükkânı* (u.ö.)

1932

Nihat Sırrı (Örik) : *Sanatkârlar*

1933

Sadri Etem (Ertem) : *Bacayı İndir Bacayı kaldır*
Sadri Etem (Ertem) : *Silindir Şapka Giyen Köylü*
Hüseyin Rahmi (Gürpınar) : *İki Hödüğün Seyahati*
Hüseyin Rahmi (Gürpınar) : *Katil Puse*
Hüseyin Rahmi (Gürpınar) : *Namusla Açlık Meselesi*
Necip Fazıl (Kısakürek) : *Birkaç Hikâye Birkaç Tahlil*
Bekir Sıtkı (Kunt) : *Memleket Hikâyeleri*
Nahit Sırrı (Örik) : *Eski Resimler*
Umran Nazif (Yiğiter) : *Kara Kaskeli Amele*

1934

Sadri Etem (Ertem) : *Korku*
Hüseyin Rahmi (Gürpınar) : *Tünelden İlk Çıkış*
Uşşakizade Halit Ziya (Uşaklıgil) : *Hepsinden Acı*

1935

Sabahattin Ali : *Değirmen*
Sadri Ertem : *Bay Virgül*
Kemal Ahmet : *Ağlayan Nar ile Gülen Ayva* (1932'de uzun öykü sayılacak : *Sokakta Harp Var*)
Halit Ziya Uşaklıgil : *Aşka Dair*
Halit Ziya Uşaklıgil : *Onu Beklerken*

1936

Sait Faik (Abasıyanık) : *Semaver*
Sabahattin Ali : *Kağnı*
İhsan Devrim : *Evimiz*
Feridun Osman (Menteşeoğlu) : *Yurt Hikâyeleri*

1937

Sabahattin Ali : *Ses*
Bekir Sıtkı (Kunt) : *Talkınla Salkım*
Halit Ziya Uşaklıgil : *İhtiyar Dostı*

1938

İzzet Melih (Devrim) : *Her Güzelliğe Âşık*
Sadri Ertem : *Bir Şehrin Ruhu*
Osman Cemal Kaygılı : *Sandalım Geliyor Varda*

Reşad Ekrem Koçu : *Çocuklar*
Ömer Seyfettin : *Asilzadeler* (1963'te : Efruz Bey)
Ömer Seyfettin : *Beyaz Lâle*
Ömer Seyfettin : *Bomba*
Ömer Seyfettin : *İlk Düşen Ak*
Ömer Seyfettin : *Mahcupluk İmtihanı*
Ömer Seyfettin : *Tarih Ezeli Bir Tekerrûrdür* (Dalga)
İlhan Tarus : *Doktor Monro'nun Mektubu*
Mahmut Yesari : *Yakacık Mektupları*

1939

Sait Faik (Abasıyanık) : *Sarnıç*
Kemal Bilbaşar : *Anadolu'dan Hikâyeler*
F. Celâlettin Göktulga : *Keloğlan Çanakkale Muhaberelerinde* (u.ö.)
Enver Naci Gökşen : *İnan Bana*
Hüseyin Rahmi Gürpınar : *Gönül Ticareti*
Halikarnas Balıkçısı : *Ege Kıyılarında*
Kenan Hulûsi Koray : *Son Öpüş* (u.ö.)
Kenan Hulûsi Koray : *Bahar Hikâyeleri*
Halit Ziya Uşaklıgil : *Kadın Pençesi*

1940

Sait Faik (Abasıyanık) : *Şahmerdan*
Yusuf Ahıskalı : *Bizden İyileri*
Refik Halit Karay : *Gurbet Hikâyeleri*
Kenan Hulûsi (Koray) : *Bir Otelde Yedi Kişi*

1941

Kemal Bilbaşar : *Cevizli Bahçe*
Samim Kocagöz : *Telli Kavak*
Bekir Sıtkı Kunt : *Herkes Kendi Hayatını Yaşar*
Umran Nazif (Yiğiter) : *İçimizden Birkaçı*

1942

Enver Naci Gökşen : *Son Çare*

1943

Salih Zeki Aktay : *Mine Çiçekleri*
Sabahattin Ali : *Yeni Dünya*
Cahit Beğenç : *Sedef Kız*
İhsan Devrim : *Yemen Türküsü*
Baki Süha Ediboğlu : *Sel Geliyor*
F. Celâlettin Göktulga : *Eldebir Mustafendi*
Hüseyin Rahmi Gürpınar : *Melek Sanmıştım Şeytanı*
Salim Şengil : *Kafasını Törpüleyen Adam*
Ahmet Hamdi Tanpınar : *Abdullah Efendi'nin Rüyaları*

1944

Yusuf Ahıskalı : *Kocakarının İki Oğlu*
Kemal Bilbaşar : *Pazarlık*
Mekki Sait Esen : *Dünden ve Bugünden Hikâyeler*

1945

Samet Ağaoğlu : *Strasburg Hatıraları*
Halide Nusret Zorlutuna : *Beyaz Selvi*

1946

Oktay Akbal : *Önce Ekmekler Bozuldu*
Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu : *Yalnızlar*
Memet Fuat (Bengü) - Tuna Baltacıoğlu : *Aşk ve Sümüklüböcek*
Memduh Şevket Esendal : *Hikâyeler I., II.*
Samim Kocagöz : *Sığınak*

1947

Sabahattin Ali : *Sırça Köşk*
Halikarnas Balıkçısı : *Merhaba Akdeniz*
Yakup Kadri Karaosmanoğlu : *Ergenekon III. Milli Savaş Hikâyeleri*
İlhan Tarus : *Tarus'un Hikâyeleri*
Naim Tirali : *Park*

1948

Sait Faik (Abasıyanık) : *Lüzumsuz Adam*
Cahit Begenç : *Deli Dere*
Cevat Tevfik Enson : *Gramofonlu Garsoniyer*
F. Celâlettin Göktulga : *Avurzavur Kahvesi*
Bekir Sıtkı Kunt : *Yataklı Vagon Yolcusu*
Aziz Nesin : *Geride Kalan*
Naim Tirali : *Yirmibeş Kuruşa Amerika*
Umran Nazif (Yiğiter) : *Yaşamak İçin*

1949

Oktay Akbal : *Aşksız İnsanlar*
Tarık Buğra : *Oğlumuz*
İlhan Engin : *İnsanlar Bilselerdi*

Enver Naci Gökşen : *Durakta Bir Adam*
Şahap Sıtkı (İlter) : ("Seçilmiş Hikâyeler Dergisi" Şahap Sıtkı özel sayısı)
Orhan Kemal : *Ekmek Kavgası*
Haldun Taner : *Yaşasın Demokrasi*
Afif Yesari : *Tiren Yolu*

1950

Sait Faik (Abasıyanık) : *Mahalle Kahvesi*
Samet Ağaoğlu : *Zürriyet*
Mahmut Özay : *O Mübarek Serviler*
Halit Ziya Uşaklıgil : *İzmir Hikâyeleri*
Efzayiş Suat (Yalçın) : *Kırk Kapısı*

1951

Sait Faik (Abasıyanık) : *Havada Bulut*
Sait Faik (Abasıyanık) : *Kumpanya* (roman ile birlikte bir öykü)
Tarık Güner : *Peynir Ekmek*
Muzaffer Hacıhasanoğlu : *Bir Tespih Tanesi*
Samim Kocagöz : *Sam Amca*
Orhan Kemal : *Sarhoşlar*
Haldun Taner : *Tuş*
Seyfettin Turhan : *Yol Parası*
Umran Nazif (Yiğiter) : *Gar Saati*

1952

Sait Faik (Abasıyanık) : *Son Kuşlar*
Vüs'at O. Bener : *Dost*
Tarık Buğra : *Yarın Diye Bir Şey Yoktur*
Fahri Erdinç : *Akrepler* (Bulgaristan)
Yaşar Kemal (Göğceli) : *Sarısıcak*
Enver Naci Gökşen : *Çardak Altı*
Halikarnas Balıkçısı : *Egenin Dibi*
Bekir Sıtkı Kunt : *Ayrı Dünya*
Orhan Kemal : *Çamaşırcının Kızı*
Ziya Osman Saba : *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi*
İlhan Tarus : *Karınca Yuvası* (u.ö.)

1953

Samet Ağaoğlu : *Öğretmen Gafur*
Oktay Akbal : *Bizans Definesi*
Kemal Bilbaşar : *Pembe Kurt*
F. Celâlettin Göktulga : *Salgın*
Gaffar Güney : *Tellâk Ali*
Orhan Hançerlioğlu : *İnsansızlar*
Reşat Nuri Güntekin : *Harabelerin Çiçeği*
Nezihe Meriç : *Bozbulanık*
Haldun Taner : *Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu*
İlhan Tarus : *Ekin İti*
Naim Tirali : *Aşka Kitakse*

1954

Sait Faik (Abasıyanık) : *Alemdağda Var Bir Yılan*
Sait Faik (Abasıyanık) : *Az Şekerli*
Oktay Akbal : *Bulutun Rengi*
Sabahattin Kudret Aksal : *Gazoz Ağacı*
Tarık Buğra : *İki Uyku Arasında*
Muzaffer Hacıhasanoğlu : *Bu Dağın Ardı*
Halikarnas Balıkçısı : *Yaşasın Deniz*
Samim Kocagöz : *Cihan Şoförü*
Muhtar Körükçü : *Anadolu Hikâyeleri*
Orhan Kemal : *Grev*
Orhan Kemal : *72'nci Koğuş* (u.ö.)
Haldun Taner : *On İkiye Bir Var*
Haldun Taner : *Ay Işığında Çalışkur*
İlhan Tarus : *Köle Hanı*
Afif Yesari : *Hafta Tatili*
Umran Nazif (Yiğiter) : *Tepedeki Ev*
Cengiz Yörük : *Yoldaki Taşlar*
Tahsin Yücel : *Uçan Daireler*

1955

Sait Faik (Abasıyanık) : *Tüneldeki Çocuk*
Fikret Adil : *İntermezzo* (u.ö.)
Oktay Akbal : *İkisi* (iki eski kitabı)
Burhan Arpad : *Dolayısıyla*
Fakir Baykurt : *Çilli*
Faik Baysal : *Perşembe Adası*
Necati Cumalı : *Yalnız Kadın*
Kemal Tahir (Demir) : *Göl İnsanları* (1969'da 3. basımı, ekli)
Fahri Erdinç : *Asi* (Bulgaristan)
F. Celâlettin Göktulga : *Rüzgâr*
Tarık Dursun K. : *Hasangiller*
Celâlettin Kişmir : *Peynir Gemisi*
Aziz Nesin : *Fil Hamdi*
Aziz Nesin : *İt Kuyruğu*
Aziz Nesin : *Medeniyetin Yedek Parçası*
Aziz Nesin : *Yepetaş*
Zeyyat Selimoğlu : *Kavganın Sonu*
Ahmet Hamdi Tanpınar : *Yaz Yağmuru*
Erdoğan Tokmakçıoğlu : *Çingene Pilici* (u.ö.)
Tahsin Yücel : *Haney Yaşamalı*

1956

Sait Faik (Abasıyanık) : *Mahkeme Kapısı* (röportajlar)
Tektaş Ağaoğlu : *Ölümden Hayata*
Sabahattin Kudret Aksal : *Yaralı Hayvan*
Kemal Bilbaşar : *Üç Bulutlu Hikâyeler*
Muzaffer Buyrukçu : *Katran*
Necati Cumalı : *Değişik Gözle*
İlhan Engin : *Asya Gribi*
Özcan Ergüder : *Maskeli Balo*
Tevfik Kent : *Çelik Yıldırım*
Nezihe Meriç : *Topal Koşma*
Aziz Nesin : *Damda Deli Var*
Bülent Oran : *Kapatma*
Orhan Kemal : *Arka Sokak*
Ömer Seyfettin : *Nokta*[7]
Mustafa Necati Sepetçioğlu : *Abdürrezzak Efendi*
İlhan Tarus : *Apartman*

1957

Samet Ağaoğlu : *Büyük Aile*
Vüs'at O. Bener : *Yaşamasız*
Muzaffer Buyrukçu : *Acı*
İlhan Engin : *Üç Hovarda*
Burhan Felek : *Vatandaş Ahmet Efendi*
Halikarnas Balıkçısı : *Gülen Ada*
Rıfat Ilgaz : *Radarın Anahtarı*[8]
Şahap Sıtkı (İlter) : *Çırılçıplak*
Tarık Dursun K. : *Vezir Düşü*
Adnan Veli (Kanık) : *Kaynana*
Adnan Veli (Kanık) *Seçim Konuşmaları*
Adnan Veli (Kanık) : *Uçan Daireler*
Mahmut Makal : *Kuru Sevda*
Aziz Nesin : *Deliler Boşandı*
Aziz Nesin : *Hangi Parti Kazanacak*
Aziz Nesin : *Kazan Töreni*
Aziz Nesin : *Koltuk*
Aziz Nesin : *Mahallenin Kısmeti*
Aziz Nesin : *Ölmüş Eşek*
Aziz Nesin : *Toros Canavarı*
Bülent Oran : *Üç Bacaklı Kedi*
Orhan Kemal : *Babil Kulesi*
Orhan Kemal : *Kardeş Payı*
Hakkı Özkan : *Kuşlar Gibi*

1958

Oktay Akbal : *Berber Aynası*
Vehbi Cem Aşkun : *Öksüz Yusuf*
Abdülkadir Ceyhun : *Yeni Elbiseler*
Memduh Şevket Esendal : *Hikâyeler I. Otlakçı*
Memduh Şevket Esendal : *Hikâyeler II. Mendil Altında*
Celâl Hafifbilek : *Camekândaki kız*
Şahap Sıtkı (İlter) : *Bulut Gelir Pare Pare*
Adnan Veli (Kanık) : *Sosyete*
Feyyaz Kayacan : *Şişedeki Adam*
Samim Kocagöz : *Ahmetin Kuzuları*
Aziz Nesin : *Bay Düdük*
Aziz Nesin : *Havadan Sudan*
Aziz Nesin : *Memleketin Birinde*
Aziz Nesin : *Nazik Âlet*
Demir Özlü : *Bunaltı*
İsmail Sivri : *Yeşil Pancurlu Ev*
Saadet Timur : *Şeytansız*
Tahsin Yücel : *Düşlerin Ölümü*

1959

Besim Akımsar : *Mehmet Efendi Tuhaf Adamdır*
Aysel Alpsal : *Sıkıntı Odası*
Fakir Baykurt : *Efendilik Savaşı*
Muzaffer Buyrukçu : *Korkunun Parmakları*
Orhan Duru : *Bırakılmış Biri*
Ferit Edgü : *Kaçkınlar*
Mehdi Halıcı : *Gülen İnek*
Yücel Hekimoğlu : *Ham Meyve*
Rıfat Ilgaz : *Bizim Koğuş*
Şahap Sıtkı (İlter) *Gülen Ayva Ağlayan Nar*
Onat Kutlar : *İshak*
Mahmut Makal : *Köye Gidenler* (u.ö.)
Aziz Nesin : *Aferin*
Aziz Nesin : *Gıdı Gıdı*
Aziz Nesin : *Kör Döğüşü*
Aziz Nesin : *Mahmut ile Nigâr*
Hakkı Özkan : *Kıvılcım*
Ziya Osman Saba : *Değişen İstanbul*
Erdoğan Tokmakçıoğlu : *Sıfırdan Önce*
Nurettin Topçu : *Taşralı*

1960

Yusuf Ahıskalı : *Bonnard'ın Tablocuğu*
Abdullah Aşçı : *Bekâr Adam*
Yusuf Atılgan : *Bodur Minareden Öte*
Fahri Erdinç : *Memleketimi Anlatıyorum* (Bulgaristan)
Tarık Dursun K. (Kakınç) : *Güzel Avrat Otu*

Aziz Nesin : *Ah Biz Eşekler*
Aziz Nesin : *Gözüne Gözlük*
Aziz Nesin : *Hoptirinam*
Safa Önal : *Dünyanın En Güzel Gemisi*
Erdal Öz : *Yorgunlar*
Adnan Özyalçıner : *Panayır*
Sabri Soran : *Bozacının Kızı*
Hayrettin Uysal : *Yollar Çamur*

1961

Fakir Baykurt : *Karın Ağrısı*
Muzaffer Buyrukçu : *Bulanık Resimler*
Demirtaş Ceyhun : *Tanrıgillerden Biri*
Necati Cumalı : *Susuz Yaz*
Meral Çelen : *Güllü Güzel*
Behiç Duygulu : *Ağlama N'olur*
Leylâ Erbil : *Hallaç*
Oktay Rıza Gürman : *Güldürge*
Aziz Nesin : *Bir Koltuk Nasıl Devrilir*
Aziz Nesin : *Yüz Liraya Bir Deli*

1962

Adnan Ardağı : *Bizim Evin Savaşları Güzeldi*
Münife Baran : *Bir Sokak, Bir Semt, Bizim Hüsnü Bey ve Nato*
Mehmet Başaran : *Aç Harmanı*
Muzaffer Buyrukçu : *Kuyularda*
Orhan Duru : *Denge Uzmanı*
Ferit Edgü : *Bozgun*
Ferzan Gürel : *Evcilik Oyunu*
Rıfat Ilgaz : *Kesmeli Bunları*
Rıfat Ilgaz : *Saksağanın Kuyruğu*
Nevin İşlek : *İkindi Güneşi*
Feyyaz Kayacan : *Sığınak Hikâyeleri*
Aziz Nesin : *Biz Adam Olmayız*
O. Zeki Özturanlı : *Mühür*
Sevgi Nutku (Sabuncu) : *Tutkulu Perçem*
Mehmet Seyda : *Beyaz Duvar*
Mehmet Seyda : *Zonguldak Hikâyeleri*
Kâmuran Şipal : *Beyhan*
Umran Nazif (Yiğiter) : *Aşk Üçgeni*

1963

Behiç Duygulu : *Sırtlan Bayarı*
Hüseyin Rahmi Gürpınar : *Eti Senin Kemiği Benim*
Bilge Karasu : *Troya'da Ölüm Vardı*
Afet Muhteremoğlu (Ilgaz) : *Bedriye*
Orhan Kemal : *Dünyada Harp Vardı*
Orhan Kemal : *Mahalle Kavgası* (u.ö.)
Ömer Seyfettin : *Eski Kahramanlar* (Bilgi Yayınevi dizisinde : *Kahramanlar*, 1970)
Demir Özlü : *Soluma*
Adnan Özyalçıner : *Sur*
Mehmet Seyda : *Başgöz Etme Zamanı*
Saadet Timur : *Bu Kadar Değilim*
Yusuf Ziya Ulusoy : *Devlet Kuşu*

1964

Samet Ağaoğlu : *Hücredeki Adam*
Dursun Akçam : *Maral*
M. Sunullah Arısoy : *Tedirginin Biri* (u.ö.)
Burhan Arpad : *Operet*
Yusuf Ziya Bahadınlı : *İtin Olayım Ağam*
Mehmet Başaran : *Zeytin Ülkesi*
Fakir Baykurt : *Cüce Muhammet*
Tarık Buğra : *Hikâyeler*
Sabahat Emir : *Ceviz Oynamaya Geldim Odana*
Enver Naci Gökşen : *Elebaşı*
Şahap Sıtkı (İlter) *Şubat Gecesi*
Feyyaz Kayacan : *Cehennemde Bir Yusuf*
Samim Kocagöz : *Yolun Üstündeki Kaya*
(Hasan) Hüseyin Korkmazgil : *Öhhööö!*
Afet Muhteremoğlu (Ilgaz) : *Başörtülüler*
Necmi Onur : *Asker Cigarası*
Necdet Ökmen : *Köpeğin Biri*
Ömer Seyfettin : *Aşk Dalgası* (küçük öyküleri ile)
Mahmut Özay : *Yorgo*
Mehmet Seyda : *Oyuncakçı Dükkânı*
Vural Sözer : *Gümüş Kulplu Dünya*
Kâmuran Şipal : *Elbiseciler Çarşısı*
Nevzat Üstün : *Yaşama Duvarı*

1965

Samet Ağaoğlu : *Katırın Ölümü*
Yusuf Ziya Bahadınlı : *Güllüceli Kâzım* (u.ö.)
Sevim Burak : *Yanık Saraylar*
Rakım Çalapala : *Aşk İnsanı Güzelleştirir*
Bedii Demirseren : *Büyük Balıklar*
Memduh Şevket Esendal : *Temiz Sevgiler*
Ferzan Gürel : *Şeftali Çiçekleri*
Rıfat Ilgaz : *Geçmişe Mazi*
Rıfat Ilgaz : *Şevket Ustanın Kedisi*
Remzi İnanç : *Adile*

Tarık Dursun K. : *Sevmek Diye Bir Şey*
Necip Fazıl Kısakürek : *Ruh Burkuntularından*
Nezihe Meriç : *Menekşeli Bilinç*
Aziz Nesin : *İhtilâli Nasıl Yaptık*
Aziz Nesin : *Rıfat Bey Neden Kaşınıyor*
Aziz Nesin : *Sosyalizm Geliyor Savulun*
Aziz Nesin : *Yeşil Renkli Namus Gazı*
Nâzım Hikmet (Ran) : *İt Ürür Kervan Yürür* (fıkralar, hikâyeler)
Necati Tosuner : *Özgürlük Masalı*
Nevzat Üstün : *Almanya Almanya*
Cengiz Yörük : *Çölde Bir Deve*

1966

Erdoğan Acarlar : *Koca Bebeklere Masallar*
Yavuz İsmet Anıl : *Mutlu Olmak*
Burhan Arpad : *Taşı Toprağı Altın*
İsmail Âşıkoğlu : *Gitmek Üstüne*
Muzaffer Buyrukçu : *Cehennem*
Oktay Rıza Gürman : Köpek Isıran Adam
Metin İlkin : *Konuşmak*
Metin İlkin : *Mescid Çıkmazı*
Tarık Dursun K. : *Yabanın Adamları*
Mustafa Niyazi : *Pazar Ekmeği*
Orhan Kemal : *İşsiz*
Mahmut Özay : *İhtiyar Elma Ağacı*
Demir Özlü : *Boğuntulu Sokaklar*
Ayhan Sarıismailoğlu : *Baba Lüferle Balıkçı*
Fikret Ürgüp : *Van*
Nevzat Üstün : *Çıplak*
Şevket Yücel : *Görmeden Gidenler*

1967

Oktay Akbal : *Dondurmalı Sinema* (Üsküp)
Oktay Akbal : *Yalnızlık Bana Yasak*
Talip Apaydın : *Ateş Düşünce*
Hayati Aytok : *Ancak Yetişebilirim*
Muzaffer Buyrukçu : *Kavga*
Demirtaş Ceyhun : *Sansaryan Hanı*
Muzaffer Civelek : *Köle Bacası*
Yaşar Kemal (Göğceli) : *Bütün Hikâyeler*
Enver Naci Gökşen : *Dördüncü İyilik*
Özcan Güven : *Kan Ağacı*
Mehdi Halıcı : *Karides Durağı*
Mübeccel İzmirli : *Sabah Geçidi*
Nursen Karas : *Sevgisizler*
Feyyaz Kayacan : *Gibiciler*
Samim Kocagöz : *Yağmurdaki Kız*
Rasim Özdenören : *Hastalar ve Işıklar*
Haldun Taner : *Konçinalar*[9]
Erol Toy : *Yenilgi*
Cahit Uçuk : *Cennet Bağı*[10]
Cengiz Yörük : *Yalnız Kalanlar*

1968

Adnan Ardağı : *Son Ders*
Faik Baysal : *Sancı Meydanı*
Yahya Kemal Beyatlı : *Siyasi Hikâyeler*
Tanju Cılızoğlu : *Hoşt Amerika*
Ferit Edgü : *Av*
Ahmet Naim (Çıladır) : *Kuduz Düğünü*
Yüksel Feyzioğlu : *Sahipsizler*
Selim İleri : *Cumartesi Yalnızlığı*
Muhtar Körükçü : *Doğudan Hikâyeler*
Afet Muhteremoğlu (Ilgaz) : *Toprak*
Mustafa Niyazi : *Mavi Bluzlu Kadın*
Aziz Nesin : *Bülbül Yuvası Evler*
Aziz Nesin : *Vatan Sağ Olsun*
Necmi Onur : *Deli Feto*
Orhan Kemal : *Önce Ekmek*
Hakkı Özkan : *Bakışların*
Nâzım Hikmet (Ran) : *Sevdalı Bulut* (ilk basımı : Üsküp 1967)
Sevgi Sabuncu : *Tante Rosa*
Mehmet Seyda : *Garnizonda Bir Olay*
Fikret Ürgüp : *Kısa Lodos Hikâyeleri*
Nevzat Üstün : *Akrep Üretme Çiftliği*
Bekir Yıldız : *Reşo Ağa*

1969

Oktay Akbal : *Tarzan Öldü*
Dursun Akçam : *Ölü Ekmeği*
Necati Cumalı : *Ay Büyürken Uyuyamam*
Sabahat Emir : *Öküz Kafalı Şaban Bey Destanı*
Leylâ Erbil : *Gecede*
Fahri Erdinç : *Diriler Mezarlığı*
Nahit Eruz : *Çuvalın Yanındaki Adam*
Rıfat Ilgaz : *Garibin Horozu*
Kerim Korcan : *Tatar Ramazan*
Aziz Nesin : *Yaşasın Memleket*
Hakkı Özkan : *Unutulmayan*
O. Zeki Özturanlı : *Tabanca*
Vedat Saygel : *Ortalık Neden Karıştı?*
Zeyyat Selimoğlu : *Direğin Tepesinde Bir*

Adam
Mehmet Seyda : *Anahtarcı Salih*
M. Celâl Sılay : *Zorunlu Somut*
M. Ertuğrul Şener : *Derin Sular*
Kâmuran Şipal : *Büyük Yolculuk*
Haldun Taner : *Sancho 'nun Sabah Yürüyüşü*
Necati Tosuner : *Çıkmazda*
Bekir Yıldız : *Kara Vagon*
Tahsin Yücel : *Yaşadıktan Sonra*

1970

Mehmet Başaran : *Sürgünler*
Fakir Baykurt : *Anadolu Garajı*
Gülten Dayıoğlu : *Döl*
Behiç Duygulu : *Gölgede Gezintiler*
Avni Givda : *Erguvanlar Ihlamurlar Öyküsü ve Başka Öyküler*
Enver Naci Gökşen : *Ayça*
Mehmet Güner : *Tarla Pilâvı*
Metin İlkin : *Yarın İçin*
Şahap Sıtkı (İlter) : *Acı*
Yıldız İncesu : *Bir Saat Onüç Dakikalık Seçim Konuşması* (u.ö.)
Muzaffer İzgü : *Gecekondu* (romandan başka öyküler)
Tarık Dursun K. : *36 Kısım Tekmili Birden*
Bilge Karusu : *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı*
Necip Fazıl Kısakürek : *Hikâyeler*
Hasan Hüseyin Korkmazgil : *Made in Turkey*
Mustafa Kutlu : *Ortadaki Adam*
Şükran Kurdakul : *Tanığın Biri*
Kemal Bekir (Manav) : *Fatma Hanımın Erik Ağacı*
Ali Kemal Meram : *Kader Rüzgârları*
Mahmut Özay : *Babam Babam*
Hakkı Özkan : *Kırmızı Kırlangıç*
O. Zeki Özturanlı : *Başakçılar*
Haldun Taner : *Hikâyeler* (ilk üç kitabı)
Bekir Yıldız : *Kaçakçı Şahan*
Şevket Yücel : *Güneşin Parmakları*

1971

Arif Baş : *Kısır*
Fakir Baykurt : *On Binlerce Kağnı*
Kemal Bilbaşar : *Irgatların Öfkesi*
Ayhan Bozfırat : *İstasyon*
Şevket Bulut : *Alkarısı*
Muzaffer Buyrukçu : *Mağara*
Ahmet Naim (Çıladır) : *Bir Yudum Soluk* (röportaj - öykü)
Bedii Demirseren : *Kutsal Çile*
Leylâ Erbil : *Tuhaf Bir Kadın*
Nahit Eruz : *Yumma*
Memduh Şevket Esendal : *Ev Ona Yakıştı*
Füruzan : *Parasız Yatılı*
Ferzan Gürel : *Kara Kutu*
Selim İleri : *Pastırma Yazı*
Metin İlkin : *Nöbet*
Metin İlkin : *Zor Zaman*
Yıldız İncesu : *Saygılarımı Sunarım*
Ümit Kaftancıoğlu : *Dönemeç*
Ramazan Korkmaz : *Acı Biçenler*
(Hasan) Hüseyin Korkmazgil : *Bıyıklar Konuşuyor*
Ahmet Hikmet Müftüoğlu : *Gönül Hanım* (u.ö.)
Aziz Nesin : *Uyansana Tosunum* (seçmeler)
Hakkı Özkan : *Kız*
Adnan Özyalçıner : *Yağma*
Zeyyat Selimoğlu : *Kış Üstünde Toplantı*
Osman Şahin : *Kırmızı Yel*
Kâmuran Şipal : *Buhurumeryem*
Tomris Uyar : *İpek ve Bakır*
Bekir Yıldız : *Sahipsizler*

1972

Talip Apaydın : *Öte Yakadaki Cennet*
Ali Aslan : *Binbir Cuma*
Selçuk Baran : *Haziran*
Ayhan Bozfırat : *Fırıldak*
Demirtaş Ceyhun : *Çamasan*
Füruzan : *Kuşatma*
Afet Ilgaz : *Halk Hikâyeleri*
Tarık Dursun K.(akınç) : *Bağrıyanık Ömer ile Güzel Zeynep*
Yılmaz Kapalp : *Göç Kente*
Şükran Kurdakul : *Beyaz Yakalılar*
Aziz Nesin : *İnsanlar Uyanıyor*
M. Fahri Oğuz : *Denize Düşen Taşlar*
Niyazi Özdemir : *Bayram Hediyesi*
O. Zeki Özturanlı : *Kör Karga*
Adnan Özyalçıner : *Yıkım Günleri*
Fethi Savaşçı : *İş Dönüşü*
Vedat Saygel : *Akıllı Köyün Delisi*
M. Necati Sepetçioğlu : *Menevşeler Ölmemeli*

Bekir Yıldız : *Evlilik Şirketi* (u.ö.)

1973

Oktay Akbal : *İstinye Suları*
Dursun Akçam : *Köyden İndim Şehire*
Fakir Baykurt : *Can Parası*
Savaş Böke : *Buralarda Yaşanmaz ki Birader*
Tanju Cılızoğlu : *Memleketimden İnsan Hikâyeleri*
Füruzan : *Benim Sinemalarım*
F. Celâlettin Göktulga : *Bütün Hikâyeler*
Necati Güngör : *Yolun Başı*
Lütfü Kaleli : *Dişliler Arasında*
Kenan Hulûsi Koray : *Hikâyeler*
Metin Önal Mengüşoğlu : *Gâvur Kayırıcılar*
Erdal Öz : *Kanayan*
Rasim Özdenören : *Çözülme*
Nuri Pakdil : *Biat*
Fethi Savaşçı : *Özel Ulak*
Nâzım Sökmen : *Soygun*
Necati Tosuner : *Kambur*
Teoman Uçgun : *Postacı*
Hüseyin Ulaş : *Çaput*
Tomris Uyar : *Ödeşmeler*
Esen Yel : *Zıkkımın Peki*
Bekir Yıldız : *Beyaz Türkü*

1974

Halide Edip Adıvar : *Kubbede Kalan Hoş Sada*
Adalet Ağaoğlu : *Yüksek Gerilim*
Talip Apaydın : *Koca Taş*
Buhran Arpad : *Yeditepe Olayları*
Mustafa Balel : *Kurtboğan*
Remziye Batuhan : *Pencerede Üç Çocuk*
Fakir Baykurt : *İçerdeki Oğul*
Şevket Bulut : *Sarı Arabalar*
Demirtaş Ceyhun : *Apartman*
Tanju Cılızoğlu : *Balyoz* (u.ö.)
Kemal Çalkoparan : Salyangoz Bayramı
Sevinç Çokum : *Bölüşmek*
Orhan Duru : *Ağır İşçiler*
Burhan Günel : *Sevgi Bağı*
Sakıp Güran : *Olur Böyle Şeyler*
Afet Ilgaz : *Çeribaşı Abdullah ile İdamlık İsmail*
İsmail Kıllıoğlu : *Ateş Yalını Üstünde bir Toplantı*
Hasan Kıyafet : *Baraç*
Mustafa Kutlu : *Gönül İşi*
Cevdet Kudret : *Sokak*
Mahmut Özay : *Deli Manda*
Rasim Özdenören : *Çok Sesli Bir Ölüm*
Demir Özlü : *Öteki Günler Gibi Bir Gün*
Veysel Serçe : *Bozkaya Feneri*
Mehmet Seyda : *Kör Şeytan*
Bekir Yıldız : *Alman Ekmeği*
Cahit Zarifoğlu : *İns*

1975

Şükrü Bilgiç : *Yaşamaya Sevdalı*
Baha Çalt : *Arkadaşlarım*
Fatma Gürel : *Zurnanın Son Deliği*
Y. Kenan Karacanlar : *Yamyamlar*
Osman Şahin : *Acenta Mirza*
Bekir Yıldız : *Dünyadan Bir Atlı Geçti*
Kemal Bekir : *Bayrama Yakın*
Oğuz Atay : *Korkuyu Beklerken*
Muzaffer İzgü : *Bando Takımı*
Fethi Savaşçı : *Taş Ocağında*
Fakir Baykurt : *Sınırdaki Ölü*
Şevket Bulut : *Dilek Çınarı*
Gülten Dayıoğlu : *Geride Kalanlar*
Kemal Demirel : *Özel Cezaevi*
Nedim Gürsel : *Uzun Sürmüş Bir Yaz*
Selim İleri : *Dostlukların Son Günü*
Ümit Kaftancıoğlu : *Çarpana*
Şükran Kurdakul : *Onların Çocukları*
Bahaeddin Özkişi : *Göç Zamanı*
Zeyyat Selimoğlu : *Karaya Vurdu Deniz*
Erhan Tığlı : Sonsuz *Olmaktır Sevmek*
Ömer Faruk Toprak : *Karşı Pencere*
Tomris Uyar : *Dizboyu Papatyalar*
Nevzat Üstün : *Boğaların Ölümü*
Durali Yılmaz : *Söylenmeyen*
Tahsin Yücel : *Dönüşüm*

1976

Tahir Abacı : *Gelin Ömrümüz*
Hulki Aktunç : *Gidenler Dönmeyenler*
Mehmet Başaran : *Elif Diye Bir Türkü*
Ayhan Bozfırat : *Dörtyol Ağzındaki Ev*
Necati Cumalı : *Makedonya 1900*
Necati Cumalı : *Kente İnen Kaplanlar*
Mehmet Çağlıkasap : *Yorgun*
Sevinç Çorum : *Makine*
Nazlı Eray : *Ah Bayım Ah*
Fahri Erdinç : *Türkiye Hikâyeleri*
Tarık Dursun K. : *Bahriyeli Çocuk*
Seyit Kemal Karaalioğlu : *Değirmen*

Döndükçe
Serhat Kestel : *Üçüncü Ses*
Ayşe Kilimci : *Yapma Çiçek Ustaları*
Mustafa Miyasoğlu : *Geçmiş Zaman Aynası*
Aysel Özakın : *Sessiz Bir Dayanışma*
Zeyyat Selimoğlu : *Deprem*
Mehmet Seyda : *Bana Karşı Ben*
Sevgi Soysal : *Barış Adlı Çocuk*
Bekir Yıldız : *İnsan Posası*

1977

Hulki Aktunç : *Kurtarılmış Haziran*
Mustafa Balel : *Kiraz Küpeler*
Selçuk Baran : *Anaların Hakkı*
Gülten Dayıoğlu : *Yurdunu Özledim.*
Sabahat Emir : *Geceyle Gelen*
Leylâ Erbil : *Eski Sevgili*
Mehmet Güler : *Ak Badanalı Ev*
Muzaffer İzgü : *Donumdaki Para*
Hasan Kıyafet : *Radar*
Mehmet Semih : *Dünyanın En Haksız Yere Dayak Yiyen Adamı Selâhattin Bey*
Celâl Özcan : *Gökova'nın Yalazları*
Adnan Özyalçıner : *Gözleri Bağlı Adam*
Yüksel Pazarkaya : *Oturma İzni*
Ruşen Hakkı : *Sokağın Ucu Deniz*
Fethi Savaşçı : *Almanya Gurbeti*
Abbas Sayar : *Yorganımı Sıkı sar*
Necati Tosuner : *Sisli*
Bekir Yıldız : *Demir Bebek*

1978

Adalet Ağaoğlu : *Sessizliğin İlk Sesi*
Dursun Akçam : *Kafkas Kızı*
Talip Apaydın : *O Güzel İnsanlar*
Kemal Ateş : *Çürük Kapı*
Yusuf Ziya Bahadanlı : *Haççа Büyüdü Hatiş Oldu*
Necati Cumalı : *Dilâ Hanım*
Ferit Edgü : *Bir Gemide*
Nahit Eruz : *İnsanca*
Necati Güngör : *Sevgi Ekmektir*
Lütfi Kaleli : *Dönek*
Tezer Özlü Kıral : *Eski Bahçe*
Samim Kocagöz : *Alandaki Delikanlı*
Aziz Nesin : *Büyük Grev*
Işıl Özgentürk : *Hayat Okulu*
Peride Celâl : *Jaguar*

1979

Oktay Akbal : *Karşı Kıyılar*
Talip Apaydın : *Yolun Kıyısındaki*
İnci Aral : *Ağda Zamanı*
İbrahim Zeki Burdurlu : *Anılardan Öyküler*
Necati Cumalı : *Revizyonist*
Necati Cumalı : *Yakubun Koyunları*
Gülten Dayıoğlu : *Leylak Karda Kaldı*
Nazlı Eral : *Geceyi Tanıdım*
Naci Girginsoy : *Mavinin Ölümü*
Yılmaz Güney : *Oğluma Hikâyeler*
Muzaffer Hacıhasanoğlu : *Eller*
Sezai Karakoç : *Meydan Ortaya Çıktığında*
Mustafa Kutlu : *Yokuşa Akan Sular*
Nezihe Merizç : *Dumanaltı*
Erdal Öz : *Dedem Korkut Öyküleri*
Yüksel Pazarkaya : *Yaban Sıla Olur mu?*
Ruhşen Hakkı : *Irmak*
Ömer Faruk Toprak : *Gönen Öyküleri*
Tomris Uyar : *Yürekte Bukağı*

1980

Ayhan Bozfırat : *Sokak Lambaları*
Burhan Günel : *Başka Bir Yaz*
Ferzan Gürel : *Ölü Gözünden Yaş*
Cafer Hergünsel : *Kalfa*
Selim İleri : *Bir Denizin Eteklerinde*
Muzaffer İzgü : *Sen Kim Hovardalık Kim*
Muzaffer İzgü : *Her Eve Bir Karakol*
Muzaffer İzgü : *Deliye Her Gün Bayram*
Muzaffer İzgü : *Dayak Birincisi*
Bilge Karasu : *Göçmüş Kediler Bahçesi*
Aziz Nesin : *Hayvan Deyip Geçme*
Celâl Özcan : *Sokak Kedileri*
Işıl Özgentürk : *Yokuşu Tırmanır Hayat*
Hakkı Özkan : *Babamın Türküleri*
Demir Özlü : *Aşk ve Poster*
Ahmet Say : *Bingöl Hikâyeleri*
Zeyyat Selimoğlu : *Soyunanlar*
Mehmet Seyda : *Kapatma*
Osman Şahin : *Ağız İçindeki Dil Gibi*
Salim Şengil : Es Be Süleyman Es
Afşar Timuçin : *Denizli Pencere*
Fazlı Yalçın : *Sevgi Yoksa*

1981

Talip Apaydın : *Duvar Yazıları*
Talip Apaydın : *Kökten Ankaralı*
Talip Apaydın : *Yangın*

Ülkü Aren : *Hanya Konya*
Necati Cumalı : *Aylı Bıçak*
Orhan Çubukçu : *Yılan Islığı*
Gülten Dayıoğlu : *Dünya Çocukların Olsa*
Hasan İzzettin Dinamo : *Savaşta Çocuklar*
Sabahat Emir : *Zamane*
Nadir Gezer : *Hanife Nine'den Öyküler*
Necati Güngör : *İstanbul'da Bir Hasan*
Feyza Hepçilingirler : *Sabah Yolcuları*
Gülseli İnal : *Gelincikler Sürgünde*
Muzaffer İzgü : *Devlet Babanın Tonton Çocuğu*
Engin Karadeniz : *Mersinaki Kuşçusu*
Sevda Kaynar : *Ağrı*
Mustafa Kutlu : *Yoksulluk İçimizde*
Pınar Kür : *Bir Deli Ağaç*
Esma Ocak : *Berdel*
Erdal Öz : *Beyaz Yele*
Erdal Öz : *Alçaktan Kar Yağar*
Hakkı Özkan : *Uçan Balon*
Peride Celâl : *Bir Hanımefendinin Ölümü*
Tomris Uyar : *Yaz Düşleri/Düş Kışları*
İzzet Yasar : *Dönüşü Olmayan Hikâyeler*
Durali Yılmaz : *Gel İçimde Ağla*

1982

Adalet Ağaoğlu : *Hadi Gidelim*
Dursun Akçam : *Alman Ocağı*
Fuat Altınsay : *Hendekler*
Abdullah Aşçı : *Dayak Dağıtımı*
Yusuf Ziya Bahadanlı : *Geçeneğin Karanlığından*
Fakir Baykurt : *Gece Vardiyası*
Fakir Baykurt : *Barış Çöreği*
Cihat Burak : *Cardonlar*
Sevim Burak : *Afrika Dansı*
Muzaffer Buyrukçu : *Şarkılar Seni Söyler*
Orhan Duru : *Yoksullar Geliyor*
Nursel Duruel : *Geyikler, Annem ve Almanya*
Ferit Edgü : *Çığlık*
Nazlı Eray : *Kız Öpme Kuyruğu*
Füruzan : *Gecenin Öteki Yüzü*
Rıfat Ilgaz : *Palavra*
Selim İleri : *Eski Defterlerde Solmuş Çiçekler*
Tarık Dursun K. : *İmbatla Dolu Kalbim*
Sezai Karakoç : *Portreler*
Bilge Karasu : *Kısmet Büfesi*
Kandemir Konduk : *Sayenizde Efendim*
Ali İhsan Mıhçı : *İnsan Kısım Kısım Yer Damar Damar*
Mehmet Semih : *Gözlüklü Beyefendi*
Aysel Özakın : *Kanal Boyu*
Işıl Özgentürk : *Dünyaya Masallar*
Işıl Özgentürk : *Hançer*
Fethi Savaşçı : *Fırın Patlayınca*
Ahmet Say : *İpek Halıya Ters Binen Kedi*
Zeyyat Selimoğlu : *Çiçekli Dağ Sokağı*
İsmet Tokgöz : *Bir Kadırga İçin Yaz Resmi*
Gürhan Uçkan : *Gabriel*
Fazlı Yalçın : *Bir Uzun Türkü*
Bekir Yıldız : *Mahşerin İnsanları*
Mehmet Yıldız : *Süpürgeli Bakan, Konsolos Kapısına Bırakılan Ölü*

1983

Oktay Akbal : *Lunapark*
Hüseyin Akyüz : *Beyaz Güvercin*
Mahmut Alptekin : *Bir Denizin İki Kıyısı*
Erendiz Atasü : *Kadınlar da Vardır*
Zeynep Avcı : *Kötü Bir Yaratık*
Mustafa Balel : *Gurbet Kaçtı Gözüme*
Selçuk Baran : *Kış Yolculuğu*
Faik Baysal : *Nuni*
Muzaffer Buyrukçu : *Günlerden Bir Gün*
Ahmet Çakır : *Dostun Ölümü*
İ. Güney Dal : *Buzul Döneminden Hikâyeler*
Gülten Dayıoğlu : *Şenlik Günü*
Gülten Dayıoğlu : *Kır Gezisi*
Sulhi Dölek : *Vidalar*
Burhan Günel : *Dünyanın En Güzel Kadını*
Burhan Günel : *Sevinç Dolu Bir Akşam*
Tarık Günersel : *Bir Gece Toplumunda*
Necati Güngör : *Bu Sevda Ölmek*
Nedim Gürsel : *Kadınlar Kitabı*
Muzaffer Hacıhasanoğlu : *Dağ Başındaki Ölü*
Afet Ilgaz : *Ölü Bir Kadın Yazar*
Rıfat Ilgaz : *Çalış Osman Çiftlik Senin*
Rıfat Ilgaz : *Sosyal Kadınlar Partisi*
Selim İleri : *Son Yaz Akşamı*
Muzaffer İzgü : *Çanak Çömlek Patladı*
Tarık Dursun K. : *Ona Sevdiğimi Söyle*
Ümit Kaftancıoğlu : *İstanbul Allak Bullak*

Cemil Kavukçu : *Pazar Güneşi*
Ayşe Kilimci : *Sevdadır Her İşin Başı*
Mustafa Kutlu : *Ya Tahammül Ya Sefer*
Pınar Kür : *Akışı Olmayan Sular*
Ali İhsan Mıhçı : *Yörük Hikâyeleri*
Mehmet Semih : *Hurda Kralı*
Mehmet Semih : *Umutla Yaşıyoruz Efendim*
Celâl Özcan : *Düğüncüler*
Fethi Savaşçı : *Makinalar Çalışırken*
Osman Şahin : *Acı Duman*
Salim Şengil : *Güzel Bir Oyun*
Ahmet Hamdi Tanpınar : *Hikâyeler*
Necati Tosuner : *Necati Tosuner Sokağı*
Saadet Ulçugür : *Beş Günün Öyküsü*
Tomris Uyar : *Gezegen Kızlar*
Hüdai Ülker : *Gurbet İnsanları (u.ö.)*
Ali Yörük : *Artin Usta*
Şevket Yücel : *Bir Sevgi Adam*
Tahsin Yücel : *Ben ve Öteki*

1984

Taki Akkuş : *Cennetlik Dul*
Talip Apaydın : *Hendek Başı*
İnci Aral : *Kıran Resimleri*
İnci Aral : *Uykusuzlar*
Refik Aydın : *Ter Soğudukça*
Refik Aydın : *Adalarda Gündüz, Küçük Fahişe*
Ülkü Ayvaz : *İşlerin Yolunda Gitmesine Engel Olan Kim?*
Zeynep Balcılar : *Yine Bir Gülnihal*
Selçuk Baran : *Tortu*
Gülten Dayıoğlu : *Azat Kuşu*
Gülten Dayıoğlu : *Deli Bey*
Nazlı Eray : *Hazır Dünya*
Şükran Farımaz : *Çiçeklerle*
İsmail Gümüş : *Boşnak Türküsü*
Necati Güngör : *Hayatımın Yedi Hikâyesi*
Muzaffer İzgü : *Üç Halka Yirmibeş*
Muzaffer İzgü : *Ortadireği Yıkan Ayı*
Muzaffer İzgü : *İşte Mühür İşte Sen*
Özcan Karabulut : *Karşı Öyküler*
İzzet Kılıçlı : *Mavi Devler*
Ayşe Kulin : *Güneşe Dön Yüzünü*
Ayla Kutlu : *Hüsnüyusuf Güzellemesi*
Aziz Nesin : *Yetmiş Yaşım Merhaba*
Aziz Nesin : *Kalpazanlık Bile Yapılamıyor*
Ahmet Önel : *Matinede Mükremin*
Zeyyat Selimoğlu : *Gemi Adamları*
Vecihi Timuroğlu : *Minnacık Kadın*
Naim Tirali : *Piraziz Nere, Berlin Nere*

1985

Taki Akkuş : *Kır Çiçekleri*
Hulki Aktunç : *Ten ve Gölge*
Talip Apaydın : *Hem Uzak Hem Yakın*
Erendiz Atasü : *Lânetliler*
Lütfiye Aydın : *İkili Yalnızlık*
Ülkü Ayvaz : *Gri Oğullar*
Demirtaş Ceyhun : *Babam ve Oğlum*
Gülten Dayıoğlu : *Ölümsüz Ece*
Füruzan : *Gül Mevsimidir*
Sıtkı Salih Gör : *Yol Bitmeden*
Burhan Günel : *Nergiz*
İlyas Halil : *Çıplak Yula*
Feyza Hepçilingirler : *Eski Bir Balerin*
Remzi İnanç : *Şey*
İbrahim Karaoğlu : *Dalga Dibe Düştü*
İ. Güven Kaya : *Herhangi Bir Yerde*
Hasan Kıyafet : *Görüş Günü*
Samim Kocagöz : *Gecenin Soluğu*
Murathan Mungan : *Son İstanbul*
Kerim Korcan : *Canlı Bayraklar*
Cafer Özkan : *Paşanın Heykeli*
Peride Celâl : *Pay Kavgası*
Şenal Sarıhan : *Kafes*
Erhan Tığlı : *Türküleşsin Dünya*
Afşar Timuçin : *Neden Bazı Akşamlar*
H. Vasfi Uçkan : *Ölümün Yüzü*
Bekir Yıldız : *Bozkır Gelini*
Abdullah Yılmaz : *Çökendirek*

1986

İnci Aral : *Sevginin Eşsiz Kışı*
Yusuf Ziya Bahadanlı : *Titanik'te Dans*
Fakir Baykurt : *Duisburg Treni*
Faik Baysal : *Militan*
Gülten Dayıoğlu : *Geriye Dönenler*
Nazlı Eray : *Eski Gece Parçaları*
Mehmet Güler : *Dostum Alabalık*
Necati Güngör : *Unutulmaz Bir Kadın Resmi*
Muzaffer İzgü : *Devletin Malı Deniz*
Muzaffer İzgü : *Azrail Nasıl Rüşvet Yedi*
Murathan Mungan : *Cenk Hikâyeleri*
Nezihe Oruçoğlu : *Acı Harmanı, Zemheride Baharı Bekler Gibi*
Cengiz Öndersever : *Kapalı Sevda*
Semra Özdamar : *Sessiz Çığlıklar*

Fethi Savaşçı : *Ayva Kokulu Ev*
Osman Şahin : *Kan*
Füruzan Toprak : *Dövme*
Tomris Uyar : *Yaza Yolculuk*
Buket Uzuner : *Benim Adım Mayıs*
Durcan Yaşacan : *Konuşsana*
Ahmet Yurdakul : *Körfez Üstü Yıldız Gezer*

1987

Çetin Altan : *Rıza Beyin Polisiye Öyküleri*
Ali Balkız : *Güller Kitaplara*
Mehmet Başaran : *Yasaklı*
Gülderen Bilgili : *Bir Gece Yolculuğu*
Muzaffer Buyrukçu : *Hüzünlü Kar Çiçekleri*
Demirtaş Ceyhun : *Eylül Hikâyeleri*
Figen Çakmak : *Kırık Dökük Bir Yaşam*
Sevinç Çokum : *Onlardan Kalan*
Sevinç Çokum : *Derin Yara*
Özgen Ergin : *Şarlo Kemal*
Burhan Günel : *Bisiklet Günleri*
Feyza Hepçilingirler : *Ürkek Kuşlar*
Muzaffer İzgü : *Siz Bilirsiniz Paşam*
Tarık Dursun K. : *Ömrüm Ömrüm*
Cemil Kavukçu : *Patika*
Fayyaz Kayacan : *Bir Deli Değilin Defterleri*
Hasan Kıyafet : *İşkence Öyküleri*
Ayşe Kilimci : *Sevgi Yetimi Çocuklar*
Şükran Kurdakul : *Öyküler*
Murathan Mungan : *Kırk Oda*
Aziz Nesin : *Maçinli Kız İçin Ev*
Erdal Öz : *Havada Kar Sesi Var*
Semra Özdamar : *Kadırgada Son Horon*
Işıl Özgentürk : *Derdim Yeter Sakin Ol*
Demir Özlü : *Berlin'de Sanrı*
Mahir Öztaş : *Ay Gözetleme Komitesi*
Zeyyat Selimoğlu : *Bir Şarkı Gibiydi*
Gürhan Tümer : *Asılan Cemil*
Faruk Ulay : *Kopuk Bağlantılar*

1988

Oktay Akbal : *Ey Gece Kapını Üstüme Kapat*
Erendiz Atasü : *Dullara Yas Yakışır*
Sezer Ateş Ayvaz : *Aynalarda Yaz*
Kürşat Başar : *Kış İkindisinin Evinde*
Muammer Bilge : *Kanaldaki Yabancı*
Ferit Edgü : *Eylülün Gölgesinde Bir Yazdı*
Nazlı Eray : *Aşk Artık Burada Oturmuyor*
Nadir Gezer : *Yürüyen Gece*
Mehmet Güler : *Bir Eski Sevda*
Mehmet Güler : *Aydede'nin Öpücüğü*
Mehmet Güler : *En Güzel Gülücük Oyunu*
Burhan Günel : *Fayton*
Nedim Gürsel : *Sorguda*
Ali Nurettin Gürses : *Gece Yarısı Sinderella*
Muzaffer İzgü : *Zıkkımın Kökü*
Muzaffer İzgü : *Demokrasimiz Kaç Para Eder*
Serhat Kestel : *Cennette Bir Mevsim*
Ümit Kıvanç : *Aşkım Bana Resimaltı*
Aziz Nesin : *Nah Kalkınırız*
Aysel Özakın : *Mavi Maske*
Demir Özlü : *Stockholm Öyküleri*
Ahmet Say : *Güneşin Savrulduğu Yerden*
Önay Sözer : *Çıplak Gülüş*
Osman Şahin : *Kolları Bağlı Doğan*
Hakan Şenocak : *Karanfilsiz*
Kâmuran Şipal : *Köpek İstasyonu*
Naim Tirali : *Aşk Dediğin*
Buket Uzuner : *Ayın En Çıplak Günü*
Ahmet Yıldız : *Üçlü Kavşak*

1989

Hulki Aktunç : *Bir Yer Göstericinin Hayatı*
Selçuk Baran : *Yelkovan Yokuşu*
Habib Bektaş : *Yorgun Ölü*
Muzaffer Buyrukçu : *Her Yer Karanlık*
Feride Çiçekoğlu : *Sizin Hiç Babanız Öldü Mü?*
Orhan Duru : *Şişe*
Nazlı Eray : *Yoldan Geçen Öyküler*
Nadir Gezer : *Puslu Hüzün*
Mehmet Güler : *Üst Geçit*
Cafer Hergünsel : *Yaşam Sürgünlerini Verirken*
Hasan Kıyafet : *Yelkovanotu*
Ayşe Kilimci : *Gül Bekçisi*
Nezihe Meriç : *Bir Kara Derin Kuyu*
Murathan Mungan : *Lâl Masallar*
Mahir Öztaş : *Korku Oyunu*
Osman Şahin : *Ay Bazen Mavidir*
Naim Tirali : *Yirmibeş Kuruşa Amerika*
Ahmet Tulgar : *Evsiz Ülke Hikâyeleri*

Buket Uzuner : *Güneş Yiyen Çingene*
Durali Yılmaz : *Ölmeden Ölenler*
Durali Yılmaz : *Çilekeş Müslümanlar*
Tahsin Yücel : *Aykırı Öyküler*

1990

Mahmut Alptekin : *Tünel Çıkmazı*
Mehmet Başaran : *Hoççakal Dünya*
Muzaffer Buyrukçu : *Bin Hüzün*
İsmet Kemal Karadayı : *Ve İyi Günler Hepinize*
Kerim Korcan : *Acılar Çemberi*
Ayla Kutlu : *Sen de Gitme Triyandafilis*
Mustafa Kutlu : *Bu Böyledir*
Mario Levi : *Bir Şehre Gidememek*
Mario Levi : *Madam Floridis Dönmeyebilir*
Zeyyat Selimoğlu : *Aramızdaydı O Gün*
Necati Tosuner : *Çılgınsı*
Güven Turan : *Düş Günler*

1991

Erdal Atabek : *Belki de Sensin*
Ülkü Ayvaz : *Olaylar ve Kahramanlar*
Oya Baydar : *Elveda Alyoşa*
Faik Baysal : *Tutu*
Renan Demirkan : *Üç Şekerli Demli Çay*
Orhan Duru : *Bir Büyülü Ortamda*
Nazlı Eray : *Kuş Kafesindeki Tenor*
Nedim Gürsel : *Son Tramvay*
Muzaffer İzgü : *Bizim Ayılar Amerikalıları Çok Sever*
Perihan Mağden : *Haberci Çocuk Cinayetleri*
Yeşim Dorman Müderrisoğlu : *Merdivenaltı*
Cengiz Öndersever : *Cuma'yı Gömme Töreni*
Barlas Özarıkça : *Serada Aşk*
Adnan Özyalçıner : *Cambazlar Savaşı Yitirdi*
Jale Sancak : *Aynadaki Yüzler*
Ülkü Tamer : *Alleben Öyküleri*
Buket Uzuner : *İki Yeşil Su Samuru*

1992

Turgut Acar : *Kar Üstünde Kızıl Lâleler*
Adalet Ağaoğlu : *Gece Hayatım*
Dursun Akçam : *Sevdam Ürktü*
İzzet Harun Akçay : *Mavi Şehir*
Zeynep Aliye : *Aliye'nin Öyküleri*
Ayşe Yunus Altıner : *Kayıp Anahtar*
Zeynep Ankara : *Kanatsız Düşüşler*
Erendiz Atasü : *Onunla Güzeldim*
Behzat Ay : *Kuşku ve Korku*
Lütfiye Aydın : *Sengisemai Bir Ölüm*
Mustafa Balel : *Turuncu Eleni*
Selçuk Baran : *Arjantin Tangoları*
Mehmet Başaran : *Kalın Mavi Bir Ses*
Başar Başarır : *Kent Kitabı*
Cemşid Bender : *Kürt Kızı Zenge*
Erhan Bener : *Aşk-ı Muhabbet Sevda*
Hatice Bilen : *Ayın Uysal Işığı*
Neşe Cehiz : *Evlilik Cüzdanlarını Buruşturan Öyküler*
Yavuzer Çetinkaya : *Savaş ve Doğum*
Kriton Dinçmen : *Symphonia Kakophonica*
Nursel Duruel : *Yazılı Kaya*
Yurdaer Erkoca : *Yitik Zaman Satıcısı*
Mehmet Güler : *Ferhat Gibi*
Mustafa Gülüsever : *Mutlu Köyün Mutsuz Kadını*
Cemal Gürlek : *Buğulu Cam*
Selim İleri : *Kötülük*
Muzaffer İzgü : *Bir Mayıs Polis Bayramı*
Yıldırım Keskin : *Yoldan Geçen Adam*
Mario Levi : *En Güzel Aşk Hikâyemiz.*
Mıgırdiç Margosyan : *Gâvur Mahallesi*
Necdet Ökmen : *Sen Kimbilir Ne Kadar Güzel Ölümsün*
Kezban Özbay : *Arka Balkon*
İskender Savaşır : *Masaldan Sonra*
Zeyyat Selimoğlu : *Denizlerin, İstanbul*
Salim Şengil : *Penceredeki Işık*
A. Didem Uslu : *Tutkulu Bir İstanbul Üçlemesi*
Tomris Uyar : *Otuzların Kadını*
Duran Yılmaz : *Kadın Korkusu*

1993

Muzaffer Abayhan : *Bunları Kesmek Lazım*
Muzaffer Abayhan : *Hoşçakal Amerika*
Hikmet Temel Akarsu : *Çaresiz Zamanlar*
Hüseyin Akyüz : *Samuray Fırtınası*
Turan Altıntaş : *Zengin Kapısı*
Meltem Bal : *Satılık Sevinçler*
Tansu Bele : *Ah Benim Bir Başıma İstanbul Kadınlığım*
Ali Balkız : *Karın Altı Kardelen*

Vüs'at O. Bener : *Siyah Beyaz*
Sibel Bilgin : *Bana Bir Harf Söyle*
Osman Çallı : *Düş Gezginleri*
Sevinç Çokum : *Rozalya Ana*
Kriton Dinçmen : *Hiçlik'te Randevu*
Selçuk Erez : *Hafif Meşrep Kadınlar*
Burhan Günel : *Ateşi Seçtim*
Mehmet Güler : *Aşkı Çeyrek Geçe*
Mehmet Güreli : *Alope'nin Odası*
Şebnem İşigüzel : *Hanene Ay Doğacak*
Muzaffer İzgü : *Nasıl Baba Oldum*
Tarık Dursun K. : *Aşk Allahısmarladık*
Nursen Karas : *Ceviz Sürgünü*
Dost Körpe : *Zaman Sona Ermeli*
Ender Macun : *Yağmur Uykusu*
Halil İbrahim Özcan : *Randevu Hazırlığı*
Suzan Samancı : *Reçine Kokuyordu Halin*
Jale Sancak : *Bahçedeki Tuhaf Adam*
Gül Semerci : *Canım Kocacım*
Osman Şahin : *Selam Ateşleri*
Atilla Şenkon : *Uykusuz Gece Düşleri*
Ali Teoman : *İnsansız Konağın İkonu*
Hasan Ali Toptaş : *Ölü Zaman Gezginleri*
Buket Uzuner : *Karayel Hüznü*
Ümit Ünal : *Amerikan Güzeli*
Doğan Yarıcı : *Evla*
Özen Yula : *Öbür Dünya Bilgisi*

1 Mehmet Celâl'in yapıtları öykü ve roman olarak nitelendiriliyor. Sami N. Özerdim, örnek olsun diye iki kitabını alıyor. Ayrıca bu zamandizinine alınan uzun öykülerin ya da kısa romanların kimileri (u.ö.) kısaltmasıyla alınmıştır. Bu yargı da daha çok, çalışmaya temel olan kaynaklardan alınmıştır.
2 1913'te çıkan "Uful"de bir öyküsü var.
3 Selâmi İzzet Sedes'in başka öykü kitapları da vardır. Örnek olarak bu küçük kitabıyla işaret edilmiştir.
4 *İstanbul Hikâyeleri*'nin yılı saptanamadı.
5 Server Bedi adıyla yazdıkları, bu kitapla sadece işaret edilmiştir. (S. N. Ö.)
6 Türk harfleriyle çıkmış olan kitapları alınmamış, bu kitabıyla işaret edilmekle yetinilmiştir. (S. N. Ö.)
7 Ömer Seyfettin'in Ahmet Halit Kitabevi (sonradan Şerif Hulûsi Kurbanoğlu yönetiminde), Rafet Zaimler (Tahir Alangu). Bilgi Yayınevi (Cevdet Kudret) dizilerinde kitap adları değişmiş, bu arada düzenlemede de değişiklikler, hatta eklemeler olmuştur. 1970'te *Kahramanlar* (1963'te : *Eski Kahramanlar*); 1970-1971'de *Falaka*, *Kurumuş Ağaçlar*, *Yalnız Efe*... gibi. Başka yayınevlerinin de seçmeleri vardır. (S. N. Ö.)
8 Rıfat Ilgaz, geçen yıllarda, *Hababam Sınıfı*'nı oyunlaştırdığı dizilere eski öykülerinden bir bölüğünü de eklemiştir. *Türkiye Bibliyografyası*'ndan izlenebilir. Bunlarda yeni öykülerinin bulunup bulunmadığı saptanamadı. (S. N. Ö.)
9 Haldun Taner örneğinde olduğu gibi, başkalarında da, adı değişen yeni derlemeler alındı. Tarık Buğra, F. Celâlettin Göktulga, Kenan Hulûsi Koray, Aziz Nesin'de olduğu gibi. Atlamalar olmuş olabilir. Bütün kitapların teker teker karşılaştırılmadığı da not edilmelidir. (S. N. Ö.)
10 Bundan sonraki yıllarda başka öykü kitapları da çıktı. Bununla işaret edilmekle yetinildi. (S. N. Ö.)

● "Adam Öykü" için bu belgenin hazırlanmasında, Sami N. Özerdim'in, "Türk Dili" dergisinin "Türk Öykücülüğü Özel Sayısı"nda (Temmuz 1975, Sayı : 286) yayımlanan, "Türk Öykü Kitapları Zamandizini" temel alınmıştır. Sami N. Özerdim'in 1975'in ilk aylarına kadar getirdiği bu çalışmanın 1993'e uzanan bölümüyse "Adam Öykü" tarafından tamamlanmıştır.

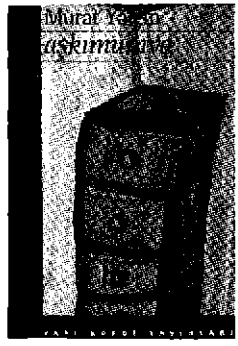

Murat Yalçın
Aşkımumya

Yapı Kredi Yayınları, Ekim 1995,
101 sayfa

● **Nedret Tanyolaç Öztokat**

ÜÇ BÖLÜMDEN oluşan bu yapıtta yer alan anlatılar temelde dil ve yazı etkinliğine dayanıyor. Belki de bu yüzden yazar "anlatı" terimini yeğlemiş yazdıkları için. Gerçekten de yazı ve dilin değişik kullanımına dayanan önemli yazınsal akımlardan esinlenen on üç anlatıyla yazar yoğun bir çalışmanın ürünü olduğu rahatlıkla anlaşılan bir yapıtla okuruna ulaşıyor. Anlatılarda dil ve yazının yanı sıra teknik deneyişler de dikkati çekiyor. Genel olarak, anlatıların bölümlenmesi, kimi zaman iç içe geçen anlatı düzeyleri ve kimi anlatıcıların üst-söylemlerinin anlatı söylemiyle dönüşümlü olarak birbirini izlemesi yazarın "anlatı" anlayışında dilsel olduğu kadar teknik arayışların da önemli bir yer tuttuğunu gösteriyor.

Murat Yalçın'ın dili kurgulayışında sesler, çağrışımlar, değişik dil düzeyleri, değişik tümce yapıları önemli öğeler olarak beliriyor. Yazar alışılmış dilsel kodu kırıyor, ters çeviriyor, neredeyse o kodla oynuyor. "Benevi"nin anlatıcısı, "Oyuncaksız geçen çocukluğumuzda, söz oyunlarının yeri gittikçe büyüyor, o rengârenk logolar gibi, sözcüklerden kuleler, gemiler yapıp bozuyorduk işte! Giderek, yazmak da bir oyun değilse nedir?" diye sorar. *Aşkımumya*'nın temel özelliklerinden olan dilsel oyun dilin savruk kullanımı anlamına gelmiyor. Tersine, ustaca, beceriyle, bilinçli bir dil dokusu ilk satırlardan başlayarak kendini duyuruyor. Yapıtın özellikle sessel ve sözcüksel çağrışımlarla ve sözcüklerin çok anlamlılığıyla zenginleşen dilsel yapısında belirgin bir şiirsellik de var.

Murat Yalçın anlatısı aynı zamanda yazı (écriture) düzleminde yoğun ve sistemli bir çalışmayı örnekliyor. Bu yazı gelenekten de (örneğin "Kısa Camel tarihi"nde "izmarit" alt-bölümünün tekerlemeye dayanması), çağdaş yazından da ("Konsol"da egemen döküm-yazı – *énumération* – Georges Perec'in *Şeyler*'indeki tadı anımsatır, "Adamotu"nda yer alan "üç" adlı alt-bölümün başındaki ters ve düz yazı Sevim Burak'ın yazısını akla getirir) esinlenir. Yalçın'ın dili ve yazıyı kurgulayışı, yazınsal düzlemde, Aragon, Breton, Desnos gibi yazarların öncülük ettiği Gerçeküstücü akımın ünlü anlatım biçimi "otomatik yazı"ya (écriture automatique) yaklaşır. Gerçeküstücülüğü "anlık olanın (enstantanenin) krallıkları"na açılan kapı olarak tanımlayan Breton, ünlü manifestosunda 1920'ler için bir yenilik olan bu akımı "sözlü ya da yazılı, ya da bambaşka bir yoldan, düşüncenin işleyişini dile getirmeyi sağlayan saf psişik otomatizm. Aklın denetimi olmadan, her tür estetik ya da moral amacın dışında düşüncenin yazılması," diye tanımlar (*le Manifeste du surréalisme*, Gallimard, 1924). Gerçeküstücü yazar ve şairlerin sıkça başvurduğu düş anlatımlarını anımsatan, bi-

lincin denetiminden kurtulmuş, kendiliğinden gelişen yazı tekniği Yalçın'ın anlatılarında belirgindir. Bu yazı aynı zamanda devinimseldir. Temelde gel-gitlere dayanır. "Kanatlı Kapı"nın anlatıcısının dediği gibi, "Bir dil sarkacı bu". (s. 24)

Öte yandan, ciddi ciddi sözcüklerle oynayan yazarın anlatıları, bir başka Fransız yazın akımını, OuLiPo çalışmalarını da anımsatıyor. Bilindiği gibi, Gücül Yazın İşliği (Ouvroir de Littérature Potentielle) gerçeküstücü geleneği sürdüren yazar ve romancıların Raymond Queneau öncülüğünde bir araya gelmesiyle kurulmuş ve özellikle Perec'in yapıtlarıyla doruk noktasına ulaşmıştır. *Aşkımumya*'da sözcüklerle, sözdizimle, dilbilgisel kategorilerle büyük bir rahatlıkla oynanması, dilin ve yazının bu ayrıksı, alışılmadık kullanımı bize bir OuLiPo yapıtı tadı da veriyor.

Aşkımumya'nın içerik boyutunu göz önüne aldığımızdaysa "metinlerarası" niteliğin ("intertextualité") yapıtta son derece belirgin olduğunu görüyoruz. S. Birsel, B. Karasu, Kafka, Kundera, Tarkovski gibi yazın ve sanat ustaları arasında gidip geliyor M. Yalçın. Açık göndermeler, gizil anıştırmalarla örülüyor anlatılardaki metinlerarası bağlar. "Okunmuş bir kitabın bilgiççe düşülmüş çıkmalarına benzer izlekler taşıyan bir mantıkla karşı konulamayacağı ortadayken, apaçık, sıkılgan tümcelerle de olsa, anlatmayı denedim bir kez," ("Kanatlı Kapı", s. 25) der anlatıcılardan biri. Bir başkasıysa, bu metinlerarası gel-gitlerden başka devinimler de olduğunu vurgular. Anlatıların oluşumundaki üretici süreçte seçilen yoldur söz konusu olan : "Kırk katırı kırk 'satır'a yeğliyorum yine. Neyse ki, her hikâye, bir biçimde, bin bir yoldan birine sapılarak yazılıyor" ("Kısa Camel Tarihi", s. 74).

Böylece yazar okumalarının etkisiyle metinlerden metinlere ulaşıp kendine göre seçmeler yaparak yazma edimini gerçekleştirirken, bir yandan da kendine özgü bir imgelem evreni kuruyor. Bu evrende ayrıksı kişiler, sorgulanan ilişkiler, gündelik yaşama ilişkin duyumsayışların, algılayımların, gereksinimlerin sıradanlığı kadar sıradışılığı, masalla öykü arasında gidip gelen olaylar anlatılıyor. "Tuhafiyeci"nin kahramanları Efendi Binali'yle Temmuz'un, "Yılan Hikâyesi"ndeki yaşlı, dili tüylü adamın öyküsü ve "Deli Karanfil Masalı"nda Karanfil ve kedilerin yaşadığı anlık serüven birer masaldır. İnanılmazı inanılır öğelerle anlatırlar; sıradan gibi duran ayrıntılar okuru dehşete düşürmeyi, sarsmayı başarır. Karanlık, tedirgin edici masallardır bunlar. Yapıtın bir başka önemli anlatısı, B. Karasu'ya adanmış "Aşkımumya" ise bir ilişkiyi anlatır. Bu anlatıda geçmişle şimdi arasında sıkışmış adam ve kadının öyküsü anlatılır. Bu uzun öyküye iç konuşmalar, yinelemeli anlatımlarla ritimli ve ivmeli bir metinsel devinim egemendir. Evlilik, sevgi kırıntıları, yaşanmışlık tortuları, duyguların eskimişliği, sorgula(n)malar, gerçek, düş "Aşkımumya"nın temel okuma eksenlerini oluşturur. Her okuma katmanı okurda buruk bir tat bırakır.

Murat Yalçın'ın anlatıları dilsel, imgesel ve teknik bir serüven. Yazın aracılığıyla uzun, karmaşık yolculuklara çıkmayı seven, dilsel denemelerden hoşlananların seveceği bir kitap. ❍

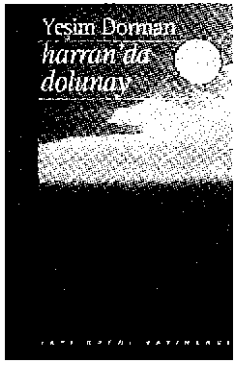

Yeşim Dorman
Harran'da Dolunay

Yapı Kredi Yayınları, Ekim 1995,
88 sayfa

● **Nedret Tanyolaç Öztokat**

HARRAN'DA DOLUNAY yalın bir dille, ustaca kurgulanmış dört öykülük bir kitap. Derinlemesine çözümlemeler, yoğun hesaplaşmalar bu dört öykünün temel dokusuna egemen. İnsanı, insanı kuşatan kalıpları, özlemleri, kaçışları anlatıyor Dorman. Bunu yaparken de öyküsüyle okur arasında dolaysız, içten bir ilişki kuruyor. Dört öyküde de abartısız, akıcı bir dil, sağlam sözdizimi, beceriyle dengelenmiş anlatı öğeleri dikkati çekiyor ve kitap bittiğinde okur hem yoğun izlenimlerle, hem de belli bir öykü tadıyla baş başa kalıyor.

Kitaba adını veren birinci öykü "Harran'da Dolunay" bir kaçışın öyküsü. Tükenmiş bir ilişkiden ve anılarla eskimiş bir evden kaçan anlatıcı yıllar önce bir araştırma için gittiği Urfa'ya sığınır. Anlatıcının iç hesaplaşması Haydar'ın ailesinin evine yerleşmesiyle durulur. Sarı sıcak, ağır geçen günler, durağan yaşam ve bu evdeki "gösterişsiz birlik" (s. 16), özellikle de Haydar'ın kardeşlerinden Hüsniye'yle kurduğu iletişim ona iyi gelir. Ancak bir süre sonra yanı başında filizlenmekte olan umutsuz aşk, Haydar'ın sessizce kendisine sevdalanışı bu iç dengeyi yeniden altüst eder. Anlatıcı bir kez daha kaçmayı tasarlarsa da Haydar'ın bilgece uysallığı ve suskunluğu ona çok şey anlatır. Doğulu insanın duyarlılığıyla kentlilere özgü duygulanım ve sorgulama biçimlerinin karşılaştırılmasını buluruz bu öyküde. Anlatıcının her çözümlemesi içtendir, ders vermez, doğruyu yanlışı göstermek gibi bir amacı yoktur, dış ve iç gözlemlerle beslenir. Belki de bu yüzden bu denli inandırıcıdır.

İkinci öykü "Biz ki Sessizlik ve Huzur Düşlemeyi Öğrendik Seninle"nin başkahramanı Mimu Ankara'da kolejde okuyan, sıradışı bir çocuktur. Onun ve arkadaşlarının yaşantısına depremzede üç Vartolu çocuk (Hüseyin, Abdullah ve Can) katılır. Öykünün ilk bölümünde bu dört çocuğun okul dönemindeki ilişkisi anlatılır. İkinci bölüm çocukların birbirinden kopmasını, son bölümse yıllar sonra yeniden karşılaşmalarını anlatır. Rastlantı sonucu bir araya gelen eski arkadaşlar devrimci ülküde birleşmiştir. Bu bölüm siyasal ülküler uğruna sürdürülen kalıplanmış yaşam biçimini, bu yaşamın zorunlu kıldığı duygulanım biçimlerini belli bir sorgulama süzgecinden geçirerek verirken artan bir metinsel gerilimle bir de devrimci eylemi anlatır. Bu eylem bir ölümle sonuçlanacaktır. Eylemin yoğun gerilimi metin düzlemine olabildiğince yansırken Mimu'nun düşünce ve duyguları ustalıkla aktarılır. Eylem boyunca karmakarışıktır Mimu'nun aklı ve duyguları : Öfke, korku, mutluluk, sevgi, özlem, şaşkınlık arasında gidip gelir. Toplumsal farklılıkların ve çelişkilerin dostluğu, yakınlığı dışlamadığını anlatır bu öykü.

Üçüncü öykü "Unutmak"ın kadın kahramanı ve anlatıcısı Yasemin bitirdiği tatsız evliliğini, kocasını, annesini ve annesinin dayattığı kalıpları unutmak ister. Öyküye egemen iç konuşmalar, bizi kalıplayan eğitime, toplum kurallarına, ahlak anlayışına eleştiriler yöneltir.

Sevgisizlik, arayış, hoşnutsuzluk, bıkkınlık Yasemin'in söyleminde belirgindir. Aslında bu tekil söylemin yaşamını bilinçle sorgulayanların ortak söylemi olduğu sezilir.

Sonuncu öykü "Masalara El Sürmek" Arif Sağ'ı anlatıyor. Ankara'da, kahramanın meclisteki çalışma odasında gerçekleşen bir buluşmayla metinde uzun bir geriye dönüş yapılır. Erzincan'da geçen çocukluk dönemi yine okurun bakışını Doğulu duyarlılığına çeker. Rıza Ağa, özellikle de karısı Besi bilgelikleriyle olduğu kadar, sıcaklıklarıyla da önemli yer tutarlar öyküde. Sonda anlatılan acı olay bir yandan okurun yüreğini burkar, bir yandan da onu gülümsetir. Yaşamı bilgece kucaklayan bu insanlar saflıklarıyla da bu öykü evrenini renklendirir.

Dorman'ın kurduğu öykü evreninde her şey insanı, özlemlerini, dostlukları, yalnızlıkları anlatıyor. O

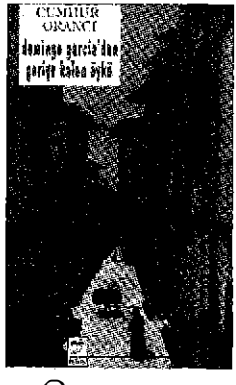

Cumhur Orancı

Domingo Garcia'dan Geriye Kalan Öykü

Telos Yayıncılık, Nisan 1995, 123 sayfa

● **Hürriyet Yaşar**

BİR İNSAN hem öykücü hem denizci olursa, ondan kendi toplumunun (ulusunun) insanlarını yazmasını istemeye hakkımız olur mu?

Cumhur Orancı, *Domingo Garcia'dan Geriye Kalan Öykü*'lerin yazarının – kim olduğu kitapta belirtilmese – hangi ulustan olduğunun bile çoğu öyküde anlaşılamamasının bir kusur ya da okur için karşılanmamış bir gereksinme olarak duyumsanması olasılığından, denizci oluşuyla kurtarıyor kendini.

E. A. Poe'nun korku ve karanlıkla kurduğu gerilime, G. G. Marquez'in gizemciliğini, Oğuz Atay'ın *Korkuyu Beklerken*'de, Mehmet Seyda'nın *Anahtarcı Salih*'te yarattıkları küflenmiş yaşamları anımsatıyor Cumhur Orancı'nın öyküleri.

Öykülerin kimini okuyup bitirdiğinizde, "ne dedi bu şimdi" duygusuyla yaşayabileceğiniz başa dönme isteği, yazarın başarısızlığından gibi görünmüyor. Bir daha okuyunca, üf-püf demeden aynı tadı alıyorsunuz. Yüzünüze keyifli bir merakın gülümseyişi de oturuyor. Ama kendini tümüyle hemen vermeyecek epeyce öykü var kitapta.

Kimilerinde anahtarı okura öykünün sonunda verişine bakılırsa, klasik öykü anlayışına bağlı olduğu söylenebilir yazarın. Ama anahtar da ilk çevirişte her zaman açmayabilir kapıyı.

Bildiğimiz, gördüğümüz dünyayı dümdüz buluyor Cumhur Orancı. Ortalığı karartıp görüntüleri bulandırıyor. Bu yaşam denen şeyin aslı öyle değil böyledir, der gibi. Onun penceresinden öyle görünüyorsa, bize de bir kez bakmak düşüyor o pencereden. Merak bu ya! Bakıyoruz. Bir daha bakıyoruz. Bir daha... Puslu bir dünya bu. Güneşi yok. Kurtlanmış, küflenmiş evlerin pencerelerinden giren ve aydınlatmayan kirli gri güneşlerin yetersiz ışığında dolaştırıyor okuru. Yadırgı veren, tuhaf bir dünyada.

Öykülerden birinin, "Güller kentinde sabah namazı okunurken camiye giden ihtiyarlar..." diye başladığını görünce, "işte duru, güneşli bir öykü"

derseniz, benim gibi yanılırsınız. Çünkü daha tümce bitmeden, ihtiyarların karşısına üç kuyruklu kertenkeleler kervanı çıkarır yazar. Evde koca bekleyen gelinlik kız Yasemin'in penceresine tırmandırır kertenkele sürüsünü. Sonra Yasemin'in eline bir süpürge verip süpürttürür hepsini.

Olayın ağırlıkla yer tuttuğu öyküler bunlar. Ah o edebiyat ders kitaplarındaki "olmuş ya da olabilecek bir olayı..." diye giden öykü tanımlamaları yok mu? O tanımlara sığabilecek türden olaylar değil bu öykülerdeki olaylar. Yazık değil mi öyküyü hâlâ öyle öğrenen okul çocuklarına?

Şıpınişi okunup bırakılacak bir kitap değil *Domingo Garcia*... Kurmacaya daha çok yaslanmak isteyen yazarların da *Domingo Garcia*'dan alacakları tatlar var, hem de yeni tatlar.

Her öykü başka bir dünya ise... Haydi daha alçakgönüllü söyleyelim; her öykücü başka bir dünya ise, *Domingo Garcia'dan Geriye Kalan Öykü*'ler, okura başka bir dünya sunmayı başarıyor. Kitabı rafınıza koyduktan sonra, yazarın penceresinden canınız istediği zaman dilediğiniz kez bakabilirsiniz. Gördükleriniz ya da göremedikleriniz sizi o pencereye çektiği sürece. O

Memduh Şevket Esendal Toplantısı

İSTANBUL İl Kitaplığı'nın düzenlediği geleneksel kültür etkinliklerinden ilki, yeni yılda, gene Beyazıt İl Kitaplığı'nda (Tarihi Darphane Binası) gerçekleştirildi. Ocak ayının son gününe rastlayan toplantı, Memduh Şevket Esendal'a ayrılmıştı. Esendal'ın yaşamı ve kişiliğini Muzaffer Uyguner, öykücülüğünü ve dilini Feyza Hepçilingirler, romanlarını da Uğur Kökden anlattı. Bu arada toplantıya çağrılı bulunan yazarın kızı Emine Sarıdal'ın (Esendal) ise, o gün havanın kar yağışlı ve soğuk oluşu yüzünden, sağlık koşulları nedeniyle gelemeyeceği öğrenildi.

İl Kitaplığı Müdiresi Ayten Şanşölen'in açış konuşması ve konuşmacıları tanıtmasından sonra, Uyguner, yazarın tüm inişli çıkışlı yanlarıyla birlikte, akıp gitmiş olan renkli yaşamını aktardı. Hem İttihat ve Terakki'nin, hem de yazınımızın "gölge adamı" olan Esendal'ın zengin aile çevresi, ilk gençliği, erken başlayan siyasal yaşamı, Mütareke İstanbul'unda geçen gizlilik yılları, İtalya sürgünü, Ankara'ya çağrılışı; Azerbaycan, İran ve Afganistan elçilikleri, milletvekilliği, CHP Genel Sekreterliği gibi, yazarın yaşamından canlı kesitler sundu.

Ayrıca konuşmasına, Esendal'ın 1908 yılında yayımlanan "Veysel Çavuş" öyküsünden ilk bölümleri okuyarak başlayan Uyguner, yazarın öykücülüğünün Meşrutiyet'le yaşıt olduğunu ileri sürdü.

Bu arada, toplantının en ilgi çekici noktası, Uyguner tarafından iki el yazması defterin izleyicilere gösterilmesinde ortaya çıktı. Esendal'ın yittiği sanılan bu defterlerinden biri, Kasım 1925 tarihli *Tahran Günlüğü* (eski yazı); öbürü de, son derece işlek bir yeni yazıyla kaleme alınmış bulunan anılarının ilk bölümüydü. Yani, Çorlu'daki çocukluk dönemi. Aile bağları ve çevresi. Uyguner, *Tahran Günlüğü*'nün yeni harflere çevrildiğini ve hazırlanan metnin Bilgi Yayınevi'nde yayımlanmayı beklediğini söyledi. Ayrıca, söz konusu anıların 1050 sayfa tutan üç defterden oluştuğu öğrenildi.

Konuşmacının, Esendal'ın yaşamı ve yapıtları çevresinde sık sık yapılagelen yanlışların özellikle altını çizmesi, toplantının bir başka dikkat çekici yanıydı. Uyguner, ayrıca, yazarın hep değişik isimler, en az on altı takma ad, "M.Ş." ya da "M.Ş.E." gibi harfler kullanmasının de okuru şaşırttığından söz etti.

TYS Genel Sekreteri Feyza Hepçilingirler de, Uyguner gibi, yazarın "İşin Bitti" (*Otlakçı*) adlı öyküsünü okuyarak konuşmasına başladı. Konuşmacıya göre, Esendal, modern Türk öykücülüğünün "bomba" etkisi yapması gereken bir adı olduğu halde, sessizlikle karşılanmış; böylece hesaplı bir unutuluş içine itilmiştir.

"Gerçekten Ömer Seyfettin öykücülüğü (o da, Maupassant etkisini temsil eder) çizgisinin dışında, yaşamın sıradan, olağan, dümdüz dokusundan Esendal öyküler üretmiştir. Bu öykülerdeki dil, o denli doğal ve yalındır ki, sanki tüm öykü 'konuşmalar'dan oluşan bir çerçeveye oturmuştur denebilir. Tıpkı birisi, görünmeyen bir aletle halkın konuşmalarını – nasılsa, o şekilde – hiç değiştirmeden kağıda döküyor. Kısaca ne olay, ne yorum, ne betimleme, ne doğa ve ne de çevre! Yalın bir anlatım, arı bir dil. Gerekli deyim, terim ve söyleyişler."

Hepçilingirler, Esendal'ın yazdığı öykü kişilerini – bir oyun yazarı gibi –

birkaç sözle tanımladığını ve sahneye soktuğunu söyleyip gene Esendal'ın bir öyküsünü ("Gençlik", *Otlakçı*) okuyarak sözlerini bitirdi. Konuşmacı, bu öyküyü, yazarın insanı nasıl iyi tanıdığına, bir kadın yazar duyarlığı ölçüsünde Hayriye Hanım'ın iç dünyasına nasıl eğilebildiğine ve olağanüstü gözlemciliğine bir örnek olmak üzere verdiğini söylemiştir.

Bu noktada Muzaffer Uyguner, Esendal'ın Çehov'u doğrudan Rusçadan okuduğunu, dahası onun kimi oyunlarını dilimize çevirdiğini; ama, yazık ki, bu çevirilerin ele geçmediğini; dolayısıyla, Esendal öykücülüğündeki öz ve yalın yazışın Çehov etkisiyle olabileceğini ileri sürdü.

Buna karşılık Hepçilingirler'se, Çehov'da eski deyişle melâl bulunduğunu, oysa Esendal'ın öykülerinde iyimser ve hafif alaycı bir yaklaşımın ağır bastığını – doğrudan öykücünün görüşünü aktararak – dile getirmeyi gerekli buldu.

Üçüncü konuşmacı Uğur Kökden'e gelince, o da, Cevdet Kudret'in deyimiyle "Türk öykü beyi" Esendal'ın bilinen üç romanı üstünde durdu. Bunlar yazılış sırasına göre, *Miras* (1924/25), *Ayaşlı ile Kiracıları* (1934) ve *Vassaf Bey*'dir(1983). Sonuncunun yazarın ölümünden sonra, geride bıraktığı notlarından basıma hazırlandığı biliniyor.

Uğur Kökden, bu üç romanın da kimi çelişkili görüşlere karşın eksik olduğu ya da kimi bölümlerinin zamanında basılmadığı – sonradan da bulunamadığı – gerçeğinin bir kez daha altını çizdi. Öte yandan, Şevket Süreyya Aydemir'den aktarılan bir sözle, M. Şerif Onaran tarafından varlığı öne sürülen dördüncü bir romanın ("Melik Tavus") ise, izine şimdiye dek hiç rastlanmadığını da sözlerine ekledi.

Esendal'ın siyasetçi kimliğiyle toplumu değiştirme iradesine katıldığını, sanatçı yanıyla da toplumun koşullarını sürekli eleştirdiğini; böylece çift yönlü bir aydın sorumluluğu sergilediğini belirten Kökden, konuşmasını şöyle sürdürdü :

"Zaten, yazarın romanları çoğu kez bir çöküntü ve çözülüşü dile getirmiştir. *Miras*'ta, bir aile çevresinde Osmanlı İmparatorluğu; *Ayaşlı*'da dokuz odalı bir apartman bölümünün çerçevesinde, eski ve yeni değer yargılarının çatışması: dahası bir anlamda, genç Cumhuriyet'in yapısal eleştirisi; *Vassaf Bey*'de de, genç bir kızın duygu ve istekleri arasındaki çelişkilerden yararlanılarak genç devletin yükselen sınıfları, toplumun gölgede kalan eksiklikleri ustaca anlatılmıştır."

❋

Aziz Nesin Gülmece Öyküsü Ödülü-1996

İNKILAP Kitabevi Yayınları, mizah kitaplarına dönük ilgisini, bir de Aziz Nesin Gülmece Öyküsü Ödülü düzenleyerek sürdürüyor. İlki 1996'da gerçekleştirilecek olan Ödül'e katılma koşulları şöyledir :

Gerekçe

I. Aziz Nesin'in anısına bir saygı duruşu;

II. Gülmece edebiyatımıza – yeni isimleri de içerircesine – katkıda bulunmak,

III. ve İnkılâp Kitabevi'nin "Gülmece Dizisi"nin (telif ve çeviri olmak üzere, edebiyat, karikatür ve çizgi-roman) kamuoyuna duyurulması amacıyla düzenlenmiştir.

Koşullar

1. Bu etkinlik, tanınmış ve tanınmamış (hiçbir sanat-kültür alanında ürün vermemiş, tümüyle amatör kişiler) yazarlar/yazar adayları olmak üzere iki kategoride açılmaktadır. Her kategoriye bir "dosya-kitap" ile katılmak gerekmektedir.

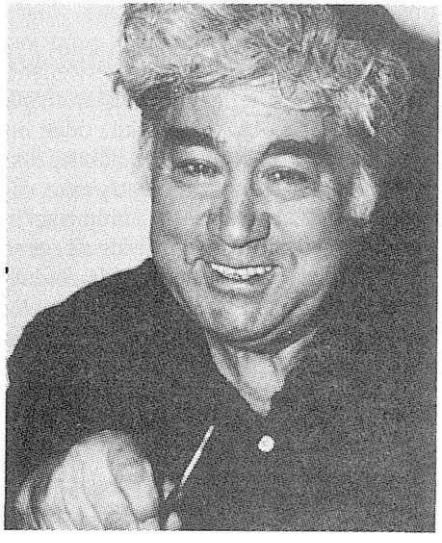

3. "Dosya-kitap"ları oluşturacak öyküler, daktilo veya bilgisayar ile çift aralıklı olarak yazılmış olacaktır. El yazısı "dosya-kitap"lar, yarışma dışı bırakılacaktır,

4. Her "dosya-kitap" altı nüsha olacaktır.

5. "Tanınmış" yazarların katılacağı birinci kategoride ödül, başarılı yapıt bulunamaz ise iptal edilecektir; "tanınmamış" yazarların katılacağı ikinci kategoride (yarışma) ise mutlaka bir değerlendirme yapılacaktır.

6. Ödül, iki kategoride de birer "dosya-kitap"a verilecektir; Seçici Kurul, isterse ödülleri diğer "dosya-kitap"lar arasında paylaştırabilir.

7. Her iki kategori için de ödül tutarı 20 milyon liradır. Ödüllerin diğer "dosya-kitap"larla paylaştırılması halinde, ödül tutarları da eşit olarak bölünecektir.

8. Ödüle değer görülen her iki "dosya-kitap" da İnkılâp Kitabevi'nin "Gülmece Edebiyatı" dizisinde kitap olarak yayımlanacak ve telif hakkı ödenecektir.

9. Ödüle değer bulunmayan "dosya-kitap"ların içindeki başarılı öykülerden bir antoloji hazırlanacak ve yine İnkılâp Kitabevi'nin "Gülmece Edebiyatı" dizisinde yayımlanacaktır. Katılımcılar, antolojiye girek istemiyorlarsa bunu, başvuru formunda belirtmek zorundadırlar. Antolojiye giren her öykü için 1 milyon lira telif olarak ödenecek ve yazarlara birer tane kitap verilecektir.

10. Katılımcılar, ödüle bir "rumuz"la katılmak zorundadırlar. "Dosya-kitap"ların her nüshası üzerine, kitabın adı ile birlikte "rumuz" yazılacaktır. Üzerinde sadece "rumuz"un yer alacağı "Kimlik Zarfı" içersine (arkasına adı-soyadı yazılı) iki fotoğraf ve kısa bir yaşamöyküsü ile katılım formu doldurulup koyulacak ve açılmayacak biçimde kapatılacaktır.

11. "Dosya-kitap"lar iade edilmeyecektir.

12. "Dosya-kitap"lar 1 Mayıs 1996 tarihine kadar elden veya (iadeli taahhütlü) posta/kargo yoluyla iletilecektir.

Zarfların üzerine "rumuz" ile birlikte şu adres yazılacaktır :

İnkılâp Kitabevi "Aziz Nesin Gülmece Öyküsü Ödülü", Ankara Caddesi, No: 95, Cağaloğlu, İstanbul

12. Yarışma sonuçları, – Seçici Kurul'un "gerekçeli rapor"uyla – Aziz Nein'in birinci ölüm yıldönümü olan 6 Temmuz 1996 tarihinde yapılacak ödül töreniyle açıklanacaktır.

Seçici Kurul : Tarık Dursun K., Ferit Öngören, Konur Ertop, Feridun Andaç, Ali Nesin.

Ödül Yönetmeni : Turgut Çeviker

Uludağ Üniversitesi 20. Yıl Öykü Yarışması

Uludağ Üniversitesi'nin 20. kuruluş yılında bir öykü yarışması düzenlendi. Seçici Kurul'unu Füsun Akatlı, Feridun Andaç, Mustafa Durak, Nükhet Esen ve Bahadır Gülmez'in oluşturduğu yarışmaya katılma koşulları şöyledir :

1. Yarışma tek öyküler arasında yapılacaktır.
2. Birinciye 20 milyon, ikinciye 10 milyon, üçüncüye 7.5 milyon lira ödül verilecektir.
3. Yarışmaya katılmada bir sınırlama yoktur. Yarışma herkese açıktır.
4. Konu için bir sınırlama yoktur.
5. Bir öykücü en fazla üç öykü ile katılabilir.
6. Gönderilecek öyküler yayımlanmamış ve hiçbir yarışmada ödül almamış olmalıdır.
7. Öykülerde yazarın adını çağrıştırmayacak bir takma ad kullanılacaktır.
8. a-Yarışmaya katılma isteğini belirten bir dilekçe,
b-Öykülerden 6'şar nüsha,
c-İçinde yazarın adının, soyadının, adresinin ve telefon numarasının yazılı olduğu kâğıdın bulunduğu zarfın üzerine takma ad yazılacak ve bu üçü büyük bir zarfın içinde aşağıdaki adrese gönderilecektir.
9. Başvurular 26 Nisan 1996 Cuma günü saat 17:00'ye kadar, aşağıdaki adrese ulaştırılmış olmalıdır.
10. Yarışmaya katılan öyküler Füsun Akatlı, Feridun Andaç, Mustafa Durak, Nükhet Esen, Bahadır Gümez'den oluşan seçici kurul tarafından değerlendirilecektir.
11. Yarışmaya katılan öyküler geri gönderilmeyecektir.
12. Jüri 9 Mayıs 1996 günü toplanacaktır.
13. Ödüller Uludağ Üniversitesi 20. Kuruluş Yılı Şenlikleri Haftası içinde verilecektir.

Not : 1997 yılında bu yarışma "kısa oyun"lar arasında yapılacaktır.

❁

Öykülerde Yaşayanlar

TRT Ankara Televizyonu tarafından hazırlanan ve yapımcılığını Selim Aşkın, yönetmenliğini Tülay Eratalay'ın üstlendiği *Öykülerde Yaşayanlar* adlı bir dizide, edebiyatımızdan 13 öykü televizyon draması olarak 16 Şubat'ta gösterilmeye başladı. Çekimleri İstanbul ve İzmir'de gerçekleştirilen çalışma yaklaşık üç ayda tamamlandı. Öyküleri Ayfer Tunç, Aykut Tankuter ve Yusuf Kurçenli senaryolaştırdı. *Öykülerde Yaşayanlar*, televizyonda bir dizi biçiminde gerçekleştirilen ilk edebiyat uyarlamış olma özelliğini taşıyor.

Dizide şu öyküler yer alıyor :

"Bahçeli Lokanta", Reşat Nuri Güntekin; "Ev Ona Yakıştı", Memduh Şevket Esendal; "Sinema Düşleri", Muzaffer Buyrukçu; "Bir Yer Göstericinin Hayatı", Hulki Aktunç; "Arabacı", Kemal Tahir; "Bıldırcınlar", Zeyyat Selimoğlu; "Boşlukta Bir Yer", Ahmet Cemal; "Serada Aşk", Barlas Özarıkça; "Haliç Rüzgârı", Oktay Akbal; "Bir Tren Bekleniyor", Zeyyat Selimoğlu; "Ah", Ayfer Tunç; "Temmuz, Ağustos, Eylül", Selçik Baran; "Aşk Artık Burada Oturmuyor", Nazlı Eray.

❁

BU SAYININ YAZARLARI

Adalet Ağaoğlu (1929) "Adam Öykü"nün, ilk üç sayısında da yer alan iki yazarından biri. Onun, yazarlık tutumu yanı sıra, dile ve yazınsal kaygılara yaklaşımı bakımından da ayrıksı bir yeri olduğu pekâlâ belirtilebilir.

Demir Özlü (1935) "Adam Öykü"nün ilk üç sayısının öbür yazarı. İlk üç öyküsü arasında "Eczane"nin özellikle öne çıktığı bu arada belirtilebilir mi?

Selim İleri (1949) geçen ay istemeksizin verdiği aradan sonra, "Öykü Okumaları"nı sürdürüyor. Sait Faik okumaları önümüzdeki sayılarda da sürecek. Şu sıralarda, okurlarının bütün kitaplarına ulaşamamasına bir çözüm arıyor olmalı.

Füruzan (1935) kısaca anlatılabilecek bir yazar değil. Can Yayınları'ndan Yapı Kredi Yayınları'na geçişi de küçük bir "edebiyat olayı" yarattı. *Bir İstanbul Romanı*, yeni romanı. Böylece Yaşar Kemal'in *Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana* adlı romanından sonra, yayımlanmamış romanlardan ikinci kez bölüm yayımlıyoruz. "Adam Öykü"nün yayımlanmamış romanlardan parçalar yayımlamasının okurlarının da ilgisini çektiğini gözlüyoruz.

Eugenio Montale (1896-1981) Nobel Ödülü'nü aldıktan sonra Türkçede de tanındı (*Seçme Şiirler*, 1975). İtalyan edebiyatının en özellikli şairlerinden. Herhalde daha yakından tanımamız gerekiyor. Bu sayıdaki iki kısa öyküsü "Adam Öykü" okurları için onun oldukça farklı bir yanını gösteriyor.

Behzat Ay (1936) çeşitli dergilerde yazılarını ve öykülerini yayımlamayı sürdürüyor.

Ayfer Coşkun (1941) bir de avukatlıkla uğraşıyor. Çeşitli dergi ve gazetelerde öyküleri, yazıları, söyleşileri çıktı. Fransa'da "Gazete" adlı bir gazetede yazar ve yayın yönetmeni olarak çalıştı. Gene Fransa'da iki yıl kadar Radyo G'de Türkçe yayın yaptı. Şimdilerde biri Paris üstüne anlatı ve öykülerini derlediği, öteki ise daha çok doğduğu kent olan Elazığ yaşamını konu alan iki öykü kitabını yayıma hazırlıyor.

Necati Güngör (1949) "O Benim Teyzemdi" ile öyküdeki parlak dönemlerini anımsatıyor. *Sevgi Ekmektir*'de ustalıkla kullandığı, anılar ve izlenimlerle beslenmiş, ayrıntıları titizlikle kullanan sıcak dili gene uç vermiş durumda.

Memet Baydur (1951) tiyatro yazarlığının yanı sıra "genç" bir öykü yazarı olarak da edebiyata girdi. Bundan sonra hangisinin öne çıkacağını izleyeceğiz. Yirmi yıl boyunca yazdığı öykülerden derlediği *Gözün Kahverengi Suyu* ilgi çekti. Bir de ilgi toplamayı sürdüren "Cumhuriyet" yazıları var. Birer deneme biçimindeki bu pazar yazıları da yakında bir kitapta toplanacak.

Julio Cortázar (1914-1984) modern Arjantin edebiyatının en özellikli yazarlarından. Ona toplumsal kişiliği nedeniyle de saygı duyuluyor. Toplumsal sorunları yenilikçi bir anlatının içinde anlatmayı başarabilmiş en önemli yazarlardan. Türkçede de daha yakından tanımak gerekmez mi?

Ayşe Nihal Akbulut İngiliz dili ve edebiyatı öğretiyor. Cortázar çevirilerini İspanyolcadan yaptı. "Adam Öykü"de adı sık yer alacak.

Hür Yumer (1955-1994) herhalde *Ahdımvar*'ın Cevdet Kudret Öykü Ödülü'ne değer görülüşünden sonra daha çok merak edilecek. Öyküleri ve çevirileri yanı sıra, bu sayıda ilk örneğini yayımladığımız düzyazı çalışmaları da yaratıcı kişiliğini ilgi odağı-

mıza getiriyor.

Nevra Bucak (1952) romanın yanı sıra öyküye eğiliyor. Son kitabı *Beyoğlu'nun Eski Ustaları ve Yaşayan Hüzün* ise, dizi röportajlarının öyküleştirilmesi.

Hürriyet Yaşar (1961) "Adam Öykü"nün ikinci sayısında yayımlanan "Evdeki Çıplaklar" adlı öyküsünden sonra daha yakından izleniyor. "Evdeki Çıplaklar"ı çok beğenenlerin yanında, "o öyküyü niçin yayımladığımızı" soran okurlarımız da oldu. Öyküleri ve yazılarıyla "Adam Öykü"de oldukça sık yer alacak.

Walter Abish, *Ne Kadar Alman*'ın yayımlanmasından sonra da ilgi çekemedi. Oysa iyi edebiyat okurları onu daha yakından tanıyabilirler. Asıl köprüyü "İstanbul Yazıları"nın kurması da elbette beklenebilir.

Nihal Geyran Koldaş tiyatroya dört elle sarılmışken, arada önemli çeviriler de yapıyor.

Nedret Tanyolaç Öztokat (1962) artık "Adam Öykü"nün sürekli yazarlarından. Edebiyat sevgisiyle üniversiteli edebiyat araştırmacılarına örnek olacak bir yaklaşım içinde.

Nalan Barbarosoğlu (1961) İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sistematik Felsefe ve Mantık Bölümü'nü bitirdi. Reklam yazarı olarak çalışıyor. Okuma serüvenini, yazma serüvenine dönüştürenlerden. *Ne Kadar da Güzeldir Gitmek* adlı öykü kitabının Oğlak Yayınları'nca yayımlanmasını bekliyor.

Ercüment Aytaç (1965) Avusturyada yaşıyor. Almanca dergilerde öyküleri ve denemeleri yayımlanıyor. UNESCO Halk Sanatları Organizasyonu Sanat Danışmanı. *Ve : Blues* adlı romanı 1994'te yayımlandı. Yapı Kredi Yayınları'nda basılmayı bekleyen bir öykü kitabı var.

Feridun Andaç (1954) günlük işleri ve kendi çalışmaları yanı sıra "Adam Öykü"de de önemli yükler üstlenmiş durumda. Genç kuşak eleştirmenleri arasında adı hep ilk akla gelenlerden.

Hulki Aktunç (1949) kendi kuşağında genç bir usta olarak edebiyata girmişti. Gene edebiyatımızın ustalarından. Son yıllarda şiirin öbür çalışmalarına epeyce baskın çıktığı görülüyor. Ama çalışkanlığı ve kesintisiz verimi içinde yakında öykülerinin de kitaplaşmasıbeklenebilir.

Ülkü Ayvaz (1955) oyun yazarlığı ve öykü arasında kararlılıkla duruyor. Üç öykü kitabıyla da ilgi çekmişti.

Yaşar Kemal

Sarı Sıcak

Birinci basımı Sarı Sıcak adıyla 1952 yılında yapılan bu kitap, başka öyküler eklenerek genişletilmiş ve Sarı Sıcak - Bütün Hikâyeler adıyla ilk olarak 1967 yılında yayımlanmıştır.

"Korkunç bir duyarlık ve acımasız bir şiir..."

(*Observer*, İngiltere)

"Sadelik ve dürüstlükle anlatılan bu öyküler insanın belleğine kazınıyor."

(*The Milwaukee Journal*, ABD)

"Yoksulluk, boş inanlar, sinekler, toz, ölümüne çalışma, uçsuz bucaksızlık, bitkinlik, yabanlık, yılmazlık. (...) Çaresizlikten doğan acıma ve duyarlığın evrensel boyutları."

(*The Guardian*, İngiltere)

Çıktı

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

Oktay Rifat

Bütün Yapıtları

O yazmasaydı belki kıyamet kopmazdı ama insanlar sevişemez, öpüşemez, yarınların yeni düzenine şiirli dünyanın hızıyla kavuşamazlardı.

Şiir

Yaşayıp Ölmek, Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler
- Güzelleme
- Aşağı Yukarı
- Karga ile Tilki
- Perçemli Sokak
- Âşık Merdiveni

Elleri Var Özgürlüğün
- Şiirler
- Yeni Şiirler

Çobanıl Şiirler
- Bir Cıgara İçimi
- Elifli

Denize Doğru Konuşma
Dilsiz ve Çıplak
Koca Bir Yaz
Yunan Antologyası ve Latin Ozanlarından Çeviriler

Oyun

Yağmur Sıkıntısı (Toplu Oyunlar)
- Kadınlar Arasında
- Birtakım İnsanlar
- Atlarla Filler
- Çil Horoz

Roman

Bay Lear
Bir Kadının Penceresinden
Danaburnu

Deneme

Şiir Konuşması

Bütün önemli kitapçılarda.

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

ADAM YAYINLARI Büyükdere Cad. Üçyol Mevkii No. 57 Kat 3 Maslak 80725 İstanbul
Tel: (0-212) 285 21 52 (12 hat) Faks: (0-212) 276 27 67

BEKTAŞİ DEDİKLERİ

Metin Eloğlu-Oğuz Tansel

Pertev Naili Boratav'ın önsözüyle

"Dinle dünya işlerini birbirine karıştıranların, Tanrı'nın işlerine sık sık karışanların, onunla insan arasına girerek hem onu, hem de insanları durmadan taciz edenlerin Bektaşi'den alacakları pek çok dersler var. Ve Bektaşi, günümüzde de, düşünce özgürlüğüne susamış ve türlü bağnazlıkların baskısından bunalmış olanlara, tatlı hikâyelerinin gerisinden gülümser ve iyimser yüzüyle seslenmektedir. (...)

"Yaşamayı seven, dünyanın nimetlerinden yararlanmayı insan için kutsal bir hak bilen fıkraların Bektaşisi, dünyamızla ilgili her şeyi hakir sayan 'mistik' düşünüşten çok günümüz insanının gerçekçi ve insanın değerini yüceltme çabasında olan tutumuna yakındır. Ama canına cefa etmeyi sevmemesi, ölüme bir kurtuluş gibi kollarını açmaması, Bektaşi'nin ölümü soğukkanlı karşılamasına, onunla şaka etmek cesaretini göstermesine de engel olmaz."

– Pertev Naili Boratav

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

öykü

Geçen sayının (ocak şubat 2) içindekiler

öykü Yandırma ***Nezihe Meriç*** • Çınlama ***Adalet Ağaoğlu*** • Bosnalı Merdan ***Fakir Baykurt*** • Galata'daki Oda ***Demir Özlü*** • İlk Aşk ***Vladimir Nabokov*** • Büyük Göz ***Mehmet Zaman Saçlıoğlu*** • Evdeki Çıplaklar ***Hürriyet Yaşar*** • Etiketler ***Louis de Bernières*** • Mağara Arkadaşları ***Ayfer Tunç*** • Kapının Sesi, Ardında Yağmurun... ***Mehmet Demir*** • Sis'in Ötesi ***Karin Karakaşlı*** **bu sayının konuşması** Nezihe Meriç ile Dünden Bugüne **yazılar** Cemil Kavukçu'nun Yeni Hikâye Kitabı ***Fethi Naci*** • Kısa Öykü Tekniği ***Harold Blodgett*** Yörük Hikâyecinin Ölümü ***Necati Güngör*** • Öykü Derken ***Feridun Andaç*** • Dönence / Öykücülüğümüzde 1950 Kuşağı ***Feridun Andaç, Orhan Duru, Jale Sancak, Erdal Doğan*** **unutulmuş öyküler** ***Yollarda*** Sedat Gani **bir kitap bir yazı** ***Gözün Kahverengi Suyu*** Memet Baydur • ***Bir Şarkıyı Dinlerken*** Kemal Ateş • ***Dolunay Vardı*** Zeynep Aliye • ***Sevgi Ekmektir*** Necati Güngör

50.000 LİRA (KDV dahil)